

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Πτυχιακή εργασία

**«Η διαφοροποιημένη παιδαγωγική από την οπτική εκπαιδευτικών
παιδιών προσχολικής ηλικίας»**

Γκαραγκούνη Χριστίνα-Κασσιανή Α.Μ.: 9982201600259

Επιβλέπων καθηγήτρια: Σφυρόερα Μαρία

ΑΘΗΝΑ

2019

Περίληψη

Η διαφοροποιημένη παιδαγωγική είναι η προσαρμογή της διδασκαλίας ώστε να μπορέσουν οι εκπαιδευτικοί να ανταποκριθούν στις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών σε τάξεις μικτής ικανότητας λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές των μαθητών τους. Αν και έχουν πραγματοποιηθεί πολλές έρευνες σχετικά με τα οφέλη της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής υπάρχουν λίγες που αναδεικνύουν τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική οι νηπιαγωγοί, τις πρακτικές που χρησιμοποιούν, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, καθώς και τι θεωρούν ότι θα τους βοηθούσε να αξιοποιήσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική σε μεγαλύτερο βαθμό. Σε αυτά τα ζητήματα επικεντρώθηκε η συγκεκριμένη έρευνα, αυτός ήταν ο σκοπός της και με βάση αυτά αναπτύχθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας. Το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο βασίζεται η θεωρία της διαφοροποίησης είναι ο οικοδομισμός. Η συγκεκριμένη έρευνα είναι ποιοτική καθώς στόχος της ήταν να ερμηνεύσει και να κατανοήσει, ενώ η μέθοδος με την οποία διεκπεραιώθηκε ήταν η ποιοτική συνέντευξη λόγω του ευέλικτου σχήματός της. 9 νηπιαγωγοί οι οποίες εργάζονται σε δημόσια, ελληνικά νηπιαγωγεία, με χρόνια προϋπηρεσία στο βιογραφικό τους και οι οποίες αξιοποιούν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική απάντησαν στα ερευνητικά ερωτήματα:

1. Πώς αντιλαμβάνονται την έννοια της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;
2. Εφαρμόζουν πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής στην τάξη τους και γιατί την επιλέγουν;
3. Ποιες πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής χρησιμοποιούν συνήθως στην τάξη τους;
4. Ποιες δυσκολίες και εμπόδια αντιμετωπίζουν ως προς την εφαρμογή της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;
5. Τι θεωρούν ότι θα τους βοηθούσε να αξιοποιήσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική σε μεγαλύτερο βαθμό;

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από την απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων αναλύθηκαν σε 2 φάσεις (διυποκειμενικότητα) με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου καθώς και με κατηγορίες ανάλυσης. Ως γενικότερα συμπεράσματα της συγκεκριμένης έρευνας θα μπορούσαμε να πούμε, αρχικά, ότι τα προπτυχιακά

προγράμματα των νηπιαγωγών, τουλάχιστον όσον αφορά την προηγούμενη γενιά των νηπιαγωγών, παρείχαν ελάχιστα έως καθόλου γνώσεις σχετικά με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Επιπλέον, οι νηπιαγωγοί που εφαρμόζουν πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής επικεντρώνονται σχεδόν εξ ολοκλήρου σε πρακτικές που αφορούν το γλωσσικό γραμματισμό και τις τέχνες, ακόμα και όταν χρησιμοποιούν projects. Τέλος, αν και στους ορισμούς που έδωσαν οι ερωτηθέντες νηπιαγωγοί, οι οποίες αξιοποιούν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, δεν υπήρχαν παρερμηνείες ως προς αυτή παρατηρούμε ότι ανέφεραν δυσκολίες, αλλά και λύσεις σε αυτές τις δυσκολίες, οι οποίες είναι αντιφατικές με τους ορισμούς που δόθηκαν και συμπίπτουν με παγιωμένες αντιλήψεις και πεποιθήσεις καθώς και με παρερμηνείες.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Εισαγωγή στην έρευνα.....	6
1.1 Εισαγωγή.....	6
1.2 Προβληματισμός.....	7
1.3 Ερευνητικά ερωτήματα.....	7
1.4 Στόχος της έρευνας.....	7
1.5 Θεωρητικό πλαίσιο.....	8
1.6 Περίληψη.....	11
2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας.....	13
2.1 Εισαγωγή.....	13
2.2. Ορίζοντας τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική και το στόχο της.....	13
2.3 Αρχές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής.....	15
2.4 Στοιχεία διαφοροποίησης κατά τη διαφοροποιημένη διδασκαλία.....	19
2.5 Στρατηγικές διαφοροποιημένης διδασκαλίας.....	21
2.6 Παρανοήσεις και παρερμηνείες για τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας.....	26
2.7 Δυσκολίες και εμπόδια που συναντούν οι εκπαιδευτικοί στην αξιοποίηση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής.....	29
2.8 Περίληψη.....	31
3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η μέθοδος της έρευνας.....	33
3.1 Στόχος της έρευνας.....	33
3.2 Ερευνητικά ερωτήματα.....	33
3.3 Η φύση της έρευνας.....	33
3.4 Η μέθοδος δειγματοληψίας.....	34

3.5 Οριοθετήσεις.....	35
3.6 Ο δικός μου ρόλος σχετικά με τις συνεντεύξεις.....	36
3.7 Τρόπος ανάλυσης δεδομένων και διεξαγωγής συμπερασμάτων.....	36
3.8 Περίληψη.....	37
4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Ανάλυση των δεδομένων των συνεντεύξεων.....	38
4.1 Εισαγωγή.....	38
4.2 Μεθοδολογία ανάλυσης των δεδομένων των συνεντεύξεων.....	38
4.3 Δημογραφικά χαρακτηριστικά νηπιαγωγών.....	39
4.4. Ορισμός της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής από τις νηπιαγωγούς.....	41
4.5 Από πού γνωρίζουν οι νηπιαγωγοί για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική.....	53
4.6 Πιστεύουν οι νηπιαγωγοί ότι αξιοποιείται η διαφοροποιημένη παιδαγωγική στα σχολεία σήμερα;.....	57
4.7 Θεωρούν οι νηπιαγωγοί ότι εφαρμόζουν κάποιες φορές κάποιες πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;.....	60
4.8 Γιατί οι νηπιαγωγοί επιλέγουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική.....	62
4.9 Παραδείγματα πρακτικών που σχετίζονται με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική τα οποία εφαρμόζουν οι νηπιαγωγοί στην τάξη τους.....	68
4.10 Οι δυσκολίες των νηπιαγωγών στην προσπάθειά τους να εφαρμόζουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική.....	76
4.11 Τι πιστεύουν οι νηπιαγωγοί ότι χρειάζεται να γίνει για να ξεπεραστούν αυτές οι δυσκολίες όσον αφορά τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;.....	82

4.12 Οι απόψεις των νηπιαγωγών σχετικά με το αν παίζει ρόλο η εμπειρία στην αξιοποίηση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής.....	85
4.13 Περίληψη.....	88
5° ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Συμπεράσματα, Προβληματισμοί και Ζητήματα για περαιτέρω μελέτη.....	89
5.1 Εισαγωγή.....	89
5.2 Συμπεράσματα και Προβληματισμοί για περαιτέρω μελέτη.....	89
5.3 Όρια και περιορισμοί της έρευνας.....	96
5.4 Προσωπικές δυσκολίες και αναστοχασμός.....	96
Βιβλιογραφία.....	101
Παράρτημα 1.....	101
Παράρτημα 2.....	102
Παράρτημα 3.....	112

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Εισαγωγή στην έρευνα

1.1 Εισαγωγή

Η διαφοροποιημένη παιδαγωγική είναι ουσιαστικά η προσαρμογή της διδασκαλίας ώστε να μπορέσουν οι εκπαιδευτικοί να ανταποκριθούν στις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών σε τάξεις μικτής ικανότητας λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές των μαθητών τους. Οι εκπαιδευτικοί τροποποιούν τη μέθοδο διδασκαλίας τους καθώς και τις μαθησιακές δραστηριότητες ώστε να μεγιστοποιήσουν τις μαθησιακές ευκαιρίες μέσα στην τάξη. (Βαλιαντή, Κουτσελίνη, 2008, όπως αναφέρεται στην Tomlinson, 2001). Ο σκοπός αυτής της έρευνας είναι να διερευνήσει τον τρόπο που οι νηπιαγωγοί αντιλαμβάνονται τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική καθώς και το πώς την αξιοποιούν και ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν στην προσπάθειά τους να την αξιοποιήσουν. Είναι σημαντικό να διερευνηθεί το πώς αξιοποιούν οι νηπιαγωγοί τη συγκεκριμένη μέθοδο και ποιες δυσκολίες συναντούν καθώς μέσα από αυτή τη διερεύνηση θα μπορούσαν να αναδειχτούν τρόποι ώστε να μπορέσουν οι νηπιαγωγοί να την αξιοποιήσουν σε μεγαλύτερο βαθμό αυξάνοντας τα οφέλη για την τάξη τους.

Καθώς υπάρχουν διάφορες παρερμηνείες και παρανοήσεις σχετικά με το τι πραγματικά νοείται ως διαφοροποίηση της διδασκαλίας οι εκπαιδευτικοί μπορεί να οδηγηθούν σε εσφαλμένες και συνεπώς αποτυχημένες προσπάθειες διαφοροποίησης (Βαλιαντή & Νεοφύτου, 2017). Μέσα από τη συγκεκριμένη έρευνα παρουσιάζονται οι αντιλήψεις μιας ομάδας νηπιαγωγών σε σχέση με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, οι πρακτικές που χρησιμοποιούν, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, αλλά και το πώς πιστεύουν ότι θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν αυτές οι δυσκολίες. Τα παραπάνω μπορεί να ενθαρρύνουν εκπαιδευτικούς που εξετάζουν αυτή την έρευνα να προβληματιστούν και να αναστοχαστούν σχετικά με τις αντιλήψεις τους για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, τον τρόπο που την αξιοποιούν και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν.

Το 1^ο κεφάλαιο περιλαμβάνει κάποια βασικά σημεία της έρευνας: τον προβληματισμό, τα ερευνητικά ερωτήματα, τον στόχο της έρευνας καθώς και το θεωρητικό πλαίσιο.

1.2 Προβληματισμός

Αν και έχουν πραγματοποιηθεί πολλές έρευνες σχετικά με τα οφέλη της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής υπάρχουν λίγες που αναδεικνύουν τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική οι νηπιαγωγοί, τις πρακτικές που χρησιμοποιούν, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, καθώς και τι θεωρούν ότι θα τους βοηθούσε να αξιοποιήσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική σε μεγαλύτερο βαθμό. Σε αυτά τα ζητήματα θα επικεντρωθεί η συγκεκριμένη έρευνα.

1.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερωτήματα που οδήγησαν στην ανάπτυξη αυτής της έρευνας ακολουθούν παρακάτω. Τα ερωτήματα αυτά έχουν συνταχθεί τόσο με βάση τον προβληματισμό όσο και με τον στόχο της έρευνας που αναδεικνύεται αμέσως μετά.

1. Πώς αντιλαμβάνονται οι νηπιαγωγοί την έννοια της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;
2. Εφαρμόζουν οι νηπιαγωγοί πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής στην τάξη τους και γιατί την επιλέγουν;
3. Ποιες πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής χρησιμοποιούν συνήθως οι νηπιαγωγοί στην τάξη τους;
4. Ποιες δυσκολίες και εμπόδια αντιμετωπίζουν οι νηπιαγωγοί ως προς την εφαρμογή της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;
5. Τι θεωρούν οι νηπιαγωγοί ότι θα τους βοηθούσε να αξιοποιήσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική σε μεγαλύτερο βαθμό;

1.4 Στόχος της έρευνας

Στόχος αυτής της έρευνας είναι να αναδείξει πώς οι νηπιαγωγοί ορίζουν, αντιλαμβάνονται και αξιοποιούν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, ποιες πρακτικές χρησιμοποιούν και κυρίως ποιες δυσκολίες και εμπόδια αντιμετωπίζουν κατά την αξιοποίησή της. Παρόλο που υπάρχει αρκετό ερευνητικό υλικό σχετικά με το αντικείμενο της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής και τα θετικά αποτελέσματα που επιφέρει όταν εφαρμόζεται σε ένα σχολικό πλαίσιο έχουν πραγματοποιηθεί λίγες

έρευνες σχετικά με το πώς την αντιλαμβάνονται και πώς την αξιοποιούν οι νηπιαγωγοί στην τάξη, ποιες πρακτικές χρησιμοποιούν και ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν. Απώτερος σκοπός αυτής της έρευνας είναι να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο αξιοποιούν οι νηπιαγωγοί τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, τι πρακτικές προτιμούν να εφαρμόζουν, να εντοπίσει τις δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν και να διερευνήσει τους παράγοντες στους οποίους οφείλονται αυτές οι δυσκολίες και τα εμπόδια.

1.5 Θεωρητικό πλαίσιο

Η θεωρία της διαφοροποίησης σύμφωνα με τη Βαλιανή και τον Νεοφύτου (2017) έχει στηριχθεί και αναπτυχθεί χάρη στη θεωρία του οικοδομισμού. Η θεωρία του οικοδομισμού είναι μια θεωρία μάθησης η οποία αναγνωρίζει και αποδέχεται τη διαφορετικότητα και τη μοναδικότητα των μαθητών μιας σχολικής τάξης. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή κάθε μαθητής εμπλέκεται προσωπικά και ουσιαστικά και συμμετέχει στη διαδικασία μάθησης οικοδομώντας τη γνώση. Η θεωρία αυτή βρίσκει αντίθετη τη φιλοσοφία σύμφωνα με την οποία ο εκπαιδευτικός είναι ο μεταδότης των γνώσεων ενώ οι μαθητές οι παθητικοί δέκτες αυτών. Η διαφοροποιημένη διδασκαλία βασιζόμενη στις αρχές του οικοδομισμού έχει στόχο να δημιουργήσει ένα ευέλικτο μαθησιακό περιβάλλον μέσα στο οποίο κάθε μαθητής μπορεί να αναπτύξει τις δεξιότητες και τις γνώσεις του στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό. Ο εκπαιδευτικός που επιθυμεί να διαφοροποιήσει τη διδασκαλία του αντλεί πληροφορίες από τους μαθητές του, τη σχολική ετοιμότητά τους, το μαθησιακό τους προφίλ και τα ενδιαφέροντά τους με στόχο να διαμορφώσει και να προσαρμόσει τη διδακτική πράξη λαμβάνοντας ακόμα υπόψη παράγοντες όπως το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο των μαθητών του αλλά και ψυχολογικούς παράγοντες όπως η αυτοεικόνα του.

Η προσέγγιση του οικοδομισμού είναι μαθητοκεντρική (Κουτσελίνη, 2008), προσανατολισμένη στο μαθητή και θεωρεί ότι η γνώση δεν υπάρχει έξω από αυτόν. Σύμφωνα με αυτή μάθηση αποτελεί η οργάνωση των εσωτερικών αντιλήψεων και εμπειριών του ατόμου και όχι η συσσώρευση πληροφοριών. Ο μαθητής μέσα από την προσωπική του εμπλοκή και την ενεργητική συμμετοχή του σε δραστηριότητες οικοδομεί νέες γνώσεις και έννοιες με βάση τις προϋπάρχουσες γνώσεις του.

Οικοδομώντας γνώσεις και δεξιότητες το άτομο οικοδομεί την εικόνα του κόσμου αλλά και την εικόνα του εαυτού του η οποία τον οδηγεί στην κατανόηση του εαυτού του και των άλλων ανθρώπων (VanManen, 1986, όπως αναφέρεται στους Βαλιαντή & Νεοφύτου, 2017) . Η μάθηση επιτυγχάνεται χάρη στις αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στην ήδη υπάρχουσα γνώση (οικοδόμημα) καθώς και στα γνωστικά σχήματα και στις νοητικές δομές μέσα από τον συνδυασμό των οποίων συντελείται η αποδόμηση, η αναδόμηση και η οικοδόμηση της νέας γνώσης.

Η Vosniadou (1994) υπογραμμίζει ότι σήμερα όταν μιλάμε για μάθηση εννοούμε την εννοιολογική αλλαγή και υποστηρίζει ότι ο εμπλουτισμός της προϋπάρχουσας εννοιολογικής δομής ή η αναθεώρησή της μπορεί να θεωρηθεί εννοιολογική αλλαγή. Το άτομο θα πρέπει να έχει επίγνωση της προϋπάρχουσας γνώσης ώστε να μπορέσει να την ανακατασκευάσει ή να την αναθεωρήσει μέσα από ένα διαφορετικό επεξηγηματικό πλαίσιο.

Σύμφωνα με τον Κολιάδη (2002) και την Κουτσελίνη (2001, 2006) η μάθηση επιτυγχάνεται με βάση τα στάδια και τις λειτουργίες της Γνωστικής Επεξεργασίας Πληροφοριών, με βάση την οποία γίνονται η ροή και η διαδικασία επεξεργασίας των πληροφοριών στο γνωστικό μας σύστημα. Οι πληροφορίες που εισέρχονται μέσω του γνωστικού μας συστήματος θα πρέπει να περάσουν από τις φάσεις επεξεργασίας και τις λειτουργίες επεξεργασίας προκειμένου να μετατραπούν σε γνώσεις. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία η γνώση επιτυγχάνεται όταν οι πληροφορίες διατηρούνται και μεταφέρονται από τη βραχυπρόθεσμη στη μακροπρόθεσμη μνήμη όπου κωδικοποιούνται και συνδέονται με τις προϋπάρχουσες γνώσεις. Οι προϋπάρχουσες γνώσεις δίνουν το νόημα στις νέες γνώσεις. Σύμφωνα με την Κουτσελίνη (2001) η οικοδόμηση της νέας γνώσης αλλάζει τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο γύρω μας.

Η θεωρία του οικοδομισμού υποστηρίζει ότι οι μαθητές διαθέτουν προτού πάνε στο σχολείο ένα πλήθος γνώσεων και στάσεων πάνω στις οποίες θα οικοδομηθούν οι νέες γνώσεις. Η εκπαίδευση θα πρέπει να έχει ως στόχο να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στις ήδη υπάρχουσες και στις νέες γνώσεις των μαθητών. Η διαδικασία οικοδόμησης της γνώσης προκαλείται από εμπειρίες που δίνουν ευκαιρίες για σκέψη και προβληματισμό με βάση τις προϋπάρχουσες γνώσεις. Ο εκπαιδευτικός οφείλει

να δίνει έμφαση στην ατομική οικοδόμηση της γνώσης μέσα από την αλληλεπίδραση των μαθητών, τη συνεχή αξιολόγηση και επανατροφοδότησή τους, καθώς οι μαθητές εργάζονται σε θέματα που συνδέονται με την καθημερινότητα και την πραγματικότητά τους και έχουν νόημα για τους ίδιους.

Η θεωρία του οικοδομισμού υποστηρίζει ότι η πορεία προς τη γνώση διαγράφεται με σαφή, διαδοχικά βήματα που τις περισσότερες φορές αλληλοσυνδέονται. Αν κάποιο βήμα, το οποίο αποτελεί καίρια πυρηνική γνώση, παραληφθεί μπορεί να αποτελέσει αργότερα αδυναμία του μαθητή η οποία μπορεί να οδηγήσει σε παρανοήσεις και λάθη τα οποία θα δώσουν την ευκαιρία για διόρθωση και κατάκτηση της νέας γνώσης. Στις μέρες μας τα λάθη θεωρούνται αναμενόμενα και ευεργετικά. Το λάθος στην οικοδόμηση της γνώσης μας απασχολεί όσο είναι αποδοτικό για τη μάθηση σύμφωνα με τον Piaget. Η ανάλυση του λάθους και η διερεύνηση των λόγων που οδηγούν σε αυτό βοηθάνε το μαθητή να συνειδητοποιήσει το λόγο που οδηγείται σε αυτό και βρει τον τρόπο να το ξεπεράσει. (Βαλιαντή & Νεοφύτου, 2017) Τα λάθη των μαθητών ενδιαφέρουν τον εκπαιδευτικό στη θεωρία του οικοδομισμού καθώς μπορούν να οδηγήσουν το μαθητή στη γνώση ενώ βοηθάνε τον εκπαιδευτικό να προσαρμόσει τη διδασκαλία του ώστε να ξεπεραστούν τα εμπόδια που οδηγούν το μαθητή στα λάθη. Ο εκπαιδευτικός οφείλει να μελετά και να χειρίζεται ανάλογα τα λάθη των μαθητών του με τέτοιο τρόπο ώστε να έχουν ένα ευεργετικό αποτέλεσμα. Για να μπορέσει ο μαθητής να ξεπεράσει τα εμπόδια και τα λάθη του θα πρέπει εκείνα να είναι ανάλογα με την ετοιμότητά του για να τα καταφέρει.

Η θεωρία του οικοδομισμού κινείται στο πλαίσιο της διαθεματικής και διεπιστημονικής προσέγγισης ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην καλλιέργεια της σκέψης μέσα σε ένα πλαίσιο μάθησης. Το βασικό ζητούμενο της εκπαίδευσης σύμφωνα με τον Vygotsky (1978) (όπως αναφέρεται από τους Βαλιαντή και Νεοφύτου, 2017) είναι η δυνατότητα του ατόμου να αντιμετωπίζει διάφορες καταστάσεις λαμβάνοντας τις σωστές αποφάσεις, να μπορεί να εργαστεί σε ομάδες και να δρα ανάλογα σε διάφορες κοινωνικές καταστάσεις και συνθήκες εργασίας το οποίο αποτελεί και το αποτέλεσμα ενός ευεργετικού οικοδομισμού. Οι μαθητές πέρα από τις γνώσεις που οικοδομούν θα πρέπει να είναι σε θέση να επικοινωνούν στην

ολομέλεια της τάξης, σε μικρότερες ομάδες, με τον εκπαιδευτικό και τους συμμαθητές τους, αποκτώντας δεξιότητες που κατοχυρώνουν την κοινωνική τους ένταξη. Οι μαθητές μαθαίνουν να επικοινωνούν, να αναγνωρίζουν τις ανάγκες των συμμαθητών τους και να ρυθμίζουν κάθε φορά τη συμπεριφορά τους σύμφωνα με τις ανάγκες του κοινωνικού πλαισίου ή περιβάλλοντος στο οποίο παρευρίσκονται.

Σήμερα αρκετά εκπαιδευτικά συστήματα μεταρρυθμίζονται ενώ ταυτόχρονα αναλυτικά προγράμματα αναδομούνται χάρη στη θετική συσχέτιση των διδακτικών πρακτικών του οικοδομισμού με τα μαθησιακά αποτελέσματα. Συνοψίζοντας, η θεωρία του οικοδομισμού εκλαμβάνει το μαθητή ως οικοδόμο ο οποίος διαθέτει τα δικά του υλικά (γνώσεις και εμπειρίες) και τη δική του οικοδομική δεξιοτεχνία (μέσα και δεξιότητες) με βάση τα οποία οικοδομεί τη νέα γνώση. Αυτή η νέα γνώση μπορεί να διαφέρει από εκείνη του συμμαθητή του κι αν έχουν παρακολουθήσει την ίδια ακριβώς διδασκαλία και αν έχουν διαβάσει το ίδιο κείμενο και αυτό συμβαίνει καθώς η πορεία της οικοδόμησης δεν ήταν οι η ίδια.

1.6 Περίληψη

Ξεκινήσαμε το 1^ο κεφάλαιο με μία εισαγωγή στην οποία παραθέσαμε ένα γενικό ορισμό της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής επισημαίνοντας ότι υπάρχουν διάφορες παρερμηνείες και παρανοήσεις ως προς αυτόν με αποτέλεσμα αποτυχημένες προσπάθειες διαφοροποίησης. Στη συνέχεια, περάσαμε στον προβληματισμό της έρευνας εξηγώντας ότι αν και υπάρχουν πολλές έρευνες σχετικά με τα οφέλη της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής υπάρχουν λίγες που να εξετάζουν τις αντιλήψεις των νηπιαγωγών σχετικά με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, το πώς την προσεγγίζουν και ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν. Έπειτα συνεχίσαμε με τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία και παραθέσαμε, με βάση τα οποία θα γίνει η ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων. Αναπτύξαμε το στόχο της έρευνας ο οποίος επικεντρώνεται στην ανάδειξη των αντιλήψεων των νηπιαγωγών για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, στον τρόπο που την προσεγγίζουν και κυρίως στα προβλήματα αντιμετωπίζουν. Τέλος, αναλύσαμε σε γενικές γραμμές το θεωρητικό πλαίσιο της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής και κάποια προβλήματα όσον αφορά τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας τα οποία θα εξεταστούν αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο.

Αυτή η έρευνα αποτελείται από 5 κεφάλαια. Το πρώτο εισαγωγικό κεφάλαιο περιλαμβάνει τον προβληματισμό για την έρευνα και τα ερευνητικά ερωτήματα, το στόχο της έρευνας και το θεωρητικό της πλαίσιο σε γενικές γραμμές. Στο 2^ο κεφάλαιο αναπτύσσεται ο ορισμός και ο στόχος της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής, οι αρχές που τη διέπουν, τα στοιχεία της διαφοροποίησης, οι στρατηγικές της, οι παρερμηνείες και οι παρανοήσεις της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής καθώς και οι δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά της εφαρμογή της. Στο 3^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας καθώς και ο τρόπος ανάλυσης των δεδομένων. Το 4^ο κεφάλαιο περιλαμβάνει την ανάλυση των δεδομένων από τις συνεντεύξεις των νηπιαγωγών. Τέλος, το 5^ο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα ευρήματα και τα συμπεράσματα καθώς και ζητήματα για περαιτέρω μελέτη.

2° ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας

2.1 Εισαγωγή

Ο σκοπός αυτής της έρευνας είναι να εξετάσει πώς αντιλαμβάνονται οι νηπιαγωγοί την έννοια της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής, αν και πώς την αξιοποιούν και γιατί, ποιες πρακτικές της εφαρμόζουν στην τάξη τους και κυρίως ποιες δυσκολίες και εμπόδια αντιμετωπίζουν στην εφαρμογή της, που πιστεύουν ότι οφείλονται αυτά και με ποιον τρόπο θεωρούν ότι αυτά τα εμπόδια θα μπορούσαν να ξεπεραστούν. Το 2° κεφάλαιο αποτελεί μια ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας και εστιάζει στα εξής σημεία: στον ορισμό της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής και το στόχο της, στις αρχές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής, στα στοιχεία διαφοροποίησης, στις στρατηγικές της διαφοροποίησης της διδασκαλίας, στις παρανοήσεις και τις παρερμηνείες σχετικά με τον ορισμό της και τέλος, στις δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στην προσπάθειά τους να την εφαρμόσουν. Για την ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας χρησιμοποιήθηκαν επιστημονικά βιβλία αλλά και σχετικά ερευνητικά άρθρα.

Στο 2° κεφάλαιο εξετάσαμε διεξοδικά τον ορισμό και το στόχο της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής, τις αρχές που τη διέπουν, τα στοιχεία διαφοροποίησης και τις στρατηγικές της, παρόλα αυτά παρατηρήσαμε ότι υπάρχει μια έλλειψη στη σχετική βιβλιογραφία όσον αφορά το πώς αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, πώς την αξιοποιούν στην τάξη τους, ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν στην προσπάθεια της εφαρμογής της καθώς και πού οφείλονται αυτά και τι λύσεις υπάρχουν.

2.2. Ορίζοντας τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική και το στόχο της

Η διαφοροποιημένη παιδαγωγική είναι η προσαρμογή της διδασκαλίας ώστε να ανταποκριθούν οι εκπαιδευτικοί στις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών σε τάξεις μικτής ικανότητας λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές των μαθητών ως προς τα ενδιαφέροντά τους, το μαθησιακό τους στυλ και το βαθμό ετοιμότητάς τους. Κάθε μαθητής αντιμετωπίζεται ως μοναδικός και αναγνωρίζονται οι προσωπικές του δυνάμεις για τις οποίες προσφέρονται ευκαιρίες να καταδείξει τις δεξιότητές του. Η μορφή της διαφοροποίησης που θα επιλέξει ο εκπαιδευτικός εξαρτάται από τους

μαθητές στους οποίους απευθύνεται, εξαρτάται δηλαδή από το πλαίσιο που αντιμετωπίζει κάθε φορά. Επιπλέον, η διαφοροποίηση της διδασκαλίας δεν είναι συνταγή προς εφαρμογή αλλά μέθοδος που αντιμετωπίζει τους μαθητές ως βιογραφίες και ανταποκρίνεται στις ανάγκες του κάθε μαθητή. Ο εκπαιδευτικός τροποποιεί τη μέθοδο διδασκαλίας του καθώς και τις μαθησιακές δραστηριότητες ώστε να μεγιστοποιήσει τις μαθησιακές ευκαιρίες μέσα στην τάξη (Βαλιαντή, Κουτσελίνη, 2008).

Η διαφοροποιημένη παιδαγωγική σύμφωνα με τη Σφυρόερα (2004) είναι επικεντρωμένη στις διαδικασίες της μάθησης, δηλαδή στους τρόπους που μαθαίνουν τα παιδιά και όχι στα αποτελέσματα. Στόχος του εκπαιδευτικού είναι η διαμόρφωση ενός ευέλικτου πλαισίου όπου κάθε μαθητής ακολουθεί τη δική του μαθησιακή διαδρομή, η οποία του παρέχει περιθώριο αυτονομίας, ενώ ο στόχος είναι κοινός για όλους. Οι μαθητές είναι ενεργοί κατά τη διαδικασία της μάθησης και συμμετέχουν με όποιον τρόπο μπορούν, γεγονός που ενισχύει την αυτοπεποίθησή τους. Τα παιδιά δουλεύουν σε ομάδες όπου καθένας συνεισφέρει ανάλογα με το επίπεδο και τα ενδιαφέροντά του, ενώ το γεγονός ότι το λάθος είναι επιτρεπτό και δεν τιμωρείται κάνει τα παιδιά να νιώθουν αποδεκτά και να δοκιμάζουν νέα πράγματα. Παράλληλα, ο εκπαιδευτικός που διαφοροποιεί τη διδασκαλία του αξιοποιεί τα βιώματα και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, τα προτρέπει να εργάζονται αυτόνομα αλλά ταυτόχρονα ενισχύει τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις. Πιστεύει στις δυνατότητες όλων των παιδιών και στο δικαίωμα στη διαφορά και λειτουργεί ως συντονιστής και διαμεσολαβητής μέσα στην τάξη. Τα παιδιά μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο νιώθουν ότι ο εκπαιδευτικός τους εμπιστεύεται, είναι επιτρεπτικός στις επιλογές και τα λάθη τους και βρίσκουν κίνητρο και ενδιαφέρον για μάθηση. Ο εκπαιδευτικός ακόμη, οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις πηγές της ανομοιογένειας της τάξης του: α) το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και πολιτισμικό κεφάλαιο των γονιών και β) τη στάση που έχουν τα παιδιά απέναντι στο σχολείο. Επιπλέον, ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να έχει καλές και δυνατές σχέσεις με τους μαθητές του και να τους γνωρίζει ως άτομα και όχι μόνο ως μαθητές. Γνωρίζει ότι η ανάγκη των μαθητών πέρα από το μαθησιακό μέρος μετατίθεται στη συναισθηματική τους ανάγκη για κοινωνική συναναστροφή και ανάπτυξη πραγματικών σχέσεων τόσο με τον ίδιο όσο και μεταξύ τους. Παρέχει

ευκαιρίες ουσιαστικού διαλόγου και συζήτησης και προσπαθεί να δημιουργεί το αίσθημα του ανήκειν σε μια ομάδα. (Βαλαντή, Νεοφύτου, 2017)

Σκοπός της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής είναι η εποικοδόμηση γνώσης για όλους, η μεγιστοποίηση του κινήτρου, η ανάπτυξη των ατομικών ικανοτήτων και ενδιαφερόντων, η προώθηση της αυτενέργειας και της πρωτοβουλίας, η ολόπλευρη ανάπτυξη του ατόμου, η ενίσχυση της συνεργασίας και της κοινωνικής μάθησης. Στη διαφοροποιημένη διδασκαλία ο μαθητής δοκιμάζει στην πράξη ιδέες, βλέπει τη συσχέτιση μεταξύ των μερών και του όλου, συσχετίζει το θέμα που μελετάται με τις εμπειρίες του και με άλλα θέματα ενώ του δίνεται η ευκαιρία να συμμετάσχει στη διαδικασία και να βιώσει τη χαρά της επιθυμίας και της μάθησης. Οι εκπαιδευτικοί σε μια τέτοια διδασκαλία εξασφαλίζουν ότι κάθε μαθητής, καθώς αναπτύσσεται, ανταγωνίζεται τον ίδιο του τον εαυτό και όχι τους συμμαθητές του, ενώ πραγματοποιούν συνεχή εκτίμηση και αναπροσαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ακόμη, οι μαθητές βρίσκουν ενδιαφέρον το σχολείο όταν εκείνο ανταποκρίνεται στα προσωπικά τους μαθησιακά επίπεδα. Σημαντικό να αναφερθεί είναι το γεγονός ότι στα πλαίσια της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής είναι επιτακτική η ανάγκη αναγνώρισης της διαφορετικής κουλτούρας των μαθητών και η πρόνοια για προβολή αυτής και ισότιμης μεταχείρισης των παιδιών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα (Κουτσελίνη Ιωαννίδου, 2008).

2.3 Αρχές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής

Η διαφοροποιημένη παιδαγωγική και διδασκαλία δεν παρέχει μια και μοναδική συνταγή για την επιτυχημένη εφαρμογή της στην αίθουσα διδασκαλίας. Παρόλα αυτά σύμφωνα με την Tomlinson (2010) υπάρχουν κάποιες βασικές «ιδέες», κάποιες αρχές σύμφωνα με τις οποίες διασφαλίζεται η επιτυχημένη εφαρμογή της (Kiernan, 1997· Tomlinson, 1995· Tomlinson, 1996· Tomlinson 1996):

1. Ο εκπαιδευτικός επικεντρώνεται στα ουσιώδη
2. Ο εκπαιδευτικός ανταποκρίνεται στη διαφορετικότητα των μαθητών
3. Η αξιολόγηση και η διδασκαλία είναι αλληλένδετες
4. Ο εκπαιδευτικός διαφοροποιεί το περιεχόμενο, τη διαδικασία και το αποτέλεσμα

5. Όλοι οι μαθητές συμμετέχουν σε αξιολογη εργασία
6. Εκπαιδευτικός και μαθητές συνεργάζονται
7. Ο εκπαιδευτικός προωθεί τόσο ομαδική όσο και ατομική εργασία
8. Ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές συνεργάζονται με ευελιξία

Ο εκπαιδευτικός επικεντρώνεται στα ουσιαστικά (Tomlinson, 2010): Ο ανθρώπινος εγκέφαλος αδυνατεί να συγκρατήσει όλες τις γνώσεις που υπάρχουν για ένα θέμα, το ίδιο λοιπόν θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη και ο εκπαιδευτικός για τους μαθητές του. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να διατυπώνει ξεκάθαρα τι πρέπει οι μαθητές να κατανοήσουν και τι πρέπει να θυμούνται καθώς και ποιες γνώσεις και δεξιότητες πρέπει να κατακτήσουν. Για το λόγο αυτό ο εκπαιδευτικός που διαφοροποιεί τη διδασκαλία του οφείλει να καλύπτει τις βασικές έννοιες και αρχές που περιλαμβάνει το θέμα, ενώ στόχος του είναι όχι οι μαθητές να μάθουν όλες τις πληροφορίες για ένα θέμα, αλλά να εμβαθύνουν πάνω στις βασικές έννοιες και αρχές του θέματος. Παράλληλα, βεβαιώνεται ότι οι προχωρημένοι μαθητές δε βαριούνται και εμβαθύνουν δημιουργικά σε πολύπλοκα θέματα. Η σαφήνεια βοηθά τον εκπαιδευτικό να παρουσιάσει το κάθε θέμα προκαλώντας το ενδιαφέρον του κάθε μαθητή, παρουσιάζοντάς το με τρόπο που να έχει νόημα για αυτόν.

Ο εκπαιδευτικός ανταποκρίνεται στη διαφορετικότητα των μαθητών (Tomlinson, 2010): Από μικρή ηλικία τα παιδιά φαίνεται να γνωρίζουν και να αποδέχονται τη διαφορετικότητα και δεν επιζητούν την ομοιότητα με τους άλλους. Αντίθετα, έχουν ανάγκη από σεβασμό, εκτίμηση και βοήθεια ώστε να βελτιωθούν καθώς και ενθάρρυνση για να πετύχουν τους στόχους που θεωρούσαν ότι ήταν πάνω από τις δυνατότητές τους. Ο εκπαιδευτικός στις τάξεις διδασκαλίας καλείται να αντιμετωπίσει τη διαφορετικότητα και αν θέλει να διαφοροποιήσει τη διδασκαλία του οφείλει να αποδέχεται οπωσδήποτε όλους τους μαθητές με τις αδυναμίες τους και να αναμένει από όλους, σύμφωνα με τις ικανότητες του καθενός, να αναπτυχθούν στον ανώτατο δυνατό βαθμό.

Η αξιολόγηση και η διδασκαλία είναι αλληλένδετες (Tomlinson, 2010): Στόχος της αξιολόγησης σε μια αίθουσα που πραγματοποιείται διαφοροποιημένη παιδαγωγική είναι να κατανοήσουν οι εκπαιδευτικοί το μαθησιακό προφίλ και τα ενδιαφέροντα των μαθητών τους καθώς και την ετοιμότητα των μαθητών τους να εργαστούν με

συγκεκριμένες ιδέες και δεξιότητες. Η αξιολόγηση αποτελεί το εργαλείο που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί για να κατανοήσουν τον τρόπο που πρέπει να προσαρμόσουν και να διαφοροποιήσουν την προσεχή διδασκαλία τους. Μία τέτοια αξιολόγηση μπορεί να πραγματοποιηθεί με πολλούς τρόπους για παράδειγμα μέσα από τη συζήτηση του εκπαιδευτικού με την τάξη του ή με μικρές ομάδες μαθητών, από καταχωρήσεις σε ημερολόγια κ.α. Με αυτόν τον τρόπο ο εκπαιδευτικός κατανοεί τη δυναμική της τάξης του και στη συνέχεια διαμορφώνει το επόμενο μάθημά του με στόχο να βοηθήσει κάθε μαθητή ξεχωριστά να βελτιώσει τις ικανότητές του. Ακόμη, όταν απαιτείται από τον εκπαιδευτικό που διαφοροποιεί τη διδασκαλία του να πραγματοποιήσει συγκριτική αξιολόγηση εκείνος οφείλει να αναζητήσει τρόπους αξιολόγησης οι οποίοι αναδεικνύουν τις γνώσεις των μαθητών και αυτά που είναι σε θέση να διεκπεραιώσουν καθώς και να χρησιμοποιεί την αξιολόγηση για τη βοήθεια και βελτίωση των μαθητών του και όχι για την επισήμανση των λαθών και των αδυναμιών τους.

Ο εκπαιδευτικός διαφοροποιεί το περιεχόμενο, τη διαδικασία και το αποτέλεσμα (Tomlinson, 2010): Αξιοποιώντας τα δεδομένα της αξιολόγησης ο εκπαιδευτικός μπορεί να διαφοροποιήσει το περιεχόμενο της διδασκαλίας, τη διαδικασία μάθησης ή το μαθησιακό αποτέλεσμα. Το περιεχόμενο της διδασκαλίας περιλαμβάνει τις γνώσεις και τις δεξιότητες που επιθυμεί ο εκπαιδευτικός να κατακτήσουν οι μαθητές του όπως επίσης και τα υλικά και τους τρόπους μέσα από τους οποίους επιτυγχάνεται η μάθηση. Η διαδικασία είναι οι δραστηριότητες που χρησιμοποιεί ο εκπαιδευτικός μέσα από τις οποίες θα κατακτήσουν οι μαθητές τις γνώσεις και θα αναπτύξουν τις δεξιότητές τους ενώ τα αποτελέσματα είναι ο τρόπος που μπορούν να δείξουν οι μαθητές τις κατακτημένες γνώσεις και δεξιότητες και πώς μπορούν να τις διευρύνουν περισσότερο. Οι μαθητές διαφέρουν ως προς την ετοιμότητα, το ενδιαφέρον και το μαθησιακό προφίλ. Ετοιμότητα είναι το σημείο εισόδου ενός μαθητή σε ένα θέμα ή δεξιότητα. Οι μαθητές με μειωμένη ετοιμότητα πρέπει να αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο από ότι οι προχωρημένοι. Οι πρώτοι χρειάζονται βοήθεια για να εντοπίσουν και να καλύψουν τα κενά τους, περισσότερη πρακτική άσκηση και δραστηριότητες που βρίσκονται πιο κοντά στις εμπειρίες τους καθώς και έναν πιο σταθερό ρυθμό μάθησης ενώ οι δεύτεροι χρειάζονται έναν πιο γρήγορο ρυθμό

μάθησης ή έναν πιο αργό για διερεύνηση θέματος σε βάθος και ενασχόληση με εργασίες περισσότερο περίπλοκες και πολύπλευρες. Το ενδιαφέρον αναφέρεται στην περιέργεια ενός μαθητή για ένα θέμα ή δραστηριότητα. Το μαθησιακό προφίλ είναι ο τρόπος με τον οποίο μαθαίνουμε ο οποίος είναι διαφορετικός για τον καθένα. Οποτεδήποτε κρίνει ο εκπαιδευτικός ότι θα είναι χρήσιμο για τους μαθητές του μπορεί να τροποποιήσει ένα ή περισσότερα στοιχεία της διδασκαλίας λαμβάνοντας υπόψη ένα ή περισσότερα χαρακτηριστικά των μαθητών τους.

Όλοι οι μαθητές συμμετέχουν σε αξιόλογη εργασία (Tomlinson, 2010): Ο εκπαιδευτικός που διαφοροποιεί τη διδασκαλία του αντιλαμβάνεται τις μαθησιακές διαφορές των μαθητών του και προσπαθεί να προσφέρει επιλογές μάθησης κατάλληλες για κάθε μαθητή. Η διδασκαλία γίνεται λειτουργική όταν ο εκπαιδευτικός σέβεται την ταυτότητα του κάθε μαθητή καθώς επίσης σέβεται και την ετοιμότητά του, πιστεύει ότι όλοι οι μαθητές του μπορούν να μάθουν και στηρίζει την πρόδο τους, προσφέρει ευκαιρίες ώστε κατακτήσουν γνώσεις και δεξιότητες σε βαθμό δυσκολίας κλιμακωτό ανάλογα με τις ικανότητες του καθενός και προσφέρει σε όλους δραστηριότητες εξίσου ενδιαφέρουσες και ευχάριστες.

Εκπαιδευτικός και μαθητές συνεργάζονται (Tomlinson, 2010): Ο εκπαιδευτικός που διαφοροποιεί τη διδασκαλία του οφείλει να γνωρίζει ποια είναι η ουσιαστική μάθηση, να γνωρίζει τις ανάγκες των μαθητών του, να τους αναθέτει εργασίες και να διασφαλίζει την ομαλή διεξαγωγή τους, να φροντίζει ώστε ο χρόνος να αξιοποιείται εποικοδομητικά και να διαφοροποιεί τη διδακτική προσέγγιση ανάλογα με τις επιδιώξεις του. Όμως οι μαθητές μπορούν και οι ίδιοι να συμβάλλουν στη μάθησή τους δίνοντας πληροφορίες για τις ανάγκες τους, αποφασίζοντας για τους κανόνες και την τήρησή τους, αξιοποιώντας το χρόνο όπως επίσης και δίνοντας πληροφορίες στους εκπαιδευτικούς για το πώς αντιλαμβάνονται την εργασία που τους ανατίθεται. Ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί στενά τους μαθητές του και τους εμπλέκει στις διαδικασίες μάθησης ενώ εκπαιδευτικός και μαθητές προγραμματίζουν μαζί, θέτουν στόχους, παρακολουθούν την πρόοδο και αναλύουν τις επιτυχίες και αποτυχίες τους με στόχο τη συνεχή πρόοδο.

Ο εκπαιδευτικός προωθεί τόσο ομαδική όσο και ατομική εργασία (Tomlinson, 2010): Κατανοεί τόσο τους κανόνες που αφορούν ομαδική εργασία όσο και αυτούς που

αφορούν ατομική εργασία. Για κάθε μαθητή που καταβάλλει προσπάθεια να μάθει ο εκπαιδευτικός που διαφοροποιεί τη διδασκαλία του θέτει δύο στόχους. Πρώτον, αφού βεβαιωθεί για την κατανόηση του μαθητή και ότι η εφαρμογή των δεξιοτήτων έχει νόημα για αυτόν τότε φροντίζει να αυξήσει την αντιληπτική του ικανότητα αλλά και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων του. Δεύτερον, να βεβαιωθεί ότι ο μαθητής και οι γονείς του γνωρίζουν την πρόοδό του, το επίπεδό του σε σχέση με τους συμμαθητές του καθώς και τους ατομικούς του στόχους. Ο εκπαιδευτικός που διαφοροποιεί τη διδασκαλία του λαμβάνει υπόψη τόσο τους ατομικούς όσο και ομαδικούς στόχους και κανόνες κατά τη διδασκαλία, την ανατροφοδότηση, την αξιολόγηση και τη βαθμολόγηση των μαθητών.

Ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές συνεργάζονται με ευελιξία (Tomlinson, 2010): Ανάλογα με τις μαθησιακές ανάγκες εκπαιδευτικοί και μαθητές συνεργάζονται με διαφορετικούς τρόπους. Άλλοτε στην ολομέλεια, άλλοτε σε ομάδες, άλλοτε εργάζονται ατομικά. Αξιοποιούν διαφορετικά το χρόνο και τα υλικά ανάλογα με την εργασία και τους στόχους ενώ η σύνθεση των ομάδων κάποιες φορές αποφασίζεται από τον εκπαιδευτικό με διάφορους τρόπους ενώ άλλοτε από τα παιδιά κ. α. Ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί πλήθος στρατηγικών για να ανταποκριθεί κάθε φορά στις ανάγκες της ολομέλειας, των ομάδων, αλλά και του κάθε μαθητή ξεχωριστά. Στόχος του είναι κάθε μαθητής να ασχολείται με ουσιώδες έννοιες που τον ενδιαφέρουν, σύμφωνα με το επίπεδο δυσκολίας του και να αναπτύσσει τις δεξιότητές του.

2.4 Στοιχεία διαφοροποίησης κατά τη διαφοροποιημένη διδασκαλία

Οι εκπαιδευτικοί που επιθυμούν να διαφοροποιήσουν τη διδασκαλία τους μπορούν να βασιστούν στην ετοιμότητα, τα ενδιαφέροντα και το προφίλ των μαθητών και να διαφοροποιήσουν τα εξής στοιχεία: το περιεχόμενο, τη διαδικασία, τα προϊόντα και το μαθησιακό περιβάλλον (Βαστάκη, 2010· Κουτσελίνη, 2009).

Διαφοροποίηση του περιεχομένου: Το περιεχόμενο περιλαμβάνει τις γνώσεις, τις έννοιες, τις ιδέες και τις πληροφορίες που πρέπει να κατακτήσει ο μαθητής καθώς και τον τρόπο και τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει για την απόκτηση αυτών. Τα μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι για παράδειγμα υλικό ανάγνωσης,

λεξιλόγιο, παρουσίαση ιδεών, οπτικοακουστικά μέσα, η ατομική προσπάθεια του καθενός κ. α. Το περιεχόμενο μπορεί να διαφοροποιηθεί και να τροποποιηθεί μέσα από ευέλικτο ρυθμό, χρήση λιγότερο ή περισσότερο πολύπλοκων ιδεών και υλικών, επιτάχυνση/επιβράδυνση κ. α. αλλά και μέσω της διαθεματικής προσέγγισης.

Διαφοροποίηση της διαδικασίας: Με τον όρο διαδικασία νοούνται οι δραστηριότητες μέσω των οποίων οι μαθητές επιδιώκουν να κατακτήσουν τη νέα γνώση, να κατανοήσουν το νόημα, ή να τελειοποιήσουν το περιεχόμενο μια εργασίας. Ο εκπαιδευτικός που επιθυμεί να διαφοροποιήσει το περιεχόμενο θα πρέπει να επαναδιοργανώσει τις δραστηριότητες που παρέχει με στόχο αυτές να είναι ανάλογης δυσκολίας με τις ανάγκες των μαθητών του, να ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα τους και να ενθαρρύνουν την αυτοκαθοδηγούμενη μάθηση. Ο εκπαιδευτικός οφείλει να προσφέρει εναλλακτικούς τρόπους μάθησης και ιεραρχημένες δραστηριότητες. Είναι απαραίτητο κατά την ιεράρχηση των δραστηριοτήτων να αρχίζουμε από τις προαπαιτούμενες, πάνω στις οποίες θα οικοδομηθούν οι νέες γνώσεις. Μερικά παραδείγματα μεθόδων για το διαχειρισμό των δραστηριοτήτων είναι η ομαδική αλληλεπίδραση, ο ευέλικτος ρυθμός και η αυτοκατευθυνόμενη μάθηση.

Διαφοροποίηση του μαθησιακού περιβάλλοντος: Ως μαθησιακό περιβάλλον ορίζεται ο τρόπος εργασίας της τάξης και τα συναισθήματα που αναπτύσσονται μέσα από αυτή. Οι μαθητές μαθαίνουν καλύτερα σε ένα μαθητοκεντρικό περιβάλλον, το οποίο παρέχει ποικιλία μέσων και εναλλακτικούς τρόπους εργασίας, συνδέει το σχολείο με την κοινωνία και τον ευρύτερο κόσμο, ενθαρρύνει την έρευνα και την ανεξαρτησία και προσφέρει ποικιλία υλικών τα οποία αντανάκλουν τις κουλτούρες των μαθητών και το περιβάλλον του σπιτιού τους. Ένα τέτοιο μαθησιακό περιβάλλον θα πρέπει να περιλαμβάνει χώρους μέσα στην αίθουσα που θα ενθαρρύνουν τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών. Ακόμη, θα πρέπει οι μαθητές να δημιουργούν ανεξάρτητες εργασίες μέσα από τις οποίες θα καλύπτουν τις ατομικές τους ανάγκες αφού πρώτα τους έχουν δοθεί από τον εκπαιδευτικό σαφείς οδηγίες.

Διαφοροποίηση ως προς το προϊόν: Είναι οι εργασίες που ζητά ο εκπαιδευτικός από τους μαθητές του. Οι εργασίες θα πρέπει να επιδεικνύουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που έχουν κατακτηθεί από τους μαθητές με ποικιλία τρόπων. Οι εργασίες

μπορεί να έχουν τη μορφή που επιθυμεί ο μαθητής ανάλογα με το στυλ μάθησής του για αυτό πρέπει να δίνονται επιλογές στους μαθητές να εκφράζουν αυτά που έμαθαν μέσω π. χ. δραματοποίησης, αφίσας κ. α. Οι μαθητές θα πρέπει να ενθαρρύνονται τόσο να δουλεύουν ατομικά όσο και σε μικρές ομάδες.

Οι νέοι εκπαιδευτικοί οι οποίοι δεν είναι εξοικειωμένοι με τη διαφοροποιημένη διδασκαλία ξεκινάνε τροποποιώντας ένα στοιχείο της διδασκαλίας και αρχίζουν από το περιεχόμενο ή τη διαδικασία ή το προϊόν. Καθώς εξοικειώνονται τροποποιούν περισσότερα από ένα στοιχεία παίρνοντας με αυτό τον τρόπο διαφορετικό αποτέλεσμα από κάθε μαθητή. Το περιεχόμενο διαφοροποιείται με βάση τα ενδιαφέροντα των μαθητών, η μέθοδος από την ετοιμότητά τους και το προϊόν από τις πολυαισθητηριακές προτιμήσεις τους. Ο εκπαιδευτικός πάντα θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη το πλαίσιο και τις ανάγκες του καθώς και τα κίνητρα που θα δώσει. (Βαστάκη, 2010)

2.5 Στρατηγικές διαφοροποιημένης διδασκαλίας

Η Tomlinson (2000) (όπως αναφέρει η Βαστάκη, 2010) προτείνει μια σειρά εκπαιδευτικών στρατηγικών οι οποίες θα βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς να διαφοροποιήσουν αποτελεσματικά τη διδασκαλία τους:

- Αξιολόγηση της ετοιμότητας/ικανότητας του μαθητή
- Προσαρμογή των ερωτήσεων στο επίπεδο του μαθητή
- «Συμπύεση» της διδακτέας ύλης
- Κλιμακωτές εργασίες
- Επιτάχυνση/Επιβράδυνση
- Ευέλικτες ομάδες
- Εργασία ανά ζεύγη
- Προφίλ και στυλ του μαθητή
- Ενδιαφέροντα των μαθητών
- Διάβασμα με τους φίλους
- Projects, ανεξάρτητη μελέτη
- Μελέτη με φίλους (ομάδες)
- Συμβόλαιο μάθησης

- Κέντρα μάθησης

Αξιολόγηση της ετοιμότητας / ικανότητας του μαθητή (Tomlinson, 2000): Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να χρησιμοποιούν μια ποικιλία αξιολογήσεων, για να καθορίσουν την ετοιμότητα και την ικανότητα των μαθητών τους. Οι μαθητές από την άλλη, για να κατανοήσουν καινούριες έννοιες, μπορεί να δουλεύουν είτε κάτω από το επίπεδο της τάξης είτε πάνω από αυτό ή να καλύπτουν τα προγενέστερα κενά που μπορεί να διαθέτουν. Η ετοιμότητα των μαθητών συνεχώς αλλάζει και κατά τη διάρκεια των αλλαγών αυτών είναι ιδιαίτερα σημαντικό να μπορούν οι μαθητές να κινούνται σε διαφορετικές ομάδες (flexible grouping). Σε κάθε ομάδα οι δραστηριότητες συχνά διαφοροποιούνται ανάλογα με το βαθμό δυσκολίας που διαθέτουν. Οι μαθητές με ικανότητα κατανόησης μικρότερη από το μέσο όρο του επιπέδου της τάξης μπορούν να διεκπεραιώσουν εργασίες λιγότερο σύνθετες από εκείνες με τις οποίες θα ασχοληθούν οι πιο προχωρημένοι μαθητές. Οι μαθητές των οποίων το επίπεδο ανάγνωσης είναι χαμηλότερο από το μέσο όρο του επιπέδου της τάξης θα ωφεληθούν σημαντικά μελετώντας με ένα συμμαθητή και φίλο τους, ή ακούγοντας ιστορίες από τον δάσκαλο ή το μαγνητόφωνο, ώστε να μάθουν τις πληροφορίες που τους δίνονται και με άλλο τρόπο δηλαδή προφορικά (ακουστικοί τύποι, δυσλεκτικοί κ.ά.). Στην ετοιμότητα/ικανότητα των μαθητών συμβάλλει, επίσης, να αξιοποιείται διαφορετικό επίπεδο ερωτήσεων, άρα και ικανοτήτων σκέψης, αλλά και το να συμπίεζεται η διδακτέα ύλη.

Προσαρμογή των ερωτήσεων στο επίπεδο του μαθητή (Tomlinson, 2000): Οι εκπαιδευτικοί απευθύνουν τις ερωτήσεις υψηλότερης δυσκολίας στους μαθητές που μπορούν να τις διαχειριστούν, προσαρμόζοντας ανάλογα τις ερωτήσεις για τους μαθητές με ανάγκες πιο αυξημένες. Όλοι οι μαθητές απαντούν σε σημαντικές ερωτήσεις παρόλα αυτά, οι οποίες προδιαθέτουν διαδικασίες σκέψης, αλλά αυτές οι ερωτήσεις δίνονται σύμφωνα με το συγκεκριμένο επίπεδο ικανοτήτων του κάθε μαθητή. Ένα εύκολο εργαλείο για αυτή τη στρατηγική είναι να αναρτώνται αφίσες στους τοίχους της τάξης με λέξεις «κλειδιά», που καθορίζουν το επίπεδο σκέψης των μαθητών, ώστε οι μαθητές κατά τη διάρκεια των συζητήσεων στην τάξη να γνωρίζουν με τι ασχολούνται κάθε φορά και τι μπορούν να βελτιώσουν. Ένα ακόμα εργαλείο θα μπορούσαν να είναι τα γραπτά κουίζ στα οποία απευθύνονται συγκεκριμένες

ερωτήσεις για κάθε ομάδα μαθητών. Όλοι απαντούν σε ίδιο αριθμό ερωτήσεων, αλλά αυτές είναι διαφορετικής κλίμακας δυσκολίας σε κάθε ομάδα. Αν οι μαθητές σημειώσουν αποτυχία, αυτό σημαίνει πως χρειάζονται μεγαλύτερη πρόκληση για το επίπεδό τους, χωρίς να φταίει ο εκπαιδευτικός.

«Συμπίεση» της διδακτέας ύλης (Tomlinson, 2000): Ο εκπαιδευτικός οφείλει να καθορίσει και να οριοθετήσει τη γνώση που θα λάβει ο κάθε μαθητής, δηλαδή τι συγκεκριμένα πρέπει να γνωρίζει και να κατέχει σύμφωνα με τις ικανότητες και τις δεξιότητες του, και να προσφέρει εναλλακτικές δραστηριότητες στους μαθητές που έχουν ήδη ολοκληρώσει το περιεχόμενο της διδακτέας ύλης.

Κλιμακωτές εργασίες (Tomlinson, 2000): Αποτελείται από μια σειρά εργασιών κλιμακούμενης δυσκολίας. Οι δραστηριότητες σχετίζονται με τη γνώση που κρίνεται απαραίτητη και τις δεξιότητες που πρέπει να αποκτήσουν οι μαθητές. Ο εκπαιδευτικός ορίζει τις δραστηριότητες αυτές ως εναλλακτικούς τρόπους προσέγγισης των ίδιων στόχων για τους μαθητές λαμβάνοντας πάντα υπόψη του τις ανάγκες του κάθε μαθητή της τάξης του.

Επιτάχυνση/επιβράδυνση (Tomlinson, 2000): Μια άλλη μέθοδος διδασκαλίας μπορεί να επιτευχθεί με την επιτάχυνση ή την επιβράδυνση του ρυθμού με τον οποίο οι μαθητές ασχολούνται σε ό,τι αφορά τη διδακτέα ύλη. Οι μαθητές με υψηλές ικανότητες ολοκληρώνουν πιο γρήγορα τη διδακτέα ύλη, ενώ οι μαθητές που δυσκολεύονται είναι πιθανό να χρειαστούν προσαρμοσμένες δραστηριότητες, οι οποίες θα τους δώσουν την ευκαιρία να πετύχουν το στόχο τους, αλλά με πιο αργό ρυθμό, σύμφωνα με τις ανάγκες τους.

Ευέλικτες ομάδες (flexible grouping) (Tomlinson, 2000): Είναι δεδομένο ότι η απόδοση του κάθε μαθητή ποικίλλει, οπότε είναι σημαντικό να επιτρέπεται η μετακίνηση των μαθητών μεταξύ των ομάδων. Ένας μαθητής μπορεί να βρίσκεται κάτω από το μέσο όρο του επιπέδου της τάξης σε κάποιο μάθημα αλλά πάνω από το μέσο όρο του επιπέδου της τάξης σε ένα άλλο. Οι ευέλικτες ομάδες δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές να δέχονται τις σωστές προκλήσεις και να αποφεύγουν την ετικετοποίηση της ετοιμότητάς τους ως στάσιμης, άρα δεν θα έπρεπε να μένουν στάσιμοι σε μια ομάδα για κάθε μάθημα, αφού η μάθησή τους προφανώς θα

επιταχύνεται από καιρό σε καιρό. Ακόμα, σημαντικό να αναφερθεί είναι ότι και οι χαρισματικοί μαθητές μπορεί να ωφεληθούν από τις ευέλικτες ομάδες. Μαθητές οι οποίοι δυσκολεύονται στη μάθηση έχουν σημαντικά οφέλη όταν συνεργάζονται με μαθητές με υψηλότερες ή περισσότερες ικανότητες, ενώ ίσως νιώσουν και ως ηγέτες σε κάποιες φάσεις.

Εργασία ανά ζεύγη (εταιρικά σχήματα) (Tomlinson, 2000): Μία άλλη πολύτιμη στρατηγική είναι η εργασία σε ζεύγη, γενικά για την ομαδική εργασία, διότι στηρίζεται στο σύστημα της αμφίδρομης, διπολικής επικοινωνίας- διάδραση. Τα εταιρικά σχήματα διευκολύνουν την επικοινωνία μεταξύ ισότιμων ή σχεδόν ισότιμων μαθητών, ανάλογα πάντα με το βαθμό ομοιογένειας ή ανομοιογένειας των δυο μελών. Ο μαθητής ο οποίος δυσκολεύεται στη μάθηση ίσως χρειάζεται μια διδασκαλία πρόσωπο με πρόσωπο, δηλαδή δασκάλου-μαθητή. Ύστερα από μια τέτοια μορφή διδασκαλίας, θα μπορούσε να είναι «ειδικός» πάνω στο συγκεκριμένο θέμα που απασχολήθηκε. Επίσης, μπορεί να εξασκηθεί ακόμα περισσότερο διδάσκοντας αυτό που έμαθε στο άλλο μέλος της ομάδας, ώστε να ωφεληθούν και οι δύο μαθητές, ο πρώτος γιατί θα έχει αποκτήσει περισσότερη αυτοπεποίθηση και ο δεύτερος γιατί θα μάθει να ακούει και να μαθαίνει από συνομήλικό του. Το σχήμα αυτό στη διεθνή ορολογία αναφέρεται ως peer-tutoring.

Προφίλ και στυλ του μαθητή (Tomlinson, 2000): Ο εκπαιδευτικός, για να καθορίσει τις εργασίες μέσω της μεθόδου διδασκαλίας που ακολουθεί, προσαρμόζει το μαθησιακό περιβάλλον ακολουθώντας τις προτιμήσεις των μαθητών του συγκεκριμένου πλαισίου (π.χ. με άνετα καθίσματα κ.ά.) καθώς και τις μεθόδους μάθησης, π.χ. ακουστική (ακρόαση κειμένων), οπτική (σχεδιαγράμματα), κιναισθητική (κίνηση) ή μέσω προσωπικών ενδιαφερόντων, π.χ. μουσική, εικαστικά κ.ά.

Ενδιαφέροντα των μαθητών (Tomlinson 2000): Στην αρχή ο εκπαιδευτικός οφείλει να διερευνά για να γνωρίσει τα ενδιαφέροντα των μαθητών της τάξης του. Στη συνέχεια αναλύει κάθε θέμα που ασχολείται σε υποθέματα σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Διάβασμα με τους φίλους (Tomlinson, 2000): Είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τους μαθητές μικρότερης ηλικίας, που εξασκούνται στη διαδικασία της ανάγνωσης, ή για μαθητές οι οποίοι δυσκολεύονται στην ανάγνωση. Διαβάζοντας με τους φίλους τους εξασκούνται ακόμα περισσότερο και αποκτούν περαιτέρω εμπειρία χωρίς την ανάγκη του εκπαιδευτικού ενώ ταυτόχρονα επιτυγχάνεται ευχέρεια και κατανόηση. Το σημαντικό είναι τα παιδιά να διαβάζουν έχοντας έναν σκοπό και να τους δίνεται η ευκαιρία να συζητήσουν τι διάβασαν. Τα παιδιά δεν χρειάζεται να είναι όλα στο ίδιο επίπεδο.

Projects, ανεξάρτητη μελέτη (Tomlinson, 2000): Ο εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει στους μαθητές ένα ερευνητικό project, από το οποίο οι μαθητές να μάθουν πώς να βελτιώσουν το ανεξάρτητο διάβασμα ανάλογα με το πώς καταφέρνουν να οργανώσουν τις ιδέες τους, το χρόνο και την παραγωγικότητά τους. Ανάλογα με τα παραπάνω τους δίνεται και η κατάλληλη βοήθεια. Το project βασίζεται πάντα στις ατομικές ανάγκες, δεξιότητες και ενδιαφέροντα του κάθε μαθητή.

Μελέτη με φίλους (ομάδες) (Tomlinson, 2000): Δυο-τρεις μαθητές μαζί εργάζονται σε ένα project. Στόχος είναι όλοι μαζί να μοιραστούν την έρευνα, την ανάλυση, την οργάνωση της πληροφορίας, αλλά ο καθένας μόνος του να παρουσιάσει ένα ατομικό προϊόν, για να δείξει τη μάθηση που κατέκτησε. Κάθε μαθητής οφείλει να επισημάνει πώς διαχειρίστηκε το χρόνο του καθώς επίσης και τον τρόπο που οργάνωσε τη δουλειά του.

Συμβόλαιο μάθησης (Tomlinson, 2000): Ο εκπαιδευτικός και ο μαθητής προβαίνουν σε γραπτή συμφωνία, η οποία έχει ως αποτέλεσμα αλλά και στόχο να μπορούν να εργάζονται οι μαθητές ανεξάρτητα. Αυτό βοηθά τους μαθητές να βάζουν καθημερινούς ή εβδομαδιαίους στόχους καθώς και να αναπτύσσουν δεξιότητες και ικανότητες στο να διαχειρίζονται τέτοια θέματα. Αποτελεί όμως όφελος και για τον εκπαιδευτικό καθώς με αυτό τον τρόπο του δίνεται η δυνατότητα να παρακολουθεί την πρόοδο κάθε μαθητή.

Κέντρα μάθησης (Tomlinson, 2000): Μπορεί να περιέχουν δραστηριότητες συνηθισμένες ή διαφοροποιημένες. Δεν είναι υποχρεωτικά διαφοροποιημένες, εκτός και αν το απαιτεί η ετοιμότητα / ικανότητα των μαθητών. Είναι σημαντικό οι

μαθητές να κατανοήσουν τι προσδοκάται από αυτούς και να ενθαρρύνονται κατάλληλα, ώστε να μπορούν να διαχειριστούν το χρόνο τους σωστά. Η δομής ποικίλλει ανάλογα με τις ατομικές συνήθειες εργασίας του κάθε μαθητή. Στο τέλος κάθε εβδομάδας οι μαθητές πρέπει να αναφέρουν τον τρόπο διαχείρισης του χρόνου τους.

Η Tomlinson (2000) ακόμα, προσθέτει πώς, για να είναι σίγουρος ο εκπαιδευτικός το επίπεδο της γνώσης των μαθητών τους, πρέπει να ασχοληθεί με τους αδύνατους μαθητές περισσότερο και στους υπόλοιπους να δώσει εργασίες επίλυσης προβλημάτων ή συγγραφής κειμένου, π.χ. ενός άρθρου. Αυτές οι δραστηριότητες μπορεί να είναι μιας ημέρας ή μακροχρόνια projects. Έτσι, πάντα οι μαθητές εργάζονται με διαφορετικό ρυθμό, αλλά έχουν να διεκπεραιώσουν παραγωγική εργασία. Οι δραστηριότητες πρέπει να είναι ανάλογες στις ανάγκες των μαθητών και να αξίζουν το χρόνο που διαθέτει γι' αυτές ο κάθε μαθητής. Πολυάριθμες μελέτες έχουν δείξει ότι η ομαδοσυνεργατική μάθηση είναι η επιτυχέστερη μέθοδος διδασκαλίας.

2.6 Παρανοήσεις και παρερμηνείες για τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας

Οι Τατσιώκα (2016), Παντελιάδου & Φιλιπάτου (2013) συμπεραίνουν από τις έρευνές τους ότι υπάρχουν συγχύσεις και σημαντικές παρερμηνείες σχετικά με τη διαφοροποιημένη διδασκαλία. Η Τατσιώκα (2016) αναφέρει ότι αν και οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν αρκετά για το θεωρητικό υπόβαθρο της διαφοροποίησης αδυνατούν να μεταφράσουν τη θεωρία σε διδακτική πράξη. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι οι εκπαιδευτικοί βαφτίζουν οποιαδήποτε μικρή ή μεγάλη αλλαγή που κάνουν στη διδασκαλία τους ως διαφοροποίηση.

Όπως αναφέρουν οι Βαλιαντή και Νεοφύτου (2017), αρχικά, πολλοί εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι διαφοροποιούν τη διδασκαλία τους αξιοποιώντας μια ποικιλία δραστηριοτήτων στις πρακτικές τους. Αυτή η άποψη δε θεωρείται από μόνη της διαφοροποίηση καθώς η αξιοποίηση μιας ποικιλίας δραστηριοτήτων αποτελεί μορφή διαφοροποίησης όταν έχει ως βάση της κάποια βασικά κριτήρια τα οποία την επιβάλλουν και έχει ως στόχο την κατάκτηση βασικών γνώσεων, εννοιών και δεξιοτήτων από όλους τους μαθητές. Στη διαφοροποιημένη διδασκαλία η επιλογή

των δραστηριοτήτων οφείλει να έχει ως αφετηρία τον τρόπο που οι μαθητές στο συγκεκριμένο πλαίσιο εργάζονται και μαθαίνουν αποτελεσματικότερα.

Μια άλλη παρανόηση που επικρατεί είναι η ταύτιση της διαφοροποιημένης διδασκαλίας με την εξατομικευμένη διδασκαλία. Η θέση αυτή ξεκίνησε τη δεκαετία του 1970 και οι δύο τύποι διδασκαλίας έχουν πολλά κοινά. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την παραπάνω παρερμηνεία ο εκπαιδευτικός ο οποίος επιθυμεί να διαφοροποιήσει τη διδασκαλία του οφείλει να δημιουργεί και να προσφέρει μια ξεχωριστή δραστηριότητα για κάθε μαθητή (Βαλιαντή & Νεοφύτου, 2017). Και οι δύο πρακτικές έχουν ως στόχο τη στήριξη και την ανάδειξη της μοναδικότητας του κάθε μαθητή. Η διαφορά τους όμως έγκειται στο γεγονός ότι η διαφοροποιημένη διδασκαλία σε αντίθεση με την εξατομικευμένη δε σχεδιάζεται ξεχωριστά για τον κάθε μαθητή και για το λόγο αυτό θεωρείται πιο εύκολη στην εφαρμογή της από την εξατομικευμένη. Η Tomlinson (2001) υποστηρίζει ότι η διαφοροποίηση της διδασκαλίας επικεντρώνεται στη μαθησιακή διαδικασία και οφείλει να έχει νόημα για όλους τους μαθητές της σχολικής τάξης. Ο εκπαιδευτικός που διαφοροποιεί τη διδασκαλία του δε σχεδιάζει μια δραστηριότητα για τον κάθε μαθητή ούτε παράγει συγκεκριμένες εργασίες για αυτόν αλλά προγραμματίζει διάφορες επιλογές δραστηριοτήτων για τους μαθητές της τάξης του. Ο εκπαιδευτικός έχει την επιλογή να οργανώσει την τάξη του όπως επιθυμεί. Μπορεί να επιλέξει να δουλέψει στην ολομέλεια, με μικρές ομάδες μαθητών ή με συγκεκριμένους μαθητές ξεχωριστά, ακόμα και κάνοντας ένα συνδυασμό των παραπάνω μεθόδων.

Μια τρίτη παρερμηνεία αποτελεί η άποψη ότι οι πρακτικές της διαφοροποίησης θα πρέπει να χρησιμοποιούνται στους μαθητές που αποκλίνουν από το μέσο όρο. Θα πρέπει, με άλλα λόγια, να απευθύνεται στους πολύ καλούς και/ή στους πολύ κακούς μαθητές. Αυτή η θεώρηση είναι λανθασμένη καθώς αν η διαφοροποίηση αφορά μόνο τους συγκεκριμένους μαθητές τότε αγνοούνται οι ανάγκες των υπόλοιπων μαθητών. Ο εκπαιδευτικός που διαφοροποιεί τη διδασκαλία έχει στο νου του κατά το σχεδιασμό αλλά και κατά την εφαρμογή της διδασκαλίας του να απευθύνεται σε όλους τους μαθητές της τάξης του. Στόχος του είναι όλοι οι μαθητές να συμμετέχουν και να εμπλέκονται ενεργά στη μαθησιακή διδασκαλία. (Βαλιαντή & Νεοφύτου, 2017)

Μια ακόμη κοινή παρανόηση που συναντάται είναι ότι κατά τη διαφοροποιημένη διδασκαλία υπάρχει ανάγκη καθημερινά παραγωγής διαφορετικού υλικού για τη διδασκαλία. Μια τέτοια θεώρηση θα καθιστούσε τη διαφοροποιημένη διδασκαλία ανέφικτη στην εφαρμογή καθώς αν υπήρχε αυτή η απαίτηση σε καθημερινή βάση οι εκπαιδευτικοί κάποια στιγμή θα κουραστούν, θα ματαιωθούν και θα παραιτηθούν. Σύμφωνα με τους Βαλιαντή και Νεοφύτου (2017) το βασικό υλικό για τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας αποτελεί το υφιστάμενο υλικό όπως αυτό προτείνεται από το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα (σχολικά εγχειρίδια, αναλυτικό πρόγραμμα κ.α.). Ο εκπαιδευτικός που επιθυμεί να διαφοροποιήσει τη διδασκαλία του αξιοποιεί το υλικό αυτό κάνοντας μικρές αλλαγές και προσαρμογές, αξιοποιώντας τεχνικές και στρατηγικές της διαφοροποίησης, με στόχο να προσαρμόσει τη διδασκαλία του στο πλαίσιο της τάξης του. Η διαφοροποίηση θα πρέπει να αξιοποιείται καθημερινά στη διδασκαλία του εκπαιδευτικού με μικρές και ουσιαστικές ενέργειες, σωστές αποφάσεις και πληροφορημένες στρατηγικές και επιλογές μέσω υλικών.

Επιπρόσθετα στα παραπάνω, υπάρχει η άποψη ότι η διαφοροποιημένη διδασκαλία είναι μια πολυτέλεια η οποία μπορεί να αξιοποιηθεί μόνο όταν υπάρχει διαθέσιμος χρόνος. Συνήθως αυτή την παρανόηση έχουν κάνει οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι δεν έχουν πειστεί για τα οφέλη της διαφοροποιημένης διδασκαλίας σε τάξεις μικτής ικανότητας και θεωρούν ότι διαφοροποιούν τη διδασκαλία τους όταν βρίσκουν χρόνο στο τέλος της διδακτικής ώρας συνήθως, δίνοντας πρόσθετα φύλλα εργασίας στους καλούς μαθητές. Σε αντίθεση με αυτή την άποψη, η διαφοροποίηση της διδασκαλίας σχεδιάζεται και εφαρμόζεται με τέτοιον τρόπο ώστε ο μαθητής να αξιοποιεί το διδακτικό χρόνο προς όφελός του και είναι στοχευμένη σύμφωνα με το συγκεκριμένο πλαίσιο διδασκαλίας. Η διαφοροποίηση είναι συστηματική και συνεπής και αποτελεί πρωταρχικό και αναπόσπαστο κομμάτι της διδασκαλίας.

Τέλος, υπάρχει η παρερμηνεία ότι η διαφοροποίηση είναι κάτι που οι εκπαιδευτικοί έκαναν πάντα και επιτυγχάνεται μόλις εφαρμοστούν διάφορες σύγχρονες παιδαγωγικές μέθοδοι, όπως για παράδειγμα η συνεργατική μάθηση και η διευρέυνηση. Κάποιοι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι εφαρμόζοντας κάποιες από τις παραπάνω μεθόδους αυτόματα διαφοροποιούν τη διδασκαλία τους (Βαλιαντή &

Νεοφύτου, 2017). Στη διαφοροποιημένη διδασκαλία όμως η επιλογή και η οργάνωση των μεθόδων και των τεχνικών γίνεται σύμφωνα με τους στόχους που αφορούν την ανάπτυξη όλων των μαθητών της τάξης, αποτελεί δηλαδή έναν ιδιαίτερο τρόπο σκέψης, μια διαφορετική προσέγγιση. Ο εκπαιδευτικός ο οποίος επιθυμεί να διαφοροποιήσει τη διδασκαλία του οφείλει να διαβεβαιώνεται ότι η κατάκτηση της βασικής γνώσης έχει επιτευχθεί από όλους τους μαθητές, να τεκμηριώνει πώς ανακαλεί και κατοχυρώνει την προαπαιτούμενη γνώση και πώς συντελεί ώστε οι περισσότερο έτοιμοι μαθητές της τάξης του αναπτύσσονται περαιτέρω μέσω των μετασχηματιστικών δραστηριοτήτων που προσφέρει με τη διδασκαλία του.

2.7 Δυσκολίες και εμπόδια που συναντούν οι εκπαιδευτικοί στην αξιοποίηση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής

Οι παραπάνω παρερμηνείες και παρανοήσεις της διαφοροποίησης θα μπορούσαν να οδηγήσουν τους εκπαιδευτικούς στο φόβο και στο να απομακρυνθούν από την προσπάθεια να την αξιοποιήσουν στο πλαίσιο της τάξης τους. Ένα ακόμα αποτέλεσμα των παρανοήσεων αυτών και του μύθου που έχει χτιστεί γύρω από τον ορισμό της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής είναι οι εσφαλμένες και συνεπώς αποτυχημένες προσπάθειες διαφοροποίησης (Βαλιαντή & Νεοφύτου, 2017)

Σύμφωνα με πολυάριθμες έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, η Βαλιαντή και ο Νεοφύτου (2017) υπογραμμίζουν ότι τα βασικά εμπόδια που αναφέρουν οι εκπαιδευτικοί που επιδιώκουν να διαφοροποιήσουν τη διδασκαλία τους είναι ο περιορισμένος χρόνος προετοιμασίας, το βεβαρημένο πρόγραμμα εργασίας, ο αριθμός των μαθητών ανά τάξη, η έλλειψη υποδομών και υποστηρικτικών μέσων, η έλλειψη σε δεξιότητες και η απουσία κινήτρων που χρειάζονται για την αξιοποίησή της. Οι εκπαιδευτικοί επισημαίνουν ότι αντιμετωπίζουν τις παραπάνω δυσκολίες στην προσπάθεια να διαφοροποιήσουν τη διδασκαλία τους αλλά τονίζουν ότι ακόμα και αν καταφέρουν να την εφαρμόσουν δεν είναι σε θέση να την αξιοποιούν μακροπρόθεσμα.

Οι παραπάνω δυσκολίες επισημαίνονται και από τα αποτελέσματα της έρευνας της Τατσιώκα (2016). Οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι σημαντικά εμπόδια στην εφαρμογή της διαφοροποιημένης διδασκαλίας αποτελούν ο περιορισμένος χρόνος που

διαθέτουν για τη δημιουργία σχεδίων διδασκαλίας για όλους τους μαθητές της τάξης τους, ο αριθμός των μαθητών ανά τάξη, η εκτεταμένη ύλη καθώς και τα περιορισμένα υλικά και μέσα. Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν επαγγελματικά εξουθενωμένοι στην προσπάθειά τους να ανταποκριθούν σε όλες τις ανάγκες με τα περιορισμένα υλικά και μέσα που διαθέτουν ενώ αντιλαμβάνονται τη διαφοροποίηση ως φόρτο καθηκόντων και επιπρόσθετης εργασίας. Ακόμη, η Τατσιώκα (2016) υπογραμμίζει ότι οι εκπαιδευτικοί αρνούνται να εφαρμόσουν πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής εξαιτίας των εδραιωμένων αντιλήψεων των γονέων οι οποίες προέρχονται από τις μαθητικές τους εμπειρίες. Επιπρόσθετα, αν και οι εκπαιδευτικοί στην πλειοψηφία τους δηλώνουν υπέρ της διαφοροποιημένης διδασκαλίας εκφράζουν ότι βιώνουν ένα αίσθημα ανεπάρκειας όταν χρειάζεται να υποστηρίξουν μια τέτοια μορφή διδασκαλίας σε τάξης με μεγάλη ετερογένεια.

Οι Παντελιάδου, Χιδερίδου-Μανδάρη & Παπά (2017) αναφέρουν ότι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στην υλοποίηση της διαφοροποιημένης διδασκαλίας οφείλονται τόσο σε ατομικούς όσο και σε εξωτερικούς παράγοντες. Οι φόβοι και οι ανασφάλειες που εκφράζουν οι εκπαιδευτικοί για τις γνώσεις και τις ικανότητές τους και συνδέονται με επιμέρους ζητήματα που συχνά προβάλλονται ως εμπόδια, συγκαταλέγονται στους ατομικούς παράγοντες. Πολλοί εκπαιδευτικοί εκφράζουν ανησυχίες ως προς την έλλειψη χρόνου και τις αυξημένες απαιτήσεις της διαφοροποιημένης διδασκαλίας στη διαχείριση της τάξης. Συγκεκριμένα, χαρακτηρίζουν τη διαφοροποιημένη διδασκαλία ως χρονοβόρα κυρίως για το σχεδιασμό της διδασκαλίας και τις αξιολογήσεις των μαθητών. Οι παραπάνω παράγοντες επηρεάζουν το αίσθημα επάρκειας των εκπαιδευτικών το οποίο αποτελεί έναν από τους βασικότερους προβλεπτικούς δείκτες της προθυμίας τους για την εφαρμογή της διαφοροποίησης. Στους ατομικούς παράγοντες έρχονται να προστεθούν και οι εξωτερικοί παράγοντες όπως η στάση της διεύθυνσης, η δυναμική του σχολείου, η νομοθεσία, το Αναλυτικό Πρόγραμμα και η ανομοιογένεια των τάξεων οι οποίοι σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς επηρεάζουν τις εκπαιδευτικές τους επιλογές καθώς και την εφαρμογή της διαφοροποιημένης διδασκαλίας.

Οι παραπάνω δυσκολίες που αναφέρουν οι εκπαιδευτικοί ότι αντιμετωπίζουν κατά την προσπάθειά τους να αξιοποιήσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την εφαρμογή της. (Βαλιαντή & Νεοφύτου, 2017) Οι εκπαιδευτικοί συναντούν τα εμπόδια αυτά διότι δεν τους παρέχεται η απαιτούμενη στήριξη ώστε να διαφοροποιήσουν αποτελεσματικά τη διδασκαλία τους. Η διαφοροποίηση στις μέρες μας αποτελεί μια καινοτομία η οποία απαιτείται να εισαχθεί μέσω ενός περιεκτικού προγράμματος το οποίο θα πρέπει να πείσει τους εκπαιδευτικούς για το θεωρητικό τους υπόβαθρο, να προσφέρει μια πληθώρα επιλογών για την εφαρμογή της και να παρέχει τα απαραίτητα και κατάλληλα υλικά για αυτή. Εάν τα παραπάνω δε συμβούν είναι δύσκολο οι εκπαιδευτικοί να καταφέρουν από μόνοι τους να διαφοροποιήσουν τη διδασκαλία τους.

Επιπλέον, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στην προσπάθειά τους να διαφοροποιήσουν τη διδασκαλία τους οφείλονται τις περισσότερες φορές στις παγιωμένες αντιλήψεις και πεποιθήσεις τους οι οποίες αποτελούν εμπόδιο για την εφαρμογή της διαφοροποίησης οπότε προβάλλεται ως επιτακτική ανάγκη η αλλαγή αυτών των αντιλήψεων και πεποιθήσεων. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών είναι το κλειδί για τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας καθώς και για την κατάρτιση των εκπαιδευτικών, τη βελτίωση των γνώσεων, την αλλαγή των αντιλήψεων και την ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους ώστε να υιοθετήσουν νέες πρακτικές. (Παντελιάδου, Χιδερίδου-Μανδαρή & Παπά, 2017) Μέσω της παρακολούθησης επιμορφωτικών προγραμμάτων οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εξοικειωθούν με στρατηγικές και πρακτικές με αποτέλεσμα να είναι περισσότερο πιθανόν να τολμήσουν εφαρμογές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας.

2.8 Περίληψη

Στο 2^ο κεφάλαιο έγινε μια εκτενής αναφορά στον ορισμό της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής καθώς και στους στόχους της, αναφέρθηκαν οι αρχές της και τα στοιχεία διαφοροποίησης, όπως επίσης και οι στρατηγικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Ωστόσο παρατηρείται μία έλλειψη στη σχετική βιβλιογραφία όσον αφορά το πώς αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, πώς την αξιοποιούν στην τάξη τους, ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν στην προσπάθεια της εφαρμογής της καθώς και πού οφείλονται αυτά και τι λύσεις

υπάρχουν. Η συγκεκριμένη έρευνα θα προσπαθήσει να διερευνήσει τα παραπάνω ζητήματα και να καλύψει κατά το δυνατόν αυτά τα κενά. Στο επόμενο κεφάλαιο περιγράφεται η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε κατά τη διεξαγωγή αυτής της έρευνας.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η μέθοδος της έρευνας

3.1 Στόχος της έρευνας

Στόχος αυτής της έρευνας ήταν να αναδείξει πώς οι νηπιαγωγοί ορίζουν, αντιλαμβάνονται και αξιοποιούν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, ποιες πρακτικές χρησιμοποιούν και κυρίως ποιες δυσκολίες και εμπόδια αντιμετωπίζουν κατά την αξιοποίησή της. Παρόλο που υπάρχει αρκετό ερευνητικό υλικό σχετικά με το αντικείμενο της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής και τα θετικά αποτελέσματα που επιφέρει όταν εφαρμόζεται σε ένα σχολικό πλαίσιο έχουν πραγματοποιηθεί λίγες έρευνες σχετικά με το πώς την αντιλαμβάνονται και πώς την αξιοποιούν οι εκπαιδευτικοί στην τάξη, ποιες πρακτικές χρησιμοποιούν, ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν καθώς και ποιες λύσεις προτείνουν οι ίδιοι για αυτά τα προβλήματα.

3.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Εξετάζοντας τη σχετική βιβλιογραφία καταλήξαμε στα ερωτήματα που οδήγησαν στην ανάπτυξη αυτής της έρευνας. Τα ερωτήματα αυτά έχουν συνταχθεί τόσο με βάση τον προβληματισμό όσο και με βάση το στόχο της έρευνας.

1. Πώς αντιλαμβάνονται οι νηπιαγωγοί την έννοια της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;
2. Εφαρμόζουν οι νηπιαγωγοί πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής στην τάξη τους και γιατί;
3. Ποιες πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής χρησιμοποιούν συνήθως οι νηπιαγωγοί στην τάξη τους;
4. Ποιες δυσκολίες και εμπόδια αντιμετωπίζουν οι νηπιαγωγοί ως προς την εφαρμογή της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;
5. Τι θεωρούν οι νηπιαγωγοί ότι θα τους βοηθούσε να αξιοποιήσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική σε μεγαλύτερο βαθμό;

3.3 Η φύση της έρευνας

Επιλέξαμε την ποιοτική έρευνα καθώς αυτή προσπαθεί να ερμηνεύσει και να κατανοήσει τον κοινωνικό κόσμο και να διαμορφώσει μια σφαιρική αντίληψη στηριζόμενη σε μεθόδους ανάλυσης και επεξηγηματικής δόμησης. (Mason, 2011)

Η ποιοτική έρευνα αποσκοπεί στην ανάδειξη της θεωρίας από τα δεδομένα και για το λόγο αυτό η Κυριαζή (2011) θεωρεί κατάλληλο το ανοιχτό και ευέλικτο σχήμα της ποιοτικής συνέντευξης. Σε μία τέτοια συνέντευξη υπάρχει η βασική θεματική, ένα εύρος ζητημάτων που ο ερευνητής επιθυμεί να διερευνήσει και όχι προκαθορισμένες ερωτήσεις με συγκεκριμένη σειρά. Το ύφος είναι ανεπίσημο και μοιάζει με χαλαρή συζήτηση ενώ τα δεδομένα παράγονται μέσω διάδρασης. Μέσω της ποιοτικής συνέντευξης ο ερευνητής μπορεί να προσεγγίσει το θέμα σε μεγαλύτερο βάθος καθώς απευθύνει τις κατάλληλες ερωτήσεις ανάλογα με τη ροή της συζήτησης για να αντλήσει περισσότερες πληροφορίες ενώ ο ερωτώμενος αναπτύσσει τα θέματα όπως εκείνος θέλει εκφράζοντας ελεύθερα τις απόψεις του. (Κυριαζή, 2011)

Επιλέξαμε την ποιοτική συνέντευξη καθώς αυτή η έρευνα απαιτούσε την ανάδειξη των αντιλήψεων των νηπιαγωγών που αξιοποιούν –όπως θα δούμε από τον τρόπο που συγκροτήθηκε το δείγμα- τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Είναι πιθανόν το αντικείμενο της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής, ο τρόπος που την προσεγγίζουν οι νηπιαγωγοί, αλλά και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν να μην είναι σχηματισμένα με σαφήνεια στο μυαλό τους, οπότε θα ήταν δύσκολο να αποδώσουν απαντήσεις σε τυποποιημένες ερωτήσεις. (Mason, 2011) Δεδομένου ότι θέλαμε να διερευνήσουμε τις απόψεις των νηπιαγωγών σε βάθος επιλέξαμε τη συγκεκριμένη μέθοδο. Για τη συγκεκριμένη έρευνα τα δεδομένα συλλέχθηκαν από συνεντεύξεις σε νηπιαγωγούς που αξιοποιούν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Τα δεδομένα αφορούν το πώς αντιλαμβάνονται οι νηπιαγωγοί τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, αν την αξιοποιούν στην τάξη τους και γιατί, ποιες πρακτικές χρησιμοποιούν, ποιες δυσκολίες και εμπόδια συναντούν και πώς πιστεύουν ότι θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν αυτά.

Τα ερωτήματα των συνεντεύξεων στηρίχθηκαν στα ερευνητικά ερωτήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω. Κάποια δημογραφικά χαρακτηριστικά των νηπιαγωγών παρατίθενται στο Παράρτημα 1, ενώ οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν σύμφωνα με τις αρχές της ποιοτικής συνέντευξης που αναφέρθηκαν παραπάνω.

3.4 Η μέθοδος δειγματοληψίας

Για να πραγματοποιηθεί η συγκεκριμένη έρευνα και για είναι αντιπροσωπευτική και έγκυρη επιλέχθηκαν 9 νηπιαγωγοί οι οποίες επιχειρούν να εφαρμόζουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική στα σχολεία στα οποία εργάζονται. Όλες οι νηπιαγωγοί εργάζονται σε δημόσια νηπιαγωγεία της Αθήνας έχοντας χρόνια προϋπηρεσίας στο βιογραφικό τους.

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω η μέθοδος δειγματοληψίας ήταν μη τυχαία και συγκεκριμένα ήταν σκόπιμη δειγματοληψία (purposivesample). Σύμφωνα με την Κυριαζή (2011) η σκόπιμη δειγματοληψία έχει ως βασική προϋπόθεση τις καλές γνώσεις των περιπτώσεων πριν την επιλογή του δείγματος. Ο ερευνητής μέσω της σκόπιμης δειγματοληψίας επιλέγει περιπτώσεις που θεωρεί ότι είναι χαρακτηριστικές του θέματος που θέλει να διερευνήσει, οι οποίες μπορούν να δώσουν απαντήσεις στα ερωτήματά του. Τα ερευνητικά ερωτήματα οδηγούν στην επιλογή εκείνων των περιπτώσεων από τις οποίες κρίνεται ότι μπορούν να αντληθούν τα απαραίτητα στοιχεία.

Επειδή ήταν δύσκολο να εντοπιστούν νηπιαγωγοί με τα παραπάνω χαρακτηριστικά η μια από τις εννιά νηπιαγωγούς επιλέχθηκε μέσω της δειγματοληψίας της χιονοστιβάδας. Σύμφωνα με αυτή στο πρώτο στάδιο επιλέγονται άτομα με προκαθορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία στη συνέχεια δίνουν ονόματα άλλων με αντίστοιχα χαρακτηριστικά τα οποία συμπεριλαμβάνονται στην έρευνα. (Κυριαζή, 2011)

3.5 Οριοθετήσεις

Αυτή η έρευνα επικεντρώθηκε να εξετάσει τις απόψεις εννέα νηπιαγωγών σε αριθμό. Στην έρευνα δε συμπεριλήφθηκαν δάσκαλοι, καθηγητές, συνάδελφοι των συγκεκριμένων νηπιαγωγών, οι διευθυντές τους και τα παιδιά από τις τάξεις τους. Οι νηπιαγωγοί ήταν όλες τους εθελόντριες, γυναίκες, ενώ το δείγμα περιορίζεται σε νηπιαγωγούς της δημόσιας εκπαίδευσης στην Αθήνα, αποκλείοντας με αυτό τον τρόπο την ιδιωτική εκπαίδευση και την επαρχία. Τα θέματα που συζητήθηκαν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων αφορούσαν τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν για την έρευνα. Τέλος, τα στοιχεία που συλλέχθηκαν προέρχονται αποκλειστικά από τις συνεντεύξεις των νηπιαγωγών χωρίς να είχαμε τη δυνατότητα

να δούμε πώς αξιοποιούν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική στην τάξη τους και ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν στην πράξη.

3.6 Ο δικός μου ρόλος σχετικά με τις συνεντεύξεις

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω οι νηπιαγωγοί που επιλέχθηκαν για την διεξαγωγή αυτής της έρευνας ήταν όλες νηπιαγωγοί οι οποίες αξιοποιούν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική σε δημόσια νηπιαγωγεία της Αθήνας έχοντας χρόνια προϋπηρεσίας στο βιογραφικό τους.

Πληροφορήθηκα για τις 8 από αυτές τις νηπιαγωγούς από την επόπτριά μου καθώς δε γνώριζα καμία από αυτές, ενώ η 9^η νηπιαγωγός προέκυψε με τη μέθοδο της χιονοστιβάδας. Οι νηπιαγωγοί ενημερώθηκαν για το αντικείμενο της έρευνας μέσω μέιλ ή τηλεφώνου, δίνοντας τα στοιχεία μου και ενημερώνοντάς τες ότι τα ονόματά τους δε θα δημοσιευθούν. Η επιλογή του χώρου της συνέντευξης έγινε από τις ίδιες και ήταν είτε το σχολείο στο οποίο εργάζονται κατά τη διάρκεια του διαλείμματος είτε κάποιο καφέ. Κάθε συνέντευξη διήρκησε περίπου 18-22 λεπτά με εξαίρεση μία που διήρκησε 50 λεπτά περίπου. Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων δεν επισήμανα την προσωπική μου άποψη. Η ηχογράφηση έγινε μέσω του κινητού μου ενώ στη συνέχεια προχώρησα στην απομαγνητοφώνηση (Παράρτημα 2) χρησιμοποιώντας το λάπτοπ μου, δίνοντας ψευδώνυμα στις νηπιαγωγούς.

3.7 Τρόπος ανάλυσης δεδομένων και διεξαγωγής συμπερασμάτων

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τις συνεντεύξεις κατά την απομαγνητοφώνηση αναλύθηκαν σε πρώτη φάση στο Παράρτημα 3 με τη μέθοδο ανάλυσης περιεχομένου. Η ανάλυση περιεχομένου μετατρέπει δευτερογενές υλικό ποιοτικής φύσης σε μορφή ποσοτικών δεδομένων (Κυριαζή, 2011). Για κάθε ερώτημα της συνέντευξης σχεδιάστηκε ένας πίνακας με τις απαντήσεις των νηπιαγωγών είτε στο ερώτημα αυτό καθαυτό είτε ως έμμεση απάντηση σε αυτό από τα επιμέρους στοιχεία. Στη συνέχεια, προχωρήσαμε σε συστηματική διερεύνηση των απαντήσεων εξάγοντας από κάθε απάντηση έννοιες- αποκωδικοποιήσεις ώστε να μπορέσουμε έπειτα να προβούμε σε γενικότερες κατηγορίες από τις απαντήσεις των νηπιαγωγών. Η όλη διαδικασία διεκπεραιώθηκε με τον ακόλουθο τρόπο: α) εξετάσαμε τις απαντήσεις των νηπιαγωγών στην ολότητά τους, β) χρησιμοποιήσαμε κατηγορίες για

την ταξινόμηση των δεδομένων των απαντήσεων με σαφήνεια ώστε να είναι δυνατά η επανάληψη και ο έλεγχος της διαδικασίας από άλλους ερευνητές και γ) ποσοτικοποιήσαμε τα χαρακτηριστικά των απαντήσεων των νηπιαγωγών ώστε να μπορεί να διαπιστωθεί η σημασία που φέρουν σε σύγκριση μεταξύ τους.

Έπειτα, σε δεύτερη φάση, προχωρήσαμε σε κατηγορίες ανάλυσης (πάλι με πίνακες), αξιοποιώντας τις έννοιες – αποκωδικοποιήσεις από το παράρτημα 3, οι οποίες εμπεριέχονται στην έρευνα. Οι κατηγορίες που δημιουργήθηκαν στηρίχθηκαν στα ευρήματα της πρώτης φάσης της ανάλυσης περιεχομένου (παράρτημα 3) καθώς και στα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας γενικότερα. Η μέθοδος ανάλυσης ήταν διυποκειμενική καθώς η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε δύο φάσεις αυξάνοντας με αυτό τον τρόπο κατά δύναμη την αντικειμενικότητα και την εγκυρότητά της.

Τέλος, εξετάζοντας αυτές τις κατηγορίες, αναλύοντας και συγκρίνοντας τα ευρήματα με τη θεωρία και τη σχετική βιβλιογραφία οδηγηθήκαμε σε συμπεράσματα αλλά και προβληματισμούς.

3.8 Περίληψη

Στο 3^ο κεφάλαιο αναλύσαμε τη μέθοδο που χρησιμοποιήσαμε για τη διεξαγωγή αυτής της έρευνας. Επισημάναμε τους λόγους που διαλέξαμε το συγκεκριμένο είδος έρευνας, τη μέθοδο δειγματοληψίας καθώς και τη μέθοδο ανάλυσης των δεδομένων που οδήγησαν στη διεξαγωγή των συμπερασμάτων. Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα ευρήματα από την ανάλυση των συνεντεύξεων.

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Ανάλυση των δεδομένων των συνεντεύξεων

4.1 Εισαγωγή

Στόχος αυτής της έρευνας ήταν να διερευνηθούν οι απόψεις των ερωτηθέντων νηπιαγωγών όσον αφορά τα ερευνητικά ερωτήματα που έθεσα με βάση τον αρχικό μου προβληματισμό και το στόχο της έρευνας:

1. Πώς αντιλαμβάνονται οι νηπιαγωγοί την έννοια της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;
2. Εφαρμόζουν οι νηπιαγωγοί πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής στην τάξη τους και γιατί;
3. Ποιες πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής χρησιμοποιούν συνήθως οι νηπιαγωγοί στην τάξη τους;
4. Ποιες δυσκολίες και εμπόδια αντιμετωπίζουν οι νηπιαγωγοί ως προς την εφαρμογή της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;
5. Τι θεωρούν οι νηπιαγωγοί ότι θα τους βοηθούσε να αξιοποιήσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική σε μεγαλύτερο βαθμό;

4.2 Μεθοδολογία ανάλυσης των δεδομένων των συνεντεύξεων

Όπως ήδη αναφέρθηκε, τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τις συνεντεύξεις κατά την απομαγνητοφώνηση (Παράρτημα 2) αναλύθηκαν σε πρώτη φάση στο Παράρτημα 3 με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου. Η ανάλυση περιεχομένου μετατρέπει δευτερογενές υλικό ποιοτικής φύσης σε μορφή ποσοτικών δεδομένων. (Κυριαζή, 2011) Για κάθε ερώτημα της συνέντευξης σχεδιάστηκε ένας πίνακας με τις απαντήσεις των νηπιαγωγών είτε στο ερώτημα αυτό καθαυτό είτε ως έμμεση απάντηση σε αυτό από τα επιμέρους στοιχεία. Στη συνέχεια, προχωρήσαμε σε συστηματική διερεύνηση των απαντήσεων δηλαδή α) εξετάσαμε τις απαντήσεις των νηπιαγωγών στην ολότητά τους, β) χρησιμοποιήσαμε κατηγορίες για την ταξινόμηση των δεδομένων των απαντήσεων με σαφήνεια ώστε να είναι δυνατή η επανάληψη και ο έλεγχος της διαδικασίας από άλλους ερευνητές και γ) ποσοτικοποιήσαμε τα

χαρακτηριστικά των απαντήσεων των νηπιαγωγών ώστε να μπορεί να διαπιστωθεί η σημασία που φέρουν σε σύγκριση μεταξύ τους.

Έπειτα σε δεύτερη φάση, η οποία παρατίθεται στη συνέχεια, προχωρήσαμε σε κατηγορίες ανάλυσης (πάλι με πίνακες) επαναλαμβάνοντας την ίδια διαδικασία της συστηματικής διερεύνησης των απαντήσεων, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Οι κατηγορίες που δημιουργήθηκαν στηρίχθηκαν στα ευρήματα της πρώτης φάσης της ανάλυσης περιεχομένου καθώς και στα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας γενικότερα. Η μέθοδος ανάλυσης ήταν διυποκειμενική καθώς η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε δύο φάσεις, αυξάνοντας με αυτό τον τρόπο κατά δύναμη την αντικειμενικότητα και την εγκυρότητά της.

4.3 Δημογραφικά χαρακτηριστικά νηπιαγωγών

Πίνακας 1: Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Νηπιαγωγοί	Ηλικία	Σπουδές	Μεταπτυχιακά	Σεμινάρια-Επιμορφώσεις κ.α.	Χρόνια εργασίας	Χρόνια εργασίας στο συγκεκριμένο σχολείο
N1	34	ΤΕΑΠΗ (Αλεξανδρούπολη)	Διοίκηση Σχολικών Μονάδων, Εκπαίδευση ενηλίκων και Εξ αποστάσεως εκπαίδευση	-	12	2
N2	44	ΤΕΑΠΗ ΕΚΠΑ	-	Σεμινάριο Διαφοροποιημένης παιδαγωγικής	20	5
N3	57	Σχολή Νηπιαγωγών (Καρδίτσα) 2ετούς φοίτησης και εξομοίωση με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Μετεκπαίδευση στο Διδασκαλείο Αθηνών	Σπουδές στην Εκπαίδευση (Ανοιχτό Πανεπιστήμιο)	Διάφορες επιμορφώσεις μικρής και μεγάλης διάρκειας, Παιδαγωγική Φρενέ, Συμμετοχή στη Θεματική Εβδομάδα της κα Αλεξάνδρας Ανδρούσου	18	12

N4	53	Σχολή Νηπιαγωγών Αθηνών (1986) και εξομοίωση με το ΤΕΑΠΗ (Αθήνα), Μοντεσσοριανό Σύστημα Εκπαίδευσης (Λονδίνο)	Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας για την Εκπαίδευση (ΤΕΑΠΗ ΕΚΠΑ)	-	30	11
N5	36	ΤΕΑΠΗ ΕΚΠΑ	Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση (ΤΕΑΠΗ ΕΚΠΑ)	Σεμινάριο Ειδικής Αγωγής, διάφορες ημερίδες	13	3
N6	40	ΤΕΑΠΗ (Ρόδος)	Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΤΕΑΠΗ ΕΚΠΑ)	Επόπτρια στο ΤΕΑΠΗ ΕΚΠΑ στην πρακτική Γ' έτους (2015-2016)	14	3
N7	54	Σχολή Νηπιαγωγών (Χανιά) 2ετούς φοίτησης και εξομοίωση με το ΤΕΑΠΗ (Αριστοτέλειο Θεσ/νίκη)	-	Σεμινάριο Προστασία της Υγείας στους Χώρους της Εκπαίδευσης (400 ωρών), Παιδαγωγική Φρενέ (πιλοτικό πρόγραμμα), διάφορα άλλα όπως σύστημα Ορφ, χοροκίνηση, θεατρικό παιχνίδι κ. α.	32	10
N8	56	Τεχνολογία Τροφίμων ΚΑΤΕΕ, Σχολή Νηπιαγωγών 2ετούς φοίτησης (Αθήνα) και εξομοίωση με το ΤΕΑΠΗ (Αριστοτέλειο Θεσ/νίκη)	Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΤΕΑΠΗ ΕΚΠΑ)	Σεμινάριο Δημιουργικής Απασχόλησης των Παιδιών (9μηνο), πολλές και διάφορες άλλες επιμορφώσεις, πολλές χρονιές με απόσπαση επόπτρια στο ΤΕΑΠΗ ΕΚΠΑ στις πρακτικές	32	6
N9	36	Τμήμα Μεσογειακών	Νέες Τεχνολογίες στην	Διάφορες επιμορφώσεις μεγάλης	13	5

		Σπουδών (Ρόδος), ΤΕΑΠΗ (Ρόδος)	Εκπαίδευση (Πανεπιστήμιο Αιγαίου)	διάρκειας, Σεμινάριο Ειδικής Αγωγής		
--	--	-----------------------------------	---	---	--	--

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 1, οι 7 από τις 9 νηπιαγωγούς του δείγματος, που όπως είπαμε επιλέχθηκαν με σκόπιμη δειγματοληψία, έχουν πραγματοποιήσει μεταπτυχιακές σπουδές. Επιπρόσθετα, το ίδιο ποσοστό έχει παρακολουθήσει σχετικές επιμορφώσεις, σεμινάρια κ.α. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω μοιάζει σαν η αξιοποίηση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής να συμβαδίζει με μια επιπλέον κατάρτιση, σαν να μην επαρκούν οι προπτυχιακές σπουδές για την αξιοποίησή της. Επιπλέον, όλες οι νηπιαγωγοί έχουν τουλάχιστον 12 χρόνια προϋπηρεσίας γεγονός που μας κάνει να πιστεύουμε ότι η αξιοποίηση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής σχετίζεται και με την εμπειρία σε ένα βαθμό.

4.4 Ορισμός της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής από τις νηπιαγωγούς

Στους πίνακες που ακολουθούν αποτυπώνονται όλες οι απόψεις των νηπιαγωγών για τον ορισμό της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Οι κατηγορίες που προέκυψαν από την ανάλυση των συνεντεύξεων είναι:

- Κατανόηση του πλαισίου και προσαρμογή της διδασκαλίας με βάση αυτό
- Προσαρμογή της διδασκαλίας σύμφωνα με τις ανάγκες του κάθε παιδιού και το ρυθμό ανάπτυξής του
- Διαφοροποίηση της διαδικασίας
- Σεβασμός της διαφορετικής αφετηρίας του κάθε παιδιού
- Αξιοποίηση των θετικών χαρακτηριστικών του κάθε παιδιού
- Επικεντρώνεται στο γνωστικό επίπεδο του κάθε παιδιού και στη διεύρυνσή του
- Στόχος της είναι να δίνεις στα παιδιά εσωτερικά κίνητρα για μάθηση
- Διαφοροποίηση του περιεχομένου

- Ελευθερία του παιδιού
- Συνεργασία σε ομάδες
- Ενεργός συμμετοχή όλων των παιδιών
- Σχετίζεται με τον αναστοχασμό
- Είναι μια βιωματική προσέγγιση

Πίνακας 2: Ορισμός της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής

Κατανόηση του πλαισίου και προσαρμογή της διδασκαλίας με βάση αυτό	Προσαρμογή της διδασκαλίας σύμφωνα με τις ανάγκες του κάθε παιδιού και το ρυθμό ανάπτυξής του	Διαφοροποίηση της διαδικασίας	Σεβασμός της διαφορετικότητας του κάθε παιδιού	Αξιοποίηση των θετικών χαρακτηριστικών του κάθε παιδιού	Επικεντρώνεται στο γνωστικό επίπεδο του κάθε παιδιού και στη διεύρυνσή του	Στόχος της είναι να δίνεις στα παιδιά εσωτερικά κίνητρα για μάθηση
Να διαφοροποιείς τον τρόπο που ασχολείσαι με αυτά τα θέματα βάσει των παιδιών που έχεις απέναντί σου. (1)	Βάσει των αναγκών και των ιδιαιτεροτήτων που βλέπω ότι έχει κάθε παιδί προσπαθώ να προσαρμόζω και τη δομή ενός πρότζεκτ ή ενός θέματος. (1)	Να προσεγγίζεις τα θέματα με τα οποία ασχολείσαι μέσα στην τάξη με διαφορετικό τρόπο. (1)	Έχουν διαφορετική αφετηρία και αυτό πρέπει να το σεβαστούμε. (2)	Να αξιοποιείς τα θετικά του χαρακτηριστικά... και ουσιαστικά ενισχύεις το θετικό κάθε παιδιού έτσι ώστε να φτάσεις στο επιθυμητό αποτέλεσμα. (2)	Να προσαρμόζου με τη διδασκαλία στις ανάγκες που έχει το κάθε παιδί για μάθηση, στο γνωστικό επίπεδο του κάθε παιδιού, στις δικές του ανάγκες ανάλογα με τα γνωστικά αντικείμενα. (3)	Στόχος να αναπτύξουν τα παιδιά εσωτερικά κίνητρα και για τη μάθηση. (3)
Παρατήρηση και σε βάθος γνώση του παιδιού και συνδυασμός	Έχει να κάνει με το ρυθμό ανάπτυξης του κάθε παιδιού και	Να προσαρμόζω το εκπαιδευτικό μου	Όλα αυτά που φέρνουν τα παιδιά από το σπίτι στο σχολείο θέλω	Κάθε παιδί να είναι εκεί που αισθάνεται άνετα και αστο πούμε	Να έχει ως στόχο το να μπορέσει και να δώσει τη δυνατότητα	Είναι να μπορείς να προσφέρεις ερεθίσματα και κίνητρα

<p>όλων αυτών στην παιδαγωγική πράξη. (2)</p>	<p>με τον τρόπο που σκέφτεται και μαθαίνει. (2)</p>	<p>πρόγραμμα, τον προγραμματισμό, το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων πάνω σε αυτές τις ανάγκες. (6)</p>	<p>να τα αξιοποιώ με διάφορους τρόπους. (5)</p>	<p>εντός εισαγωγικών εκεί που είναι καλός ή καλή. Και στη συνέχεια όμως να εξελίσσεται και να μπορεί να ασχοληθεί και με αντικείμενο που ίσως να αισθάνεται ότι να εδώ μπορεί να μην τα καταφέρω αλλά θεωρώ ότι εξελικτικά θα προσπαθήσει. (5)</p>	<p>σε όλους τους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες, να αναπτύξουν γνώσεις. (5)</p>	<p>ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες του κάθε παιδιού. (4)</p>
<p>Το να γνωρίζουμε καλά το κάθε παιδί και να προσαρμόζου με τη διδασκαλία στις ανάγκες που έχει το κάθε παιδί για μάθηση... Είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζεις το κάθε παιδί σου. Και είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζεις και πίσω από το παιδί. Το οικογενειακό του πλαίσιο, το οικονομικό</p>	<p>Να προσαρμόζου με τη διδασκαλία και την εκπαίδευση αυτού που γίνεται μέσα στην τάξη στις ανάγκες μάθησης του κάθε παιδιού. (3)</p>	<p>Οπότε έχουν πάρα πολλές αφετηρίες στο νηπιαγωγείο και πρέπει όλα αυτά με κάποιον τρόπο να τα συνταιριάζεις και να βρίσκεις δραστηριότητες στις οποίες όλοι θα μπορούν να συμμετέχουν με χαρά. (7)</p>	<p>Οπότε έχουν πάρα πολλές αφετηρίες στο νηπιαγωγείο και πρέπει όλα αυτά με κάποιον τρόπο να τα συνταιριάζεις και να βρίσκεις δραστηριότητες στις οποίες όλοι θα μπορούν να συμμετέχουν με χαρά. (7)</p>	<p>Να δείξει τα talέντα του, τις δεξιότητές του, τις ικανότητές του μάλλον, και ο εκπαιδευτικός παρατηρώντας όλο αυτό το δυναμικό του μαθητή να μπορέσει να του δώσει το χώρο να εξελίξει κάποιες ικανότητές του κατάλληλα. (9)</p>	<p>Να προσαρμόζω το εκπαιδευτικό μου πρόγραμμα, τον προγραμματισμό, το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων πάνω σε αυτές τις ανάγκες και σε αυτές τις γνώσεις που έχουν και προυπάρχουν με στόχο να τις διευρύνω. (6)</p>	<p>Στο να δίνεις τα ερεθίσματα και τα παιδιά να ερευνούν και να μάθουν. (7)</p>

του πλαισίου, το πολιτισμικό του. (3)						
Για να το πετύχεις πρέπει να παρατηρήσεις αρκετά έτσι ώστε να έχεις καταλάβει τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του κάθε παιδιού έτσι ώστε να μπορέσεις να καλύψεις αυτά που χρειάζεται το κάθε παιδί. (4)	Για να το πετύχεις πρέπει να παρατηρήσεις αρκετά έτσι ώστε να έχεις καταλάβει τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του κάθε παιδιού έτσι ώστε να μπορέσεις να καλύψεις αυτά που χρειάζεται το κάθε παιδί. (4)	Νομίζω λοιπόν ότι είναι πιο βοηθητικό για τα παιδιά γιατί τους δημιουργείς τις συνθήκες έτσι ώστε ο καθένας να αναπτυχθεί και να προσφέρει και να παρατηρήσει λίγο και ο ίδιος όσο μπορεί, το μικρό παιδί να παρατηρήσει τον εαυτό του και να καταλάβει, και να μπει μέσα σε κάθε τι με το δικό του τρόπο και με τα εργαλεία και με τις δυνατότητες που εκείνο έχει μέχρι εκείνη τη στιγμή. (8)	Να μπει μέσα σε κάθε τι με το δικό του τρόπο και με τα εργαλεία και με τις δυνατότητες που εκείνο έχει μέχρι εκείνη τη στιγμή. (8)			
Όλα αυτά που φέρνουν τα παιδιά από το σπίτι στο σχολείο θέλω	Προσπαθώ να αναγνωρίζω όλες τις διαφορετικές όψεις και τις	Έχουν δηλαδή μια ματιά που παρατηρούν περισσότερο τα παιδιά				

<p>να τα αξιοποιώ με διάφορους τρόπους. (5)</p>	<p>δεξιότητες των μαθητών και των μαθητριών και να προσαρμόζω το εκπαιδευτικό μου πρόγραμμα, τον προγραμματισμό, το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων πάνω σε αυτές τις ανάγκες και σε αυτές τις γνώσεις που έχουν και προυπάρχουν με στόχο να τις διευρύνω. (6)</p>	<p>οπότε προσπαθούν να βρουν τρόπους για να διευκολύνουν τη μαθησιακή διαδικασία του κάθε παιδιού. (9)</p>				
<p>Προσπαθώ να αναγνωρίζω όλες τις διαφορετικές όψεις και τις δεξιότητες των μαθητών και των μαθητριών και να προσαρμόζω το εκπαιδευτικό μου πρόγραμμα, τον προγραμματισμό, το σχεδιασμό των δραστηριοτήτ</p>	<p>Το οποίο πάλι ανάλογα με την ηλικία, ανάλογα με το κάθε παιδί, το κάθε παιδί έρχεται στο νηπιαγωγείο με διαφορετική αφετηρία. Είτε από το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον που προέρχεται από το σπίτι είτε από τις εμπειρίες του. (7)</p>					

<p>ων πάνω σε αυτές τις ανάγκες και σε αυτές τις γνώσεις που έχουν και προυπάρχουν με στόχο να τις διευρύνω. (6)</p>						
<p>Το οποίο πάλι ανάλογα με την ηλικία, ανάλογα με το κάθε παιδί, το κάθε παιδί έρχεται στο νηπιαγωγείο με διαφορετική αφετηρία. Είτε από το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον που προέρχεται από το σπίτι είτε από τις εμπειρίες του. (7)</p>	<p>Μπορείς εσύ να παρατηρήσεις τις δυνατότητες των παιδιών, ίσως τις δυσκολίες τους, ίσως κάποιες αγκυλώσεις που μπορεί να έχουν, φόβους, μπορείς πιο εύκολα να τα δεις και να τα αναγνωρίσεις στα παιδιά και να καταλάβεις καλύτερα την ομάδα σου. (8)</p>					
<p>Μπορείς εσύ να παρατηρήσεις τις δυνατότητες των παιδιών, ίσως τις δυσκολίες τους, ίσως κάποιες αγκυλώσεις που μπορεί να έχουν,</p>	<p>Είναι νομίζω αυτό που ταιριάζει πάρα πολύ στην πρακτική του νηπιαγωγείου λαμβάνοντας υπόψη τα διαφορετικά μαθησιακά στυλ του μαθητή και τις</p>					

<p>φόβους, μπορείς πιο εύκολα να τα δεις και να τα αναγνωρίσεις στα παιδιά και να καταλάβεις καλύτερα την ομάδα σου. (8)</p>	<p>διαφορετικές ανάγκες του κάθε μαθητή. (9)</p>					
<p>Πρέπει να είσαι μέσα στα παιδιά και να παρατηρείς το κάθε ένα παιδί τις ιδιαιτερότητες του κάθε παιδιού και να μπορέσεις να δώσεις τροφή για να εξελιχθεί το κάθε ένα. Και ατομικά και μέσα στην ομάδα. Και στη μικρή ομάδα και μέσα στην ολομέλεια. (9)</p>						

Πίνακας 3: Ορισμός της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής (συνέχεια)

Διαφοροποίηση του περιεχομένου	Ελευθερία του παιδιού	Συνεργασία σε ομάδες	Ενεργός συμμετοχή όλων των παιδιών	Σχετίζεται με τον αναστοχασμό	Είναι μια βιωματική προσέγγιση
Μάλλον δύο πράγματα. Το πρώτο είναι να προσεγγίζεις τα	Θέλει να δίνεις τη δυνατότητα στα παιδιά να δουλεύουν με το	Θεωρώ θέλει συνεργασία σε ομάδες, να δουλεύουν τα	Να προσπαθεί να έχει την ενεργό	Θεωρώ ότι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική σχετίζεται πάρα	Θα την πω πιο βιωματική. (3)

<p>θέματα με τα οποία ασχολείσαι μέσα στην τάξη με διαφορετικό τρόπο και ταυτόχρονα να διαφοροποιείς τον τρόπο που ασχολείσαι με αυτά τα θέματα βάσει των παιδιών που έχεις απέναντί σου.</p> <p>(1)</p>	<p>δικό τους ρυθμό και ενδεχόμενα να προσεγγίζουν, να επιλέγουν εκείνα τέλος πάντων τα εργαλεία που θα χρησιμοποιήσουν.</p> <p>(2)</p>	<p>παιδιά σε ομάδες.</p> <p>(2)</p>	<p>συμμετοχή όλων των μαθητών.</p> <p>(5)</p>	<p>πολύ με τον αναστοχασμό του εκπαιδευτικού.</p> <p>(4)</p>	
<p>Είναι να μπορείς να προσφέρεις ερεθίσματα και κίνητρα ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες του κάθε παιδιού.</p> <p>(4)</p>	<p>Να δίνω τη δυνατότητα στα παιδιά να κάνουν επιλογές.</p> <p>(3)</p>	<p>Να δουλεύω με ομάδες, να υποστηρίζω τις ομάδες.</p> <p>(9)</p>	<p>Το σημαντικό είναι να ξέρεις ότι υπάρχει τρόπος να συμμετέχουν τα παιδιά και αν δε συμμετέχει ένα παιδί κάτι πρέπει να κάνει διαφορετικά ο εκπαιδευτικός.</p> <p>(6)</p>	<p>Ένας συνεχιζόμενος αναστοχασμός που δε σταματάει ποτέ ούτε για τα παιδιά, ούτε για τον εαυτό σου.</p> <p>(6)</p>	<p>Και στη σχολή καθηγητές που είχαμε εστιάζανε πάρα πολύ στο βίωμα.</p> <p>(7)</p>
<p>Να προσπαθείς να διαφοροποιείς λίγο το περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος, να αξιοποιείς κάποιες διαφορετικές στρατηγικές μάθησης και διδασκαλίας.</p> <p>(5)</p>	<p>Είναι αυτή η ελευθερία που δίνεις στο μαθητή να νιώσει ο εαυτός του, να δείξει τα ταλέντα του, τις δεξιότητές του, τις ικανότητές του.</p> <p>(9)</p>		<p>Να βρίσκεις δραστηριότητες στις οποίες όλοι θα μπορούνε να συμμετέχουν με χαρά.</p> <p>(7)</p>		
<p>Έχουν δηλαδή μια ματιά που παρατηρούν περισσότερο τα</p>					

<p>παιδιά οπότε προσπαθούν να βρουν τρόπους για να διευκολύνουν τη μαθησιακή διαδικασία του κάθε παιδιού. (9)</p>					
---	--	--	--	--	--

Πίνακας 4: Ορισμός της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής (συνολικά)

Ορισμός	Κατανόηση του πλαισίου και προσαρμογή της διδασκαλίας με βάση αυτό	Προσαρμογή της διδασκαλίας σύμφωνα με τις ανάγκες του κάθε παιδιού και το ρυθμό ανάπτυξής του	Διαφοροποίηση της διαδικασίας	Σεβασμός της διαφορετικότητας αφετηρίας του κάθε παιδιού	Διαφοροποίηση του περιεχομένου	Αξιοποίηση των θετικών χαρακτηριστικών του κάθε παιδιού	Επικεντρώεται στο γνωστικό επίπεδο του κάθε παιδιού και στη διεύρυνσή του	Στόχος της είναι να δίνεις στα παιδιά άεσωτα κίνητρα για μάθηση	Ελευθερία του παιδιού	Ενεργός συμμετοχή όλων των παιδιών	Συνεργασία σε ομάδες	Σχετίζεται με τον αναστοχασμό	Είναι μια βιωματική προσέγγιση
Νηπιαγωγοί	9	8	5	4	4	3	3	3	3	3	2	2	2

Από την ποσοτικοποίηση των παραπάνω απαντήσεων προκύπτει ότι όλες οι ερωτώμενες νηπιαγωγοί συσχέτισαν τον ορισμό αυτής με την κατανόηση του πλαισίου και την προσαρμογή της διδασκαλίας σύμφωνα με αυτό, για παράδειγμα «Να διαφοροποιείς τον τρόπο που ασχολείσαι με αυτά τα θέματα βάσει των παιδιών που έχεις απέναντί σου.» (νηπιαγωγός 1), «Μπορείς εσύ να παρατηρήσεις τις

δυνατότητες των παιδιών, ίσως τις δυσκολίες τους, ίσως κάποιες αγκυλώσεις που μπορεί να έχουν, φόβους, μπορείς πιο εύκολα να τα δεις και να τα αναγνωρίσεις στα παιδιά και να καταλάβεις καλύτερα την ομάδα σου.» (νηπιαγωγός 8).

8/9 νηπιαγωγοί όρισαν, ακόμη, τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική ως την προσαρμογή της διδασκαλίας με βάση της ανάγκες του κάθε παιδιού και το ρυθμό ανάπτυξής του, για παράδειγμα «Να προσαρμόζουμε τη διδασκαλία και την εκπαίδευση αυτού που γίνεται μέσα στην τάξη στις ανάγκες μάθησης του κάθε παιδιού.» (νηπιαγωγός 3), «Είναι νομίζω αυτό που ταιριάζει πάρα πολύ στην πρακτική του νηπιαγωγείου λαμβάνοντας υπόψη τα διαφορετικά μαθησιακά στυλ του μαθητή και τις διαφορετικές ανάγκες του κάθε μαθητή.» (νηπιαγωγός 9).

Ως διαφοροποίηση της διαδικασίας όρισαν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική 5/9 νηπιαγωγούς για παράδειγμα «Να προσεγγίζεις τα θέματα με τα οποία ασχολείσαι μέσα στην τάξη με διαφορετικό τρόπο.» (νηπιαγωγός 1), «Να προσαρμόζω το εκπαιδευτικό μου πρόγραμμα, τον προγραμματισμό, το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων πάνω σε αυτές τις ανάγκες» (νηπιαγωγός 6).

Επιπρόσθετα, 4/9 νηπιαγωγούς συσχέτισαν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική:

α) με τη διαφοροποίηση του περιεχομένου για παράδειγμα «Να προσπαθείς να διαφοροποιείς λίγο το περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος, να αξιοποιείς κάποιες διαφορετικές στρατηγικές μάθησης και διδασκαλίας» (νηπιαγωγός 5), «Έχουν δηλαδή μια ματιά που παρατηρούν περισσότερο τα παιδιά οπότε προσπαθούν να βρουν τρόπους για να διευκολύνουν τη μαθησιακή διαδικασία του κάθε παιδιού.» (νηπιαγωγός 9)

β) με το σεβασμό της διαφορετικής αφετηρίας του κάθε παιδιού, για παράδειγμα «Έχουν διαφορετική αφετηρία και αυτό πρέπει να το σεβαστούμε.» (νηπιαγωγός 2), «Οπότε έχουν πάρα πολλές αφετηρίες στο νηπιαγωγείο και πρέπει όλα αυτά με κάποιον τρόπο να τα συνταιριάζεις και να βρίσκεις δραστηριότητες στις οποίες όλοι θα μπορούνε να συμμετέχουνε με χαρά.» (νηπιαγωγός 7).

Ακόμη, 3/9 νηπιαγωγούς ανέφεραν στους ορισμούς που έδωσαν για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική:

α) την αξιοποίηση των θετικών χαρακτηριστικών κάθε παιδιού για παράδειγμα «Να αξιοποιείς τα θετικά του χαρακτηριστικά... και ουσιαστικά ενισχύεις το θετικό κάθε παιδιού έτσι ώστε να φτάσεις στο επιθυμητό αποτέλεσμα.» (νηπιαγωγός 2), «Κάθε παιδί να είναι εκεί που αισθάνεται άνετα και ας το πούμε εντός εισαγωγικών εκεί που είναι καλός ή καλή. Και στη συνέχεια όμως να εξελίσσεται και να μπορεί να ασχοληθεί και με αντικείμενο που ίσως να αισθάνεται ότι να εδώ μπορεί να μην τα καταφέρω αλλά θεωρώ ότι εξελικτικά θα προσπαθήσει.» (νηπιαγωγός 5)

β) το γεγονός ότι επικεντρώνεται στο γνωστικό επίπεδο του κάθε παιδιού για παράδειγμα «Να προσαρμόζουμε τη διδασκαλία στις ανάγκες που έχει το κάθε παιδί για μάθηση, στο γνωστικό επίπεδο του κάθε παιδιού, στις δικές του ανάγκες ανάλογα με τα γνωστικά αντικείμενα.» (νηπιαγωγός 3), «Να έχει ως στόχο το να μπορέσει και να δώσει τη δυνατότητα σε όλους τους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες, να αναπτύξουν γνώσεις.» (νηπιαγωγός 5)

γ) τα εσωτερικά κίνητρα για μάθηση για παράδειγμα «Στόχος να αναπτύξουν τα παιδιά εσωτερικά κίνητρα και για τη μάθηση.» (νηπιαγωγός 3), «Είναι να μπορείς να προσφέρεις ερεθίσματα και κίνητρα ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες του κάθε παιδιού.» (νηπιαγωγός 4)

δ) την ενεργό συμμετοχή όλων, για παράδειγμα «Να προσπαθεί να έχει την ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών.» (νηπιαγωγός 5), «Το σημαντικό είναι να ξέρεις ότι υπάρχει τρόπος να συμμετέχουν τα παιδιά και αν δε συμμετέχει ένα παιδί κάτι πρέπει να κάνει διαφορετικά ο εκπαιδευτικός.» (νηπιαγωγός 6)

ε) την ελευθερία του παιδιού, για παράδειγμα «Να δίνω τη δυνατότητα στα παιδιά να κάνουν επιλογές.» (νηπιαγωγός 3), «Είναι αυτή η ελευθερία που δίνεις στο μαθητή να νιώσει ο εαυτός του, να δείξει τα ταλέντα του, τις δεξιότητές του, τις ικανότητές του.» (νηπιαγωγός 9).

Τέλος, 2/9 νηπιαγωγούς συμπεριέλαβαν στον ορισμό της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής τη συνεργασία σε ομάδες και τον αναστοχασμό, ενώ τη χαρακτήρισαν ως μια βιωματική προσέγγιση (βλέπε Πίνακα 3). Αξίζει να αναφερθεί ότι ακούστηκαν αρκετές μεμονωμένες απόψεις οι οποίες συσχέτισαν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική με ένα συνεργατικό και δημοκρατικό τρόπο εργασίας με τα παιδιά, με

μια ολιστική προσέγγιση/φιλοσοφία, με την αξιοποίηση διαφορετικών στρατηγικών μάθησης και διδασκαλίας, με το ευέλικτο πρόγραμμα, με την εξατομικευμένη διδασκαλία, με το αίσθημα του «ανήκειν» στην ομάδα, ως μια κοινωνικοπολιτισμική προσέγγιση καθώς και ως μια προσωπική φιλοσοφία για τον κάθε εκπαιδευτικό (βλέπε παράρτημα 3).

Όπως βλέπουμε από τα παραπάνω σχεδόν όλες οι νηπιαγωγοί όρισαν ως διαφοροποιημένη παιδαγωγική την προσαρμογή της διδασκαλίας με βάση το πλαίσιο και τις ανάγκες του κάθε παιδιού. Επιπρόσθετα, περίπου οι μισές νηπιαγωγοί συσχέτισαν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική με τη διαφοροποίηση της διαδικασίας και του περιεχομένου καθώς και με το σεβασμό της διαφορετικής αφετηρίας του κάθε παιδιού. Λίγες ανέφεραν στους ορισμούς τους την αξιοποίηση των θετικών χαρακτηριστικών του κάθε παιδιού, το γεγονός ότι επικεντρώνεται στο γνωστικό επίπεδο των παιδιών, τα εσωτερικά κίνητρα για μάθηση, την ενεργό συμμετοχή όλων των παιδιών καθώς και την ελευθερία των παιδιών, ενώ ακόμη λιγότερες τη συνεργασία σε ομάδες, τον αναστοχασμό και το χαρακτηρισμό αυτής ως βιωματική προσέγγιση.

Διαβάζοντας αυτά συμπεραίνουμε ότι σχεδόν όλες οι ερωτώμενες νηπιαγωγοί έχουν κατανοήσει τα βασικά γνωρίσματα του ορισμού της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής τα οποία είναι η προσαρμογή της διδασκαλίας σύμφωνα με τις διαφορετικές ανάγκες των παιδιών και σύμφωνα με το εκάστοτε πλαίσιο (Βαλιαντή & Κουτσελίνη, 2008), ενώ περίπου οι μισές έκαναν λόγο για το σεβασμό στη διαφορετική αφετηρία του κάθε παιδιού. Περίπου οι μισές αναφέρθηκαν σε 2 από τα 4 στοιχεία διαφοροποίησης- στη διαφοροποίηση της διαδικασίας και τη διαφοροποίηση του περιεχομένου- χωρίς να κάνουν καθόλου λόγο για τη διαφοροποίηση του μαθησιακού περιβάλλοντος και τη διαφοροποίηση του προϊόντος. Σύμφωνα με τη Βαστάκη (2010) οι νέοι, μη εξοικειωμένοι νηπιαγωγοί με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική ξεκινάνε αρχικά να διαφοροποιούν τα παραπάνω στοιχεία, γεγονός που ίσως υποδεικνύει μια ανεπαρκή ακόμα εξοικείωση με τα στοιχεία αυτά. Ακόμη, λίγες νηπιαγωγοί επισήμαναν στους ορισμούς που έδωσαν την ενίσχυση των εσωτερικών κινήτρων για μάθηση η οποία είναι ένα σημαντικό κομμάτι της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής σύμφωνα με τη Σφυρόερα (2014), ενώ μόνο

2/9 νηπιαγωγούς τη χαρακτήρισαν ως μια βιωματική προσέγγιση και μεμονωμένα χαρακτηρίστηκε ως ευέλικτο πλαίσιο. Από τους ορισμούς των νηπιαγωγών έλειπε παντελώς το γεγονός ότι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική επικεντρώνεται στις διαδικασίες μάθησης και όχι στο αποτέλεσμα, η εμπιστοσύνη των εκπαιδευτικών για τις δυνατότητες των παιδιών καθώς και ο ρόλος του δασκάλου ως διαμεσολαβητή και συντονιστή (Σφυρόερα, 2014). Επιπλέον, λιγότερες από τις μισές νηπιαγωγούς ανέφεραν ότι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική επικεντρώνεται στο γνωστικό επίπεδο του κάθε παιδιού και στη διεύρυνσή του και την αξιοποίηση των θετικών χαρακτηριστικών του κάθε παιδιού. Όμως αυτοί είναι μόνοι μερικοί από τους σκοπούς της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής σύμφωνα με την Κουτσελίνη Ιωαννίδου (2008), η οποία συμπληρώνει σε αυτούς την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού, την αυτενέργεια, την πρωτοβουλία, τη συνεργασία, την κοινωνική μάθηση και τη χαρακτηρίζει ως μια ολιστική προσέγγιση- ορισμός που αποδόθηκε μόνο μεμονωμένα.

Εν κατακλείδι παρατηρούμε ότι δεν υπάρχουν παρερμηνείες στους ορισμούς των νηπιαγωγών για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική (Βαλιαντή & Νεοφύτου, 2017)- με εξαίρεση τη μεμονωμένη ταύτισή της με την εξατομικευμένη διδασκαλία (βλέπε παράρτημα, νηπιαγωγός 7). Σχεδόν όλες οι νηπιαγωγοί έχουν κατανοήσει τα δύο βασικότερα γνωρίσματα της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής, παρόλα αυτά μόνο οι μισές έκαναν αναφορά σε άλλα σημαντικά σημεία της, ενώ αρκετά άλλα εξίσου σημαντικά απουσίαζαν παντελώς.

4.5 Από πού γνωρίζουν οι νηπιαγωγοί για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική

Στην ερώτηση από πού έχουν μάθει κάποια πράγματα για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική οι νηπιαγωγοί απάντησαν:

- Σεμινάρια/ Επιμορφώσεις/ Ημερίδες
- Μεταπτυχιακές σπουδές
- Διάβασμα
- Συνεργασία με το ΤΕΑΠΗ (επόπτριες/ συμμετοχή σε θεματικές εβδομάδες)
- Προπτυχιακό

**Πίνακας 5: Από που γνωρίζουν οι νηπιαγωγοί για τη διαφοροποιημένη
παιδαγωγική**

Σεμινάρια/ Επιμορφώσεις/ Ημερίδες	Μεταπτυχιακές σπουδές	Διάβασμα	Συνεργασία με το ΤΕΑΠΗ (επόπτριες/ συμμετοχή σε θεματικές εβδομάδες)	Προπτυχιακό
Ναι με την κυρία Σφυρόερα, διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Και έτσι είχα ενημερωθεί κιόλας και το έχω παρακολουθήσει κάπως, δύο σεμινάρια έχω παρακολουθήσει με την κυρία Σφυρόερα. (2)	Εγώ κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου έτυχε να γνωρίσω περισσότερο τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική. (4)	...όλα αυτά δηλαδή που με ενδιαφέρουν από διάβασμα. (3)	Μέσα από την επαφή μου με την Αλεξάνδρα την Ανδρούσου με τη θεματική εβδομάδα από τον τρόπο που γίνονται οι θεματικές εβδομάδες. (3)	Αυτό που έμαθα από τη σχολή για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική ήταν πολύ αμυδρό χωρίς να έχω εντρυφίσει και να έχω καταλάβει ουσιαστικά τι είναι. (1)
Μέσα από τις συνεχείς επιμορφώσεις που έχω. (3)	Περισσότερο διαβάζοντας στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού μου, για τη διπλωματική μου εργασία για την έρευνα δράσης. (5)	Γενικώς διαβάζοντας για διάφορες παιδαγωγικές μεθόδους είχα διαβάσει λίγο για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική. (5)	Βοήθησε πάρα πολύ η εμπειρία μου στη θέση επόπτριας. (6)	Ναι από τη σχολή. (7)
Έχω παρακολουθήσει κάποιες ημερίδες για παράδειγμα. (5)	Από το μεταπτυχιακό μου. (6)	...το διάβασμα... (7)	Με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική που τη συνάντησα πολύ αργότερα στο ΤΕΑΠΗ... (8)	
Όλα τα χρόνια μέσω των διαφόρων επιμορφώσεων. (7)	Κοίταξε να δεις την ονομάτιστα και την κατάλαβα και τη διάβασα όταν ξεκίνησα το μεταπτυχιακό.	Μέσα από διάβασμα από τα βιβλία. (9)		

	(8)			
Προσφάτως έκανα και ένα σεμινάριο επιμορφωτικό μεγάλης διάρκειας πάνω στην ειδική αγωγή και εκεί είχα τη δυνατότητα να μελετήσω περισσότερο τη βιβλιογραφία και να συγγράψω και μια εργασία και να συνειδητοποιήσω μέσα από αυτή τη μελέτη ότι ουσιαστικά αυτό κάνουμε και στο νηπιαγωγείο στην πράξη. (9)				

Στην ερώτηση «Από πού γνωρίζετε για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;» 5 από τις 9 νηπιαγωγούς ανέφεραν ως πηγή τα σεμινάρια, τις επιμορφώσεις και τις ημερίδες, για παράδειγμα «Μέσα από τις συνεχείς επιμορφώσεις που έχω.» (νηπιαγωγός 3), «Προσφάτως έκανα και ένα σεμινάριο επιμορφωτικό μεγάλης διάρκειας πάνω στην ειδική αγωγή και εκεί είχα τη δυνατότητα να μελετήσω περισσότερο τη βιβλιογραφία και να συγγράψω και μια εργασία και να συνειδητοποιήσω μέσα από αυτή τη μελέτη ότι ουσιαστικά αυτό κάνουμε και στο νηπιαγωγείο στην πράξη.» (νηπιαγωγός 9).

4/5 νηπιαγωγούς ανέφεραν ότι:

α) γνωρίζουν για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική από τις μεταπτυχιακές τους σπουδές, για παράδειγμα «Από το μεταπτυχιακό μου.» (νηπιαγωγός 6), «Κοίταξε να δεις την ονομάτιστα και την κατάλαβα και τη διάβασα όταν ξεκίνησα το μεταπτυχιακό.» (νηπιαγωγός 8)

β) από προσωπικό τους διάβασμα, για παράδειγμα «Γενικώς διαβάζοντας για διάφορες παιδαγωγικές μεθόδους είχα διαβάσει λίγο για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική.» (νηπιαγωγός 5), «Μέσα από διάβασμα από τα βιβλία.» (νηπιαγωγός 9).

Ακόμη, 3 από τις 9 νηπιαγωγούς πληροφορήθηκαν για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική μέσα από τη συνεργασία τους με το ΤΕΑΠΗ είτε ως επόπτριες είτε μέσω της συμμετοχής τους στις θεματικές εβδομάδες, για παράδειγμα «Βοήθησε πάρα πολύ η εμπειρία μου στη θέση επόπτριας.» (νηπιαγωγός 6), «Με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική που τη συνάντησα πολύ αργότερα στο ΤΕΑΠΗ...» (νηπιαγωγός 8).

2/9 νηπιαγωγούς είχαν πληροφορηθεί για αυτή από το προπτυχιακό τους (βλέπε Πίνακα 5) ενώ κάποιες νηπιαγωγοί μεμονωμένα τη γνώρισαν μέσα από προηγούμενη εργασία σε σχολείο που δούλευε με αυτόν τον τρόπο, εμπειρικά, από τη μετεκπαίδευση στο διδασκαλείο, από την παιδαγωγική Φρενέ καθώς και μέσα από την αλληλεπίδραση με συναδέλφους που γνώριζαν για αυτή (βλέπε παράρτημα).

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι περίπου οι μισές νηπιαγωγοί γνώρισαν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική κυρίως μέσα από σεμινάρια/επιμορφώσεις/ημερίδες, καθώς επίσης και από τις μεταπτυχιακές τους σπουδές και μέσα από το διάβασμα. Λίγες πληροφορήθηκαν για αυτή μέσω της συνεργασίας τους με το ΤΕΑΠΗ-είτε ως επόπτριες είτε συμμετέχοντας στις θεματικές εβδομάδες- ενώ μόνο 2 μέσω του προπτυχιακού, με τη μια εκ των οποίων να αναφέρει χαρακτηριστικά «Αυτό που έμαθα από τη σχολή για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική ήταν πολύ αμυδρό χωρίς να έχω εντυφίσει και να έχω καταλάβει ουσιαστικά τι είναι.» (νηπιαγωγός 1)

Διαβάζοντας αυτά και έχοντας υπόψη τις ηλικίες των νηπιαγωγών και τα χρόνια που έχουν περάσει από την αποφοίτησή τους από τα προπτυχιακά τμήματα νηπιαγωγών, θα μπορούσαμε να πούμε με επιφύλαξη ότι ίσως τα προπτυχιακά τμήματα νηπιαγωγών δεν παρείχαν επαρκή ενημέρωση ή παρείχαν ελάχιστη έως καθόλου ενημέρωση για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική- τουλάχιστον όσον αφορά την προηγούμενη γενιά των νηπιαγωγών. Η πλειοψηφία των νηπιαγωγών ανέφερε ότι

γνώρισε τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας μέσω σεμιναρίων/επιμορφώσεων/ημερίδων, μέσω του μεταπτυχιακού προγράμματος που παρακολούθησαν ή μέσα από προσωπικό διάβασμα, ενώ λίγες ανέφεραν μέσω της συνεργασίας τους με το ΤΕΑΠΗ.

4.6 Πιστεύουν οι νηπιαγωγοί ότι αξιοποιείται η διαφοροποιημένη παιδαγωγική στα σχολεία σήμερα;

Σε σχέση με το αν θεωρούν οι νηπιαγωγοί ότι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική εφαρμόζεται στα σχολεία σήμερα, προκύπτουν από τις αναλύσεις οι εξής κατηγορίες:

- Εξαρτάται από τον εκπαιδευτικό
- Γενικά όχι
- Γίνεται προσπάθεια/ κάποια σχολεία την εφαρμόζουν
- Πιο εύκολα στο νηπιαγωγείο λόγω του αναλυτικού προγράμματος

Πίνακας 6: Πιστεύουν οι νηπιαγωγοί ότι αξιοποιείται η διαφοροποιημένη παιδαγωγική στα σχολεία σήμερα;

Εξαρτάται από τον εκπαιδευτικό	Γενικά όχι	Γίνεται προσπάθεια/ κάποια σχολεία την εφαρμόζουν	Πιο εύκολα στο νηπιαγωγείο λόγω του αναλυτικού προγράμματος
Κατά περίπτωση, εξαρτάται από τον εκπαιδευτικό. (1)	Κατά κύριο λόγο δε νομίζω. (1)	Βέβαια ξέρω ότι μερικοί συνάδελφοι καταβάλουν προσπάθεια σε αυτό (4)	Αλλά θα μπορούσε. Δηλαδή το αναλυτικό μας πρόγραμμα για τους νηπιαγωγούς είναι έτσι δομημένο ώστε να είναι αρκετά ανοιχτό, σου δίνει την ελευθερία. (1)
Θεωρώ ότι είναι πιο εύκολο στα νηπιαγωγεία γιατί έχει να κάνει με τη	Όχι. Θεωρώ γενικά ότι δεν εφαρμόζεται. (2)	Θεωρώ ότι σίγουρα θα υπάρχουν σχολεία που εφαρμόζεται η διαφοροποιημένη	Θεωρώ ότι είναι πιο εύκολο στα νηπιαγωγεία γιατί έχει να κάνει με τη

<p>διάθεση του εκπαιδευτικού. (2)</p>		<p>παιδαγωγική... Από συναδέλφους που γνωρίζω προσπαθούν να την εφαρμόσουν, όχι πάντα, δεν είναι πάντα εύκολο σίγουρα. (5)</p>	<p>διάθεση του εκπαιδευτικού... Και όχι μόνο όμως με τη διάθεση του εκπαιδευτικού είναι και οι απαιτήσεις από το εκπαιδευτικό σύστημα. (2)</p>
<p>Πάντα εξαρτάται από το τι θεωρούμε διαφοροποιημένη παιδαγωγική και πώς την καταλαβαίνει ο καθένας. (3)</p>	<p>... Με αυτή τη λογική που σου περιγράφω δε νομίζω ότι εφαρμόζεται. (3)</p>	<p>Θεωρώ ότι έχουν γίνει κάποια βήματα και ότι οι συνάδελφοι είναι πολύ πιο ενημερωμένες στο ότι κάποια πράγματα έχουν αλλάξει και ότι παλιά εργαλεία δε χρησιμεύουν πια. (6)</p>	<p>Τα νηπιαγωγεία έχουνε περισσότερη δυνατότητα να το εφαρμόσουνε. Γιατί και το πρόγραμμα είναι ευέλικτο, δεν έχεις να βγάλεις την ύλη και μπορείς να διαμορφώσεις εσύ κάποια πράγματα, κάποιες συνθήκες. (7)</p>
<p>Αρκεί εσύ να το έχεις ως στόχο και άξονά σου. (7)</p>	<p>Θα ήθελα να πιστεύω πως ναι. Αν και νομίζω πως δε γίνεται. (4)</p>	<p>Δηλαδή ακούς κάποιες φορές σχολεία και παρουσιάσεις σχολείων ή διαβάζω στο διαδίκτυο ας πούμε αν κάτι πέσει στην αντίληψή μου ή ψάχνοντας, βλέπω ότι υπάρχει. Δεν ξέρω αν είναι γενικευμένο. Βλέπω ότι κάποιοι εκπαιδευτικοί το προσπαθούν. (8)</p>	
<p>Το κατηγοριοποιώ ως μια προσωπική φιλοσοφία που μπορεί να έχει ο κάθε εκπαιδευτικός. Το έχω δει να λειτουργεί με εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής περισσότερο. Δηλαδή εκείνοι είναι πιο ενημερωμένοι, πιο</p>		<p>Νεότεροι όμως αλλάζουν τις πρακτικές τους και νομίζω ότι πειραματίζονται. (9)</p>	

πολύ αυτής της άποψης. (9)			
-------------------------------	--	--	--

Στην ερώτηση «Πιστεύετε ότι εφαρμόζεται η διαφοροποιημένη παιδαγωγική στα σχολεία σήμερα;» 5 από τις 9 νηπιαγωγούς απάντησαν ότι αυτό εξαρτάται από τον εκπαιδευτικό, για παράδειγμα «Κατά περίπτωση, εξαρτάται από τον εκπαιδευτικό.» (νηπιαγωγός 1), «Θεωρώ ότι είναι πιο εύκολο στα νηπιαγωγεία γιατί έχει να κάνει με τη διάθεση του εκπαιδευτικού.» (νηπιαγωγός 2).

Ο ίδιος αριθμός εκπαιδευτικών θεωρεί ότι γίνεται μία προσπάθεια από κάποιους εκπαιδευτικούς ή εφαρμόζεται σε κάποια σχολεία, για παράδειγμα «Βέβαια ξέρω ότι μερικοί συνάδελφοι καταβάλουν προσπάθεια σε αυτό» (νηπιαγωγός 4), «Δηλαδή ακούς κάποιες φορές σχολεία και παρουσιάσεις σχολείων ή διαβάζω στο διαδίκτυο αν πούμε αν κάτι πέσει στην αντίληψή μου ή ψάχνοντας, βλέπω ότι υπάρχει. Δεν ξέρω αν είναι γενικευμένο. Βλέπω ότι κάποιοι εκπαιδευτικοί το προσπαθούν.» (νηπιαγωγός 8).

Παρόλα αυτά 4/9 νηπιαγωγούς απάντησε ότι γενικά δεν εφαρμόζεται, για παράδειγμα «... Με αυτή τη λογική που σου περιγράψω δε νομίζω ότι εφαρμόζεται.» (νηπιαγωγός 3), «Θα ήθελα να πιστεύω πώς ναι. Αν και νομίζω πώς δε γίνεται.» (νηπιαγωγός 4).

Τέλος, οι 3 από τις 9 νηπιαγωγούς υποστήριξαν ότι γίνεται πιο εύκολα στο νηπιαγωγείο λόγω του αναλυτικού προγράμματος, για παράδειγμα «Θεωρώ ότι είναι πιο εύκολο στα νηπιαγωγεία γιατί έχει να κάνει με τη διάθεση του εκπαιδευτικού... Και όχι μόνο όμως με τη διάθεση του εκπαιδευτικού είναι και οι απαιτήσεις από το εκπαιδευτικό σύστημα.» (νηπιαγωγός 2), «Τα νηπιαγωγεία έχουνε περισσότερη δυνατότητα να το εφαρμόσουνε. Γιατί και το πρόγραμμα είναι ευέλικτο, δεν έχεις να βγάλεις την ύλη και μπορείς να διαμορφώσεις εσύ κάποια πράγματα, κάποιες συνθήκες.» (νηπιαγωγός 7).

Σύμφωνα με τα παραπάνω περίπου οι μισές νηπιαγωγοί θεωρούν ότι η εφαρμογή της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής εξαρτάται από τον εκπαιδευτικό, όπως επίσης ότι γίνεται μια προσπάθεια από τους εκπαιδευτικούς και κάποια σχολεία την

εφαρμόζουν. Παρόλα αυτά 4/9 νηπιαγωγούς υποστήριξαν ότι γενικά δεν εφαρμόζεται στα σχολεία ενώ λίγες πρόσθεσαν ότι είναι πιο εύκολο στο νηπιαγωγείο εξαιτίας του αναλυτικού προγράμματος.

Συμπερασματικά καταλήγουμε ότι η γνώμη των ερωτηθέντων νηπιαγωγών είναι ότι γίνεται μια προσπάθεια για να εφαρμοστεί η διαφοροποιημένη παιδαγωγική στα σχολεία και κάποια σχολεία την εφαρμόζουν, παρόλα αυτά σε γενικές γραμμές δεν εφαρμόζεται. Λίγες ήταν εκείνες που επισήμαναν ότι στο νηπιαγωγείο θα ήταν πιο εύκολο να εφαρμοστεί λόγω του ευέλικτου αναλυτικού προγράμματος. Σημαντικό να τονιστεί είναι ότι οι μισές νηπιαγωγοί υποστήριξαν ότι το αν ένας εκπαιδευτικός θα εφαρμόσει τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική εξαρτάται από τη διάθεσή του και το τι θεωρεί εκείνος ότι είναι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική.

4.7 Θεωρούν οι νηπιαγωγοί ότι εφαρμόζουν κάποιες φορές κάποιες πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;

Στην ερώτηση «Πιστεύετε ότι εφαρμόζεται κάποιες φορές κάποιες πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;» οι απαντήσεις των νηπιαγωγών περιλαμβάνουν τις εξής κατηγορίες:

- Πιστεύει πώς ναι/ προσπαθεί
- Θα ήθελε να την εφαρμόζει περισσότερο/ καλύτερα
- Εξαρτάται από το πλαίσιο/ ωράριο

Πίνακας 7: Θεωρούν οι νηπιαγωγοί ότι εφαρμόζουν κάποιες φορές κάποιες πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;

Πιστεύει πώς ναι/ Προσπαθεί	Θα ήθελε να την εφαρμόζει περισσότερο/ καλύτερα	Εξαρτάται από το πλαίσιο/ ωράριο
Προσπαθώ. (1)	Ναι θα ήθελα. Απλά δεν τις έχω προσδιορίσει ακόμα. (1)	Γιατί καμία χρονιά δεν είναι το ίδιο, πάντα σε οδηγεί η ομάδα... Ήταν πάρα πολύ ώριμα τα παιδιά και να σου πω ότι φέτος και πέρυσι δούλευα 1-4 που σημαίνει ότι τα παιδιά είναι πολύ πιο

		κουρασμένα δηλαδή έχω το φαγητό και ελάχιστο χρόνο για να κάνουμε κάποια πράγματα. (3)
Ναι. (2)	Σαφέστατα όμως θεωρώ ότι μπορεί και να μου λείπει ένα κομμάτι επιμόρφωσης στο να μπορούσα να διαχειριστώ καλύτερα... (5)	
Πιστεύω πως ναι αν και η απάντηση θα ήταν εξαρτάται. (3)	Κινούμαι σε αυτή την κατεύθυνση οπότε σίγουρα αγγίζω κάποιες αρχές τις διαφοροποιημένης παιδαγωγικής αλλά σίγουρα υπάρχουν και σημεία να βελτιώσω. (6)	
Προσπαθώ ναι. (4)		
Πιστεύω πως ναι. (5)		
Θεωρώ ότι κινούμαι σε αυτή την κατεύθυνση. (6)		
Τα τελευταία χρόνια πολύ συστηματικά. (7)		
Θεωρώ ότι ναι η προσέγγισή μας είναι αυτή, και η δική μου προσέγγιση ότι είναι αυτή. Έτσι πιστεύω. (8)		
Νομίζω ναι γιατί με ενδιαφέρει. (9)		

Στην ερώτηση «Πιστεύετε ότι εσείς εφαρμόζετε κάποιες φορές κάποιες πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;» όλες οι νηπιαγωγοί απάντησαν πως πιστεύουν ότι την εφαρμόζουν ή ότι προσπαθούν να την εφαρμόσουν, για παράδειγμα «Προσπαθώ ναι.» (νηπιαγωγός 4), «Πιστεύω πως ναι» (νηπιαγωγός 5).

Παρόλα αυτά 3 από τις 9 νηπιαγωγούς πρόσθεσαν έμμεσα ότι θα ήθελαν να την εφαρμόζουν περισσότερο/καλύτερα, για παράδειγμα «Ναι θα ήθελα. Απλά δεν τις έχω προσδιορίσει ακόμα.» (νηπιαγωγός 1), «Κινούμαι σε αυτή την κατεύθυνση οπότε σίγουρα αγγίζω κάποιες αρχές τις διαφοροποιημένης παιδαγωγικής αλλά σίγουρα υπάρχουν και σημεία να βελτιώσω.» (νηπιαγωγός 6). Τα παραπάνω μας δείχνουν ότι υπάρχουν σημεία βελτίωσης και μας κάνουν να αναλογιστούμε την αξία της επιμόρφωσης ως προς το κομμάτι της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής αλλά και γενικότερα της εκπαίδευσης.

Τέλος, μια νηπιαγωγός πρόσθεσε ότι εξαρτάται από το πλαίσιο/ ωράριο «Γιατί καμία χρονιά δεν είναι το ίδιο, πάντα σε οδηγεί η ομάδα... Ήταν πάρα πολύ ώριμα τα παιδιά και να σου πω ότι φέτος και πέρυσι δούλευα 1-4 που σημαίνει ότι τα παιδιά είναι πολύ πιο κουρασμένα δηλαδή έχω το φαγητό και ελάχιστο χρόνο για να κάνουμε κάποια πράγματα.» (νηπιαγωγός 3). Η παραπάνω πεποίθηση προκύπτει από μια παρερμηνεία σχετικά με τον ορισμό της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής σύμφωνα με την οποία η διαφοροποιημένη παιδαγωγική είναι μια πολυτέλεια η οποία αξιοποιείται μόνο όταν υπάρχει διαθέσιμος χρόνος. (Βαλιαντή & Νεοφύτου, 2017)

4.8 Γιατί οι νηπιαγωγοί επιλέγουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική

Στην ερώτηση «Γιατί επιλέγετε τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;» οι νηπιαγωγοί έδωσαν τις εξής απαντήσεις που διαμόρφωσαν τις παρακάτω κατηγορίες:

- Όφελος για όλα τα παιδιά
- Βαθιά γνώση του πλαισίου
- Συμμετοχή όλων των παιδιών
- Αρέσει στα παιδιά
- Αλληλοβοήθεια
- Αυτοποεπίθεση
- Ταιριάζει στον τρόπο σκέψης μου

Πίνακας 8: Γιατί οι νηπιαγωγοί επιλέγουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική

Όφελος για όλα τα παιδιά	Βαθιά γνώση του πλαισίου	Συμμετοχή όλων των παιδιών	Αρέσει στα παιδιά	Αλληλοβοήθεια	Αυτοπεποίθηση	Ταιριάζει στον τρόπο σκέψης μου
Τροφοδοτούνται και αυτοί που υπολείπονται και ενισχύεται και η αυτοπεποίθηση αυτών που μπορούνε παραπάνω γιατί βοηθάνε τους άλλους. Άρα έχουν ένα κοινό, ένα όφελος και οι δύο. (1)	Συνειδητοποίησα ότι είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζεις το κάθε παιδί σου. Και είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζεις και πίσω από το παιδί. (3)	Γιατί όλα τα παιδιά καταφέρνουν να κάνουν κάτι. (2)	Προσπαθώ να κάνω τα παραπάνω όσο πιο συχνά γίνεται γιατί τους αρέσει κίολας. (1)	Προσπαθώ να βοηθάει ο ένας τον άλλον και ο ένας να αποτελεί πηγή γνώσεων για τον άλλον. (1)	Ενισχύεται και η αυτοπεποίθηση αυτών που μπορούνε παραπάνω γιατί βοηθάνε τους άλλους. (1)	Γιατί ταιριάζει με τον τρόπο σκέψης μου. (2)
Γιατί θεωρώ ότι πραγματικά είναι ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά μπορούν να αποδώσουν καλύτερα. Γιατί όλα τα παιδιά καταφέρνουν να κάνουν κάτι. (2)	Γιατί θεωρώ ότι για να το πετύχεις πρέπει να παρατηρήσεις αρκετά έτσι ώστε να έχεις καταλάβει τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του κάθε παιδιού. (4)	Βλέπω ότι τα παιδιά μέσα σε αυτό το πλαίσιο βλέπω να χαίρονται και να έχουν κίνητρο να συμμετέχουν. (6)	Θέλω να μπορεί πρώτα από όλα κάθε παιδί να αισθάνεται άνετα στο σχολείο. Κι όταν λέω άνετα, ασφάλεια, να αισθάνεται ότι περνάει καλά γιατί είναι πολύ σημαντικό και αυτό. (5)	Άρα ένα άλλο παιδί που μπορεί και τελειώνει πιο γρήγορα τη δική του δραστηριότητα, στην ομαδική εργασία παραδείγματος χάρη, θα μπορέσει να κάνει ένα περίγραμμα για αυτά τα παιδιά και εκείνα μετά να	Γιατί όλα τα παιδιά καταφέρνουν να κάνουν κάτι και δε νιώθουν απογοήτευση. Και όταν τα παιδιά δε νιώθουν απογοήτευση για τον εαυτό τους μπορούν να κάνουν πάρα πολλά πράγματα... Όταν νιώσει καλά με τον εαυτό του	Γιατί μου ταιριάζει πρώτον... (9)

				μπορέσουν να το γεμίσουν το περίγραμμα. (4)	θα τολμήσει και να πάει να ζωγραφίσει. (2)	
Σε βοηθάει να δώσεις και στην ομάδα σου και να κατανοείς τη δυναμική της ομάδας αλλά και το κάθε παιδί ξεχωριστά. Και να του δώσεις αυτό που χρειάζεται. Ή με τον τρόπο που το χρειάζεται. (3)	Γιατί βρίσκω τρόπους να καταλάβω κάθε παιδί ξεχωριστά, πώς λειτουργεί μέσα στην ομάδα. (6)	Γιατί μέσα από όλες αυτές τις δραστηριότητες συμμετέχουν όλα τα παιδιά. (7)	Βλέπω ότι τα παιδιά μέσα σε αυτό το πλαίσιο βλέπω να χαίρονται και να έχουν κίνητρο να συμμετέχουν. (6)	Όμως την ώρα που θα κόβει και θα κολλάει γιατί θα ξέρει αυτό να κάνει καλά μπορεί να μάθει και κάτι άλλο από αυτόν που συνεργάζεται εκείνη την ώρα. Να δει πόσο ωραία ζωγραφίζει ένα λουλούδι ο διπλανός του και να του μάθει εκείνη την ώρα να ζωγραφίζει κι αυτός τα ίδια ωραία λουλούδια. (8)	Βλέπω ότι ο φίλος μου μπορεί να το κάνει άρα και εγώ μπορώ να το κάνω. (4)	
Βλέπω ότι ο φίλος μου μπορεί να το κάνει άρα και εγώ μπορώ να το κάνω. (4)		Άρα ότι σχεδιάζω προσπαθώ να μπορεί να βάλει μέσα του όλα τα παιδιά με οποιοδήποτε τρόπο. (8)	Γιατί ο στόχος είναι να είμαστε ευχαριστημένοι και ικανοποιημένοι. (9)		...και βρει το καθένα το χώρο του θα νιώσει και περισσότερο ικανό, δυνατό, θα έχει συναίσθημα θετικό. (9)	

<p>Όλα αυτά που φέρνουν τα παιδιά από το σπίτι στο σχολείο θέλω να τα αξιοποιώ με διάφορους τρόπους και να δώσω τη δυνατότητα στο κάθε παιδί ατομικά αλλά και την ομάδα την μεγάλη για παράδειγμα , να αναπτύξει δεξιότητες, να αναπτύξει γνώσεις, οπότε νομίζω για αυτό...</p> <p>(5)</p>						
<p>Όταν βρίσκω τρόπους να καταλάβω κάθε παιδί ξεχωριστά, πώς λειτουργεί μέσα στην ομάδα και βλέπω ότι με βάση αυτή τη γνώση μπορώ να βοηθήσω το παιδί στην πρόοδό του.</p>						

(6)						
Όλο αυτό λοιπόν θα ικανοποιήσει όλους γιατί καθένας θα μπει με το δικό του κομμάτι και με αυτό που ξέρει. (8)						

Στην ερώτηση «Γιατί επιλέγετε τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;» 7 από τις 9 νηπιαγωγούς που ερωτήθηκαν απάντησαν ότι ωφελεί όλα τα παιδιά, για παράδειγμα «Τροφοδοτούνται και αυτοί που υπολείπονται και ενισχύεται και η αυτοπεποίθηση αυτών που μπορούνε παραπάνω γιατί βοηθάνε τους άλλους. Άρα έχουν ένα κοινό, ένα όφελος και οι δύο.» (νηπιαγωγός 1), «Όλο αυτό λοιπόν θα ικανοποιήσει όλους γιατί καθένας θα μπει με το δικό του κομμάτι και με αυτό που ξέρει.» (νηπιαγωγός 8).

Ακόμη, 4/9 νηπιαγωγούς ανέφεραν:

α) τη συμμετοχή όλων των παιδιών, για παράδειγμα «Γιατί μέσα από όλες αυτές τις δραστηριότητες συμμετέχουν όλα τα παιδιά.» (νηπιαγωγός 7), «Άρα ότι σχεδιάζω προσπαθώ να μπορεί να βάλει μέσα του όλα τα παιδιά με οποιοδήποτε τρόπο.» (νηπιαγωγός 8)

β) ότι αρέσει στα παιδιά, για παράδειγμα «Προσπαθώ να κάνω τα παραπάνω όσο πιο συχνά γίνεται γιατί τους αρέσει κιόλας.» (νηπιαγωγός 1), «Βλέπω ότι τα παιδιά μέσα σε αυτό το πλαίσιο βλέπω να χαίρονται και να έχουν κίνητρο να συμμετέχουν.» (νηπιαγωγός 6)

γ) ότι ενισχύει την αυτοπεποίθησή τους, για παράδειγμα «Βλέπω ότι ο φίλος μου μπορεί να το κάνει άρα και εγώ μπορώ να το κάνω.» (νηπιαγωγός 4), «...και βρει το καθένα το χώρο του θα νιώσει και περισσότερο ικανό, δυνατό, θα έχει συναίσθημα θετικό.» (νηπιαγωγός 9).

Επιπρόσθετα, 3 από τους 9 νηπιαγωγούς ανέφεραν:

α) ότι επιλέγουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική επειδή προσφέρει βαθιά γνώση του πλαισίου, για παράδειγμα «Συνειδητοποίησα ότι είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζεις το κάθε παιδί σου. Και είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζεις και πίσω από το παιδί.» (νηπιαγωγός 3), «Γιατί βρίσκω τρόπους να καταλάβω κάθε παιδί ξεχωριστά, πώς λειτουργεί μέσα στην ομάδα.» (νηπιαγωγός 6)

β) αλληλοβοήθεια, για παράδειγμα «Προσπαθώ να βοηθάει ο ένας τον άλλον και ο ένας να αποτελεί πηγή γνώσεων για τον άλλον.» (νηπιαγωγός 1), «Όμως την ώρα που θα κόβει και θα κολλάει γιατί θα ξέρει αυτό να κάνει καλά μπορεί να μάθει και κάτι άλλο από αυτόν που συνεργάζεται εκείνη την ώρα. Να δει πόσο ωραία ζωγραφίζει ένα λουλούδι ο διπλάνος του και να του μάθει εκείνη την ώρα να ζωγραφίζει κι αυτός τα ίδια ωραία λουλούδια.» (νηπιαγωγός 8).

Επιπλέον, 2/9 νηπιαγωγούς ανέφεραν ότι ταιριάζει στην τρόπο σκέψης τους (βλέπε πίνακα 6). Τέλος, αναφέρθηκαν μεμονωμένα ως λόγοι η δυνατότητα αυτοαξιολόγησης τους εκπαιδευτικού, το αίσθημα επαγγελματικής ικανοποίησης και η ισότητα που προσφέρει στα παιδιά.

Με βάση τα παραπάνω βλέπουμε ότι η πλειοψηφία των νηπιαγωγών επιλέγουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική καθώς πιστεύουν ότι ωφελεί όλα τα παιδιά, ακόμα και αν έχουν διαφορετικές ανάγκες, τόσο στο γνωστικό τομέα όσο και στο συναισθηματικό τομέα (βλέπε Πίνακα 8). Επιπρόσθετα, περίπου οι μισές νηπιαγωγοί την επιλέγουν καθώς θεωρούν ότι ενισχύει τη συμμετοχή όλων των παιδιών και την αυτοπεποίθησή τους, και γενικά τους αρέσει. Λίγες νηπιαγωγοί επισήμαναν ως λόγο τη βαθιά γνώση του πλαισίου που προσφέρει η διαφοροποιημένη παιδαγωγική καθώς και την αλληλοβοήθεια που αναπτύσσεται μεταξύ των παιδιών μέσω αυτής, ενώ ακόμα λιγότερες ότι ταιριάζει στην προσωπική τους φιλοσοφία.

Συμπερασματικά, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων νηπιαγωγών επιλέγουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική για τα οφέλη που προσφέρει σε όλα τα παιδιά, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές ανάγκες τους- το οποίο και αποτελεί θεμελιώδη αρχή της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής (Βαλιαντή & Κουτσελίνη, 2008). Συμπληρωματικά στα οφέλη των παιδιών άλλοι λόγοι αποτελούν η συμμετοχή όλων, η ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους, η αλληλοβοήθεια μεταξύ τους καθώς

και το γεγονός ότι τους αρέσει. Παρατηρούμε λοιπόν ότι οι νηπιαγωγοί την επιλέγουν συλλογιζόμενες τα πολλαπλά οφέλη που προσφέρει μια τέτοια προσέγγιση στα παιδιά, ενώ λίγες αναφέρονται στη γνώση του πλαισίου που δίνει στις ίδιες αλλά και στο ότι ταιριάζει με την προσωπική τους φιλοσοφία.

4.9 Παραδείγματα πρακτικών που σχετίζονται με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική τα οποία εφαρμόζουν οι νηπιαγωγοί στην τάξη

Από τις απαντήσεις των νηπιαγωγών στην ερώτηση «Μπορείτε να μου δώσετε κάποια παραδείγματα πρακτικών που έχετε χρησιμοποιήσει μέσα στην τάξη σχετικά με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;» προκύπτουν οι εξής κατηγορίες:

- Τέχνες (εικαστικά κ. α)
- Γραμματισμός (Γλώσσα)
- Project

Πίνακας 9: Παραδείγματα πρακτικών που σχετίζονται με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική τα οποία εφαρμόζουν οι νηπιαγωγοί στην τάξη

Τέχνες (εικαστικά κ. α)	Γραμματισμός (Γλώσσα)	Project
<p>Να δούνε δηλαδή αυτά τα σχήματα που υπάρχουν γύρω μας πώς μπορούμε να τα αξιοποιήσουμε εμείς για να φτιάξουμε κάτι... για παράδειγμα με ένα κύκλο και με ένα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο θα μπορούσα να φτιάξω ένα αυτοκίνητο γιατί το έχω δει και ξέρω ότι είναι στρογγυλές οι ρόδες του.</p> <p>(1)</p>	<p>Ένα άλλο παράδειγμα, ας πούμε ήταν ότι τους έδωσα ένα βιβλίο και τους ζήτησα εξετάζοντας τον τίτλο να σκεφτούνε ποιο θα είναι το εξώφυλλο. Οπότε θα έπρεπε να συναποφασίσουνε το τι θα περιέχεται μέσα στον τίτλο και να συναποφασίσουνε τι εικόνα θα μπορούσανε να δημιουργήσουνε.</p> <p>(1)</p>	<p>Παράδειγμα... είχαμε χάσει μπαλόνι, ένα μπαλόνι μας έφυγε με τον αέρα από την αυλή και τι να κάνουμε να βρούμε το μπαλόνι. Και μέσα σε όλα όσα είπα κυρίως επικράτησε να φτιάξουμε αφίσες για να μας βοηθήσουνε οι έξω, οι γείτονες. Φτιάξαμε αφίσες. Συζητήσαμε τι θα έχει κάθε αφίσα κτλ. και ο καθένας έκανε αυτό που επέλεξε να κάνει. Να ζωγραφίσουν, άλλος να γράψει το κείμενο, άλλος να βρούμε μια φωτογραφία να βάλουμε, να την εκτυπώσουμε κτλ. οπότε όλα</p>

		τα παιδάκια είχαν κάτι να κάνουν από εκείνα που επέλεξαν εκείνα. (2)
Παραδείγματος χάρη τώρα που κάνουμε κάτι για την τέχνη υπάρχουν παιδιά μέσα στο τμήμα τα οποία λόγω του ότι είναι παιδιά του τμήματος ένταξης δεν μπορούν να κάνουν παραδείγματος χάρη ένα περίγραμμα. Άρα ένα άλλο παιδί που μπορεί και τελειώνει πιο γρήγορα τη δική του δραστηριότητα, στην ομαδική εργασία παραδείγματος χάρη, θα μπορέσει να κάνει ένα περίγραμμα για αυτά τα παιδιά και εκείνα μετά να μπορέσουν να το γεμίσουν το περίγραμμα. (4)	...για τους δεινόσαυρους, είχα φέρει κι εγώ βιβλία, προσπαθούσαμε να διαβάσουμε τις λεζάντες, να αλλάξουμε τις λεζάντες, να αλλάξουμε τις εικόνες ή να αλλάξουμε τα ονόματα των δεινοσαύρων, κάποιος προσπαθούσε να το γράψει ή να βρούμε φωτογραφίες δεινοσαύρων. Μια άλλη ομάδα βρήκε δεινόσαυρους στον υπολογιστή, και προσπαθούσα εκεί να βάζω παιδιά που δυσκολεύονται στη γλώσσα. Δηλαδή τα παιδάκια που δυσκολεύονταν στη γλώσσα πιο πολύ δίναμε έμφαση στο να βρίσκουν εικόνες, στο οπτικό υλικό. (2)	...αφού οργανώσουν και σχεδιάσουν το επιτραπέζιο, δημιουργούν ομάδες και κάθε ομάδα αποφασίζει με τι θέλει να ασχοληθεί. Οπότε υπάρχει ομάδα που σχεδιάζει το ταμπλό, η ομάδα που σχεδιάζει τις οδηγίες, η ομάδα που σχεδιάζει το κουτί που θα μπει το επιτραπέζιο, η ομάδα που θα εικονογραφήσει. Τα παιδιά τους αρέσει πολύ να βάζουν βοήθειες και παγίδες. Η ομάδα που θα φτιάξει τα πιόνια, οπότε κάθε ομάδα λειτουργεί και όλοι μαζί ουσιαστικά δουλεύουν για κάτι που θα βγει στο σύνολο και αφορά όλη την τάξη. (5)
...δουλεύουμε πάρα πολύ με την τέχνη, πολλούς μεγάλους ζωγράφους, έχουμε κάνει πολύ μεγάλες εκθέσεις εδώ πέρα σε όλο το σχολείο, τον κυκλαδικό πολιτισμό, ένα πρόγραμμα παρέα με τους ζωγράφους, ένα πρόγραμμα παιχνίδια με την τέχνη... (7)	Ένα παράδειγμα ας πούμε τα μικρά βιβλία που δημιουργούμε με τους μαθητές, οπότε κάθε παιδί έχει τη δυνατότητα να είναι και συγγραφέας και εικονογράφος οπότε κάθε παιδί παίρνει ένα ρόλο μέσα στην τάξη. (5)	...παράδειγμα είναι ας πούμε ότι κάθε παιδί επιλέγει μόνο του την ομάδα που θέλει, ας πούμε ποιος θέλει να ζωγραφίσει κάτι, ποιος θέλει να το πει με δικά του λόγια, αν υπάρχουν άλλοι τρόποι, να το δείξουμε με το σώμα, προσπαθώ να δω τι ανάγκες έχει κάθε παιδί και πού κατευθύνεται, πώς δηλαδή να κατακτά τη γνώση και να νιώθει δημιουργικό μέσα στην ομάδα, τη μικρή ομάδα ή την ευρύτερη ομάδα. (6)
	Κάνουμε μικρά βιβλία, κάνουμε εφημερίδα, δουλεύουμε πολύ το τι νέα... πολλές δραστηριότητες	...επεξεργαστήκαμε ένα βιβλίο στη μέση της χρονιάς περίπου. Άρεσε πάρα πολύ στα παιδιά και ξεκινήσαμε με αυτό το βιβλίο και δημιουργήθηκε μια

	<p>φιλιαναγνωσίας, κάνουμε δανειστική βιβλιοθήκη. (7)</p>	<p>ομάδα που έκανε εκείνο το κουκλοθέατρο που θα δεις εκεί πάνω μετά αν θέλεις, πάνω στο κλιματιστικό. Πριν γίνει αυτό το κουκλοθέατρο, οι φιγούρες που είναι το κουκλοθεατράκι γίνανε ταινία- μια άλλη ομάδα το έκανε ταινία με τις φιγούρες εκείνες το παραμύθι με το φωτοστόρι- είναι ένα εργαλείο που το κατεβάζεις, ένα προγραμματάκι μικρό, το κατεβάζεις δωρεάν από το διαδίκτυο- και βάζουν τα παιδιά φωτογραφίες μέσα και κάνουνε μικρές ταινιούλες. Μία ομάδα λοιπόν ασχολήθηκε με το να το κάνει ταινιούλα, μια ομάδα το έκανε κουκλοθέατρο και μετά αφού τους άρεσε τόσο πολύ αποφασίσαμε να το παίξουμε σε θεατρικό στο τέλος της χρονιάς όπου τα παιδιά συμμετείχαν στο ποιος θα είναι στον κάθε ρόλο, το αποφασίσανε μόνοι τους, και επειδή θέλανε πάρα πολύ να είναι λύκοι μοιράσαμε το λύκο- ήταν το παραμύθι έχω ράμματα για τη γούνα σου- είχε πολλούς λύκους μέσα, το μοιράσαμε. Μια φορά έβγαине ο ένας λύκος, μια φορά έβγαине ο άλλος λύκος οπότε δε μας απασχολούσε αυτό και επίσης τα σκηνικά όλα τα κάναν τα παιδιά αφού δημιουργήθηκε ομάδα που έβγαλε φωτογραφίες έξω τον κήπο, τον πευκώνα γιατί εκεί θα ήταν η σκηνή, ζωγραφίσανε πάνω στις φωτογραφίες πώς θα θέλανε να είναι το σκηνικό, θέλανε πολυκατοικίες ας πούμε οπότε</p>
--	---	--

		<p>πήραμε κάτι μεγάλα χαρτόνια από κούτες και τα ζωγραφίσανε και τα κάνανε πολυκατοικίες και γίνανε πολυκατοικίες. Θέλαν το σπιτάκι της κασίικας, της κοκκινোসκουφίτσας και από τα τρία γουρουνάκια που ήταν μέσα κι αυτά και πήρανε τα κουκλοθέατρα- έχουμε τρία κουκλοθέατρα σαν αυτά, τα ντύσαμε με χαρτί, τα βάψανε και κάνανε τα σπιτάκια, τους βάλανε γλάστρες κτλ. Έπρεπε να υπάρχει ένα ιατρείο, το ζωγραφίσανε μέσα στη φωτογραφία όπως θα θέλανε να είναι το ιατρείο και τα φτιάξαμε όλα έξω και το στήσαμε έξω και σε αυτή την ομάδα μπορούσαν να μπαίνουν και να βγαίνουν και άλλα παιδιά. Και όλο αυτό το δουλεύαμε και το πρωί και το μεσημέρι γιατί το κάναμε σε συνεργασία με τη συνάδελφο. Οπότε τα παιδιά για ένα πάρα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα δουλεύανε- είχαμε στην αρχή το παραμύθι, να κατανοήσουν το παραμύθι, το στήσανε σε ταινία, το στήσανε σε κουκλοθέατρο, το στήσανε και το οργανώσανε σε θεατρική παράσταση και δε δώσαμε ποτέ λόγια για να τα μάθουνε. Γιατί όλο αυτό το δουλεύανε μόνοι τους και δε μας ένοιαζε να πούνε ακριβώς τα λόγια που λέει το παραμύθι μέσα. Εμάς μας ενδιέφερε όλο αυτό το οποίο δημιουργήθηκε. Η συνεργασία των παιδιών, οι ιδέες που είπαν τα παιδιά, που προσπαθώντας να κάνουν τα σκηνικά και μετρήσανε και</p>
--	--	--

		<p>κάνανε και βάλανε και μικρότερο και μεγαλύτερο και συναποφασίσανε για τα χρώματα και που θα μπει το καθένα και πόσο μεγάλη θα πρέπει να είναι η πολυκατοικία για να φαίνεται έξω. Γιατί το ζωγραφίζανε στη φωτογραφία αλλά είχε και ένα δέντρο και είπαν ότι πρέπει να ανεβαίνει μέχρι εκεί και βγήκανε έξω μετρήσανε, μετρήσανε το χαρτόνι. Θέλω να πω μπήκανε σε πάρα πολλές διαδικασίες και δουλέψανε και πάρα πολλούς από αυτούς που λέμε μαθησιακούς στόχους σε σχέση με το γνωστικό τους κομμάτι και το τι πρέπει να μάθουνε τα παιδιά στο νηπιαγωγείο.</p> <p style="text-align: right;">(8)</p>
	<p>...ένα βιβλίο πχ. Μπορεί να το επεξεργαστούμε το βιβλίο στην ομάδα και να το διαβάσουμε, να κάνω ερωτήσεις, να κάνω ανοιχτές ερωτήσεις για να δω τι σκέφτονται.</p> <p style="text-align: center;">(8)</p>	<p>...ναι ας πούμε ένα παραμύθι. Αφού το εισάγουμε στην αρχή με αφήγηση, δηλαδή εγώ μπορώ να το αφηγηθώ, μπορώ να το διαβάσω, μπορώ να φέρω διαφορετικά βιβλία, να δούμε τις εικόνες, μπορούμε να ακούσουμε την ηχογράφηση της ιστορίας, μπορούμε να την επαναδιατυπώσουν τα παιδιά και να την ξαναγράψουν, μετά μπορούν να αποφασίσουν πώς θέλουν να την παρουσιάσουν. Μπορούνε να χωριστούνε στις ομάδες τους και άλλοι μπορούν να την παρουσιάσουν με πλαστελίνες και να κάνουν μια μακέτα, άλλοι μπορεί να είναι μια μουσική δημιουργία, μουσικά όργανα ή με το σώμα τους διάφορες κινήσεις, άλλοι</p>

		θεατρικά, να φτιάξουν τα κοστούμια τους. (9)
--	--	---

Στην ερώτηση «Μπορείτε να μου δώσετε κάποια παραδείγματα πρακτικών που έχετε χρησιμοποιήσει μέσα στην τάξη σχετικά με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;» 5 από τις 9 νηπιαγωγούς ανέφεραν:

α) ότι εφάρμοσαν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική σε projects. Για παράδειγμα, «Παράδειγμα... είχαμε χάσει μπαλόνι, ένα μπαλόνι μας έφυγε με τον αέρα από την αυλή και τι να κάνουμε να βρούμε το μπαλόνι. Και μέσα σε όλα όσα είπα κυρίως επικράτησε να φτιάξουμε αφίσες για να μας βοηθήσουν οι έξω, οι γείτονες. Φτιάξαμε αφίσες. Συζητήσαμε τι θα έχει κάθε αφίσα κτλ. και ο καθένας έκανε αυτό που επέλεξε να κάνει. Να ζωγραφίσουν, άλλος να γράψει το κείμενο, άλλος να βρούμε μια φωτογραφία να βάλουμε, να την εκτυπώσουμε κτλ. οπότε όλα τα παιδάκια είχαν κάτι να κάνουν από εκείνα που επέλεξαν εκείνα.» (νηπιαγωγός 2), «...αφού οργανώσουν και σχεδιάσουν το επιτραπέζιο, δημιουργούν ομάδες και κάθε ομάδα αποφασίζει με τι θέλει να ασχοληθεί. Οπότε υπάρχει ομάδα που σχεδιάζει το ταμπλό, η ομάδα που σχεδιάζει τις οδηγίες, η ομάδα που σχεδιάζει το κουτί που θα μπει το επιτραπέζιο, η ομάδα που θα εικονογραφήσει. Τα παιδιά τους αρέσει πολύ να βάζουν βοήθειες και παγίδες. Η ομάδα που θα φτιάξει τα πιόνια, οπότε κάθε ομάδα λειτουργεί και όλοι μαζί ουσιαστικά δουλεύουν για κάτι που θα βγει στο σύνολο και αφορά όλη την τάξη.» (νηπιαγωγός 5).

β) πρακτικές που σχετίζονται με το γλωσσικό γραμματισμό, για παράδειγμα «Ένα άλλο παράδειγμα, ας πούμε ήταν ότι τους έδωσα ένα βιβλίο και τους ζήτησα εξετάζοντας τον τίτλο να σκεφτούνε ποιο θα είναι το εξώφυλλο. Οπότε θα έπρεπε να συναποφασίσουνε το τι θα περιέχεται μέσα στον τίτλο και να συναποφασίσουνε τι εικόνα θα μπορούσανε να δημιουργήσουνε.» (νηπιαγωγός 1), «Κάνουμε μικρά βιβλία, κάνουμε εφημερίδα, δουλεύουμε πολύ το τι νέα... πολλές δραστηριότητες φιλιανγνωσίας, κάνουμε δανειστική βιβλιοθήκη.» (νηπιαγωγός 7).

Λιγότερες νηπιαγωγοί (3 από τις 9) ανέφεραν παραδείγματα σχετικά με την τέχνη, για παράδειγμα «Παραδείγματος χάρη τώρα που κάνουμε κάτι για την τέχνη

υπάρχουν παιδιά μέσα στο τμήμα τα οποία λόγω του ότι είναι παιδιά του τμήματος ένταξης δεν μπορούν να κάνουν παραδείγματος χάρη ένα περίγραμμα. Άρα ένα άλλο παιδί που μπορεί και τελιώνει πιο γρήγορα τη δική του δραστηριότητα, στην ομαδική εργασία παραδείγματος χάρη, θα μπορέσει να κάνει ένα περίγραμμα για αυτά τα παιδιά και εκείνα μετά να μπορέσουν να το γεμίσουν το περίγραμμα.» (νηπιαγωγός 4), «...δουλεύουμε πάρα πολύ με την τέχνη, πολλούς μεγάλους ζωγράφους, έχουμε κάνει πολύ μεγάλες εκθέσεις εδώ πέρα σε όλο το σχολείο, τον κυκλαδικό πολιτισμό, ένα πρόγραμμα παρέα με τους ζωγράφους, ένα πρόγραμμα παιχνίδια με την τέχνη...» (νηπιαγωγός 7).

Τέλος, μεμονωμένα αναφέρθηκαν και παραδείγματα που σχετίζονται με τα μαθηματικά, τα παιχνίδια, τις αναστοχαστικές ερωτήσεις, τις ψηφιακές αφηγήσεις, τις συζητήσεις, τη ρομποτική, την ιστορία, δραστηριότητες που σχετίζονται με την καθημερινότητα, παιχνίδια γνωριμίας και οργάνωση χώρου. (βλέπε παράρτημα 3)

Βλέποντας τα παραπάνω, παρατηρούμε ότι περισσότερες από τις μισές νηπιαγωγούς αναφέρουν ότι αξιοποιούν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική μέσα από πρακτικές τύπου projects. Παρατηρούμε, επιπρόσθετα, μέσα από τα παραδείγματα που βλέπουμε στον Πίνακα 9 ότι σε όλα τα projects υπάρχει κοινός στόχος για όλους, ενώ τα παιδιά λειτουργούν ομαδοσυνεργατικά καθένα σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις δεξιότητές του. Αυτά τα στοιχεία συνάδουν με κάποιες από τις στρατηγικές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας που αναφέρει η Tomlinson (2010) σύμφωνα με τα οποία η ομαδοσυνεργατική μάθηση είναι η πιο επιτυχής μέθοδος διδασκαλίας ενώ τα projects, οι ικανότητες των μαθητών καθώς και τα ενδιαφέροντά τους συμπεριλαμβάνονται στις στρατηγικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Τα projects των νηπιαγωγών περιλαμβάνουν κατά κύριο λόγο δραστηριότητες που σχετίζονται με την τέχνη και το γλωσσικό γραμματισμό, με μια ίσως υπερίσχυση της τέχνης, ενώ μόνο μία νηπιαγωγός αναφέρεται και στην αξιοποίηση των μαθηματικών μέσα από τα projects.

Επιπλέον, παρατηρούμε ότι 5 από τις 9 νηπιαγωγούς αναφέρουν ξεχωριστά παραδείγματα σχετικά με το γλωσσικό γραμματισμό καθώς και ότι λίγες αναφέρουν παραδείγματα σχετικά με την τέχνη. Μεμονωμένα μόνο αναφέρονται παραδείγματα που αφορούν άλλους γνωστικούς τομείς όπως τα μαθηματικά, η ιστορία, η

ρομποτική καθώς και δραστηριότητες που σχετίζονται με την καθημερινότητα, παιχνίδια γνωριμίας και οργάνωση του χώρου του νηπιαγωγείου.

Από τα παραπάνω θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι παρόλο που περισσότερες από τις μισές νηπιαγωγούς χρησιμοποιούν πρακτικές τύπου projects τα οποία συνάδουν με τις αρχές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής, εκείνα επικεντρώνονται κυρίως σε δραστηριότητες που αφορούν την τέχνη και το γλωσσικό γραμματισμό, με μία ίσως υπερίσχυση της τέχνης όπως φαίνεται από τα παραδείγματα που έδωσαν οι νηπιαγωγοί όσον αφορά τα projects (βλέπε Πίνακα 9). Επιπρόσθετα, ακόμα και τα παραδείγματα που αναφέρθηκαν και δεν αφορούσαν projects επικεντρώνονται πάλι στην τέχνη και στο γλωσσικό γραμματισμό, με μια υπερίσχυση αυτή τη φορά του γλωσσικού γραμματισμού. (βλέπε Πίνακα 9) Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι οι πρακτικές που εφαρμόζουν οι παραπάνω νηπιαγωγοί και σχετίζονται με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική αφορούν κατά κύριο λόγο projects αλλά και δραστηριότητες οι οποίες επικεντρώνονται σχεδόν εξ ολοκλήρου στην τέχνη και το γλωσσικό γραμματισμό αποκλείοντας άλλους αξιόλογους γνωστικούς τομείς όπως τα μαθηματικά και η ρομποτική καθώς και δραστηριότητες που σχετίζονται με την καθημερινότητα.

Ένα ακόμη συμπέρασμα που θα μπορούσαμε να βγάλουμε διαβάζοντας τον Πίνακα 9 είναι ότι όλες οι πρακτικές που περιγράφονται έχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά τα οποία είναι βασικά γνωρίσματα της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Συγκεκριμένα, όλες οι πρακτικές που εφαρμόζουν οι ερωτηθείσες νηπιαγωγοί, είτε είναι projects είτε σχετίζονται μεμονωμένα με την τέχνη ή το γλωσσικό γραμματισμό, ανταποκρίνονται στις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές τους ως προς τα ενδιαφέροντά τους, το μαθησιακό τους στυλ και το βαθμό ετοιμότητάς τους. Κάθε μαθητής αντιμετωπίζεται ως μοναδικός και αναγνωρίζονται οι προσωπικές του δυνάμεις για τις οποίες προσφέρονται ευκαιρίες να καταδείξει τις δεξιότητές του. (Βαλιαντή & Κουτσελίνη, 2008) Επιπλέον, οι πρακτικές που αναφέρθηκαν είναι επικεντρωμένες στις διαδικασίες της μάθησης δηλαδή στους τρόπους που μαθαίνουν τα παιδιά και όχι στα αποτελέσματα. Σημαντικό να τονιστεί είναι ότι καμία από τις ερωτηθείσες νηπιαγωγούς δεν ανέφερε στον ορισμό της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής ότι επικεντρώνεται στις διαδικασίες μάθησης και

όχι στο αποτέλεσμα, παρόλα αυτά οι πρακτικές όλων των νηπιαγωγών είναι σύμφωνες με αυτή την αρχή. Επιπλέον, κάθε παιδί ακολουθεί τη δική του μαθησιακή διαδρομή η οποία του παρέχει περιθώριο αυτονομίας, ενώ ο στόχος είναι κοινός για όλους. Τα παιδιά συμμετέχουν με όποιον τρόπο μπορούν γεγονός που ενισχύει την αυτοπεποίθησή τους και δουλεύουν σε ομάδες όπου καθένας συνεισφέρει ανάλογα με το επίπεδο και τα ενδιαφέροντά του. Το γεγονός ότι το λάθος είναι επιτρεπτό και δεν τιμωρείται κάνει τα παιδιά να νιώθουν αποδεκτά και να δοκιμάζουν νέα πράγματα. Παράλληλα, οι νηπιαγωγοί παρόλο που σε κάποιες δραστηριότητες προτρέπουν τα παιδιά να εργάζονται αυτόνομα ταυτόχρονα ενισχύουν τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις. Πιστεύουν στις δυνατότητες όλων των παιδιών και στο δικαίωμα στη διαφορά και λειτουργούν ως συντονίστριες και διαμεσολαβητές μέσα στην τάξη. Τα παιδιά μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο νιώθουν ότι η νηπιαγωγός τους εμπιστεύεται, είναι επιτρεπτική στις επιλογές και τα λάθη τους και βρίσκουν κίνητρο και ενδιαφέρον για μάθηση. (Σφυρόερα, 2014)

4.10 Οι δυσκολίες των νηπιαγωγών στην προσπάθειά τους να εφαρμόζουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική

Από την ερώτηση «Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε στην προσπάθειά σας να εφαρμόσετε τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;» διαμορφώθηκαν οι εξής κατηγορίες με βάση τις απαντήσεις των νηπιαγωγών:

- Τάξη πολλών ταχυτήτων
- Συντονισμός των ομάδων
- Ένας εκπαιδευτικός
- Μεγάλος αριθμός παιδιών
- Η αρχή της χρονιάς
- Διαφορετικό κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο

Πίνακας 10: Οι δυσκολίες των νηπιαγωγών στην προσπάθειά τους να εφαρμόζουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική

Τάξη πολλών ταχυτήτων	Συντονισμός των ομάδων	Ένας εκπαιδευτικός	Μεγάλος αριθμός παιδιών	Η αρχή της χρονιάς	Διαφορετικό κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο
<p>Το ότι είναι πολλών ταχυτήτων η τάξη. Δηλαδή παραείναι πολλών ταχυτήτων, πολύ κοινότυπο βέβαια οι πολλές ταχύτητες σε μια τάξη... (1)</p>	<p>Στο να μπορέσω να συντονίσω όλες τις ομάδες. (2)</p>	<p>Ένας άνθρωπος, είκοσι δύο παιδιά. Είκοσι στο απογευματινό. Αυτό είναι η δυσκολία. (3)</p>	<p>Είναι δύσκολο να είσαι με είκοσι-τόσα παιδιά σε μια τάξη που υπάρχουν και δυσκολίες τέτοιου τύπου. (3)</p>	<p>Στην αρχή της χρονιάς θέλουν καθοδήγηση, υπάρχει γκρίνια μεταξύ τους, εγώ θέλω να κάνω αυτό, όχι εγώ θέλω να κάνω αυτό, δηλαδή στο συντονισμό περισσότερο... Ναι στην αρχή γιατί ούτε τα παιδιά τα ξέρω πολύ καλά, ούτε αυτά δεν έχουν εμπιστοσύνη, δεν ξέρουνε κι εμένα. (2)</p>	<p>...έχω παιδιά από 8 διαφορετικές χώρες μέσα στην τάξη μου, δηλαδή έχω 23 παιδιά και κάποια δε μιλάνε καθόλου ελληνικά, άρα δεν καταλαβαίνουνε κιόλας επαρκώς, κάποια υπολείπονται γιατί οι εμπειρίες τους είναι σπίτι και πλατεία, που η πλατεία δεν είναι τίποτα. Υπάρχουν παιδιά που οι γονείς τους δε δουλεύουν άρα έχουν χρόνο να ασχοληθούν παραπάνω, υπάρχουν παιδιά που οι γονείς τους δεν είναι ποτέ στο σπίτι και δεν ασχολείται κανείς, επομένως, άλλα ερεθίσματα, άλλες γνώσεις, άλλο</p>

					ενδιαφέρον για το σχολείο. (1)
Είναι οι (διαφορετικές) ηλικίες είναι πολλά. (2)	Τώρα εντάξει το να δουλεύεις ταυτόχρονα διαφορετικές ομάδες δε γίνεται. Να χωρίσεις διαφορετικές ομάδες και να τις δουλέψεις ταυτόχρονα δε γίνεται. Είναι λίγο δύσκολο. (3)	Για παράδειγμα ας πούμε την ώρα που έχουμε συνδιδασκαλία με τη συνάδελφο, είναι πολύ πιο εύκολο, όταν είναι 25 παιδιά και δύο εκπαιδευτικοί είναι πολύ πιο εύκολο. (5)	Εντάξει ίσως σαν δυσκολίες για παράδειγμα στο να εφαρμόσεις τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική θεωρώ ότι σίγουρα είναι ο αριθμός των παιδιών. (5)	Και κάθε χρόνο μέχρι να γνωρίσω την ομάδα μου, μέχρι να δω τις δυνατότητες και τις δυσκολίες που έχουν τα παιδιά μου η αλήθεια είναι ότι δυσκολεύομαι λίγο. (8)	Τώρα είμαστε λίγο στο 55% αλλοδαπά, 40% Έλληνες. Έχουμε και αλλοδαπά, έχουμε και ένα 5% προσφυγόπουλα. Είναι παιδιά τα οποία δεν ξέρουνε τη γλώσσα πολλές φορές... Ωστόσο το μορφωτικό τους επίπεδο (των γονιών) είναι πάρα πολύ χαμηλό. (7)
...επειδή έχουμε παρεμβολές από τα συγκεκριμένα παιδιά, και επειδή έχουμε συνεχείς προσαρμογές φέτος, έρχονται συνέχεια παιδιά, μάλιστα προσφυγάκια που θέλουν προσαρμογή... (3)	...πιστεύω ότι ταυτόχρονα να έχεις πέντε ομάδες, δεν είναι πάντα εύκολο. (5)	...είναι τόσες πολλές οι αλληλεπιδράσεις που προκύπτουν που ένα άτομο από μόνο του δεν μπορεί να τα παρακολουθήσει όλα ώστε να είναι σίγουρο ώστε τα έχει ακούσει όλα. (6)	Ή φυσικά θα λειτουργούσε μια τάξη καλύτερα με 20 παιδιά αντί για 23 ή 25 που είναι το όριο... (6)		
Έχει άλλο ρυθμό το κάθε παιδί. Και ίσως	Εννοείται ότι πάλι θα κάνεις ομάδες αλλά	Αν όμως φανταστώ και θυμηθώ άλλες			

<p>κάποιο δεν το προλαβαίνεις. Ή κάποιο το χάνεις. (4)</p>	<p>μερικές φορές είναι τόσο δύσκολα τα πράγματα που δεν μπορείς να τα κάνεις ιδανικά όπως τα θέλεις. (9)</p>	<p>χρονιές που είχα πολλές περιπτώσεις με πολλές έτσι περιπτώσεις-δυσκολίες διαφορετικού τύπου δεν μπορούσα να διαχειριστώ μόνη μου αυτή την ομάδα. (9)</p>			
<p>Παιδιά που ασ πούμε μπορεί να έχουν μια υπερκινητικότητα και να μην μπορούν να παρακολουθήσουν όλες τις οδηγίες. Κάπου χάνεις μέσα στη διαδικασία αυτό το παιδί. Ή θα εστιάσεις πολλές φορές αν είσαι μόνος σου σε ένα παιδί-εξαρτάται από την κατάσταση-και θα χάσεις την ομάδα ή θα εστιάσεις στην ομάδα και κάποια παιδιά δε θα προλαβαίνεις να τα φέρεις ασ πούμε στην ομάδα ώστε να τα ισορροπήσεις όλα μαζί.</p>					

Στην ερώτηση «Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε στην προσπάθειά σας να εφαρμόσετε τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;» οι 5 από τις 9 νηπιαγωγούς ανέφεραν ως δυσκολία ότι η τάξη είναι πολλών ταχυτήτων, για παράδειγμα «Το ότι είναι πολλών ταχυτήτων η τάξη. Δηλαδή παραείναι πολλών ταχυτήτων, πολύ κοινότυπο βέβαια οι πολλές ταχύτητες σε μια τάξη...» (νηπιαγωγός 1), «Έχει άλλο ρυθμό το κάθε παιδί. Και ίσως κάποιο δεν το προλαβαίνεις. Ή κάποιο το χάνεις.» (νηπιαγωγός 4). Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να σχολιαστεί το γεγονός ότι είναι κάπως αντιφατικό το ότι οι νηπιαγωγοί επιλέγουν να δουλεύουν διαφοροποιημένα για να αντιμετωπίσουν την ανομοιογένεια αλλά σε αυτή την απόπειρα θεωρούν την ανομοιογένεια πρόβλημα.

Επιπρόσθετα, οι 4 από τις 9 νηπιαγωγούς επισήμαναν ως δυσκολίες:

α) το συντονισμό των ομάδων, για παράδειγμα «Στο να μπορέσω να συντονίσω όλες τις ομάδες.» (νηπιαγωγός 2), «Τώρα εντάξει το να δουλεύεις ταυτόχρονα διαφορετικές ομάδες δε γίνεται. Να χωρίσεις διαφορετικές ομάδες και να τις δουλέψεις ταυτόχρονα δε γίνεται. Είναι λίγο δύσκολο.» (νηπιαγωγός 3)

β) το ότι υπάρχει μόνο ένας εκπαιδευτικός-νηπιαγωγός μέσα στην τάξη, για παράδειγμα «Ένας άνθρωπος, είκοσι δύο παιδιά. Είκοσι στο απογευματινό. Αυτό είναι η δυσκολία.» (νηπιαγωγός 3), «...είναι τόσες πολλές οι αλληλεπιδράσεις που προκύπτουν που ένα άτομο από μόνο του δεν μπορεί να τα παρακολουθήσει όλα ώστε να είναι σίγουρο ώστε τα έχει ακούσει όλα.» (νηπιαγωγός 6).

Ακόμη, 3/9 νηπιαγωγούς χαρακτήρισαν ως δυσκολία το μεγάλο αριθμό των παιδιών, για παράδειγμα «Εντάξει ίσως σαν δυσκολίες για παράδειγμα στο να εφαρμόσεις τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική θεωρώ ότι σίγουρα είναι ο αριθμός των παιδιών.» (νηπιαγωγός 5), «Ή φυσικά θα λειτουργούσε μια τάξη καλύτερα με 20 παιδιά αντί για 23 ή 25 που είναι το όριο...» (νηπιαγωγός 6).

Λίγες νηπιαγωγοί (2/9) ανέφεραν ως δυσκολίες την αρχή της χρονιάς καθώς και το διαφορετικό κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο (βλέπε πίνακα 10). Τέλος, αναφέρθηκαν μεμονωμένα άλλες δυσκολίες όπως: η δυσκολία κινητοποίησης του

ενδιαφέροντος των παιδιών, η δυσκολία στη συνεννόηση με τους γονείς, η δυσκολία στη σχέση με τη συνάδελφο, η δυσκολία συνεχής όρεξης στην καθημερινότητα, το απογευματινό ωράριο, η προσαρμογή των παιδιών μέσα στη χρονιά, η έλλειψη χρόνου, η έλλειψη επιμόρφωσης καθώς και η δυσκολία στη συστηματική καταγραφή (βλέπε παράρτημα).

Με βάση τα παραπάνω παρατηρούμε ότι η σημαντικότερη δυσκολία των ερωτηθείσων νηπιαγωγών αποτελεί η τάξη των πολλών ταχυτήτων. Αμέσως μετά, περίπου οι μισές νηπιαγωγοί υποστήριξαν ως δυσκολία το συντονισμό των ομάδων καθώς και το γεγονός ότι υπάρχει μόνο ένας εκπαιδευτικός-μια νηπιαγωγός στην τάξη. Λίγες νηπιαγωγοί ανέφεραν το μεγάλο αριθμό των παιδιών, ενώ ακόμη λιγότερες την αρχή της σχολικής χρονιάς και το διαφορετικό κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο των παιδιών και των γονιών.

Οι περισσότερες από τις παραπάνω δυσκολίες συναντώνται και στη βιβλιογραφία. Συγκεκριμένα, η ανομοιογένεια των τάξεων η οποία αναφέρεται από την Τατσιώκα (2016) και τις Παντελιάδου, Χιδερίδου- Μανδαρή και Παπά (2017) ως δυσκολία των εκπαιδευτικών είναι σε συμφωνία με την τάξη πολλών ταχυτήτων καθώς και το διαφορετικό κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο που αναφέρθηκαν παραπάνω από τις ερωτηθείσες νηπιαγωγούς. Επιπρόσθετα, ο αριθμός των παιδιών αναφέρεται και από τους Βαλιαντή και Νεοφύτου (2017) καθώς και από την Τατσιώκα (2016) ως δυσκολία των εκπαιδευτικών στην προσπάθειά τους να αξιοποιήσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Ακόμη, η δυσκολία της έλλειψης χρόνου που αναφέρθηκε μεμονωμένα από μια νηπιαγωγό συναντάται και στις έρευνες των Βαλιαντή και Νεοφύτου (2017) και Τατσιώκα (2016), όπως επίσης, και η μεμονωμένη αναφορά που έγινε από μια νηπιαγωγό στην έλλειψη επιμόρφωσης (Παντελιάδου, Χιδερίδου- Μανδαρή και Παπά, 2017).

Παρόλα αυτά οι παραπάνω νηπιαγωγοί ανέφεραν στην προσπάθειά τους να αξιοποιήσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, σε ένα σημαντικό ποσοστό- περίπου οι μισές από αυτές- ως δυσκολία, το συντονισμό των ομάδων καθώς και το γεγονός ότι υπάρχει μόνο ένας εκπαιδευτικός-νηπιαγωγός μέσα στην τάξη. Παρατηρούμε όμως ότι τα συγκεκριμένα ευρήματα-δυσκολίες δε συναντώνται στη βιβλιογραφία.

Εν κατακλείδι, ξαναδιαβάζοντας τις δυσκολίες που αναφέρθηκαν παραπάνω από τις ερωτηθείσες νηπιαγωγούς οδηγούμαστε σε προβληματισμούς: Μήπως οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νηπιαγωγοί στην προσπάθειά τους να διαφοροποιήσουν τη διδασκαλία τους οφείλονται τις περισσότερες φορές στις παγιωμένες αντιλήψεις και πεποιθήσεις τους οι οποίες αποτελούν εμπόδιο για την εφαρμογή της διαφοροποίησης; Μήπως προβάλλεται ως επιτακτική ανάγκη η αλλαγή αυτών των αντιλήψεων και πεποιθήσεων;

4.11 Τι πιστεύουν οι νηπιαγωγοί ότι χρειάζεται να γίνει για να ξεπεραστούν αυτές οι δυσκολίες όσον αφορά τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική

Στην ερώτηση «Τι πιστεύετε ότι χρειάζεται να γίνει για να ξεπεραστούν αυτές οι δυσκολίες όσον αφορά τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;» προκύπτουν οι εξής κατηγορίες από τις απαντήσεις τους:

- 2^η νηπιαγωγός/ συνδιδασκαλία
- Ξεπερνιούνται μέσα στη χρονιά
- Εμπειρία
- Μικρότερος αριθμός παιδιών

Πίνακας 11: Τι πιστεύουν οι νηπιαγωγοί ότι χρειάζεται να γίνει για να ξεπεραστούν αυτές οι δυσκολίες όσον αφορά τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική

2 ^η νηπιαγωγός/ συνδιδασκαλία	Ξεπερνιούνται μέσα στη σχολική χρονιά	Εμπειρία	Μικρότερος αριθμός παιδιών
Όχι δεν πιστεύω ότι ένα περισσότερο άτομο στην τάξη θα βοηθούσε. Ή μάλλον θα βοηθούσε αλλά δεν είναι αυτή η λύση. (1)	Ουσιαστικά η αρχή είναι δύσκολη μέχρι να το συντονίσεις όλο αυτό. (2)	Νομίζω ότι είναι η τριβή το κύριο που μπορεί να σε βοηθήσει... (1)	Να έχουμε λιγότερα παιδιά; (4)
...ήταν πιο εύκολα τα πράγματα γιατί είχαμε μια νηπιαγωγό επιπλέον και γινότανε συνδιδασκαλία. Είχαμε	...προσπαθείς να δουλεύεις μεθοδικά στο να φτάσουν τα παιδιά να δουλεύουνε είτε σε ζευγάρια είτε	Αυτή τη στιγμή με την εμπειρία που έχω. (7)	Σίγουρα το να είχαμε μικρότερο αριθμό παιδιών ή σε τέτοιο αριθμό παιδιών να υπήρχαν δύο

<p>τη δυνατότητα να κάνουμε πιο πολλά πράγματα και να βλέπουμε, είχαμε μεγαλύτερη αλληλεπίδραση και μεταξύ μας. (3)</p>	<p>σε μικρές ομάδες και να δουλεύουν αυτόνομα και να παράγουν κάποιο έργο, αλλά αυτό δε γίνεται από τη μια μέρα στην άλλη. Είναι στόχος και τον κατακτάς προς το τέλος της σχολικής χρονιάς. (3)</p>		<p>εκπαιδευτικοί που να είναι αυτής της φιλοσοφίας σίγουρα θα βοηθούσε πάρα πολύ. (5)</p>
<p>Να είμαστε 3-4 συνάδελφοι μέσα στην ίδια τάξη; Για να μπορούμε να προλαβαίνουμε τα πάντα. (4)</p>	<p>Οι πρακτικές μας και η πρακτική μου είναι πάρα πολλά παιχνίδια, να γνωριστούμε, να φτιάξουμε το χώρο μας, να δούμε τι παιχνίδια έχουμε, πώς παίζονται αυτά τα παιχνίδια, πώς παίζουμε τα τουβλάκια, πού παίζουμε τα τουβλάκια, όλα αυτά όμως σε συνεργασία με τα παιδιά. (8)</p>		
<p>Σίγουρα το να είχαμε μικρότερο αριθμό παιδιών ή σε τέτοιο αριθμό παιδιών να υπήρχαν δύο εκπαιδευτικοί που να είναι αυτής της φιλοσοφίας σίγουρα θα βοηθούσε πάρα πολύ. (5)</p>			
<p>Αλλά σίγουρα θα με βοηθούσε άλλη μια συνάδελφος ταυτόχρονα. (6)</p>			
<p>Φυσικά με βοηθητικό προσωπικό ή αν υπάρχει τμήμα ένταξης</p>			

με καλή συνεργασία με τον παιδαγωγό ειδικής αγωγής. (9)			
--	--	--	--

Στην ερώτηση «Τι πιστεύετε ότι χρειάζεται να γίνει για να ξεπεραστούν αυτές οι δυσκολίες όσον αφορά τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;» η πλειοψηφία των νηπιαγωγών απάντησε ότι θα βοηθούσε μια 2^η νηπιαγωγός μέσα στην τάξη ή συνδιδασκαλία, για παράδειγμα «Αλλά σίγουρα θα με βοηθούσε άλλη μια συνάδελφος ταυτόχρονα.» (νηπιαγωγός 6), «Φυσικά με βοηθητικό προσωπικό ή αν υπάρχει τμήμα ένταξης με καλή συνεργασία με τον παιδαγωγό ειδικής αγωγής.» (νηπιαγωγός 9).

Λίγες νηπιαγωγοί (3/9) ανέφεραν ότι οι δυσκολίες ξεπερνιούνται κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, για παράδειγμα «Ουσιαστικά η αρχή είναι δύσκολη μέχρι να το συντονίσεις όλο αυτό.» (νηπιαγωγός 2), «...προσπαθείς να δουλεύεις μεθοδικά στο να φτάσουν τα παιδιά να δουλεύουν είτε σε ζευγάρια είτε σε μικρές ομάδες και να δουλεύουν αυτόνομα και να παράγουν κάποιο έργο, αλλά αυτό δε γίνεται από τη μια μέρα στην άλλη. Είναι στόχος και τον κατακτάς προς το τέλος της σχολικής χρονιάς.» (νηπιαγωγός 3)

Ακόμη λιγότερες (2/9) ανέφεραν την απόκτηση εμπειρίας καθώς και το μικρότερο αριθμό των παιδιών μέσα στην τάξη (βλέπε Πίνακα 11). Τέλος, άλλες λύσεις που επισημάνθηκαν μεμονωμένα αποτελούν: το διάβασμα, η καλή συνεργασία με τη συνάδελφο, οι δυσκολίες είναι δικαιολογίες-υπάρχει τρόπος για όλα, η συνεργασία της νηπιαγωγού με τα παιδιά-μέντορες, οι επιμορφώσεις, οι κοινότητες των εκπαιδευτικών, η ύπαρξη μαγνητοφώνου μέσα στην τάξη, ο διαρκής καλός σχεδιασμός από τη νηπιαγωγό καθώς και οι εναλλακτικές λύσεις και τα υλικά (βλέπε παράρτημα).

Παρατηρούμε από τα παραπάνω ότι η πλειοψηφία των ερωτηθείσων νηπιαγωγών ανέφερε ότι θα βοηθούσε μια 2^η νηπιαγωγός μέσα στην τάξη ή η συνδιδασκαλία, ενώ ένα μικρό ποσοστό ανέφερε ακόμα το μικρότερο αριθμό των παιδιών μέσα στην τάξη. Παρόλα αυτά λίγες νηπιαγωγοί επισήμαναν ότι οι δυσκολίες ξεπερνιούνται

κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, ενώ κάποιες ανέφεραν την απόκτηση εμπειρίας.

Συμπεραίνουμε ότι οι λύσεις που πρότειναν οι νηπιαγωγοί για να ξεπεραστούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην προσπάθειά τους να εφαρμόσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική σχετίζονται ίσως με παγιωμένες αντιλήψεις και πεποιθήσεις τους. Οι λύσεις που προτείνονται -2^η νηπιαγωγός/ συνδιδασκαλία, μικρότερος αριθμός παιδιών- έρχονται σε αντιπαράθεση με τους ορισμούς που έχουν δώσει για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, γεγονός που μας κάνει να πιστεύουμε ότι παρόλο που έχουν κατανοήσει τον τρόπο που λειτουργεί η διαφοροποιημένη παιδαγωγική, παλαιότερες αντιλήψεις τους είναι ακόμα βαθιά ριζωμένες όσον αφορά την αντιμετώπιση των προβλημάτων αλλά και όσον αφορά τα ίδια τα προβλήματα που αναφέρουν. Σύμφωνα με τις Παντελιάδου, Χιδερίδου-Μανδάρη και Παπά, (2017) το κλειδί για την αλλαγή των αντιλήψεων καθώς και για τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών αποτελεί η επιμόρφωσή τους. Μέσω των επιμορφωτικών προγραμμάτων οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εξοικειωθούν με στρατηγικές και πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής με αποτέλεσμα να ξεπεράσουν αυτά τα εμπόδια.

Παρόλα αυτά η επιμόρφωση ως λύση αναφέρθηκε μόνο μεμονωμένα από μια νηπιαγωγό σε αυτή την έρευνα (βλέπε Πίνακα 11) γεγονός που μας προβληματίζει για το αν έχουν συνειδητοποιήσει οι ερωτώμενες νηπιαγωγοί τις παγιωμένες αντιλήψεις που έχουν, οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με τους ορισμούς που έχουν δώσει για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική.

4.12 Οι απόψεις των νηπιαγωγών σχετικά με το αν παίζει ρόλο η εμπειρία στην αξιοποίηση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής

Από τις απαντήσεις των νηπιαγωγών στην ερώτηση «Πιστεύετε ότι παίζει ρόλο η εμπειρία στην αξιοποίηση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;» προκύπτουν οι εξής κατηγορίες:

- Ναι

- Ναι αλλά σε συνδυασμό με...
- Άλλο

Πίνακας 12: Οι απόψεις των νηπιαγωγών σχετικά με το αν παίζει ρόλο η εμπειρία στην αξιοποίηση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής

Ναι	Ναι αλλά σε συνδυασμό με...	Άλλο
<p>Ε ναι όσο δουλεύεις εξελίσσεσαι.</p> <p>(1)</p>	<p>Σίγουρα πάντα η εμπειρία βοηθάει χωρίς αυτό να σημαίνει ότι-να έχω την εμπειρία οπότε δε χρειάζεται κανένα άλλο εργαλείο, εννοείται πως χρειάζεται κι άλλα εργαλεία. Κυρίως παρατήρηση και καταγραφή.</p> <p>(2)</p>	<p>Ξέρεις τι γίνεται, θεωρώ ότι η γενιά η δική μας έχει φτάσει... και να μη μιλήσω για τη γενιά, να μιλήσω προσωπικά, θεωρώ ότι εγώ έχω φτάσει πιο δύσκολα εδώ που είμαι. Με πολύ επιμόρφωση, με πολύ προσωπικό ψάξιμο και με μια ανάγκη να τα κάνω τα πράγματα διαφορετικά. Αντίθετα πιστεύω ότι η γενιά η δική σας που έχετε αυτή την εκπαίδευση και ειδικά στο ΤΕΑΠΗ, είναι πιο εύκολο.</p> <p>(3)</p>
<p>Η εμπειρία παίζει μεγάλο ρόλο ναι.</p> <p>(7)</p>	<p>Ναι βεβαίως. Όσα χρόνια και να περάσεις πάντα θα μαθαίνεις... Αν όμως έλειπε και η θεωρία από πίσω, αν λείπει και αυτό δεν ξέρω κατά πόσο είναι μόνο η εμπειρία. Και εγώ τώρα αυτό που σας λέω πιστεύω είναι ένα πάντρεμα.</p> <p>(4)</p>	
<p>Δεν μπορείς να ξεκινήσεις... σήμερα δηλαδή τελειώνοντας το πανεπιστήμιο να πεις ότι τώρα θα μπω και θα κάνω αυτά που έμαθα γιατί η θεωρία από την πράξη απέχει.</p> <p>(9)</p>	<p>Ναι σίγουρα αλλά νομίζω και το κομμάτι, κάθε χρόνο και μηνιαία προσπαθώ να επιμορφώνομαι και να εξελίσσομαι σαν εκπαιδευτικός. Νομίζω ίσως είναι αυτό το κλειδί, νομίζω είναι συνδυασμός.</p> <p>(5)</p>	
	<p>... σίγουρα η εμπειρία στη δική μου περίπτωση τουλάχιστον παίζει σημαντικό ρόλο σε</p>	

	συνδυασμό όμως με το επιμορφωτικό κομμάτι. (6)	
	Ναι θεωρώ ότι παίζει. Ή μάλλον θεωρώ ότι παίζει η εμπειρία και ο αναστοχασμός. Δηλαδή το να μαζεύω μόνο εμπειρία χωρίς να διαπραγματεύομαι και χωρίς να τη δουλεύω στο μυαλό μου δε βοηθάει. (8)	

Στην ερώτηση «Πιστεύετε ότι παίζει ρόλο η εμπειρία στην αξιοποίηση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής;» η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθείσων νηπιαγωγών απάντησε θετικά (βλέπε Πίνακα 12). Συγκεκριμένα 3 από τις 9 νηπιαγωγούς έδωσαν θετική απάντηση, για παράδειγμα «Ε ναι όσο δουλεύεις εξελίσσεσαι.» (νηπιαγωγός 1), «Η εμπειρία παίζει μεγάλο ρόλο ναι.» (νηπιαγωγός 7)

5 από τις 9 νηπιαγωγούς συμπλήρωσαν ότι η εμπειρία παίζει ρόλο αλλά όχι μόνο αυτή, για παράδειγμα «Ναι βεβαίως. Όσα χρόνια και να περάσεις πάντα θα μαθαίνεις... Αν όμως έλειπε και η θεωρία από πίσω, αν λείπει και αυτό δεν ξέρω κατά πόσο είναι μόνο η εμπειρία. Και εγώ τώρα αυτό που σας λέω πιστεύω είναι ένα πάντρεμα.» (νηπιαγωγός 4), «Ναι σίγουρα αλλά νομίζω και το κομμάτι, κάθε χρόνο και μηνιαία προσπαθώ να επιμορφώνομαι και να εξελίσσομαι σαν εκπαιδευτικός. Νομίζω ίσως είναι αυτό το κλειδί, νομίζω είναι συνδυασμός.» (νηπιαγωγός 5). Συγκεκριμένα, οι νηπιαγωγοί μεμονωμένα πρόσθεσαν ότι εκτός από την εμπειρία χρειάζονται η παρατήρηση και η καταγραφή, η θεωρία, ο αναστοχασμός και η επιμόρφωση-η οποία αναφέρθηκε από 2 νηπιαγωγούς (βλέπε Πίνακα 12).

Τέλος, μία νηπιαγωγός ανέφερε έμμεσα ότι κυρίως έπαιξε ρόλο η προσωπική της επιμόρφωση και αναζήτηση, για παράδειγμα «Ξέρεις τι γίνεται, θεωρώ ότι η γενιά η δική μας έχει φτάσει... και να μη μιλήσω για τη γενιά, να μιλήσω προσωπικά, θεωρώ ότι εγώ έχω φτάσει πιο δύσκολα εδώ που είμαι. Με πολύ επιμόρφωση, με πολύ προσωπικό ψάξιμο και με μια ανάγκη να τα κάνω τα πράγματα διαφορετικά.

Αντίθετα πιστεύω ότι η γενιά η δική σας που έχετε αυτή την εκπαίδευση και ειδικά στο ΤΕΑΠΗ, είναι πιο εύκολο.» (νηπιαγωγός 3)

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι σχεδόν όλες οι ερωτηθείσες νηπιαγωγοί πιστεύουν ότι παίζει ρόλο η εμπειρία στην αξιοποίηση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Παρόλα αυτά η πλειοψηφία αυτών θεωρεί ότι δεν αρκεί μόνο η εμπειρία αλλά ένας συνδυασμός. Όσον αφορά το τι πρόσθεσαν ως προς αυτό δόθηκαν μεμονωμένες απαντήσεις: παρατήρηση και καταγραφή, θεωρία, αναστοχασμός, με εξαίρεση την επιμόρφωση και τη μετεκπαίδευση που αναφέρθηκε από 2 νηπιαγωγούς (βλέπε Πίνακα 12). Παρατηρούμε, λοιπόν, τη βαρύτητα που προσδίδουν οι νηπιαγωγοί στην εμπειρία για την αξιοποίηση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής αλλά συμπεραίνουμε ότι από μόνη της αυτή δεν αρκεί (σύμφωνα με τις ερωτηθέντες νηπιαγωγούς) και αποτελεί ένα συνδυασμό με άλλες παραμέτρους, με πιο σημαντική την επιμόρφωση.

4.13 Περίληψη

Στο 4^ο κεφάλαιο, το οποίο αποτελεί τη β' φάση της ανάλυσης, αναλύσαμε τα δεδομένα των συνεντεύξεων με βάση τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου και τις κατηγορίες ανάλυσης οι οποίες προέκυψαν κατά την επεξεργασία των δεδομένων της α' φάσης. Καθώς η ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε 2 φάσεις εξασφαλίστηκε κατά το δυνατόν η αξιοπιστία και η εγκυρότητά της της έρευνας.

Στο 5^ο και τελευταίο κεφάλαιο αναφέρονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ανάλυση των δεδομένων των συνεντεύξεων καθώς και προβληματισμοί αλλά και ζητήματα για περαιτέρω μελέτη.

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Συμπεράσματα, Προβληματισμοί και Ζητήματα για περαιτέρω μελέτη

5.1 Εισαγωγή

Απώτερος σκοπός αυτής της έρευνας ήταν να αναδείξει το πώς ορίζουν οι νηπιαγωγοί τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, τους τρόπους με τους οποίους την αξιοποιούν, τι πρακτικές προτιμούν να εφαρμόζουν, να εντοπίσει τις δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν και να διερευνήσει τους παράγοντες στους οποίους οφείλονται αυτές οι δυσκολίες και τα εμπόδια.

Σε αυτή την έρευνα εξετάσαμε τις συνεντεύξεις από 9 νηπιαγωγούς οι οποίες αξιοποιούν και εφαρμόζουν πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Οι συνεντεύξεις δομήθηκαν με ερωτήματα τα οποία βασίστηκαν στα ερευνητικά ερωτήματα που είχαμε θέσει στην αρχή της μελέτης μας. Με βάση αυτά τα ερευνητικά ερωτήματα, τις συνεντεύξεις των νηπιαγωγών και την ανάλυση των δεδομένων που πραγματοποιήσαμε, οδηγηθήκαμε σε αρκετά συμπεράσματα αλλά και προβληματισμούς που θα παραθέσουμε στη συνέχεια.

5.2 Συμπεράσματα και Προβληματισμοί για περαιτέρω μελέτη

Όσον αφορά τους ορισμούς που έδωσαν οι νηπιαγωγοί για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική παρατηρήσαμε ότι δεν υπάρχουν παρερμηνείες ως προς αυτούς (Βαλιαντή & Νεοφύτου, 2017) με εξαίρεση τη μεμονωμένη ταύτισή της με την εξατομικευμένη διδασκαλία.

Σχεδόν όλες οι ερωτηθείσες νηπιαγωγοί έχουν κατανοήσει τα βασικά γνωρίσματα του ορισμού της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής τα οποία είναι η προσαρμογή της διδασκαλίας σύμφωνα με τις διαφορετικές ανάγκες των παιδιών και σύμφωνα με το εκάστοτε πλαίσιο (Βαλιαντή & Κουτσελίνη, 2008)

Επιπρόσθετα, περίπου οι μισές έκαναν λόγο για το σεβασμό στη διαφορετική αφετηρία του κάθε παιδιού. Περίπου οι μισές αναφέρθηκαν σε 2 από τα 4 στοιχεία διαφοροποίησης- στη διαφοροποίηση της διαδικασίας και τη διαφοροποίηση του περιεχομένου- χωρίς να κάνουν καθόλου λόγο για τη διαφοροποίηση του μαθησιακού περιβάλλοντος και τη διαφοροποίηση του προϊόντος. Σύμφωνα με τη

Βαστάκη (2010) οι νέοι, μη εξοικειωμένοι νηπιαγωγοί με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική ξεκινάνε αρχικά να διαφοροποιούν τα παραπάνω στοιχεία, γεγονός που ίσως υποδεικνύει μια ανεπαρκή ακόμα εξοικείωση με τα στοιχεία αυτά.

Ακόμη, λίγες νηπιαγωγοί επισήμαναν στους ορισμούς που έδωσαν την ενίσχυση των εσωτερικών κινήτρων για μάθηση η οποία είναι ένα σημαντικό κομμάτι της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής σύμφωνα με τη Σφυρόερα (2014), ενώ ακόμη λιγότερες τη χαρακτήρισαν ως μια βιωματική προσέγγιση και μεμονωμένα χαρακτηρίστηκε ως ευέλικτο πλαίσιο.

Επιπλέον, λιγότερες από τις μισές νηπιαγωγούς ανέφεραν ότι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική επικεντρώνεται στο γνωστικό επίπεδο του κάθε παιδιού και στη διεύρυνσή του και την αξιοποίηση των θετικών χαρακτηριστικών του κάθε παιδιού. Όμως αυτοί είναι μόνοι μερικοί από τους σκοπούς της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής σύμφωνα με την Κουτσελίνη Ιωαννίδου (2008), η οποία συμπληρώνει σε αυτούς την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού, την αυτενέργεια, την πρωτοβουλία, τη συνεργασία, την κοινωνική μάθηση και τη χαρακτηρίζει ως μια ολιστική προσέγγιση- ορισμός που αποδόθηκε μόνο μεμονωμένα.

Σημαντικό να τονιστεί είναι ότι από τους ορισμούς των νηπιαγωγών έλειπε παντελώς το γεγονός ότι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική επικεντρώνεται στις διαδικασίες μάθησης και όχι στο αποτέλεσμα, η εμπιστοσύνη των εκπαιδευτικών για τις δυνατότητες των παιδιών καθώς και ο ρόλος του δασκάλου ως διαμεσολαβητή και συντονιστή (Σφυρόερα, 2014).

Θα μπορούσαμε να πούμε διαβάζοντας τα παραπάνω ότι σχεδόν όλες οι νηπιαγωγοί έχουν κατανοήσει τα δύο βασικότερα γνωρίσματα της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής, παρόλα αυτά μόνο οι μισές έκαναν αναφορά σε άλλα σημαντικά σημεία της, ενώ αρκετά άλλα εξίσου σημαντικά απουσίαζαν παντελώς. Γιατί όμως συμβαίνει αυτό; Μήπως η εκπαίδευσή τους είναι ανεπαρκής;

Ας εξετάσουμε από πού γνωρίζουν οι ερωτώμενες νηπιαγωγοί για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Η πλειοψηφία των νηπιαγωγών ανέφερε ότι γνώρισε τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας μέσω σεμιναρίων/επιμορφώσεων/ημερίδων, μέσω του

μεταπτυχιακού προγράμματος που παρακολούθησαν ή μέσα από προσωπικό διάβασμα, ενώ λίγες ανέφεραν μέσω της συνεργασίας τους με το ΤΕΑΠΗ.

Έχοντας υπόψη τις ηλικίες των νηπιαγωγών και τα χρόνια που έχουν περάσει από την αποφοίτησή τους από τα προπτυχιακά τμήματα νηπιαγωγών, θα μπορούσαμε να πούμε με επιφύλαξη ότι ίσως τα προπτυχιακά τμήματα νηπιαγωγών δεν παρείχαν επαρκή ενημέρωση ή παρείχαν ελάχιστη έως καθόλου ενημέρωση για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική- τουλάχιστον όσον αφορά την προηγούμενη γενιά των νηπιαγωγών. Άραγε συμβαίνει ακόμα αυτό στις μέρες μας στα τμήματα νηπιαγωγών; Μόνο οι νηπιαγωγοί οι οποίοι ενδιαφέρονται να ακολουθήσουν ένα άλλο τρόπο διδασκαλίας όπως η διαφοροποιημένη παιδαγωγική πληροφορούνται για αυτή και την αξιοποιούν; Λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους προβληματισμούς εφαρμόζεται άραγε η διαφοροποιημένη παιδαγωγική στα σχολεία σήμερα;

Η γνώμη των νηπιαγωγών είναι ότι γίνεται μια προσπάθεια για να εφαρμοστεί η διαφοροποιημένη παιδαγωγική στα σχολεία και κάποια σχολεία την εφαρμόζουν, παρόλα αυτά σε γενικές γραμμές δεν εφαρμόζεται. Λίγες ήταν εκείνες που επισήμαναν ότι στο νηπιαγωγείο θα ήταν πιο εύκολο να εφαρμοστεί λόγω του ευέλικτου αναλυτικού προγράμματος. Σημαντικό να τονιστεί είναι ότι οι μισές νηπιαγωγοί υποστήριξαν ότι το αν ένας εκπαιδευτικός θα εφαρμόσει τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική εξαρτάται από τη διάθεσή του και το τι θεωρεί εκείνος ότι είναι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Αυτό σημαίνει ότι είναι καίριας σημασίας οι νηπιαγωγοί να πληροφορηθούν για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική όχι μόνο μέσω των προπτυχιακών τους σπουδών αλλά και μέσω επιμορφώσεων ώστε να λάβουν τις απαραίτητες γνώσεις και να γνωρίζουν τα οφέλη αυτής, αλλά και για να μην οδηγούνται σε παρερμηνείες. Αξίζει να αναρωτηθούμε αν υπάρχει κάποια προκατάληψη όσον αφορά τη δυνατότητα της εφαρμογής της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής στο δημοτικό αλλά και στις υπόλοιπες σχολικές βαθμίδες, ακόμα και από τις νηπιαγωγούς που την αξιοποιούν. Γιατί συμβαίνει αυτό; Φταίει μόνο το αναλυτικό πρόγραμμα;

Όλες οι ερωτηθείσες νηπιαγωγοί πιστεύουν ότι εφαρμόζουν ή ότι προσπαθούν να την εφαρμόσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική παρόλα αυτά των 1/3 αυτών επισήμαναν ότι υπάρχουν σημεία βελτίωσης και μας κάνουν να αναλογιστούμε για

άλλη μια φορά την αξία της επιμόρφωσης ως προς το κομμάτι της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής αλλά και γενικότερα της εκπαίδευσης.

Η πλειοψηφία των ερωτηθείσων νηπιαγωγών επιλέγουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική για τα οφέλη που προσφέρει σε όλα τα παιδιά, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές ανάγκες τους- το οποίο και αποτελεί θεμελιώδη αρχή της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής (Βαλιαντή & Κουτσελίνη, 2008). Συμπληρωματικά στα οφέλη των παιδιών άλλοι λόγοι αποτελούν η συμμετοχή όλων, η ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους, η αλληλοβοήθεια μεταξύ τους καθώς και το γεγονός ότι τους αρέσει. Παρατηρούμε λοιπόν ότι οι νηπιαγωγοί την επιλέγουν συλλογιζόμενες τα πολλαπλά οφέλη που προσφέρει μια τέτοια προσέγγιση στα παιδιά, ενώ λίγες αναφέρονται στη γνώση του πλαισίου που δίνει στις ίδιες αλλά και στο ότι ταιριάζει με την προσωπική τους φιλοσοφία.

Όσον αφορά τις πρακτικές που επιλέγουν οι ερωτηθείσες νηπιαγωγοί σχετικά με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική παρατηρούμε ότι περισσότερες από τις μισές νηπιαγωγούς αναφέρουν ότι αξιοποιούν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική μέσα από πρακτικές τύπου projects. Σε όλα τα projects που αναφέρθηκαν υπάρχει κοινός στόχος για όλους, ενώ τα παιδιά λειτουργούν ομαδοσυνεργατικά καθένα σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις δεξιότητές του. Αυτά τα στοιχεία συνάδουν με κάποιες από τις στρατηγικές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας που αναφέρει η Tomlinson (2010) σύμφωνα με τα οποία η ομαδοσυνεργατική μάθηση είναι η πιο επιτυχημένη μέθοδος διδασκαλίας ενώ τα projects, οι ικανότητες των μαθητών καθώς και τα ενδιαφέροντά τους συμπεριλαμβάνονται στις στρατηγικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Τα projects που αναφέρθηκαν περιλαμβάνουν κατά κύριο λόγο δραστηριότητες που σχετίζονται με την τέχνη και το γλωσσικό γραμματισμό, με μια ίσως υπερίσχυση της τέχνης, ενώ μόνο μία νηπιαγωγός αναφέρεται και στην αξιοποίηση των μαθηματικών μέσα από τα projects.

Επιπλέον, το ίδιο ποσοστό ανέφερε παραδείγματα σχετικά με το γλωσσικό γραμματισμό ξεχωριστά και ένα μικρότερο ποσοστό (1/3) παραδείγματα σχετικά με την τέχνη. Μεμονωμένα μόνο αναφέρονται παραδείγματα που αφορούν άλλους γνωστικούς τομείς όπως τα μαθηματικά, η ιστορία, η ρομποτική καθώς και

δραστηριότητες που σχετίζονται με την καθημερινότητα, παιχνίδια γνωριμίας και οργάνωση του χώρου του νηπιαγωγείου.

Σε αυτό το σημείο προκύπτουν οι εξής προβληματισμοί: Γιατί οι νηπιαγωγοί επικεντρώνονται σε πρακτικές που αφορούν την τέχνη και το γλωσσικό γραμματισμό αποκλείοντας σχεδόν εξ ολοκλήρου άλλα γνωστικά αντικείμενα όπως τα μαθηματικά, η ρομποτική, η ιστορία κ. α. αλλά και δραστηριότητες που σχετίζονται με την καθημερινότητα, παιχνίδια γνωριμίας και οργάνωση του χώρου του νηπιαγωγείου; Ποιες είναι οι αιτίες; Υπάρχει κάποια προκατάληψη ως προς αυτούς τους τομείς, ανασφάλεια ή έλλειψη γνώσης; Ακόμη, εντύπωση προκαλεί ότι ούτε στα projects αξιοποιούνται αυτοί οι γνωστικοί τομείς αν και θα ήταν σχετικά εύκολο να επιτευχθεί. Μήπως είναι επιτακτική η επιμόρφωση ως προς το συγκεκριμένο κομμάτι;

Ένα ακόμη συμπέρασμα που θα μπορούσαμε να βγάλουμε είναι ότι όλες οι πρακτικές που περιγράφονται έχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά τα οποία είναι βασικά γνωρίσματα της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Συγκεκριμένα, όλες οι πρακτικές που εφαρμόζουν οι ερωτηθέντες νηπιαγωγοί, είτε είναι projects είτε σχετίζονται μεμονωμένα με την τέχνη ή το γλωσσικό γραμματισμό, ανταποκρίνονται στις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές τους ως προς τα ενδιαφέροντά τους, το μαθησιακό τους στυλ και το βαθμό ετοιμότητάς τους. Κάθε μαθητής αντιμετωπίζεται ως μοναδικός και αναγνωρίζονται οι προσωπικές του δυνάμεις για τις οποίες προσφέρονται ευκαιρίες να καταδείξει τις δεξιότητές του. (Βαλιαντή & Κουτσελίνη, 2008) Επιπλέον, οι πρακτικές που αναφέρθηκαν είναι επικεντρωμένες στις διαδικασίες της μάθησης δηλαδή στους τρόπους που μαθαίνουν τα παιδιά και όχι στα αποτελέσματα. Σημαντικό να τονιστεί είναι ότι καμία από τις ερωτηθείσες νηπιαγωγούς δεν ανέφερε στον ορισμό της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής ότι επικεντρώνεται στις διαδικασίες μάθησης και όχι στο αποτέλεσμα, παρόλα αυτά οι πρακτικές όλων των νηπιαγωγών είναι σύμφωνες με αυτή την αρχή. Επιπλέον, κάθε παιδί ακολουθεί τη δική του μαθησιακή διαδρομή η οποία του παρέχει περιθώριο αυτονομίας, ενώ ο στόχος είναι κοινός για όλους. Τα παιδιά συμμετέχουν με όποιον τρόπο μπορούν γεγονός που ενισχύει την αυτοπεποίθησή τους και δουλεύουν σε ομάδες όπου καθένας συνεισφέρει ανάλογα

με το επίπεδο και τα ενδιαφέροντά του. Το γεγονός ότι το λάθος είναι επιτρεπτό και δεν τιμωρείται κάνει τα παιδιά να νιώθουν αποδεκτά και να δοκιμάζουν νέα πράγματα. Παράλληλα, οι νηπιαγωγοί παρόλο που σε κάποιες δραστηριότητες προτρέπουν τα παιδιά να εργάζονται αυτόνομα ταυτόχρονα ενισχύουν τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις. Πιστεύουν στις δυνατότητες όλων των παιδιών και στο δικαίωμα στη διαφορά και λειτουργούν ως συντονίστριες και διαμεσολαβητές μέσα στην τάξη. Τα παιδιά μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο νιώθουν ότι η νηπιαγωγός τους εμπιστεύεται, είναι επιτρεπτική στις επιλογές και τα λάθη τους και βρίσκουν κίνητρο και ενδιαφέρον για μάθηση. (Σφυρόερα, 2014)

Όσον αφορά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην προσπάθειά τους να εφαρμόσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, οι ερωτηθέντες νηπιαγωγοί θεωρούν ότι η σημαντικότερη δυσκολία για αυτούς αποτελεί η τάξη των πολλών ταχυτήτων. Η ανομοιογένεια των τάξεων, η οποία αναφέρεται επίσης ως σημαντική δυσκολία από την Τατσιώκα (2016) και τις Παντελιάδου, Χιδερίδου- Μανδαρή και Παπά (2017), μας προκαλεί ιδιαίτερη εντύπωση καθώς είναι αντιφατική με τους ορισμούς που έδωσε η πλειοψηφία των ερωτηθέντων νηπιαγωγών. Για ποιο λόγο συμβαίνει αυτό;

Ακόμη, περίπου οι μισές νηπιαγωγοί υποστήριξαν ως δυσκολία το συντονισμό των ομάδων καθώς και το γεγονός ότι υπάρχει μόνο ένας εκπαιδευτικός-μια νηπιαγωγός στην τάξη. Επιπρόσθετα, ως δυσκολία λίγες νηπιαγωγοί ανέφεραν το μεγάλο αριθμό των παιδιών όπως συναντάται και στους Βαλιαντή & Νεοφύτου (2017) και Τατσιώκα (2016).

Με βάση τα παραπάνω οδηγούμεστε στους εξής προβληματισμούς: Μήπως οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νηπιαγωγοί στην προσπάθειά τους να διαφοροποιήσουν τη διδασκαλία τους οφείλονται τις περισσότερες φορές στις παγιωμένες αντιλήψεις και πεποιθήσεις τους οι οποίες αποτελούν εμπόδιο για την εφαρμογή της διαφοροποίησης; Μήπως προβάλλεται ως επιτακτική ανάγκη η αλλαγή αυτών των αντιλήψεων και πεποιθήσεων;

Ως λύσεις στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν η πλειοψηφία των ερωτηθέντων νηπιαγωγών ανέφερε ότι θα βοηθούσε μια 2^η νηπιαγωγός μέσα στην τάξη ή η

συνδιδασκαλία, ενώ ένα μικρό ποσοστό ανέφερε ακόμα το μικρότερο αριθμό των παιδιών μέσα στην τάξη. Παρόλα αυτά λίγες νηπιαγωγοί επισήμαναν ότι οι δυσκολίες ξεπερνιούνται κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, ενώ κάποιες ανέφεραν την απόκτηση εμπειρίας.

Οι λύσεις που πρότειναν οι νηπιαγωγοί για να ξεπεραστούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, στην προσπάθειά τους να εφαρμόσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, σχετίζονται με τις παγιωμένες αντιλήψεις και πεποιθήσεις τους, όπως καταλήξαμε και για τις δυσκολίες παραπάνω, οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με τους ορισμούς που έχουν δώσει για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική αρχικά. Σύμφωνα με τις Παντελιάδου, Χιδερίδου-Μανδάρη και Παπά (2017) το κλειδί για την αλλαγή των αντιλήψεων καθώς και για τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών αποτελεί η επιμόρφωσή τους. Μέσω των επιμορφωτικών προγραμμάτων οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εξοικειωθούν με στρατηγικές και πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής με αποτέλεσμα να ξεπεράσουν αυτά τα εμπόδια.

Παρόλα αυτά η επιμόρφωση ως λύση αναφέρθηκε μόνο μεμονωμένα από μια νηπιαγωγό σε αυτή την έρευνα γεγονός που μας προβληματίζει για το αν έχουν συνειδητοποιήσει οι ερωτώμενες νηπιαγωγοί τις παγιωμένες αντιλήψεις που έχουν, οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με τους ορισμούς που έχουν δώσει για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική.

Τέλος, σχεδόν όλες οι ερωτηθείσες νηπιαγωγοί πιστεύουν ότι παίζει ρόλο η εμπειρία στην αξιοποίηση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Παρόλα αυτά η πλειοψηφία αυτών θεωρεί ότι δεν αρκεί μόνο η εμπειρία αλλά ένας συνδυασμός. Όσον αφορά το τι πρόσθεσαν ως προς αυτό, δόθηκαν μεμονωμένες απαντήσεις: παρατήρηση και καταγραφή, θεωρία, αναστοχασμός. Εξάιρεση αποτελεί η επιμόρφωση και η μετεκπαίδευση οι οποίες αναφέρθηκαν από 2 νηπιαγωγούς. Παρατηρούμε, λοιπόν, τη βαρύτητα που προσδίδουν οι νηπιαγωγοί στην εμπειρία για την αξιοποίηση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής αλλά συμπεραίνουμε ότι από μόνη της αυτή δεν αρκεί και αποτελεί ένα συνδυασμό με άλλες παραμέτρους, με πιο σημαντική την επιμόρφωση.

5.3 Όρια και περιορισμοί της έρευνας

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω στο δείγμα της έρευνας δε συμπεριλήφθηκαν δάσκαλοι, καθηγητές, συνάδελφοι των συγκεκριμένων νηπιαγωγών, οι διευθυντές τους και τα παιδιά από τις τάξεις τους. Οι νηπιαγωγοί ήταν όλες τους εθελόντριες, γυναίκες, ενώ το δείγμα περιορίζεται σε νηπιαγωγούς της δημόσιας εκπαίδευσης στην Αθήνα, αποκλείοντας με αυτό τον τρόπο την ιδιωτική εκπαίδευση και την επαρχία. Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν προέρχονται αποκλειστικά από τις συνεντεύξεις των νηπιαγωγών χωρίς να είχαμε τη δυνατότητα να δούμε πώς αξιοποιούν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική στην τάξη τους και ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν στην πράξη. Επιπλέον πολύ σημαντικό να τονιστεί είναι ότι το δείγμα των νηπιαγωγών είναι πολύ μικρό.

5.4 Προσωπικές δυσκολίες και αναστοχασμός

Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας συνάντησα σημαντικές δυσκολίες. Αρχικά, παρατήρησα ότι αν και έχουν πραγματοποιηθεί πολλές έρευνες σχετικά με τα οφέλη της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής υπάρχουν λίγες που αναδεικνύουν τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική οι νηπιαγωγοί, τις πρακτικές που χρησιμοποιούν, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, καθώς και τι θεωρούν ότι θα τους βοηθούσε να αξιοποιήσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική σε μεγαλύτερο βαθμό. Για αυτό το λόγο το κεφάλαιο της ανασκόπησης της βιβλιογραφίας δε συμπεριέλαβε πολλά από τα παραπάνω στοιχεία. Επιπλέον, αντιμετώπισα μεγάλη δυσκολία στο να εντοπίσω νηπιαγωγούς οι οποίες να επιδιώκουν να αξιοποιούν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική και για αυτό το λόγο το δείγμα ήταν πολύ μικρό. Μια επιπλέον δυσκολία ήταν το να ρυθμίσουμε τα ραντεβού για τις συνεντεύξεις με τις νηπιαγωγούς οι οποίες ήταν αρκετά δεσμευμένες με το πρόγραμμά τους. Τέλος, μια από τις σημαντικότερες δυσκολίες που αντιμετώπισα ήταν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων όπου θα έπρεπε να απευθύνω τις κατάλληλες ερωτήσεις και να κατευθύνω τη συζήτηση με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορέσουν οι νηπιαγωγοί να μοιραστούν μαζί μου τις πραγματικές τους απόψεις, τις πρακτικές που ακολουθούν, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν κ. α.

Με τη διεξαγωγή αυτής της έρευνας μπόρεσα να συγκρίνω τις δικές μου απόψεις και αντιλήψεις που αφορούν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική με αυτές των νηπιαγωγών του δείγματος και να προβληματιστώ καθώς και να αναστοχαστώ όσον αφορά αυτές.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Fuller, F. F., Parsons, J. S., & Watkins, J. E. (1974). *Concerns of teachers: Research and reconceptualization*. University of Texas, R & D Center for Teacher Education.
- Griffin, D., & Christensen, R. (1999). Concerns-based adoption model (CBAM) levels of use of an innovation (CBAM-LOU) Denton, TX: Institute for the Integration of Technology into Teaching and Learning
- Kiernan, L. (producer) (1997) *Differentiating instruction: A video staff development set*. Alexandria, VA: ASCD
- Mason J. (2011). *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. Επιστημονική Επιμέλεια: Κυριαζή Ν. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο
- Tomlinson C. A. (1995). *How to differentiate instruction in mixed ability classrooms*. Alexandria, VA: ASCD
- Tomlinson, C. A. (1996). Good teaching for one and all: Does gifted education have an instructional identity? *Journal for the Education of Gifted*, 20, 155-174
- Tomlinson, C. A. (1996). *Differentiating instruction for mixed-ability classrooms (An ASCD professional inquiry kit)*. Alexandria, VA: ASCD
- Tomlinson, C. A. (2001). Differentiated instruction in the regular classroom. *Understanding Our Gifted* 14(1), 3-6
- Tomlinson, C. A. (2010) *Διαφοροποίηση της εργασίας στην αίθουσα διδασκαλίας Ανταπόκριση στις ανάγκες όλων των μαθητών*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη
- Van Manen, M. (1986) *The tone of teaching*. Heinemann Educational Books.
- Vosniadou, S. (1994) Capturing and modeling the process of conceptual change. *Learning and Instruction*.
- Vygotsky, L. S. (1978) *Mind and society: The development of higher mental processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Βαλιαντή Σ. & Κουτσελίνη Ιωαννίδου Μ. (2008). *Εφαρμογή της διαφοροποίησης της διδασκαλίας στις τάξεις μεικτής ικανότητας: Προϋποθέσεις και θέματα προς συζήτηση*. Παγκύπριο Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρίας Κύπρου, Λευκωσία (2008)

Βαλιαντή Σ. & Νεοφύτου Λ. (2017). *Διαφοροποιημένη διδασκαλία. Λειτουργική και αποτελεσματική εφαρμογή*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.

Κολιάδης Ε. (2002) *Γνωστική Ψυχολογία, Γνωστική Νευροεπιστήμη και Εκπαιδευτική Πράξη. Μοντέλο επεξεργασίας πληροφοριών*. Τόμος Δ'. Αθήνα

Κουτσελίνη Ιωαννίδου Μ. (2001). *Ανάπτυξη Προγραμμάτων – Θεωρία – Έρευνα – Πράξη*. Λευκωσία

Κουτσελίνη Ιωαννίδου Μ. (2006) *Διαφοροποίηση Διδασκαλίας – Μάθησης σε τάξεις μικτής ικανότητας: Φιλοσοφία και έννοια προσεγγίσεις και εφαρμογές*, Τόμος Α'. Λευκωσία

Κουτσελίνη Ιωαννίδου Μ. (2008). *Επικοινωνιακή και Διαφοροποίηση Διδασκαλίας Μάθησης σε τάξεις μικτής ικανότητας*. Λευκωσία

Κυριαζή Ν. (2011) *Η κοινωνιολογική έρευνα Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Πεδίο 2011

Παντελιάδου Σ. & Φιλιππάτου Δ. (2013) *Διαφοροποιημένη Διδασκαλία Θεωρητικές προσεγγίσεις και εκπαιδευτικές πρακτικές*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο

Ιστοσελίδες

Βαστάκη Μ. Σ. (2010) *Η διαφοροποίηση στη διδασκαλία* (Δημοσιευμένη Μεταπτυχιακή εργασία στο Επιστημονικό Βήμα, τ. 12) ΠΤΔΕ, Αθήνα. Ανακτήθηκε 3 Φεβρουαρίου, 2019 από

http://www.diapolis.auth.gr/diapolis_files/drasi9/ypodrasi9.2b_2013/2_%CE%98%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CE%9A%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B1/2.3_%CE%94%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%9C%CE%B5%CE%B8%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CE%BB%CE%

[BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1/%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7.pdf](#)

Κουτσελίνη Ιωαννίδου Μ. (2019). *Διαφοροποίηση διδασκαλίας/ μάθησης σε τάξεις μικτής ικανότητας και η αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας*. Τμήμα Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κύπρου. Ανακτήθηκε στις 5 Φεβρουαρίου, 2019 από <http://archeia.moec.gov.cy/sd/288/koutsouvanou.pdf>

Παντελιάδου Σ., Χινδερίδου Μανδάρη Α. & Παπά Μ. Δ. (2017) *Δυσκολίες και προκλήσεις στην ανάπτυξη διαφοροποιημένων σχεδίων διδασκαλίας*. (Δημοσιευμένη έρευνα στο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο DiDeSu). Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε στις 10 Φεβρουαρίου, 2019 από https://www.researchgate.net/publication/325967558_Dyskolies_kai_Proklesis_sten_Anaptyxe_Diaphoropoiemenon_Schedion_Didaskalias

Σφυρόερα Μ. (2004) *Διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Κλειδιά και αντικλειδιά*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε 1 Φεβρουαρίου, 2019 από <https://www.kleidiakaiantikleidia.net/book26/index.html>

Τατσιώκα Μ. (2016) *Καταγραφή των απόψεων των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, για την αξιοποίηση της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, σε πολυπολιτισμικές τάξεις με μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες*(Διπλωματική εργασία) ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ, Φλώρινα. Ανακτήθηκε στις 8 Φεβρουαρίου, 2019 από <http://dspace.uowm.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/395/Tatsioka%20Maria.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Παράρτημα 1

Ερωτήματα

Δημογραφικά/Προσωπικά χαρακτηριστικά/ Προφίλ

1. Πώς ονομάζεστε;
2. Τι ηλικία έχετε;
3. Τι σπουδές έχετε κάνει (πτυχία, μεταπτυχιακά κ. α.);
4. Πόσο εργάζεστε ως νηπιαγωγός;
5. Πόσο καιρό διδάσκετε σε αυτό το σχολείο;

Βασικά ερωτήματα

1. Τι είναι για εσάς η διαφοροποιημένη παιδαγωγική;
2. Πώς και από που γνωρίζετε για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική και τις πρακτικές της;
3. Θεωρείτε ότι εφαρμόζεται στα ελληνικά σχολεία σήμερα;
4. Πιστεύετε ότι εσείς εφαρμόζετε κάποιες φορές κάποιες πρακτικές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής; Αν ναι γιατί; Αν όχι γιατί; Θα θέλατε;
5. Γιατί επιλέγετε τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;
6. Μπορείτε να μου δώσετε μερικά παραδείγματα από τις πρακτικές που εφαρμόζετε;
7. Ποιες δυσκολίες/ εμπόδια αντιμετωπίζετε/ έχετε αντιμετωπίσει ως προς την εφαρμογή της; Δώστε μου μερικά παραδείγματα.
8. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η πιο μεγάλη δυσκολία/ εμπόδιο;
9. Τι πιστεύετε ότι θα βοηθούσε ώστε να την αξιοποιήσετε σε μεγαλύτερο βαθμό;
10. Πιστεύετε ότι η εμπειρία και οι γνώσεις σας παίζουν ρόλο στις πρακτικές που εφαρμόζετε;
11. Τι βοήθεια έχετε λάβει από το σχολείο και το διδακτικό προσωπικό ώστε να αξιοποιήσετε περισσότερο τη συγκεκριμένη μέθοδο;
12. Ποια προετοιμασία-επιμέρους εκπαίδευση έχετε λάβει ως προς αυτόν τον τομέα;
13. Τι άλλο θα θέλατε να προσθέσετε για το οποίο δεν ερωτηθήκατε;

Παράρτημα 2

1^η Συνέντευξη

Εγώ: Πώς ονομάζεστε;

N2: Νηπιαγωγός 2

Εγώ: Τι ηλικία έχετε;

N2: 44

Εγώ: Πόσο καιρό εργάζεστε σε σχολείο;

N2: 20 χρόνια

Εγώ: Και στο συγκεκριμένο σχολείο;

N2: 5 χρόνια

Εγώ: Τι σπουδές έχετε κάνει;

N2: ΤΕΑΠΗ. Μόνο αυτό. Το δικό μας πανεπιστήμιο έχω τελειώσει.

Εγώ: Μεταπτυχιακά;

N2: Όχι, όχι. Όχι ακόμη.

Εγώ: Κάποια επιμέρους εκπαίδευση;

N2: Υπάρχει το συννεφάκι εδώ και περιμένει...

Εγώ: Τι σκέφτεστε να κάνετε;

N2: Ήθελα πάρα πολύ με τη Μαρία Σφυρόερα να κάνουμε Τεχνολογίες αλλά δεν μπορώ για διάφορους άλλους λόγους. Εντάξει... Θα κάνω. Θα κάνω σίγουρα.

Εγώ: Πολύ ωραία. Και τι σημαίνει για εσάς η διαφοροποιημένη παιδαγωγική;

N2: Δε θα πω τον ορισμό της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής αλλά θεωρώ ότι είναι μια εξαιρετική προσέγγιση γιατί έχει να κάνει με το ρυθμό ανάπτυξης του κάθε παιδιού και με τον τρόπο που σκέφτεται και μαθαίνει. Που σημαίνει παρατήρηση και σε βάθος γνώση του παιδιού και συνδυασμός όλων αυτών στην παιδαγωγική πράξη.

Εγώ: Από πού γνωρίζεται για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;

N2: Από την κυρία Σφυρόερα. Έχω παρακολουθήσει και ένα σεμινάριό της πριν χρόνια, αλλά με την κυρία Σφυρόερα γνωριζόμαστε και χρόνια, και είναι ένας τρόπος δουλειάς, μια προσέγγιση που έτσι κι αλλιώς τη χρησιμοποιώ στην τάξη.

Εγώ: Τη χρησιμοποιούσατε από πριν μάθετε για αυτή;

N2: Περίπου ναι. Τώρα είναι πολύ πιο οργανωμένο και συγκεκριμένο, είναι μια προσέγγιση που θεωρώ ότι για να δουλέψει καλά στην τάξη δεν μπορείς να ομοιογενειοποιήσεις τα παιδάκια, αυτή η απόλυτη ομοιογενειοποίηση δε γίνεται. Τα κατακρεουργείς. Οπότε θέλει βαθιά παρατήρηση του παιδιού και να αξιοποιείς τα θετικά του χαρακτηριστικά γιατί ουσιαστικά, ειδικά στο νηπιαγωγείο γίνεται να το κάνουμε αυτό γιατί δε μας κυνηγάει η ύλη, ούτε οι απαιτήσεις είναι συγκεκριμένες, θέτεις στόχους και ουσιαστικά ενισχύεις το θετικό κάθε παιδιού έτσι ώστε να φτάσεις στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Έχουν διαφορετική αφετηρία και αυτό πρέπει να το σεβαστούμε. Και νομίζω ενισχύοντας τα θετικά τους νιώθουν

και τα ίδια αυτοπεποίθηση και σιγά σιγά ανοίγονται οι ορίζοντές τους. Δεν μπορώ να σκεφτώ να δουλέψω με άλλον τρόπο.

Εγώ: Οπότε το είχατε λίγο προσεγγίσει από μόνη σας και ήρθε και έδωσε με το σεμινάριο.

N2: Τη γνωρίζω αρκετά χρόνια την κυρία Σφυρόερα... υπήρχε όλο αυτό.

Εγώ: Από εκείνη τη γνωρίζετε ή από το ΤΕΑΠΗ ήδη γνωρίζατε για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;

N2: Δούλευα σε ένα ιδιωτικό από εκεί γνωριστήκαμε όπου μου έδινε αυτή τη δυνατότητα να μπορώ να δουλέψω με άλλους τρόπους.

Εγώ: Σας έδινε το ιδιωτικό;

N2: Ναι είχα τη δυνατότητα, δε μας καθοδηγούσε και δουλεύαμε σχέδια εργασίας κτλ. κι εγώ πειραματίστηκα και μου ταίριαζε πάρα πολύ ο συγκεκριμένος τρόπος δουλειάς. Βέβαια αυτό είναι η εξέλιξη εννοείται όλο αυτό... εγώ έτσι το αντιλαμβάνομαι.

Εγώ: Θεωρείτε ότι γενικά εφαρμόζεται στα ελληνικά σχολεία σήμερα;

N2: Όχι. Θεωρώ γενικά ότι δεν εφαρμόζεται. Θεωρώ ότι είναι πιο εύκολο στα νηπιαγωγεία γιατί έχει να κάνει με τη διάθεση του εκπαιδευτικού. Και θεωρώ βλέποντας τώρα και το γιό μου που πηγαίνει δευτέρα δημοτικού και το βλέπω το πράγμα από μέσα πώς είναι στο δημοτικό δύσκολα, δύσκολα θα εφαρμοστεί γιατί έχει να κάνει με τη διάθεση του εκπαιδευτικού. Και όχι μόνο όμως με τη διάθεση του εκπαιδευτικού είναι και οι απαιτήσεις από το εκπαιδευτικό σύστημα. Είναι λίγο συγκεχυμένα τα πράγματα. Υπάρχει συγκεκριμένη ύλη που περιμένεις συγκεκριμένα αποτελέσματα και συγκεκριμένα παιδιά μπορούν να προχωρήσουν. Η δασκάλα ή ο δάσκαλος μπορεί να μην έχουν τη διάθεση, μπορεί να μην μπορούν να συνδυάσουν τη διάθεσή τους με τις απαιτήσεις του εκπαιδευτικού συστήματος, μπορεί να χάνονται μέσα σε αυτό, μπορεί να μην υπάρχει και η διάθεση γιατί είναι δύσκολο. Είναι πολύ δύσκολο στο δημοτικό συγκεκριμένα. Θεωρώ ότι είναι πιο δύσκολο από ότι είναι στο νηπιαγωγείο. Οι απαιτήσεις είναι πολύ συγκεκριμένες, οι στόχοι είναι πολύ συγκεκριμένοι και στηρίζονται στο συγκεκριμένο αποτέλεσμα. Για παράδειγμα στα Μαθηματικά ή στη Γλώσσα πρέπει να είναι ικανά τα παιδιά να παράγουν ξέρω 'γω κείμενο για παράδειγμα. Μπορεί κάποιο να μην είναι όμως. Τα παιδάκια έχουν διαφορετικές αφετηρίες, διαφορετικό ρυθμό ανάπτυξης.

Εγώ: Και όσον αφορά το νηπιαγωγείο;

N2: Είναι πιο εύκολο θεωρώ εγώ. Είναι η άποψή μου. Θεωρώ είναι πιο εύκολο να εφαρμοστεί στο νηπιαγωγείο. Αλλά και πάλι έχει να κάνει και με τη διάθεση του εκπαιδευτικού και με το κατά πόσο συμφωνεί με αυτή την προσέγγιση. Είναι πιο δύσκολο θεωρώ γιατί δεν ακολουθεί την πεπατημένη, μας ξεβολεύει. Θέλει καλή παρατήρηση, θεωρώ θέλει συνεργασία σε ομάδες, να δουλεύουν τα παιδιά σε ομάδες, θέλει να δίνεις τη δυνατότητα στα παιδιά να δουλεύουν με το δικό τους ρυθμό και ενδεχόμενα να προσεγγίζουν, να επιλέγουν εκείνα τέλος πάντων τα εργαλεία που θα χρησιμοποιήσουν για να φτάσουν στη μάθηση για να ολοκληρωθεί ένας στόχος. Αν δεν έχεις αυτόν τον τρόπο σκέψης δύσκολα το αντιλαμβάνεσαι. Κι εγώ δεν είναι ότι κάθε μέρα είμαι σε αυτή τη φιλοσοφία, δεν μπορώ να λειτουργήσω έτσι κάθε μέρα. Θα μου πεις γιατί; Κυρίως λειτουργούμε έτσι. Γιατί... χρειάζεται πολύ προετοιμασία και μας παίρνει μπάλα και η καθημερινότητα. Χρειάζεται προετοιμασία. Τα παιδιά πρέπει να έχουν μάθει να δουλεύουν με αυτόν τον τρόπο, είναι κι ανάλογα με το τμήμα, ανάλογα με τη σύνθεση του τμήματος, είναι πολλά. Όλα είναι δικαιολογίες. Αν θέλεις όλα ξεπερνιούνται. Το λέω αλήθεια, κι εγώ έχω πέσει σε αυτό το λούκι κι έχω κάνει αυτά τα λάθη αλλά αντιλαμβάνομαι ότι όλα είναι δικαιολογίες. Όταν σκεφτείς να κάνεις κάτι σε μια τάξη, υπάρχει δυνατότητα να το κάνεις. Και είναι και η διάθεση, γιατί εγώ πάνω από όλα

πιστεύω ότι ε τη διάθεση έχει να κάνει περισσότερο και φυσικά με το κατά πόσο είσαι ενημερωμένος για κάτι αντίστοιχο.

Εγώ: Οπότε θεωρείτε ότι την εφαρμόζετε κάποιες φορές;

N2: Ναι.

Εγώ: Γιατί την επιλέγετε;

N2: Γιατί ταιριάζει με τον τρόπο σκέψης μου, γιατί θεωρώ ότι πραγματικά είναι ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά μπορούν να αποδώσουν καλύτερα. Γιατί όλα τα παιδιά καταφέρνουν να κάνουν κάτι και δε νιώθουν απογοήτευση. Και όταν τα παιδιά δε νιώθουν απογοήτευση για τον εαυτό τους μπορούν να κάνουν πάρα πολλά πράγματα. Έχω παιδάκια που δεν μπορούν να ζωγραφίσουν καλά. Λένε «αχ εγώ δεν μπορώ να το κάνω». Ωραία μπορεί να το εκφράσει καλύτερα, μπορεί να το ψάξει στον υπολογιστή, μπορεί χίλια δύο άλλα πράγματα. Όταν νιώσει καλά με τον εαυτό του θα τολμήσει και να πάει να ζωγραφίσει. Έχω μικρά παιδάκια φέτος. Υπάρχει απόσταση στο γνωστικό επίπεδο. Έχω πολλά προνήπια και μάλιστα μικρά παιδάκια και νήπια και κάποιες ιδιαίτερες περιπτώσεις με δυσκολίες με διάφορα μαθησιακά, συναισθηματικά, είναι λίγο δύσκολο το τμήμα φέτος. Εντάξει για να μπορέσουμε να λειτουργήσουμε ο καθένας έχει βρει πού μπορεί να πατήσει. Υπάρχουν πάρα πολλά παιδιά με πολλή ένταση και προσπαθούμε να συνδυάσουμε καμιά φορά τα ασυνδύαστα αλλά θεωρώ ότι όλα γίνονται.

Εγώ: Θέλετε να μου πείτε κάποια παραδείγματα από πρακτικές που χρησιμοποιείτε όσον αφορά τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;

N2: Ναι. Παράδειγμα... είχαμε χάσει μπαλόνι, ένα μπαλόνι μας έφυγε με τον αέρα από την αυλή και τι να κάνουμε να βρούμε το μπαλόνι. Και μέσα σε όλα όσα είπα κυρίως επικράτησε να φτιάξουμε αφίσες για να μας βοηθήσουν οι έξω, οι γείτονες. Φτιάξαμε αφίσες. Συζητήσαμε τι θα έχει κάθε αφίσα κτλ. και ο καθένας έκανε αυτό που επέλεξε να κάνει. Να ζωγραφίσουν, άλλος να γράψει το κείμενο, άλλος να βρούμε μια φωτογραφία να βάλουμε, να την εκτυπώσουμε κτλ. οπότε όλα τα παιδάκια είχαν κάτι να κάνουν από εκείνα που επέλεξα εκείνα. Φτιάξαμε τρεις αφίσες και χωριστήκαμε σε ομάδες οπότε υπήρχε δυνατότητα να χωρέσουν όλα τα παιδιά κάπου και να κάνουν αυτό που θέλουν. Και το αποτέλεσμα ήταν εκπληκτικό. Ήταν όλα κατενθουσιασμένα, βρέθηκε και το μπαλόνι μας ο σύζυγός μου ήρθε κι έκανε το γείτονα κι έφερε το μπαλόνι. Εντάξει φτιάχνεις κι ένα πλαίσιο νομίζω γιατί εδώ έχει να κάνει και λίγο με τη μυθοπλασία και το αν είναι σωστό να πεις ένα ψεματάκι στα παιδιά για να ολοκληρώσεις το κόνσεπτ. Εγώ το έκανα να σου πω την αλήθεια γιατί ήταν απίστευτη η χαρά των παιδιών, ολοκληρώθηκε ο στόχος τους. Βρήκαμε το μπαλόνι, το μπαλόνι μας έφερε και μια ιστορία μαζί κτλ. κτλ. Ήταν υπέροχο. Νομίζω ότι εκεί χώρεσε η διαφοροποιημένη παιδαγωγική έτσι όπως την έχω αντιληφθεί εγώ.

Εγώ: Κάποια άλλα παραδείγματα που σας έρχονται στο μυαλό;

N2: Στην καθημερινότητα όταν οργανώνουμε τη μέρα μας και συζητάμε για ένα συγκεκριμένο θέμα και συζητάμε τι θέλουμε να κάνουμε για αυτό πάλι καθένας επιλέγει τι τον ενδιαφέρει να κάνει. Βέβαια εγώ ξέρω τι μπορεί ο καθένας να κάνει τώρα πια. Στην αρχή είναι δύσκολο αυτό πολύ. Στην αρχή της χρονιάς. Στην αρχή είναι πολύ δύσκολο γιατί δεν ξέρεις τα παιδιά. Δεν ξέρεις τις δυνατότητές τους, τις δυσκολίες τους, σίγουρα έχουν όλα τα παιδιά δυνατότητες αλλά δεν ξέρεις ποιες είναι αυτές για να τις αναδείξεις. Κυρίως λειτουργεί λίγο πριν τα Χριστούγεννα που πια έχουμε συνδεθεί με τα παιδιά και γινόμαστε ομάδα, οπότε λίγο πριν τα Χριστούγεννα και σίγουρα μετά, τώρα πια δηλαδή, λειτουργεί πιο εύκολα όλο αυτό. Οπότε στην καθημερινότητά μας συζητώντας για ένα θέμα και λέγοντας τι θέλουμε να κάνουμε με αυτό και τι μπορούμε να κάνουμε υπάρχουν και οι φορές που λειτουργούμε όλοι μαζί, δεν είμαστε συνέχεια σε ομάδες ή ο καθένας κάνει το δικό του. Και

όλοι μαζί και ο καθένας το δικό του. Παράδειγμα, κάναμε για τους δεινόσαυρους, οπότε κάποιοι επέλεξαν να φέρουν βιβλία να μας τα παρουσιάσουν, κάποιοι μπόρεσαν να μας τα παρουσιάσουν με το λόγο, κάποιοι απλώς μας έδειξαν τις εικόνες αλλά ικανοποιήθηκαν που μας έφεραν το υλικό γιατί κι αυτό έχει πολύ μεγάλη αξία, γιατί δεν μπορούσαν να πουν πολλά στοιχεία, αλλά έφεραν το υλικό. Φέτος το μοιραζόμαστε το σχολείο, δεν έχω σταθερό ωράριο ακόμα, ενώ κανονικά θα έπρεπε να έχω σταθερό ωράριο, απλά επειδή είναι πολύ δύσκολο να έχω σταθερά μεσημεριανό ωράριο γιατί έχει αλλάξει όλο αυτό, θα πρέπει σταθερά να είμαστε μια βδομάδα πρωί μια μεσημέρι, εμείς μεταξύ μας δεν το έχουμε κάνει. Αυτό έχει μια δυσκολία στο να υπάρχει μια συνέχεια αλλά συνεργαζόμαστε καλά με την άλλη κοπέλα. Εντάξει δεν είμαστε πάντα στο ίδιο κόνσεπτ αλλά προσπαθούμε να έχουμε μια γραμμή κοινή. Πάντα όταν υπάρχουν δύο δασκάλες δεν έχουν ακριβώς την ίδια λογική.

Εγώ: Αλλά θεωρείτε ότι βοηθάει η μια την άλλη;

N2: Ναι, ναι γενικά δεν έχουμε πρόβλημα στη συνεργασία. Και υπάρχει και μια συνέχεια αλλά σαφώς δεν είμαστε ίδιοι άνθρωποι. Έλεγα, λοιπόν, για τους δεινόσαυρους, είχα φέρει κι εγώ βιβλία, προσπαθούσαμε να διαβάσουμε τις λεζάντες, να αλλάξουμε τις λεζάντες, να αλλάξουμε τις εικόνες ή να αλλάξουμε τα ονόματα των δεινοσαύρων, κάποιος προσπαθούσε να το γράψει ή να βρούμε φωτογραφίες δεινοσαύρων. Μια άλλη ομάδα βρήκε δεινόσαυρους στον υπολογιστή, και προσπαθούσα εκεί να βάζω παιδιά που δυσκολεύονται στη γλώσσα. Δηλαδή τα παιδάκια που δυσκολεύονται στη γλώσσα πιο πολύ δίναμε έμφαση στο να βρίσκουν εικόνες, στο οπτικό υλικό. Ή ένα άλλο παράδειγμα τώρα που μου ήρθε, γιατί είχαμε προβλήματα και έχουμε ακόμα αλλά έχουν εξομαλυνθεί, στις σχέσεις τους. Παιδιά με πολύ μεγάλες εντάσεις και πολύ έντονες εκφράσεις, επιθετικότητες κτλ. Αντιλήφθηκα ότι τα δύο παιδάκια με δυσκολίες αντιλαμβάνονταν καλύτερα με οπτικοποιημένο υλικό. Όταν λοιπόν συζητήσαμε για τη συμπεριφορά μας στην τάξη, πού είμαστε και πού δεν είμαστε και πού θέλουμε να πάμε, είχα φέρει οπτικοποιημένο υλικό, εικόνες που έδειχναν διάφορες συμπεριφορές και μπόρεσαν να το καταλάβουν. Μετά το ζωγράψαμε κιόλας, κάναμε μια λίστα, ότι υπάρχει αυτό, υπάρχει κι αυτό, το καλό ας πούμε η συνεργασία, είπαν λέξεις τις οποίες βάλαμε στη συγκεκριμένη εικόνα και ένας ένας έλεγε μετά πού τοποθετεί τον εαυτό του σε ποια από τις δύο εικόνες. Λοιπόν αυτό λειτούργησε πάρα πολύ. Συνειδητοποίησαν πού ανήκουν, ήξεραν πού ανήκουν, φοβερό! Και άλλοι είπαν ότι είναι στη μέση, καμιά φορά είμαι κι εδώ είμαι κι εδώ, γιατί δεν έβαλα πολλές εικόνες, έβαλα τα δύο άκρα. Γιατί ίσχυαν τα δύο άκρα. Συνειδητοποίησαν πού είναι και είπαν μόνοι τους θέλω να πάω εκεί. Ωραία λέω τώρα να συζητήσουμε ποια είναι η διαδρομή για να πάω εκεί. Αυτό που βλέπεις τώρα που είναι η απόλυτη ησυχία αυτό δεν υπήρχε. Εδώ προσπαθήσαμε να συμμαζέψουμε τα ασυμμάζευτα. Ε αυτό γίνεται στην αρχή της χρονιάς. Αυτό λοιπόν λειτούργησε πάρα πολύ στα παιδιά που είχαν πολύ έντονη επιθετικότητα και από όλα. Πάρα πολύ. Και κάθε φορά δηλαδή που αρχίζουν και ξεφεύγουν αναφέρομαι κατευθείαν σε αυτό που είχαν αποφασίσει. Τι μου είπατε, πού θέλετε να είστε; Αυτή τη στιγμή όμως δεν είστε. Μήπως να έρθουμε; Λοιπόν αυτό λειτούργησε πάρα πολύ. Γιατί σκέφτονται με διαφορετικό τρόπο. Ο εγκέφαλος δε λειτουργεί για όλους με τον ίδιο τρόπο. Έχουμε τις ευκολίες μας, έχουμε τις δυσκολίες μας, εμείς πρέπει να τις βρούμε για το κάθε παιδί χωριστά. Δεν το κάνω πάντα, ούτε κάθομαι και καταγράφω κάθε μέρα για να είμαι ειλικρινής σε φύλλο εργασίας τι κάνει το κάθε παιδάκι. Βέβαια με βοηθάει και η εμπειρία μου μετά από τόσα χρόνια και ξέρω τι να παρατηρήσω και τι να προσέξω και ξέρω το κάθε παιδί. Και για τα παιδάκια που κάνω αναφορά είναι που έχουν κάποιες δυσκολίες.

Εγώ: Άρα βοηθάει πάρα πολύ και η εμπειρία σας στο να αξιοποιείται και τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;

N2: Σίγουρα πάντα η εμπειρία βοηθάει χωρίς αυτό να σημαίνει ότι να έχω την εμπειρία οπότε δε χρειάζεται κανένα άλλο εργαλείο, εννοείται πως χρειάζεται κι άλλα εργαλεία. Κυρίως παρατήρηση και καταγραφή.

Εγώ: Ποιες δυσκολίες και εμπόδια συναντάτε όταν προσπαθείτε να την εφαρμόσετε;

N2: Στο να μπορέσω να συντονίσω όλες τις ομάδες. Ειδικά στην αρχή δε λειτουργούν από μόνες τους, θέλουνε καθοδήγηση. Στην αρχή της χρονιάς θέλουν καθοδήγηση, υπάρχει γκρίνια μεταξύ τους, εγώ θέλω να κάνω αυτό, όχι εγώ θέλω να κάνω αυτό, δηλαδή στο συντονισμό περισσότερο. Γιατί θεωρώ ότι η ομαδοσυνεργατική είναι που βοηθάει να προωθήσει τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Οπότε προσπαθούσα ειδικά στην αρχή να αποφεύγω να το κάνω ταυτόχρονα και να γίνεται εκ περιτροπής και να ελέγχω την ομάδα και να συμβουλευώ την ομάδα. Δηλαδή κάπως να υπάρχει μια καθοδήγηση. Εντάξει εκ των υστέρων και εφόσον όλα αυτά αξιοποιούνται και γίνεται και αξιολόγηση από τις ομάδες και έχουν μάθει να λειτουργούν με αυτόν τον τρόπο είναι πιο εύκολο.

Εγώ: Οπότε ουσιαστικά στην πορεία της χρονιάς το βρίσκετε, είναι δυσκολία μόνο για την αρχή της χρονιάς.

N2: Ναι στην αρχή γιατί ούτε τα παιδιά τα ξέρω πολύ καλά, ούτε αυτά δεν έχουν εμπιστοσύνη, δεν ξέρουνε κι εμένα. Ο ρυθμός, να γνωρίσουμε τα παιδιά, να μας έρθει η όρεξη γιατί τα προβλήματα στην καθημερινότητα είναι πολλά και η σχέση με τα παιδιά και με τους γονείς και οι συμπεριφορές στις ομάδες όλο αυτό να μπορέσουμε να το χτίσουμε. Ουσιαστικά η αρχή είναι δύσκολη μέχρι να το συντονίσεις όλο αυτό. Δεν ξέρω εγώ στο νηπιαγωγείο δε βρίσκω άλλες δυσκολίες. Τώρα αν υπάρχει κάτι στη διαφοροποιημένη παιδαγωγική που δεν έχω αντιληφθεί και δεν ξέρω... (γελάει). Τα παιδιά μαθαίνουν μετά. Τους έχω πάρα πολύ μεγάλη εμπιστοσύνη, ξέρω τι θα κάνει ο καθένας, ξέρω τι είναι ικανός να κάνει ο καθένας και για τα θετικά και για τα αρνητικά, οπότε προσπαθώ να προλάβω τα αρνητικά. Εκεί θέλει ο συντονισμός. Και αυτενεργούν πραγματικά. Ακόμα και στο ελεύθερο παιχνίδι δεν έχουν ιδιαίτερα προβλήματα πια τολμώ να πω γιατί έχω δυσκολίες ακόμα αλλά είναι των παιδιών. Ακόμα και τα παιδάκια που έχουν δυσκολίες όμως έχουν μάθει να συνεργάζονται αρκετά καλά. Γιατί είναι και θέμα συνεργασίας τώρα. Είναι οι ηλικίες είναι πολλά.

Εγώ: Για πείτε μου για την άλλη συνάδελφο που λέγαμε πριν, για τη σχέση σας, σας έχει βοηθήσει να εφαρμόζετε περισσότερο τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;

N2: Όχι. Δεν έχει να μου προσφέρει, έχουμε καλή συνεργασία, δεν έχει να μου προσφέρει κάτι γιατί εγώ είμαι πιο ενημερωμένη, οπότε μάλλον το ανάποδο.

Εγώ: Γενικά είναι υποστηρικτικό το διδακτικό προσωπικό;

N2: Γενικά είναι υποστηρικτικό. Η προϊσταμένη κάνει κι αυτή εξαιρετη δουλειά. Τώρα από κει και πέρα κάθε μια μας επιλέγει τον τρόπο προσέγγισης. Τι αντέχει και τι δεν αντέχει κάθε μια. Αλλά τελικά το ένα συμπληρώνει το άλλο. Εντάξει τα παιδιά έχουν μάθει να λειτουργούν καλά.

Εγώ: Και πριν μου είπατε ότι είχατε παρακολουθήσει ένα σεμινάριο με τι ακριβώς είχε να κάνει;

N2: Ναι με την κυρία Σφυρόερα, διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Και έτσι είχα ενημερωθεί κιόλας και το έχω παρακολουθήσει κάπως, δύο σεμινάρια έχω παρακολουθήσει με την κυρία Σφυρόερα. Γιατί νομίζω η ίδια είναι που το κατέχει πάρα πολύ.

Εγώ: Θέλετε να προσθέσετε κάτι άλλο για το οποίο δε σας ρώτησα;

N2: Είπαμε ότι όλες οι δυσκολίες είναι δικαιολογίες, αυτό δε σημαίνει ότι δεν κάνουμε λάθη αλλά είναι δικαιολογίες πραγματικά. Σε αυτό επιμένω πάρα πολύ. Όταν θέλουμε μέσα στη σχολική τάξη να κάνουμε κάτι με τα παιδιά σίγουρα θα βρούμε τρόπο να τα καταφέρουμε. Το ότι μπορεί να είναι ανομοιογενείς οι ομάδες, το ότι μπορεί τα παιδιά να είναι δύσκολα, αυτά που λέγονται συνήθως... ναι τι θα κάνεις λοιπόν με αυτό; Μπορούμε να κάνουμε τα πάντα.

2^η Συνέντευξη

Εγώ: Πώς ονομάζεστε;

N5: Νηπιαγωγός 5

Εγώ: Τι ηλικία έχετε;

N5: Είμαι 36 ετών.

Εγώ: Τι σπουδές έχετε κάνει;

N5: Λοιπόν έχω τελειώσει το Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Στη συνέχεια έκανα ένα σεμινάριο που αφορούσε την Ειδική Αγωγή στο Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης και έκανα πριν μερικά χρόνια και το μεταπτυχιακό του ΤΕΑΠΗ που αφορά τις Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση.

Εγώ: Πόσα χρόνια είστε στο σχολείο που είστε τώρα;

N5: Στο σχολείο αυτό έχω οργανική 5 χρόνια, αλλά τα 2 πρώτα χρόνια έπαιρνα απόσπαση, οπότε είμαι 3 χρόνια τώρα. Συνολικά στην εκπαίδευση φέτος είναι ο δέκατος τρίτος χρόνος.

Εγώ: Τι είναι για σας η διαφοροποιημένη παιδαγωγική;

N5: Τι είναι για μένα... Θεωρώ το να προσπαθεί ο εκπαιδευτικός να εφαρμόζει κάποιες διδακτικές στρατηγικές αλλά παράλληλα έτσι να προσπαθεί να διαφοροποιήσει λίγο και το περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος που έχει συγκεκριμένα το νηπιαγωγείο, και να έχει ως στόχο το να μπορέσει και να δώσει τη δυνατότητα σε όλους τους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες, να αναπτύξουν γνώσεις, να αναπτύξουν στάσεις και να προσπαθεί να έχει την ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών. Κάπως έτσι το σκέφτομαι αυτό το κομμάτι.

Εγώ: Θεωρείτε ότι εφαρμόζεται στα ελληνικά σχολεία, ενδεχομένως στα νηπιαγωγεία, σήμερα στην Ελλάδα;

N5: Θεωρώ ότι σίγουρα θα υπάρχουν σχολεία που εφαρμόζεται η διαφοροποιημένη παιδαγωγική και θα έπρεπε να εφαρμόζεται αν αναλογιστούμε ότι σίγουρα σε κάθε νηπιαγωγείο ότι έχουμε σαφέστατα νήπια, προνήπια, έχουμε παιδιά από διαφορετικές χώρες, τώρα τα τελευταία χρόνια παιδιά που είναι πρόσφυγες οπότε κι εκεί χρειάζεται πολύ να αξιοποιήσουμε τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Αλλά θεωρώ πολλές φορές συνάδελφοι αξιοποιούν χωρίς να γνωρίζουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική και αυτό είναι ένα σημαντικό κομμάτι και είναι ένα σημείο που χρειάζεται περισσότερη εκπαίδευση. Δηλαδή για να κατανοήσουν. Μια επιμόρφωση. Νομίζω ότι είναι κάτι που το έχουν ανάγκη.

Εγώ: Άρα θεωρείτε ότι συμβαίνει στα σχολεία εν μέρει αλλά...

N5: Από συναδέλφους που γνωρίζω προσπαθούν να εφαρμόσουν, όχι πάντα, δεν είναι πάντα εύκολο σίγουρα, αλλά νομίζω το κομμάτι της επιμόρφωσης χρειάζεται. Δηλαδή ακόμα και σε κάποιον που μπορεί να εφαρμόζει, ακόμα και σε αυτόν θεωρώ ότι είναι πολύ βοηθητικό το να επιμορφωθεί.

Εγώ: Εσείς από πού γνωρίζετε για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;

N5: Από πού γνωρίζω... τώρα στο προπτυχιακό δε θυμάμαι, μπορεί να είχαμε κάνει, σαφέστατα θα είχαμε κάνει, αλλά περισσότερο διαβάζοντας στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού μου, για τη διπλωματική μου εργασία για την έρευνα δράσης και γενικώς διαβάζοντας για διάφορες παιδαγωγικές μεθόδους είχα διαβάσει λίγο για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Για αυτό λέω ότι δεν ξέρω αν την εφαρμόζω και αν την εφαρμόζω σωστά, αλλά έχω διαβάσει κάποια πράγματα σχετικά οπότε ίσως κάπως κι εγώ την εφαρμόζω. Αλλά σίγουρα θεωρώ ότι μου λείπει η επιμόρφωση κι εμένα σε αυτό το κομμάτι.

Εγώ: Θεωρείτε ότι είναι σημαντική η επιμόρφωση;

N5: Βασικά πιστεύω πάρα πολύ στη Δια Βίου Μάθηση και την επαγγελματική εξέλιξη του εκπαιδευτικού. Ότι και να κάνεις χρειάζεσαι επιμόρφωση, όσο καλός και να είσαι σε ένα αντικείμενο νομίζω είναι πολύ σημαντικό να επιμορφώνεσαι και να εξελίσσεσαι. Γιατί κάθε αντικείμενο σίγουρα, περνώντας τα χρόνια εξελίσσεται κι αυτό και έχουμε κι άλλες ανάγκες. Όπως και ο πληθυσμός ο μαθητικός.

Εγώ: Θεωρείτε ότι την εφαρμόζετε κάποιες φορές, κάποιες πρακτικές της έστω;

N5: Τώρα αν αναλογιστούμε ότι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική έγκειται στο να προσπαθείς να διαφοροποιείς λίγο το περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος, να αξιοποιείς κάποιες διαφορετικές στρατηγικές μάθησης και διδασκαλίας, πιστεύω πως ναι. Προσπαθώ και εφαρμόζω την παιδαγωγική Φρενέ στο νηπιαγωγείο. Ένα παράδειγμα ας πούμε τα μικρά βιβλία που δημιουργούμε με τους μαθητές, οπότε κάθε παιδί έχει τη δυνατότητα να είναι και συγγραφέας και εικονογράφος οπότε κάθε παιδί παίρνει ένα ρόλο μέσα στην τάξη. Προσπαθώ εγώ προσωπικά, κάθε παιδί να είναι εκεί που αισθάνεται άνετα και ας το πούμε εντός εισαγωγικών εκεί που είναι καλός ή καλή. Και στη συνέχεια όμως να εξελίσσεται και να μπορεί να ασχοληθεί και με αντικείμενο που ίσως να αισθάνεται ότι να εδώ μπορεί να μην τα καταφέρω αλλά θεωρώ ότι εξελικτικά θα προσπαθήσει. Η παιδαγωγική Φρενέ έχει τέτοιες τεχνικές, δημιουργούμε με τα παιδιά αυτοσχέδια παιχνίδια, κάνουμε ψηφιακές αφηγήσεις, και γενικώς διάφορες δράσεις που θέλω να βοηθήσω κάθε παιδί να βρει το δικό του ρόλο στην ομάδα.

Εγώ: Κάποιο καλό παράδειγμα που σας έρχεται στο μυαλό;

N5: Κοίτα ίσως στα επιτραπέζια παιχνίδια, αυτό που συνήθως δουλεύουμε είναι συζητάμε ας πούμε στην ολομέλεια τι θέλουμε να κάνουμε σε σχέση με αυτό. Να πω παρένθεση κιόλας ότι ότι κάνουμε στην τάξη τα τελευταία δύο χρόνια προσπαθούμε να προκύπτουν από τα συμβούλια της τάξης που είναι της παιδαγωγικής Φρενέ. Εντάξει δεν είναι πάντα εφικτό. Φέτος να πω την αλήθεια έχω τη χαρά να έχουμε ξεκινήσει και για το άλλο τμήμα μαζί και κάνουμε το συμβούλιο του νηπιαγωγείου. Χθες είχαμε μια πρώτη επαφή και με το άλλο τμήμα. Οπότε τέλος πάντων ότι προκύπτει, όποια ιδέα, συνήθως είναι ή από το συμβούλιο της τάξης ή έχει προκύψει από το σύνολο της τάξης ή του νηπιαγωγείου. Οπότε ας πούμε το επιτραπέζιο παιχνίδι προσπαθώ, κάνω έτσι δραστηριότητες αρκετά χρόνια που αποφασίζουν τα παιδιά ας πούμε τη θεματική που θέλουν με την οποία θα ασχοληθούν και στη συνέχεια αφού οργανώσουν και σχεδιάσουν το επιτραπέζιο, δημιουργούν ομάδες και κάθε ομάδα αποφασίζει με τι θέλει να ασχοληθεί. Οπότε υπάρχει ομάδα που σχεδιάζει το ταμπλό, η ομάδα που σχεδιάζει τις οδηγίες, η ομάδα που σχεδιάζει το κουτί που θα μπει το επιτραπέζιο, η ομάδα που θα εικονογραφήσει. Τα παιδιά τους αρέσει πολύ να βάζουν βοήθειες και παγίδες. Η ομάδα που θα φτιάξει τα πιόνια, οπότε κάθε ομάδα λειτουργεί και όλοι μαζί ουσιαστικά δουλεύουν για κάτι που θα βγει στο σύνολο και αφορά όλη την τάξη. Εντάξει πιστεύω ότι ίσως είναι μια πώς να το πω τακτική, πρακτική που θεωρώ ότι ίσως ταιριάζει στη διαφοροποιημένη παιδαγωγική.

Εγώ: Και γιατί λέτε ότι δεν μπορείτε να το κάνετε παραπάνω, αλλά όποτε μπορείτε;

N5: Δεν ξέρω τώρα, εκεί είναι ένα θέμα, για αυτό λέω ότι χρειάζεται παραπάνω επιμόρφωση γιατί... δεν ξέρω γιατί... Μπορεί να μην το συνειδητοποιώ ότι το κάνω το κομμάτι αυτό. Εντάξει ίσως σαν δυσκολίες για παράδειγμα στο να εφαρμόσεις τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική θεωρώ ότι σίγουρα είναι ο αριθμός των παιδιών. Τα τελευταία χρόνια για παράδειγμα έχουμε 25 παιδιά σίγουρα. Φέτος για παράδειγμα εγώ είμαι στο ολόημερο και από μια ώρα και μετά έχω μια ομάδα 15 παιδιών σαφέστατα είναι πιο εύκολο να δουλέψεις την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και τα παιδιά έχουν μάθει να λειτουργούν καλύτερα σε ομάδες, σίγουρα είναι πιο δύσκολο να το διαχειριστείς στις πιο μεγάλες ομάδες από την αρχή. Για παράδειγμα ας πούμε την ώρα που έχουμε συνδιδασκαλία με τη συνάδελφο, είναι πολύ πιο εύκολο, όταν είναι 25 παιδιά και δύο εκπαιδευτικοί είναι πολύ πιο εύκολο. Σαφέστατα όμως θεωρώ ότι μπορεί και να μου λείπει ένα κομμάτι επιμόρφωσης στο να μπορούσα να διαχειριστώ καλύτερα...

Εγώ: Οπότε θεωρείτε ότι αυτές είναι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζετε;

N5: Νομίζω ότι αυτό είναι περισσότερο, γιατί δεν μπορείς να υπερπηδήσεις ένα τέτοιο εμπόδιο του αριθμού των παιδιών γιατί όταν θα δουλέψεις σε ομάδες, γιατί σίγουρα μπορεί να σκέφτομαι ότι μια ομάδα είναι ιδανικά με τέσσερα παιδιά, πέντε το πολύ, πιστεύω ότι ταυτόχρονα να έχεις πέντε ομάδες, δεν είναι πάντα εύκολο. Εξαρτάται σίγουρα και από τα παιδιά, σε ποια φάση του σχολείου, δηλαδή στην αρχή είναι σίγουρα πιο δύσκολο. Όταν είναι στη μέση του σχολείου και το δουλεύεις από την αρχή της χρονιάς είναι σίγουρα πιο εύκολο και βλέπεις και πιο πολύ πώς πάει αυτή η εξέλιξη. Πάντως ο αριθμός των παιδιών... δε νομίζω ότι έχει να κάνει με υλικοτεχνική υποδομή, ούτε με κτίρια και εγκαταστάσεις, είναι μια παιδαγωγική που μπορεί να αξιοποιηθεί.

Εγώ: Πώς θεωρείτε ότι θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν αυτές οι δυσκολίες;

N5: Να είναι υλοποιήσιμες ή όχι... Σίγουρα το να είχαμε μικρότερο αριθμό παιδιών ή σε τέτοιο αριθμό παιδιών να υπήρχαν δύο εκπαιδευτικοί που να είναι αυτής της φιλοσοφίας σίγουρα θα βοηθούσε πάρα πολύ. Τώρα κοίτα επειδή ας πούμε ότι έχω διαβάσει ότι δε θεωρείται διαφοροποιημένη παιδαγωγική το να έχω εγώ δύο ομάδες και τα άλλα παιδιά να ζυγαρίζουν και να μην εμπλέκονται καθόλου, ότι αυτό δε θεωρείται διαφοροποιημένη παιδαγωγική, οπότε το να μπορείς να κάνεις και να μπορεί να είναι λίγο πιο βοηθητικό το να μπορείς με δύο ομάδες και οι άλλες δύο να απασχολούνται εκείνη τη στιγμή με κάτι άλλο... να μην ξέρω πώς αλλιώς θα μπορούσαμε... εκτός από το να έχουμε μικρότερο αριθμό παιδιών ή δύο εκπαιδευτικούς ας πούμε μέσα στην τάξη να μπορείς να διαχειριστείς...

Εγώ: Η επιμόρφωση που είπατε πριν θα βοηθούσε;

N5: Σίγουρα, σίγουρα. Νομίζω είναι ένα κομμάτι, απλά εγώ έτσι όπως έχω στο μυαλό μου την επιμόρφωση, να είναι ένα κομμάτι που θα αφορούσε μια θεωρία για να κατανοήσουμε καλύτερα τι είναι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική, ίσως σε ένα επίπεδο ας πούμε πρακτικής εφαρμογής, δηλαδή πρακτικές που έχουν γίνει σε νηπιαγωγεία, αλλά σίγουρα και ένα κομμάτι εφαρμογής από τους εκπαιδευτικούς που θα συμμετείχαν σε μια τέτοια επιμόρφωση, ώστε να υπάρχει μετά και μία ανατροφοδότηση, ένας αναστοχασμός, για αυτά στα οποία επιμορφώθηκα ας πούμε. Τα εφόρμωσα; Πώς τα εφόρμωσα; Εκεί που δυσκολεύτηκα τι θα μπορούσα να κάνω; Και θεωρώ ότι επίσης στο κομμάτι της επιμόρφωσης ότι δεν αρκεί μόνο αυτό. Δηλαδή, το να υπάρχει ένας συνεχής αναστοχασμός και μια ανατροφοδότηση από αυτόν που μας επιμόρφωνε-τώρα θεωρητικά μιλάμε- το να τελειώσεις αυτό το κομμάτι της επιμόρφωσης και μετά την επόμενη χρονιά ότι απορία έχω ότι θα ήθελα να μπορώ σε κάποιον να απευθυνθώ. Ή να υπήρχε μια ομάδα εκπαιδευτικών που να εφαρμόζει τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική και να μπορώ εγώ να απευθυνθώ και να μπορώ, ας πούμε κοινότητες εκπαιδευτικών, νομίζω θα βοηθούσε... Νομίζω αυτό είναι ένα κομμάτι, δηλαδή ανεξάρτητα από την επιμόρφωση καθαυτού, προσωπικά πιστεύω πάρα

πολύ στις κοινότητες των εκπαιδευτικών. Δηλαδή το να το βιώνω με διάφορες επιμορφώσεις και μια επιμορφώτρια, πόσο πολύ βοηθάει το να δημιουργούνται ομάδες, δεν είναι κατά ανάγκη ανθρώπων που εφαρμόζουν μια παιδαγωγική αλλά ανθρώπων που έχουν ως το πούμε έτσι κοινό όραμα. Το να μπορούν να συζητάνε, δηλαδή μπορεί κάποιος να προβληματίζεται σε κάτι, ο άλλος να του προτείνει κάποιες λύσεις, να γίνεται συζήτηση, νομίζω είναι σημαντικό αυτό.

Εγώ: Σας βοηθάει η σχέση που έχετε με τις συναδέλφους σας να αξιοποιείται καλύτερα και περισσότερο τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;

N5: Συγκεκριμένα στο σχολείο που είμαι...γενικώς όλα τα χρόνια ποτέ δεν είχα ιδιαίτερο πρόβλημα, συνήθως άλλαξα σχολεία, πρώτα σαν αναπληρώτρια, στη συνέχεια μέχρι να πάρω κάποια οργανική θέση, αλλά σε αυτό το σχολείο ειδικά έχω πάρα πολύ καλή συνεργασία και αυτό που μου αρέσει είναι ότι υπάρχει πολύ ανοιχτότητα από τις συναδέλφους. Δηλαδή και σε αυτά που εμένα μου αρέσουν και θέλω να κάνω στο σχολείο πόσο ανοιχτές είναι και δέχονται, δε λένε «α δε θα μπορείς να το κάνεις για το χ, ψ λόγο» και από την άλλη ανοιχτές στο ότι για παράδειγμα με την παιδαγωγική Φρενέ, ότι ενώ ποτέ δε γνώριζαν, δεν ήταν στην επιμόρφωση, πόσο πολύ ακούγοντάς με θέλουν κι εκείνες να ασχοληθούν, οπότε ο ένας τραβάει τον άλλον και πάνε μαζί, προσπαθούμε, οπότε υπάρχει ένα είδος ενδοεπιμόρφωσης σχολείου. Και για πολλά έτσι πράγματα οπότε νομίζω η συνεργασία είναι πολύ σημαντική. Δηλαδή για αυτό δεν την ανέφερα εγώ τη συνεργασία σαν δυσκολία γιατί δεν το βιώνω. Σίγουρα η συνεργασία με τους συναδέλφους είναι πολύ σημαντική.

Εγώ: Η εμπειρία σας στο σχολείο πιστεύετε ότι παίζει ρόλο στο να αξιοποιείται καλύτερα τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;

N5: Η εμπειρία μου αυτά τα χρόνια που... Ναι σίγουρα αλλά νομίζω και το κομμάτι, κάθε χρόνο και μηνιαία προσπαθώ να επιμορφώνομαι και να εξελίσσομαι σαν εκπαιδευτικός. Νομίζω ίσως είναι αυτό το κλειδί, νομίζω είναι συνδυασμός. Σίγουρα η εμπειρία μετρά πάρα πολύ αλλά από την άλλη μπορεί να έχουμε έναν εκπαιδευτικό που να έχει 20 χρόνια σε σχολεία, ή και στο ίδιο σχολείο, 20 χρόνια εκπαιδευτικός αλλά να μη δίνει έμφαση στην επαγγελματική του ανάπτυξη οπότε να μη γνωρίζει τι συμβαίνει στην πραγματικότητα, οπότε δεν ξέρω κατά πόσο θα είναι εύκολο. Μόνο με την εμπειρία. Σίγουρα βοηθάει αλλά δεν αρκεί μόνο η εμπειρία. Έτσι πιστεύω.

Εγώ: Εσείς γιατί την επιλέγετε τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;

N5: Αν πούμε ότι την εφαρμόζω, γιατί ειλικρινά δεν ξέρω (γέλιο), απλά με ότι στρατηγική αξιοποιώ, θέλω να μπορεί πρώτα από όλα κάθε παιδί να αισθάνεται άνετα στο σχολείο. Κι όταν λέω άνετα, ασφάλεια, να αισθάνεται ότι περνάει καλά γιατί είναι πολύ σημαντικό και αυτό, ότι πολλά παιδιά έρχονται στο σχολείο και κάποιο παιδί μπορεί να βαριέται, κάποιο παιδί μπορεί σίγουρα να αισθάνεται μια ανασφάλεια γιατί είναι μακριά από το σπίτι. Όλα αυτά που φέρνουν τα παιδιά από το σπίτι στο σχολείο θέλω να τα αξιοποιώ με διάφορους τρόπους και να δώσω τη δυνατότητα στο κάθε παιδί ατομικά αλλά και την ομάδα την μεγάλη για παράδειγμα, να αναπτύξει δεξιότητες, να αναπτύξει γνώσεις, οπότε νομίζω για αυτό... Το γεγονός ότι υπάρχει και η ανομοιογένεια μέσα στην τάξη είναι πολύ σημαντικό διότι δίνεις σημασία σε κάθε παιδί και σε όλα σίγουρα τα παιδιά. Όπως στα παιδιά δίνεις πράγματα έτσι και από αυτά παίρνεις. Οπότε νομίζω ότι είναι σημαντικό αυτό.

Εγώ: Μου είπατε πριν έχετε λάβει κάποια επιμόρφωση σχετικά με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική συγκεκριμένα;

N5: Όχι... πιο πολύ έχω διαβάσει... και προσπαθώ να θυμηθώ στο προπτυχιακό- τώρα έχουν περάσει και πάρα πολλά χρόνια- δε θυμάμαι, αλλά να έχω επιμορφωθεί όσον αφορά τη

διαφοροποιημένη παιδαγωγική όχι. Έχω παρακολουθήσει κάποιες ημερίδες για παράδειγμα, δεν είναι κάτι δηλαδή στοχευμένο. Στη διαφοροποιημένη παιδαγωγική όχι. Δεν έχει τύχει να δω εγώ τέτοιου είδους επιμόρφωση. Βέβαια τώρα μας έχει ενημερώσει η σύμβουλος της εκπαίδευσης που έχουμε ότι είναι κάτι το οποίο θέλει να κάνει προς το τέλος της χρονιάς σχετικά με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, έτσι μας είπε. Οπότε θα έχει ένα ενδιαφέρον. Βέβαια θα είναι έτσι μια μικρής διάρκειας επιμόρφωση, θα είναι κάτι σαν ημερίδα, διημερίδα, αλλά νομίζω είναι αυτό που είπα στην αρχή σε σχέση με μια επιμόρφωση περιέχει ένα μεγάλο ενδιαφέρον. Όχι κατά ανάγκη πολλές ώρες αλλά θα ήθελα να έχει και λίγο θεωρία και λίγο πράξη, να έχει και καλές πρακτικές ας πούμε να έχει ανατροφοδότηση.

Εγώ: Παραδείγματα πρακτικών;

N5: Ναι θα μου άρεσε και αυτό. Δηλαδή εκτός από το κομμάτι το θεωρητικό το να υπήρχαν συνάδελφοι που να εφαρμόζουνε τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική και να δούμε κάποιες πρακτικές. Και περισσότερο όχι το να δεις αλλά το να σου μεταφέρει ο άλλος την εμπειρία του από την εφαρμογή της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Νομίζω αυτό είναι σημαντικό, για αυτό λέω για την κοινότητα των εκπαιδευτικών, όχι μόνο για το κομμάτι της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Υπάρχει ανάγκη για επιμόρφωση και ας το πούμε για στήριξη αλλά εκ των έσω. Δηλαδή εκπαιδευτικός με εκπαιδευτικό. Εγώ προσωπικά το βιώνω, δηλαδή κάνουμε κάποια προγράμματα, κάποια ευρωπαϊκά προγράμματα, κάποια συνεργασία, όχι συνεργασία, ένα πρόγραμμα από το πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ που έχει να κάνει με τη στοχαστική παρατήρηση και κάποιες άλλες δεξιότητες και υπάρχει μια κοινότητα πίσω από αυτό. Με το τιμ που συμμετέχουμε υπάρχει μια συνεργασία, σε επίπεδο εκπαιδευτικό, σε επίπεδο παιδιών, και πολύ σημαντικό ότι μεταξύ μας έχουμε επικοινωνία οπότε όποια δυσκολία υπάρχει υπάρχει στήριξη. Είναι αυτό που λέω κοινότητα- τιμ σαπόρτ.

Εγώ: Έχετε κάτι άλλο να προσθέσετε, κάτι που δε σας έχω ρωτήσει;

N5: Όχι δεν έχω κάτι άλλο νομίζω, ευχαριστώ πάρα πολύ.

Εγώ: Εγώ ευχαριστώ.

Παράρτημα 3

Ορισμός Διαφοροποιημένης Παιδαγωγικής

Νηπιαγωγοί	Ορισμός Διαφοροποιημένης Παιδαγωγικής	Στοιχεία	Έννοιες- Αποκωδικοποίηση
N1	Μάλλον δύο πράγματα. Το πρώτο είναι να προσεγγίζεις τα θέματα με τα οποία ασχολείσαι μέσα στην τάξη με διαφορετικό τρόπο και ταυτόχρονα να διαφοροποιείς τον τρόπο που ασχολείσαι με αυτά τα θέματα βάσει των παιδιών που έχεις απέναντί σου.	Προσπαθώ ούτως ή άλλως να ασχολούμαι με διαφορετικό τρόπο με τα θέματα που καταπιανόμαστε στην τάξη. Βάσει των αναγκών και των ιδιαιτεροτήτων που βλέπω ότι έχει κάθε παιδί προσπαθώ να προσαρμόζω και τη δομή ενός πρότζεκτ ή ενός θέματος.	<ul style="list-style-type: none"> • Διαφοροποίηση του περιεχομένου και της διαδικασίας • Διαφοροποίηση-προσαρμογή της διδασκαλίας και των θεμάτων με βάση το πλαίσιο, τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες του κάθε παιδιού
N2	Δε θα πω τον ορισμό της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής αλλά θεωρώ ότι είναι μια εξαιρετική προσέγγιση γιατί έχει να κάνει με το ρυθμό ανάπτυξης του κάθε παιδιού και με τον τρόπο που σκέφτεται και μαθαίνει. Που σημαίνει παρατήρηση και σε βάθος γνώση του παιδιού και συνδυασμός όλων αυτών στην παιδαγωγική πράξη.	1. είναι μια προσέγγιση που θεωρώ ότι για να δουλέψει καλά στην τάξη δεν μπορείς να ομοιογενιοποιήσεις τα παιδάκια, αυτή η απόλυτη ομοιογενιοποίηση δε γίνεται. Τα κατακρεουργείς. Οπότε θέλει βαθιά παρατήρηση του παιδιού και να αξιοποιείς τα θετικά του χαρακτηριστικά... και ουσιαστικά ενισχύεις το θετικό κάθε παιδιού έτσι ώστε να φτάσεις στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Έχουν διαφορετική αφετηρία και αυτό πρέπει να το σεβαστούμε. Και νομίζω ενισχύοντας τα θετικά τους νιώθουν και τα ίδια αυτοπεποίθηση και σιγά σιγά ανοίγονται οι ορίζοντές τους.	Μια προσέγγιση που περιλαμβάνει: <ol style="list-style-type: none"> 1. παρατήρηση και κατανόηση του πλαισίου και έχει να κάνει με το ρυθμό ανάπτυξης του κάθε παιδιού, τον τρόπο που σκέφτεται και μαθαίνει 2. αξιοποίηση των θετικών χαρακτηριστικών του κάθε παιδιού 3. σεβασμό της διαφορετικής αφετηρίας του κάθε παιδιού 4. συνεργασία σε ομάδες 5. να δίνεις την ελευθερία στα παιδιά να δουλεύουν με το δικό τους ρυθμό και να επιλέγουν εκείνα τα εργαλεία που θα χρησιμοποιήσουν για να φτάσουν στη μάθηση.

		<p>2. Θέλει καλή παρατήρηση, θεωρώ θέλει συνεργασία σε ομάδες, να δουλεύουν τα παιδιά σε ομάδες, θέλει να δίνεις τη δυνατότητα στα παιδιά να δουλεύουν με το δικό τους ρυθμό και ενδεχόμενα να προσεγγίζουν, να επιλέγουν εκείνα τέλος πάντων τα εργαλεία που θα χρησιμοποιήσουν για να φτάσουν στη μάθηση για να ολοκληρωθεί ένας στόχος</p>	
N3	<p>Τι είναι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική... Θεωρώ ότι είναι, για μένα τουλάχιστον έτσι όπως το έχω καταλάβει εγώ, το να γνωρίζουμε καλά το κάθε παιδί και να προσαρμόζουμε τη διδασκαλία στις ανάγκες που έχει το κάθε παιδί για μάθηση, στο γνωστικό επίπεδο του κάθε παιδιού, στις δικές του ανάγκες ανάλογα με τα γνωστικά αντικείμενα, στους στόχους της τάξης, να προσαρμόζουμε τη διδασκαλία και την εκπαίδευση αυτού που γίνεται μέσα στην τάξη στις ανάγκες μάθησης του κάθε παιδιού.</p>	<p>1. να διαφοροποιηθώ εγώ να διαφοροποιήσω εγώ τον τρόπο που στέκομαι απέναντι στα παιδιά δηλαδή να φύγω από το δασκαλοκεντρικό μοντέλο, να δουλεύω με τα παιδιά πιο συνεργατικά και πιο δημοκρατικά. Δηλαδή να βάζω τον εαυτό μου μέσα στην τάξη σαν ισότιμο μέλος με την ομάδα και να δίνω τη δυνατότητα στα παιδιά να κάνουν επιλογές.</p> <p>2. νομίζω ότι είναι μια, έτσι όπως το αντιλαμβάνομαι εγώ, μια πιο ολιστική μορφή. Έχει νόημα και το πόσο δασκαλοκεντρικά στέκεσαι, μπορεί να αποφασίζεις εσύ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κατανόηση του πλαισίου και προσαρμογή της διδασκαλίας στις ανάγκες του κάθε παιδιού • Επικεντρώνεται στο γνωστικό επίπεδο του κάθε παιδιού και στις δικές του ανάγκες ανάλογα με τα γνωστικά αντικείμενα • Είναι ένας τρόπος εργασίας συνεργατικός με τα παιδιά και δημοκρατικός (νηπιαγωγός και παιδιά ισότιμα μέλη) • Είναι μια ολιστική προσέγγιση, μια φιλοσοφία δημοκρατική, παιδοκεντρική, βιωματική, μια συνολική αντιμετώπιση της ομάδας και του κάθε

		<p>κεντρικά για τα πράγματα που γίνονται μέσα στην τάξη, πόσο συμπεριφοριστικά λειτουργείς απέναντι στα παιδιά. Θεωρώ ότι ο στόχος να αναπτύξουν τα παιδιά εσωτερικά κίνητρα και για τη μάθηση και για τη συμπεριφορά και για το πώς θα λειτουργήσουν μέσα στην τάξη, την ευθύνη που έχουν απέναντι στα παιχνίδια, στους συμμαθητές, στους φίλους έχει νόημα. Δεν είναι μόνο ότι κάνω σαν εκπαιδευτικός διαφορετικά πράγματα ή προσαρμόζω τη διδασκαλία μου ανάλογα με τις ανάγκες και το στυλ μάθησης του κάθε παιδιού. Νομίζω ότι έχει να κάνει με τη συλλογική τοποθέτηση μέσα στην τάξη... δε νομίζω ότι φτάνει να δουλεύεις ένα πράγμα με μικρές ομάδες. Το ίδιο πράγμα με μικρές ομάδες, με άλλη ομάδα, δεν είναι μόνο αυτό. Είναι μια φιλοσοφία, μια συνολική αντιμετώπιση της ομάδας συνολικά και του κάθε παιδιού εξατομικευμένα.</p>	<p>παιδιού εξατομικευμένα.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Στόχος είναι να αναπτύξουν τα παιδιά εσωτερικά κίνητρα για τη μάθηση και τη συμπεριφορά καθώς και αίσθημα ευθύνης.
--	--	--	---

		<p>3. θα την πω πιο βιωματική, πιο δημοκρατική, πιο παιδοκεντρική και αυτό που λέμε και διαφοροποιημένη</p> <p>4. είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζεις το κάθε παιδί σου. Και είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζεις και πίσω από το παιδί. Το οικογενειακό του πλαίσιο, το οικονομικό του πλαίσιο, το πολιτισμικό του. Όλο αυτό το πακέτο που κουβαλάει κάθε παιδί σε κάνει να το κατανοείς καλύτερα, τη συμπεριφορά του, το γνωστικό του επίπεδο... Δηλαδή κάθε παιδί ποιο είναι το επίπεδό του, πώς συμπεριφέρεται μέσα στην τάξη, σε βοηθάει να δώσεις και στην ομάδα σου και να κατανοείς τη δυναμική της ομάδας αλλά και το κάθε παιδί ξεχωριστά. Και να του δώσεις αυτό που χρειάζεται. Ή με τον τρόπο που το χρειάζεται.</p>	
N4	<p>Για μένα τι είναι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική... Είναι να μπορείς να προσφέρεις ερεθίσματα και κίνητρα ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες του κάθε παιδιού.</p>	<p>1. Θεωρώ ότι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική σχετίζεται πάρα πολύ με τον αναστοχασμό του εκπαιδευτικού</p> <p>2. για να το πετύχεις πρέπει να παρατηρήσεις αρκετά έτσι ώστε να</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να προσφέρεις ερεθίσματα και κίνητρα για μάθηση ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες του κάθε παιδιού- διαφοροποίηση περιεχομένου. • Σχετίζεται πάρα πολύ με τον αναστοχασμό.

		<p>έχεις καταλάβει τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του κάθε παιδιού έτσι ώστε να μπορέσεις να καλύψεις αυτά που χρειάζεται το κάθε παιδί. Και όταν λέω διαφοροποιημένη εννοώ ότι μέσα στις ομάδες εργασίας, μέσα στις ομάδες με τις οποίες τα παιδιά δημιουργούν τις δραστηριότητές τους, να μπορέσεις να δώσεις στο κάθε παιδί κάτι που να μπορεί να προσφέρει, να το δείξει στην ομάδα και να προσφέρει τη βοήθειά τους προς αυτό... Δηλαδή η ανάγκη του ενός παιδιού δεν είναι η ίδια με το άλλο. Άρα προσπαθούμε να δούμε τι μπορεί να κάνει και πώς μπορούμε να ανταποκριθούμε προς αυτό.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Παρατήρηση και κατανόηση του πλαισίου και των αναγκών του κάθε παιδιού • Σεβασμός στις διαφορετικές ανάγκες
N5	<p>Τι είναι για μένα... Θεωρώ το να προσπαθεί ο εκπαιδευτικός να εφαρμόζει κάποιες διδακτικές στρατηγικές αλλά παράλληλα έτσι να προσπαθεί να διαφοροποιήσει λίγο και το περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος που έχει συγκεκριμένα το νηπιαγωγείο, και να έχει ως στόχο το να μπορέσει και να δώσει τη δυνατότητα σε όλους τους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες, να αναπτύξουν γνώσεις, να</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. αν αναλογιστούμε ότι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική έγκειται στο να προσπαθείς να διαφοροποιείς λίγο το περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος, να αξιοποιείς κάποιες διαφορετικές στρατηγικές μάθησης και διδασκαλίας... 2. κάθε παιδί να είναι εκεί που αισθάνεται 	<ul style="list-style-type: none"> • Διαφοροποίηση του περιεχομένου του αναλυτικού προγράμματος • Εφαρμογή/αξιοποίηση διαφορετικών στρατηγικών μάθησης και διδασκαλίας-διαφοροποίηση της διαδικασίας. • Έχει ως στόχο την ανάπτυξη δεξιοτήτων, γνώσεων, στάσεων και την ενεργό

	<p>αναπτύξουν στάσεις και να προσπαθεί να έχει την ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών. Κάπως έτσι το σκέφτομαι αυτό το κομμάτι.</p>	<p>άνετα και ας το πούμε εντός εισαγωγικών εκεί που είναι καλός ή καλή. Και στη συνέχεια όμως να εξελίσσεται και να μπορεί να ασχοληθεί και με αντικείμενο που ίσως να αισθάνεται ότι να εδώ μπορεί να μην τα καταφέρω αλλά θεωρώ ότι εξελικτικά θα προσπαθήσει</p> <p>3. Όλα αυτά που φέρνουν τα παιδιά από το σπίτι στο σχολείο θέλω να τα αξιοποιώ με διάφορους τρόπους και να δώσω τη δυνατότητα στο κάθε παιδί ατομικά αλλά και την ομάδα την μεγάλη για παράδειγμα, να αναπτύξει δεξιότητες, να αναπτύξει γνώσεις</p>	<p>συμμετοχή όλων των παιδιών</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κάθε παιδί πρέπει να αισθάνεται άνετα, να αξιοποιεί τα θετικά του χαρακτηριστικά, να εξελίσσεται και να προσπαθεί • Κατανόηση του πλαισίου
N6	<p>Είναι ένας τρόπος να μαθαίνεις τα παιδιά και τον εαυτό σου χωρίς κάτι προδιαγεγραμμένο, είναι μια πορεία με ανασφάλειες, με συνεχή ερωτήματα και καταγραφές της πορείας κάθε παιδιού ξεχωριστά με πολύ παρατήρηση. Πολύ παρατήρηση.</p>	<p>1. Θεωρώ ότι κινούμαι σε αυτή την κατεύθυνση και ότι πάντα υπάρχουν σημεία βελτίωσης γιατί προσπαθώ να αναγνωρίζω όλες τις διαφορετικές όψεις και τις δεξιότητες των μαθητών και των μαθητριών και να προσαρμόζω το εκπαιδευτικό μου πρόγραμμα, τον προγραμματισμό, το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων πάνω σε αυτές τις ανάγκες και σε αυτές τις γνώσεις που έχουν και</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Πολύ παρατήρηση και καταγραφή της πορείας του κάθε παιδιού • Τρόπος μάθησης του πλαισίου αλλά και του ίδιου του εκπαιδευτικού μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία. • Προσαρμογή της διδασκαλίας- διαφοροποίηση της διαδικασίας με βάση τις ανάγκες των παιδιών • Στόχος να διευρυνθούν οι προϋπάρχουσες γνώσεις- διεύρυνση του γνωστικού

		<p>προυπάρχουν με στόχο να τις διευρύνω και να είναι χαρούμενα τα παιδιά μέσα στην τάξη. Κινούμαι σε αυτή την κατεύθυνση οπότε σίγουρα αγγίζω κάποιες αρχές τις διαφοροποιημένης παιδαγωγικής αλλά σίγουρα υπάρχουν και σημεία να βελτιώσω.</p> <p>2. το σημαντικό είναι να ξέρεις ότι υπάρχει τρόπος να συμμετέχουν τα παιδιά και αν δε συμμετέχει ένα παιδί κάτι πρέπει να κάνει διαφορετικά ο εκπαιδευτικός. Αυτό το λέω σαν επίλογο ας πούμε γιατί κάθε δυσκολία που βρίσκεις στη τάξη σου σημαίνει ότι πρέπει να κάνεις από την αρχή μια αυτοαξιολόγηση και να δεις γιατί ένα παιδί δε συμμετέχει. Γιατί ένα παιδί είναι δυσαρεστημένο ή γιατί είναι λυπημένο την ώρα που κάποια άλλα χαίρονται για παράδειγμα. Οπότε αν αυτό αφορά στη γλώσσα πρέπει να αλλάξεις τις δραστηριότητές σου ώστε να ενσωματώσεις ένα παιδί που δε μιλάει τη γλώσσα. Αν είναι κάποιος άλλος λόγος πρέπει να τον ανιχνεύσεις και να</p>	<p>επιπέδου του κάθε παιδιού</p> <ul style="list-style-type: none"> • Στόχος του εκπαιδευτικού η συμμετοχή όλων των παιδιών- αυτοαξιολόγηση και αναστοχασμός όταν αυτό δε συμβαίνει
--	--	---	--

		<p>κάνεις κάτι για αυτό... Ένας συνεχιζόμενος αναστοχασμός που δε σταματάει ποτέ ούτε για τα παιδιά, ούτε για τον εαυτό σου</p>	
N7	<p>Δεν μπορώ να κατανοήσω ακριβώς τον όρο διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Για μένα η παιδαγωγική είναι μια, αυτή που έμαθα από τη σχολή, τουλάχιστον αυτά που μάθαμε για την προσχολική αγωγή. Γιατί ένα νηπιαγωγείο σου δίνει άλλες δυνατότητες να δουλέψεις με τα παιδιά. Υπάρχουν οι γωνιές μέσα στις τάξεις, υπάρχει ένα ευέλικτο πρόγραμμα, μπορείς να ασχοληθείς εξατομικευμένα με το κάθε παιδί, αυτά από τη σχολή μας τα μάθανε. Εγώ αυτά προσπαθώ όλα τα χρόνια να τα εφαρμόζω. Και βλέπω όλα αυτά τα χρόνια από πάρα πολύ μεγάλους παιδαγωγούς να λειτουργούν πάρα πολύ σωστά μέσα στις τάξεις. Δεν ξέρω ποια είναι η άλλη παιδαγωγική, εγώ αυτό κάνω. Δηλαδή προσπαθώ τα παιδιά να γίνουν ομάδα, να υπάρχει αλληλεγγύη, αγάπη, συνεργασία μέσα στην τάξη, να μην κοροιδεύουνε, να νοιάζονται ο ένας τον άλλον, αν δε λειτουργήσει με αυτές τις αξίες είναι δύσκολο να κάνεις οτιδήποτε άλλο. Και μετά πάμε στο μαθησιακό. Το οποίο πάλι ανάλογα με την ηλικία, ανάλογα με το κάθε παιδί, το κάθε παιδί έρχεται στο νηπιαγωγείο με</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Και στη σχολή καθηγητές που είχαμε εστιάζανε πάρα πολύ στο βίωμα, στην αυτενέργεια των παιδιών, στο να δίνεις τα ερεθίσματα και τα παιδιά να ερευνούν και να μάθουν 2. Αυτό που έχεις στο μυαλό σου προσπαθείς να το προσαρμόσεις στο χώρο που έχεις και στις δυνατότητες που έχεις. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ευέλικτο πρόγραμμα • Εξατομικευμένη διδασκαλία • Αίσθημα ομάδας-του «ανήκειν» • Κοινωνικοπολιτισμική ή προσέγγιση • Σεβασμός στη διαφορετικές αφετηρίες και στις ανάγκες του κάθε παιδιού • Διαφοροποίηση της διαδικασίας • Βασίζεται στο βίωμα, στην αυτενέργεια των παιδιών, στο να δίνεις ερεθίσματα ώστε τα παιδιά να ερευνούν και να μάθουν • Προσαρμογή της διδασκαλίας στο πλαίσιο

	<p>διαφορετική αφετηρία. Είτε από το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον που προέρχεται από το σπίτι είτε από τις εμπειρίες του. Είναι παιδιά που έρχονται και έχουν πάει 3 χρόνια παιδικό σταθμό και είναι παιδιά που έρχονται στο νηπιαγωγείο και δεν έχουν καμία σχολική εμπειρία. Έχουν όμως μια άλλη ηλικία που μπορεί να τα βοηθήσει να προχωρήσουν. Οπότε έχουν πάρα πολλές αφετηρίες στο νηπιαγωγείο και πρέπει όλα αυτά με κάποιον τρόπο να τα συνταιριάζεις και να βρίσκεις δραστηριότητες στις οποίες όλοι θα μπορούν να συμμετέχουν με χαρά. Γιατί πάνω από όλα θέλω να έρχονται χαρούμενα τα παιδιά και να φεύγουν ευτυχισμένα από το σχολείο.</p>		
N8	<p>Τι είναι για μένα η διαφοροποιημένη παιδαγωγική... Για μένα είναι αυτό το οποίο με βοηθάει πάρα πολύ, μάλλον είναι μια προσέγγιση, μια παιδαγωγική προσέγγιση, που νομίζω ότι κάποτε ίσως την έκανα λίγο ασυναίσθητα και τώρα ξέρω γιατί την κάνω. Δηλαδή πάντα θεωρούσα ότι δε γίνεται να κάνουμε όλοι μαζί τα ίδια πράγματα. Αλλά δεν ήξερα για ποιο λόγο- παλιότερα εννοώ. Τώρα ξέρω και πιο μεθοδικά, γνωρίζοντας και γιατί κάνω κάθε φορά αυτό που κάνω, αφού διάβασα για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, θεωρώ ότι είναι μια προσέγγιση η οποία είναι πολύ βοηθητική στο σχολείο και για μας και για τα παιδιά. Για μας γιατί</p>	<p>Νομίζω λοιπόν ότι είναι πιο βοηθητικό για τα παιδιά γιατί τους δημιουργείς τις συνθήκες έτσι ώστε ο καθένας να αναπτυχθεί και να προσφέρει και να παρατηρήσει λίγο και ο ίδιος όσο μπορεί, το μικρό παιδί να παρατηρήσει τον εαυτό του και να καταλάβει, και να μπει μέσα σε κάθε τι με το δικό του τρόπο και με τα εργαλεία και με τις δυνατότητες που εκείνο έχει μέχρι εκείνη τη στιγμή. Και από κει και πέρα όταν λειτουργείς έτσι με αυτό το διαφοροποιημένο τρόπο που προτείνει η συγκεκριμένη παιδαγωγική μπορείς εσύ να παρατηρήσεις τις δυνατότητες των παιδιών, ίσως τις δυσκολίες τους, ίσως κάποιες αγκυλώσεις που μπορεί να έχουν,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Είναι μια παιδαγωγική προσέγγιση που περιλαμβάνει παρατήρηση του πλαισίου • Διαφοροποίηση της διαδικασίας • Σεβασμός στις διαφορετικές αφετηρίες και ανάγκες του κάθε παιδιού και ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους

	<p>μπορούμε να δούμε το κάθε παιδί ή ομάδες παιδιών ξεχωριστά, δηλαδή να παρατηρήσουμε αλλά και για τα παιδιά κυρίως να μπορούν μέσα σε συνθήκες που εμείς δημιουργούμε έχοντας στο πίσω μέρος του μυαλού μας την προσέγγιση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής- και μιλάω στον πληθυντικό γιατί και η μια από της συναδέλφους δουλεύουν με τον ίδιο τρόπο, που είμαστε μαζί, για αυτό και μου βγαίνει ο πληθυντικός-...</p>	<p>φόβους, μπορείς πιο εύκολα να τα δεις και να τα αναγνωρίσεις στα παιδιά και να καταλάβεις καλύτερα την ομάδα σου, από το να έχεις 25 παιδιά σε έναν κύκλο και να πεις σε όλους «ελάτε τώρα ας κόψουμε όλοι μαζί έναν κύκλο». Όλοι μαζί ή μάλλον ο καθένας έναν κύκλο και ο καθένας να τον πάρει μαζί στο σπίτι του γιατί έκοψε έναν πάρα πολύ ωραίο κύκλο. Θέλω να πω αυτό δε σου δίνει- ωραία μπορεί εκείνη την ώρα να ευχαριστηθεί το παιδί γιατί εκείνη την ώρα ψαλίδισε ή ευχαριστήθηκε γιατί έκανε έναν ωραίο κύκλο- αλλά ούτε να συνεργαστούν τους βάζει, ούτε να σκεφτούν λίγο παραπάνω, ούτε να δεις κι εσύ τι μπορεί παραπάνω να κάνει ένα παιδί από το να κόψει έναν κύκλο γύρω γύρω. Είναι λοιπόν μια πολύτιμη προσέγγιση για μένα. Πολύτιμη γιατί με βοηθάει πάρα πολύ αυτό χωρίς να θεωρώ ότι είναι εύκολο. Δεν είναι εύκολο στην αρχή. Όταν βρεις γιατί το κάνεις, πώς το κάνεις και δεν μπεις στην αγωνία ότι όλα τα παιδιά πρέπει να φύγουν με μια χειροτεχνία στο χέρι γιατί αυτό θα ευχαριστήσει τους γονείς ή πρέπει όλοι να κάνουμε το ίδιο και ολωνών να είναι τακτοποιημένα γύρω γύρω. Όταν βγεις από αυτό αρχίζεις και βλέπεις περισσότερο την ουσία και δουλεύεις και βλέπεις ότι σε ευχαριστεί και σένα.</p>	
N9	Είναι νομίζω αυτό που ταιριάζει πάρα πολύ στην πρακτική του νηπιαγωγείου	1. να δουλεύω με ομάδες, να υποστηρίζω τις	<ul style="list-style-type: none"> Είναι μια παιδαγωγική που λαμβάνει υπόψη τα

	<p>διότι λαμβάνοντας υπόψη τα διαφορετικά μαθησιακά στυλ του μαθητή και τις διαφορετικές ανάγκες του κάθε μαθητή και δεδομένης της συγκεκριμένης ηλικίας που τα παιδιά δεν έχουν προσαρμοστεί ακόμα στις διάφορες δομές, ουσιαστικά είναι αυτή η ελευθερία που δίνεις στο μαθητή να νιώσει ο εαυτός του, να δείξει τα ταλέντα του, τις δεξιότητές του, τις ικανότητές του μάλλον, και ο εκπαιδευτικός παρατηρώντας όλο αυτό το δυναμικό του μαθητή να μπορέσει να του δώσει το χώρο να εξελίξει κάποιες ικανότητές του κατάλληλα. Σύμφωνα με αυτό που ταιριάζει και στον ίδιο το μαθητή ώστε να έχει και μια ισορροπημένη συναισθηματική κατάσταση. Αυτό είναι η δική μου φιλοσοφία για την προσχολική ηλικία και για το παιδί.</p>	<p>ομάδες, να βλέπω την κλίση του κάθε μαθητή, να του δίνω προτάσεις, να διευκολύνω ως πούμε την έκφρασή του, ανάλογα με αυτό που νιώθω ότι μπορεί να κάνει, ώστε να ενσωματωθεί, να νιώσει ισότιμο μέλος μέσα στην ομάδα</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. το κατηγοριοποιώ ως μια προσωπική φιλοσοφία που μπορεί να έχει ο κάθε εκπαιδευτικός 3. Έχουν δηλαδή μια ματιά που παρατηρούν περισσότερο τα παιδιά οπότε προσπαθούν να βρουν τρόπους για να διευκολύνουν τη μαθησιακή διαδικασία του κάθε παιδιού. 4. ναι γιατί με ενδιαφέρει, παρατηρώ το κάθε παιδί, και με ενδιαφέρει το κάθε παιδί να μπορέσει να δώσει το δυναμικό του μέσα σε αυτό που κάνει. 5. Πρέπει να είσαι μέσα στα παιδιά και να παρατηρείς το κάθε ένα παιδί τις ιδιαιτερότητες του κάθε παιδιού και να μπορέσεις να δώσεις τροφή για να εξελιχθεί το κάθε ένα. Και ατομικά και μέσα στην ομάδα. Και στη μικρή ομάδα 	<p>διαφορετικά μαθησιακά στυλ και τις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών</p> <ul style="list-style-type: none"> • Είναι το να νιώσει ο μαθητής ελευθερία και αυτοπεποίθηση να δείξει τις ικανότητές του και ο εκπαιδευτικός μέσα από την παρατήρηση να τον βοηθήσει να τις αναπτύξει • Κατανόηση του πλαισίου • Είναι μια προσωπική φιλοσοφία για τον κάθε εκπαιδευτικό • Διαφοροποίηση της διαδικασίας
--	---	--	---

		<p>και μέσα στην ολομέλεια.</p> <p>6. Ότι ο καθένας είναι διαφορετικός, καθένας έχει τις δικές του ανάγκες-ιδιαιτερότητες, ικανότητες σεβαστές και πολύ μεγάλο υπόβαθρο δεξιοτήτων που μπορούν να αναπτυχθούν. Αλλά αν δε δώσεις ένα άνοιγμα με όλο αυτό το πλαίσιο στα παιδιά θα είναι δασκαλοκεντρικό το μοντέλο. Και δε θα νιώσουν τα παιδιά ελεύθερα ώστε να ανθίσουν, να εξελιχθούν.</p>	
--	--	---	--

Από πού γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική

Νηπιαγωγοί	Από πού γνωρίζουν για τη Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική	Στοιχεία	Έννοιες-Αποκωδικοποίηση
N1	Εμπειρικά. Προσπαθώ ούτως ή άλλως να ασχολούμαι με διαφορετικό τρόπο με τα θέματα που καταπιανόμαστε στην τάξη. Βάση των αναγκών και των ιδιαιτεροτήτων που βλέπω ότι έχει κάθε παιδί προσπαθώ να προσαρμόζω και τη δομή ενός πρότζεκτ ή ενός θέματος.	Αυτό που έμαθα από τη σχολή για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική ήταν πολύ αμυδρό χωρίς να έχω εντυφίσει και να έχω καταλάβει ουσιαστικά τι είναι, για αυτό σου είπα ότι πάει εμπειρικά.	<ul style="list-style-type: none"> • Εμπειρικά κυρίως • Αμυδρά από τη σχολή
N2	Από την κυρία Σφυρόερα. Έχω παρακολουθήσει και ένα σεμινάριό της πριν χρόνια, αλλά με την κυρία Σφυρόερα γνωριζόμαστε και χρόνια, και είναι ένας τρόπος δουλειάς, μια προσέγγιση	1. Δούλευα σε ένα ιδιωτικό από εκεί γνωριστήκαμε όπου μου έδινε αυτή τη δυνατότητα να μπορώ να δουλέψω με άλλους τρόπους... Ναι είχα τη	<ul style="list-style-type: none"> • 2 σεμινάρια διαφοροποιημένης παιδαγωγικής με κα Σφυρόερα • Προηγούμενη εργασία σε ιδιωτικό νηπιαγωγείο όπου

	<p>που έτσι κι αλλιώς τη χρησιμοποιώ στην τάξη.</p>	<p>δυνατότητα, δε μας καθοδηγούσε και δουλεύαμε σχέδια εργασίας κτλ. κι εγώ πειραματίστηκα και μου ταίριαζε πάρα πολύ ο συγκεκριμένος τρόπος δουλειάς. Βέβαια αυτό είναι η εξέλιξη εννοείται όλο αυτό... εγώ έτσι το αντιλαμβάνομαι.</p> <p>2. Ναι με την κυρία Σφυρόερα, διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Και έτσι είχα ενημερωθεί κίολας και το έχω παρακολουθήσει κάπως, δύο σεμινάρια έχω παρακολουθήσει με την κυρία Σφυρόερα. Γιατί νομίζω η ίδια είναι που το κατέχει πάρα πολύ.</p>	<p>δούλευαν με αυτόν τον τρόπο.</p>
N3	<p>Πώς γνωρίζω... Δεν έχω ασχοληθεί ιδιαίτερα να κάτσω να διαβάσω για διαφοροποιημένη παιδαγωγική αλλά μέσα από τις συνεχείς επιμορφώσεις που έχω, έχω καταλήξει. Δηλαδή μέσα από την εμπειρία και μέσα από τη μετεκπαίδευση από το διδασκαλείο και μέσα από την επαφή μου με την Αλεξάνδρα την Ανδρούσου με τη θεματική εβδομάδα από τον τρόπο που γίνονται οι θεματικές εβδομάδες που έχουν αυτόν το βιωματικό χαρακτήρα και ταυτόχρονα κοινούς στόχους αλλά με διαφορετικές δράσεις. Με τη Μαρία τη Σφυρόερα επίσης,</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Επιμορφώσεις • Μετεκπαίδευση από το διδασκαλείο • Συμμετοχή στη Θεματική Εβδομάδα της κα Ανδρούσου • Σχολικές επιμορφώσεις με κα Σφυρόερα μέσω ενός προγράμματος στο οποίο συμμετείχε το σχολείο • Παιδαγωγική Φρενέ • Διάβασμα

	<p>επειδή το σχολείο ήταν σε ένα πρόγραμμα και η Μαρία ήταν επιστημονική υπεύθυνη μας έκανε επιμορφώσεις σχολικές εδώ, και από την παιδαγωγική Φρενέ, όλα αυτά δηλαδή που με ενδιαφέρουν από διάβασμα, μέσα από όλους αυτούς τους τρόπους έχω πάρει πράγματα, έχω αναπτύξει κάποιες δεξιότητες που με βοηθάνε στην τάξη και να διαφοροποιηθώ εγώ να διαφοροποιήσω εγώ τον τρόπο που στέκομαι απέναντι στα παιδιά δηλαδή να φύγω από το δασκαλοκεντρικό μοντέλο, να δουλεύω με τα παιδιά πιο συνεργατικά και πιο δημοκρατικά. Δηλαδή να βάζω τον εαυτό μου μέσα στην τάξη σαν ισότιμο μέλος με την ομάδα και να δίνω τη δυνατότητα στα παιδιά να κάνουν επιλογές. Μέσα από όλες αυτές τις εμπειρίες που έχω αποκτήσει σιγά σιγά έχω κάνει κι εγώ βήματα εξέλιξης, αλλάζω τον τρόπο που στέκομαι μέσα στην τάξη.</p>		
N4	<p>Εγώ κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου έτυχε να γνωρίσω περισσότερο τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική και μέσω του αναστοχασμού να προσπαθώ να εφαρμόζω κάτι τέτοιο μέσα στην τάξη.</p>	<p>Είχα ακούσει αλλά χωρίς να έχω διαβάσει, χωρίς να έχω μελετήσει το θέμα. Και οφείλω να πω ότι ξεκίνησα ως συμπεριφορίστρια αλλά κατά τη διάρκεια των χρόνων μου στην εκπαίδευση είχα αντιληφθεί ότι κάτι άλλαζε και για να μπορώ να είμαι αποτελεσματική εφόσον είμαι ενεργή εκπαιδευτικός έπρεπε να ακολουθήσω τα νέα ρεύματα τα οποία όμως δεν ήξερα. Άρα έπρεπε με κάποιον τρόπο να τα μάθω. Για αυτό έκανα εξομίωση και μετά μπήκα και στο</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Μεταπτυχιακές σπουδές

		μεταπτυχιακό πρόγραμμα για να μπορέσω να γνωρίσω τις καινούργιες παιδαγωγικές θεωρίες. Και αν τα κατάφερα να μπορούσα να προσπαθήσω να τις εφαρμόσω	
N5	Από πού γνωρίζω... τώρα στο προπτυχιακό δε θυμάμαι, μπορεί να είχαμε κάνει, σαφέστατα θα είχαμε κάνει, αλλά περισσότερο διαβάζοντας στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού μου, για τη διπλωματική μου εργασία για την έρευνα δράσης και γενικώς διαβάζοντας για διάφορες παιδαγωγικές μεθόδους είχα διαβάσει λίγο για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Για αυτό λέω ότι δεν ξέρω αν την εφαρμόζω και αν την εφαρμόζω σωστά, αλλά έχω διαβάσει κάποια πράγματα σχετικά οπότε ίσως κάπως κι εγώ την εφαρμόζω. Αλλά σίγουρα θεωρώ ότι μου λείπει η επιμόρφωση κι εμένα σε αυτό το κομμάτι.	Όχι... πιο πολύ έχω διαβάσει... και προσπαθώ να θυμηθώ στο προπτυχιακό- τώρα έχουν περάσει και πάρα πολλά χρόνια- δε θυμάμαι, αλλά να έχω επιμορφωθεί όσον αφορά τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική όχι. Έχω παρακολουθήσει κάποιες ημερίδες για παράδειγμα, δεν είναι κάτι δηλαδή στοχευμένο. Στη διαφοροποιημένη παιδαγωγική όχι. Δεν έχει τύχει να δω εγώ τέτοιου είδους επιμόρφωση. Βέβαια τώρα μας έχει ενημερώσει η σύμβουλος της εκπαίδευσης που έχουμε ότι είναι κάτι το οποίο θέλει να κάνει προς το τέλος της χρονιάς σχετικά με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική, έτσι μας είπε. Οπότε θα έχει ένα ενδιαφέρον. Βέβαια θα είναι έτσι μια μικρής διάρκειας επιμόρφωση, θα είναι κάτι σαν ημερίδα, διημερίδα, αλλά νομίζω είναι αυτό που είπα στην αρχή σε σχέση με μια επιμόρφωση περιέχει ένα μεγάλο ενδιαφέρον. Όχι κατά ανάγκη πολλές ώρες αλλά θα ήθελα να έχει και λίγο θεωρία και λίγο πράξη, να έχει και καλές πρακτικές ας πούμε να έχει ανατροφοδότηση.	<ul style="list-style-type: none"> • Μεταπτυχιακές σπουδές (μέσα από το διάβασμα για τη διπλωματική εργασία για την έρευνα δράσης) • Διάβασμα • Ημερίδες
N6	Από το μεταπτυχιακό μου και στη συνέχεια βοήθησε πάρα πολύ η εμπειρία μου στη θέση επόπτριας το 2015-	-	<ul style="list-style-type: none"> • Μεταπτυχιακές σπουδές

	2016 που και εγώ ξαναείδα με άλλη ματιά πράγματα που ήξερα στη θεωρία αλλά δεν μπορούσα να τα ενσωματώσω ακριβώς στην πρακτική μου μέσα στην τάξη.		<ul style="list-style-type: none"> • Εμπειρία στη θέση επόπτριας στο ΤΕΑΠΗ (2015-2016)
N7	Και στη σχολή καθηγητές που είχαμε εστιάζανε πάρα πολύ στο βίωμα, στην αυτενέργεια των παιδιών, στο να δίνεις τα ερεθίσματα και τα παιδιά να ερευνούν και να μάθουν, απλά από σχολείο σε σχολείο δεν είναι εύκολο πάντα να τα εφαρμόσεις γιατί όταν ένας πολύ μικρός χώρος, περιορισμένος, με πάρα πολλά παιδιά, εκ των πραγμάτων θα έχεις μόνο τα τραπέζια που θα καθίσουν τα παιδιά. Και δε θα έχεις χώρο να κινούνται. Και ψάχνεις μετά που θα κάνεις τη χοροκίνησή σου ας πούμε, να την κάνεις στο διάλειμμα, θα την κάνεις έξω, στο διάδρομο, θα την κάνεις πάνω κάτω από τα τραπέζια-ψυχοκίνηση, κάνεις διάφορα μετά. Αυτό που έχεις στο μυαλό σου προσπαθείς να το προσαρμόσεις στο χώρο που έχεις και στις δυνατότητες που έχεις... Ναι από τη σχολή αλλά και όλα τα χρόνια μέσω των διαφόρων επιμορφώσεων το διάβασμα, η αλληλεπίδραση με συναδέλφους που έχουνε δουλέψει είτε στο εξωτερικό είτε είναι νεότεροι και έχουν κάνει νεότερα πράγματα στις σχολές που δεν τα κάναμε εμείς και έτυχε να συνυπάρχουμε στα ολοήμερα. Φέρνει κάτι ο ένας, δίνει κάτι ο άλλος,		<ul style="list-style-type: none"> • Σχολή (προπτυχιακό) • Διάβασμα • Επιμορφώσεις • Αλληλεπίδραση με συναδέλφους που γνωρίζουν για αυτή

	υπάρχει αλληλεπίδραση, αρκετές φορές.		
N8	<p>Όχι όταν ήρθα σε επαφή με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική και ξέρεις φέρνοντας ξανά στο μυαλό μου τους τρόπους που δούλευα, έκανα πάρα πολλά τέτοια του τύπου να έχουν όλοι τα ίδια γουρουνάκια ή τα ίδια παπάκια ή όλοι ζωγραφίζουμε φωτοτυπίες. Έχω κάνει πάρα πολλά τέτοια γιατί έρχομαι από μια σχολή η οποία ήταν καθαρά επαγγελματική, δεν ήταν επιστημονική η διετούς φοίτησης. Ήτανε μια επαγγελματική σχολή. Δεν ήταν τίποτα παραπάνω. Έχω κάνει πάρα πολλά τέτοια. Όμως πάντα ευχαριστιόμουν και έβλεπα τις δυνατότητες των παιδιών μου όταν τους άφηνα κάπως να πάρουν υλικά και να κάνουν κάτι, να πάρουν υλικά και να μου εξηγήσουν τι κάνανε, όταν τους έδινα χώρο γενικότερα για να κάνουν και δικά τους πράγματα, τότε έβλεπα πολύ πιο σπουδαία πράγματα από τα παιδιά από αυτό που εγώ τους έδινα να κάνουνε. Αυτό. Αυτό αναλογίστηκα ότι έκανα και έβλεπα ότι εκεί περνούσα καλύτερα κι εγώ και τα παιδιά και το συνέδεσα με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική που τη συνάντησα πολύ αργότερα στο ΤΕΑΠΗ... Κοίταξε να δεις την ονομάτιστα και την κατάλαβα και τη διάβασα όταν ξεκίνησα το μεταπτυχιακό. Δηλαδή μέσα στη δεκαετία του 2000. Ένας λόγος που έκανα το μεταπτυχιακό είναι γιατί αισθανόμουν ότι θέλω</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Επαφή με το ΤΕΑΠΗ • Μεταπτυχιακές σπουδές

	<p>αυτά τα οποία κάνω και δουλεύω με τα παιδιά και αναρωτιέμαι για κάποια πράγματα να τα βάλω σε μια επιστημονική βάση. Αυτός ήταν ο λόγος που έκανα το μεταπτυχιακό στο 40 μου.</p>		
N9	<p>Μέσα από διάβασμα από τα βιβλία και προσφάτως έκανα και ένα σεμινάριο επιμορφωτικό μεγάλης διάρκειας πάνω στην ειδική αγωγή και εκεί είχα τη δυνατότητα να μελετήσω περισσότερο τη βιβλιογραφία και να συγγράψω και μια εργασία και να συνειδητοποιήσω μέσα από αυτή τη μελέτη ότι ουσιαστικά αυτό κάνουμε και στο νηπιαγωγείο στην πράξη. Απλά δεν ξέραμε ότι ονομάζεται έτσι. Τουλάχιστον εμένα δηλαδή μου ταιριάζει αυτός ο τρόπος, να δουλεύω με ομάδες, να υποστηρίζω τις ομάδες, να βλέπω την κλίση του κάθε μαθητή, να του δίνω προτάσεις, να διευκολύνω ως πούμε την έκφρασή του, ανάλογα με αυτό που νιώθω ότι μπορεί να κάνει, ώστε να ενσωματωθεί, να νιώσει ισότιμο μέλος μέσα στην ομάδα. Αυτό.</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Διάβασμα • Σεμινάριο μεγάλης διάρκειας στην ειδική αγωγή (μέσα από τη μελέτη της βιβλιογραφίας και τη συγγραφή εργασίας)

Η άποψη των νηπιαγωγών για το αν εφαρμόζεται η Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική στα σχολεία

Νηπιαγωγοί	Η άποψη των νηπιαγωγών για το αν εφαρμόζεται η Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική στα σχολεία	Στοιχεία	Έννοιες- Αποκωδικοποίηση
N1	Κατά περίπτωση, εξαρτάται από τον εκπαιδευτικό. Κατά κύριο λόγο δε νομίζω.	Αλλά θα μπορούσε. Δηλαδή το αναλυτικό μας πρόγραμμα για τους νηπιαγωγούς είναι έτσι δομημένο ώστε να είναι αρκετά ανοιχτό, σου δίνει την ελευθερία. Απλά δε θεωρώ ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν αυτή την κουλτούρα ώστε να μούνε στη διαδικασία να ασχοληθούν με το να κάνουν κάτι διαφορετικά.	<ul style="list-style-type: none"> • Κατά περίπτωση- εξαρτάται από τον εκπαιδευτικό • Θα μπορούσε πιο εύκολα στο νηπιαγωγείο λόγω του αναλυτικού προγράμματος
N2	Όχι. Θεωρώ γενικά ότι δεν εφαρμόζεται. Θεωρώ ότι είναι πιο εύκολο στα νηπιαγωγεία γιατί έχει να κάνει με τη διάθεση του εκπαιδευτικού. Και θεωρώ βλέποντας τώρα και το γιό μου που πηγαίνει δευτέρα δημοτικού και το βλέπω το πράγμα από μέσα πώς είναι στο δημοτικό δύσκολα, δύσκολα θα εφαρμοστεί γιατί έχει να κάνει με τη διάθεση του εκπαιδευτικού. Και όχι μόνο όμως με τη διάθεση του εκπαιδευτικού είναι και οι απαιτήσεις από το εκπαιδευτικό σύστημα. Είναι λίγο συγκεχυμένα τα πράγματα. Υπάρχει συγκεκριμένη ύλη που περιμένεις συγκεκριμένα αποτελέσματα και συγκεκριμένα παιδιά μπορούν να προχωρήσουν. Η δασκάλα ή ο δάσκαλος μπορεί να μην έχουν τη διάθεση, μπορεί να μην	-	<ul style="list-style-type: none"> • Γενικά δεν εφαρμόζεται • Εφαρμόζεται πιο εύκολα στο νηπιαγωγείο-έχει να κάνει με τη διάθεση του εκπαιδευτικού • Στο δημοτικό δύσκολα- έχει να κάνει με τη διάθεση του εκπαιδευτικού και το αναλυτικό πρόγραμμα

μπορούν να συνδυάσουν τη διάθεσή τους με τις απαιτήσεις του εκπαιδευτικού συστήματος, μπορεί να χάνονται μέσα σε αυτό, μπορεί να μην υπάρχει και η διάθεση γιατί είναι δύσκολο. Είναι πολύ δύσκολο στο δημοτικό συγκεκριμένα. Θεωρώ ότι είναι πιο δύσκολο από ότι είναι στο νηπιαγωγείο. Οι απαιτήσεις είναι πολύ συγκεκριμένες, οι στόχοι είναι πολύ συγκεκριμένοι και στηρίζονται στο συγκεκριμένο αποτέλεσμα. Για παράδειγμα στα Μαθηματικά ή στη Γλώσσα πρέπει να είναι ικανά τα παιδιά να παράγουν ξέρω 'γω κείμενο για παράδειγμα. Μπορεί κάποιο να μην είναι όμως. Τα παιδάκια έχουν διαφορετικές αφετηρίες, διαφορετικό ρυθμό ανάπτυξης.

... (όσον αφορά το νηπιαγωγείο) Είναι πιο εύκολο θεωρώ εγώ. Είναι η άποψή μου. Θεωρώ είναι πιο εύκολο να εφαρμοστεί στο νηπιαγωγείο. Αλλά και πάλι έχει να κάνει και με τη διάθεση του εκπαιδευτικού και με το κατά πόσο συμφωνεί με αυτή την προσέγγιση. Είναι πιο δύσκολο θεωρώ γιατί δεν ακολουθεί την πεπατημένη, μας ξεβOLEύει. Θέλει καλή παρατήρηση, θεωρώ θέλει συνεργασία σε ομάδες, να δουλεύουν τα παιδιά σε ομάδες, θέλει να δίνεις τη δυνατότητα στα παιδιά να δουλεύουν με το δικό τους ρυθμό και ενδεχόμενα να προσεγγίζουν, να επιλέγουν εκείνα τέλος πάντων τα εργαλεία που θα

	<p>χρησιμοποιήσουν για να φτάσουν στη μάθηση για να ολοκληρωθεί ένας στόχος. Αν δεν έχεις αυτόν τον τρόπο σκέψης δύσκολα το αντιλαμβάνεσαι. Κι εγώ δεν είναι ότι κάθε μέρα είμαι σε αυτή τη φιλοσοφία, δεν μπορώ να λειτουργήσω έτσι κάθε μέρα. Θα μου πεις γιατί; Κυρίως λειτουργούμε έτσι. Γιατί... χρειάζεται πολύ προετοιμασία και μας παίρνει μπάλα και η καθημερινότητα. Χρειάζεται προετοιμασία. Τα παιδιά πρέπει να έχουν μάθει να δουλεύουν με αυτόν τον τρόπο, είναι κι ανάλογα με το τμήμα, ανάλογα με τη σύνθεση του τμήματος, είναι πολλά. Όλα είναι δικαιολογίες. Αν θέλεις όλα ξεπερνιούνται. Το λέω αλήθεια, κι εγώ έχω πέσει σε αυτό το λούκι κι έχω κάνει αυτά τα λάθη αλλά αντιλαμβάνομαι ότι όλα είναι δικαιολογίες. Όταν σκεφτείς να κάνεις κάτι σε μια τάξη, υπάρχει δυνατότητα να το κάνεις. Και είναι και η διάθεση, γιατί εγώ πάνω από όλα πιστεύω ότι ε τη διάθεση έχει να κάνει περισσότερο και φυσικά με το κατά πόσο είσαι ενημερωμένος για κάτι αντίστοιχο.</p>		
N3	Δεν είμαι σίγουρη... Δεν είμαι σίγουρη.	<p>Πάντα εξαρτάται από το τι θεωρούμε διαφοροποιημένη παιδαγωγική και πώς την καταλαβαίνει ο καθένας. Γιατί ξέρεις αυτό που βλέπω είναι ότι πολλές συναδέλφισσες, η εμπειρία που έχω είναι από το χώρο της προσχολικής, μπορεί να δουλεύουν με κάποιες ομάδες, με μικρές ομάδες</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Εξαρτάται από τι θεωρούν οι εκπαιδευτικοί ότι είναι διαφοροποιημένη παιδαγωγική- με αυτή τη λογική δεν εφαρμόζεται

		<p>και τα άλλα παιδιά να κάνουν κάτι άλλο, αλλά νομίζω ότι είναι μια, έτσι όπως το αντιλαμβάνομαι εγώ, μια πιο ολιστική μορφή. Έχει νόημα και το πόσο δασκαλοκεντρικά στέκεσαι, μπορεί να αποφασίζεις εσύ κεντρικά για τα πράγματα που γίνονται μέσα στην τάξη, πόσο συμπεριφοριστικά λειτουργείς απέναντι στα παιδιά. Θεωρώ ότι ο στόχος να αναπτύξουν τα παιδιά εσωτερικά κίνητρα και για τη μάθηση και για τη συμπεριφορά και για το πώς θα λειτουργήσουν μέσα στην τάξη, την ευθύνη που έχουν απέναντι στα παιχνίδια, στους συμμαθητές, στους φίλους έχει νόημα. Δεν είναι μόνο ότι κάνω σαν εκπαιδευτικός διαφορετικά πράγματα ή προσαρμόζω τη διδασκαλία μου ανάλογα με τις ανάγκες και το στυλ μάθησης του κάθε παιδιού. Νομίζω ότι έχει να κάνει με τη συλλογική τοποθέτηση μέσα στην τάξη και η εμπειρία μου μου δείχνει ότι ναι βλέπω συναδέλφισσες αλλά δε νομίζω ότι φτάνει να δουλεύεις ένα πράγμα με μικρές ομάδες. Το ίδιο πράγμα με μικρές ομάδες, με άλλη ομάδα, δεν είναι μόνο αυτό. Είναι μια φιλοσοφία, μια συνολική αντιμετώπιση της ομάδας συνολικά και του κάθε παιδιού εξατομικευμένα. Με αυτή τη λογική που σου περιγράψω δε νομίζω ότι εφαρμόζεται.</p>	
N4	Θα ήθελα να πιστεύω πώς ναι. Αν και νομίζω πώς δε γίνεται.	Γιατί τα μηνύματα και οι προσλαμβάνουσες που έχω από τα διάφορα σχολεία μαρτυρούν το αντίθετο. Βέβαια ξέρω ότι μερικοί	<ul style="list-style-type: none"> • Η πλειοψηφία δεν την εφαρμόζει αν και κάποιοι συνάδελφοι καταβάλλουν προσπάθεια

	<p>συνάδελφοι καταβάλουν προσπάθεια σε αυτό αλλά το τελικό αποτέλεσμα δείχνει ότι μάλλον δεν είναι κάτι τέτοιο εκτός κι αν έχουν διαφορετικές αντιλήψεις περί της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής ίσως επειδή δεν έχουν επιμορφωθεί πάνω σε αυτό. Επειδή λείπει και η επιμόρφωση στο θέμα. Και δεν το γνωρίζουν. Άλλο το να μπορείς να λες ότι κάνεις κι άλλο να μπορείς στο αποτέλεσμα να φαίνεται κιόλας. Και όταν λέω αποτέλεσμα λέω το να υπάρχει μέσα σε μια τάξη αυτορρύθμιση της συμπεριφοράς των παιδιών και μια αυτορρύθμιση αναφορικά με τις δραστηριότητες που κάνουν. Έτσι ώστε να μπορεί μια τάξη από την αρχή έως και το τέλος της ημέρας να δρα αυτόνομα. Και ο εκπαιδευτικός να δρα ακριβώς ως διαμεσολαβητής και τίποτα παραπάνω. Και όταν λέω διαμεσολαβητής εννοώντας βασικά ως εμπυχωτής και εμπνευστής. Αλλά όχι να κατευθύνει το έργο.</p> <p>Ναι νομίζω ότι κατά την πλειοψηφία δε συμβαίνει αυτό. Θεωρώ ότι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική σχετίζεται πάρα πολύ με τον αναστοχασμό του εκπαιδευτικού που και σε αυτό το σημείο που σε μια εργασία που είχαμε κάνει κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών, από τα ερωτηματολόγια που είχαμε συλλέξει είχαμε διαπιστώσει ότι δεν αναστοχάζονται οι</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Αποτυγχάνουν γιατί ίσως έχουν άλλες αντιλήψεις για το τι είναι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική • Αποτυγχάνουν γιατί ίσως λείπει το κομμάτι της επιμόρφωσης
--	--	---

		εκπαιδευτικοί. Τώρα βέβαια τα πράγματα μπορεί να έχουν αλλάξει ή να οδεύουμε σε κάποια καλύτερα αποτελέσματα αλλά αυτό δεν μπορώ να το γνωρίζω.	
N5	<p>Θεωρώ ότι σίγουρα θα υπάρχουν σχολεία που εφαρμόζεται η διαφοροποιημένη παιδαγωγική και θα έπρεπε να εφαρμόζεται αν αναλογιστούμε ότι σίγουρα σε κάθε νηπιαγωγείο ότι έχουμε σαφέστατα νήπια, προνήπια, έχουμε παιδιά από διαφορετικές χώρες, τώρα τα τελευταία χρόνια παιδιά που είναι πρόσφυγες οπότε κι εκεί χρειάζεται πολύ να αξιοποιήσουμε τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Αλλά θεωρώ πολλές φορές συνάδελφοι αξιοποιούν χωρίς να γνωρίζουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική και αυτό είναι ένα σημαντικό κομμάτι και είναι ένα σημείο που χρειάζεται περισσότερη εκπαίδευση. Δηλαδή για να κατανοήσουν. Μια επιμόρφωση. Νομίζω ότι είναι κάτι που το έχουν ανάγκη.</p>	<p>Από συναδέλφους που γνωρίζω προσπαθούν να εφαρμόσουν, όχι πάντα, δεν είναι πάντα εύκολο σίγουρα, αλλά νομίζω το κομμάτι της επιμόρφωσης χρειάζεται. Δηλαδή ακόμα και σε κάποιον που μπορεί να εφαρμόζει, ακόμα και σε αυτόν θεωρώ ότι είναι πολύ βοηθητικό το να επιμορφωθεί.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Σίγουρα κάποια σχολεία την εφαρμόζουν • Κάποιοι νηπιαγωγοί την αξιοποιούν χωρίς να γνωρίζουν για αυτή- έλλειψη επιμόρφωσης • Οι νηπιαγωγοί προσπαθούν να την εφαρμόσουν αλλά δεν είναι πάντα εύκολο- έλλειψη επιμόρφωσης
N6	<p>Θεωρώ ότι αυτή είναι μια πολύ δύσκολη ερώτηση... Θεωρώ ότι έχουν γίνει κάποια βήματα και ότι οι συνάδελφοι είναι πολύ πιο ενημερωμένες στο ότι κάποια πράγματα έχουν αλλάξει και ότι παλιά εργαλεία δε χρησιμεύουν πια. Τώρα αν εφαρμόζεται στα σχολεία δεν είμαι σε θέση να το ξέρω αλλά νομίζω ότι έχουνε την πρόθεση να</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Έχουν γίνει κάποια βήματα- υπάρχει διάθεση- υπάρχει περισσότερη ενημέρωση

	δούνε κάποια πράγματα αλλιώς. Μπορεί να μην ξέρουν ακριβώς το πώς αλλά υπάρχει μια διάθεση να δουν τα πράγματα αλλιώς μέσα στην τάξη.		
N7	Τα νηπιαγωγεία έχουνε περισσότερη δυνατότητα να το εφαρμόσουνε. Γιατί και το πρόγραμμα είναι ευέλικτο, δεν έχεις να βγάλεις την ύλη και μπορείς να διαμορφώσεις εσύ κάποια πράγματα, κάποιες συνθήκες. Αρκεί εσύ να το έχεις ως στόχο και άξονά σου. Αν ο στόχος σου και ο άξονάς σου είναι αυτός, μπορείς να δουλέψεις εκεί πέρα βρίσκοντας εναλλακτικές-εναλλακτικούς τρόπους τέλος πάντων στους χώρους που είσαι.	-	<ul style="list-style-type: none"> • Τα νηπιαγωγεία μπορούνε να την εφαρμόσουν πιο εύκολα λόγω του αναλυτικού προγράμματος • Εξαρτάται από τον εκπαιδευτικό και τους στόχους του
N8	Δεν ξέρω να σου πω αν είναι κάτι γενικευμένο αλλά σίγουρα υπάρχουν σε συνέδρια που πάω και βλέπω παρουσιάσεις ή σχολεία που πάω και βλέπω και δημοτικά όπως το 132 ας πούμε που είναι στην Γκράβα ή και άλλα σχολεία στην Κρήτη κάποια ή προς την Καρδίτσα κάποια άλλα. Δηλαδή ακούς κάποιες φορές σχολεία και παρουσιάσεις σχολείων ή διαβάζω στο διαδίκτυο ας πούμε αν κάτι πέσει στην αντίληψή μου ή ψάχνοντας, βλέπω ότι υπάρχει. Δεν ξέρω αν είναι γενικευμένο. Βλέπω ότι κάποιοι εκπαιδευτικοί το προσπαθούν. Τώρα πόσο γενικευμένο είναι ίσως και να μην είναι γιατί έχει άλλα τόσα που τα βλέπω και δεν είναι. Αλλά μπορεί σε όλα τα σχολεία να υπάρχει ένας	-	<ul style="list-style-type: none"> • Σίγουρα υπάρχουν σχολεία που εφαρμόζεται και δημοτικά π.χ. 132 Γκράβα • Κάποιοι εκπαιδευτικοί προσπαθούν να την εφαρμόσουν • Στην περιοχή (δήμο) που βρίσκεται το συγκεκριμένο νηπιαγωγείο υπάρχουν περίπου 10 νηπιαγωγεία-θεωρεί ότι 4-5 νηπιαγωγοί προσπαθούν να την εφαρμόσουν

	<p>εκπαιδευτικός που να προσπαθεί αλλά δεν μπορώ να το ξέρω. Αν μιλήσω εδώ για το Μοσχάτο Ταύρο που λίγο γνωρίζω, που είμαστε δέκα νηπιαγωγεία Μοσχάτο-Ταύρο που είναι ο ίδιος δήμος και είμαστε δέκα νηπιαγωγεία, θα σου πω με αυτή την οπτική μπορεί να δουλεύουνε 4-5 νηπιαγωγοί ίσως. Και σε κάθε νηπιαγωγείο υπάρχουν 3 νηπιαγωγοί. Δεν μπορώ να σου πω ποσοστό, μπορεί να υπάρχει και ένα νηπιαγωγείο που δεν ξέρω καθόλου πώς δουλεύουνε, που δεν μπορώ να τις εντάξω κάπου δηλαδή αλλά από αυτές που γνωρίζω συναδέλφους μπορώ να πω ότι είναι τόσοι.</p>		
N9	<p>Δεν έχω πάρα πολύ καλή εικόνα, έχω περάσει από διάφορα νηπιαγωγεία όλα αυτά τα χρόνια, έχω συνεργαστεί με διάφορες ηλικιακές ομάδες, εννοώ τις συναδέλφους και τις συναδέλφισσες. Θεωρώ ότι η μεγαλύτερης ηλικίας συνάδελφοι δεν έχουν μάθει να εργάζονται με αυτόν τον τρόπο. Νεότεροι όμως αλλάζουν τις πρακτικές τους και νομίζω ότι πειραματίζονται. Αυτό που έχω δει να γίνεται στην πράξη στο πλαίσιο ας πούμε αυτής της φιλοσοφίας, γιατί δε θέλω να το πω παιδαγωγική, ενώ μπορεί να είναι, τουλάχιστον όμως εμείς όπως το εισπράττουμε, το κατηγοριοποιώ ως μια προσωπική φιλοσοφία που μπορεί να έχει ο κάθε εκπαιδευτικός. Το έχω δει να λειτουργεί με εκπαιδευτικούς ειδικής</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Η μεγαλύτερης ηλικίας νηπιαγωγοί δεν την εφαρμόζουν γιατί δεν έχουν μάθει να εργάζονται με αυτό τον τρόπο • Οι νεότεροι νηπιαγωγοί πειραματίζονται με αυτή • Περισσότερο εφαρμόζεται από τους εκπαιδευτικούς της ειδικής γιατί είναι πιο ενημερωμένοι

	<p>αγωγής περισσότερο. Δηλαδή εκείνοι είναι πιο ενημερωμένοι, πιο πολύ αυτής της άποψης, πιο πολύ επειδή μπορούν να παρατηρούνε τις ιδιαιτερότητες που έχει κάθε μαθητής και δε βλέπουν απλώς το σύνολο της τάξης; Έχουν δηλαδή μια ματιά που παρατηρούν περισσότερο τα παιδιά οπότε προσπαθούν να βρουν τρόπους για να διευκολύνουν τη μαθησιακή διαδικασία του κάθε παιδιού. Οπότε θεωρώ ότι τα άτομα που έχουν δουλέψει πιο εξατομικευμένα ή μικρότερες ομάδες μπορούν να υποστηρίξουν καλύτερα αυτή τη διαφοροποιημένη διδασκαλία.</p>		
--	--	--	--

Εφαρμόζουν οι συγκεκριμένοι νηπιαγωγοί κάποιες φορές κάποιες πρακτικές της Διαφοροποιημένης Παιδαγωγικής;

Νηπιαγωγοί	Εφαρμόζουν οι συγκεκριμένοι νηπιαγωγοί κάποιες φορές κάποιες πρακτικές της Διαφοροποιημένης Παιδαγωγικής;	Στοιχεία	Έννοιες-Αποκωδικοποίηση
N1	(σκέφτεται, παύση) Προσπαθώ. Η επόμενη ερώτησή σου θα είναι ποιες πρακτικές για αυτό το σκέφτομαι. Αυτό το οποίο προσπαθώ να κάνω και θεωρώ ότι διαφοροποιεί αυτό που κάνω μέσα στην τάξη είναι το ότι θα προσπαθήσω να κάνω τα παιδιά να προσεγγίσουν ένα θέμα περισσότερο εμπειρικά. Δηλαδή αν	Ναι θα ήθελα. Απλά δεν τις έχω προσδιορίσει ακόμα. Ένα άλλο παράδειγμα, απλώς πούμε ήταν ότι τους έδωσα ένα βιβλίο και τους ζήτησα εξετάζοντας τον τίτλο να σκεφτούνε ποιο θα είναι το εξώφυλλο. Οπότε θα έπρεπε να συναποφασίσουνε το τι θα περιέχεται μέσα στον τίτλο και να συναποφασίσουνε τι	<ul style="list-style-type: none"> • Προσπαθεί • Θα ήθελε να την εφαρμόζει/αξιοποιεί περισσότερο αλλά δεν την έχει προσδιορίσει ακόμα

	<p>ασχολούμαστε με τα σχήματα για παράδειγμα, θα προσπαθήσω μέσω της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας να μπουν στη διαδικασία να ανακαλύψουν τα σχήματα και μετά να τα αξιοποιήσουν πάλι μέσα από ομάδες και να καταλήξουν σε ένα αποτέλεσμα. Να δούνε δηλαδή αυτά τα σχήματα που υπάρχουν γύρω μας πώς μπορούμε να τα αξιοποιήσουμε εμείς για να φτιάξουμε κάτι, να συνδυάσουν τη γνώση που θα τους δώσω εγώ από εδώ με πράγματα που θα έχουν εκείνα στο μυαλό τους ή από εμπειρίες δικές τους, για παράδειγμα με ένα κύκλο και με ένα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο θα μπορούσα να φτιάξω ένα αυτοκίνητο γιατί το έχω δει και ξέρω ότι είναι στρογγυλές οι ρόδες του. Να τους πω ότι εγώ σας δίνω αυτά τα σχήματα εσείς πρέπει να σκεφτείτε πού τα έχετε εντοπίσει στην καθημερινότητά σας και να φτιάξετε κάτι και να το αναπαράγετε μια εικόνα, νομίζω ότι αυτό προσπαθώ να κάνω. Να βάζω τα παιδιά στη διαδικασία να συνδυάζουν τις γνώσεις τους και τις εμπειρίες τους με αυτό που εγώ θέλω να τους μάθω πως ορίζεται στον κόσμο μας. Συν το ότι προσπαθώ να</p>	<p>εικόνα θα μπορούσαν να δημιουργήσουν.</p>	
--	---	--	--

	<p>τους βάζω μέσα από ομάδες να συνδυάζουν τις σκέψεις και τις πληροφορίες και όχι ατομικά. Αυτό προσπαθώ να κάνω. Επίσης, αναγκαστικά πάω με βάση τα βιώματά τους γιατί το αποτέλεσμα θα προκύψει από αυτό που ξέρουνε, δε θα τους το δώσω έτοιμο. Άρα αν δεν προκύψει ένα αποτέλεσμα εκεί καταλαβαίνω ότι υπάρχει ένα κενό. Επίσης, αν κάποιο παιδί έχει μεγάλο έλλειμα, γνωστικό ή εμπειριών, που εδώ υπάρχει πολύ έντονα, τότε εκεί προσπαθώ να τα ενισχύσω και να αντιμετωπίσω τη διαφορετικότητα που έχουν σε σχέση με το σύνολο με βάση τα ζευγάρια που θα δημιουργήσουνε. Προσπαθώ να βοηθάει ο ένας τον άλλον και ο ένας να αποτελεί πηγή γνώσεων για τον άλλον. Προσπαθώ να κάνω τα παραπάνω όσο πιο συχνά γίνεται γιατί τους αρέσει κιόλας, τροφοδοτούνται και αυτοί που υπολείπονται και ενισχύεται και η αυτοπεποίθηση αυτών που μπορούνε παραπάνω γιατί βοηθάνε τους άλλους. Άρα έχουν ένα κοινό, ένα όφελος και οι δύο.</p>		
N2	Ναι	-	• Ναι

<p>N3</p>	<p>Πιστεύω πώς ναι αν και η απάντηση θα ήταν εξαρτάται. Γιατί καμία χρονιά δεν είναι το ίδιο, πάντα σε οδηγεί η ομάδα και πάντα μπορεί να παλινδρομήσω... Σε πιο δασκαλοκεντρικές στάσεις. Αλλά όσο περνάνε τα χρόνια πολύ λιγότερο.</p>	<p>(παύση) Θα σου πω. Η περσινή ομάδα ήταν μια ομάδα πάρα πολύ εύκολη για μένα. Ήταν πάρα πολύ ώριμα τα παιδιά και να σου πω ότι φέτος και πέρυσι δούλευα 1-4 που σημαίνει ότι τα παιδιά είναι πολύ πιο κουρασμένα δηλαδή έχω το φαγητό και ελάχιστο χρόνο για να κάνουμε κάποια πράγματα. Ωστόσο ήταν μια πάρα πολύ δυνατή ομάδα, δουλεύαμε το σχολικό συμβούλιο όπου τα παιδιά παίρναν αποφάσεις μόνο τους για τα θέματα που τους αφορούσαν μέσα στην τάξη από το να λύνουν ζητήματα στις μεταξύ τους σχέσεις αλλά και στο να κάνουν προτάσεις για το τι θέλουν να κάνουν, για τη σχολική ζωή δηλαδή, κάναν τα ίδια προτάσεις. Ήταν μια ομάδα πάρα πολύ εύκολη, πάρα πολύ ώριμη και για μένα ήταν πάρα πολύ εύκολο όλο αυτό να στέκομαι ισότιμα απέναντί τους. Φέτος δεν είναι το ίδιο. Είναι μια ομάδα πολύ πιο δύσκολη που πρακτικές που έχω εφαρμόσει στο παρελθόν δεν μπορώ να τις εφαρμόσω. Δεν έχω κάνει σχολικό συμβούλιο. Ξεκινήσαμε, δεν είναι εύκολο. Γιατί έχουμε παιδιά με θεματάκια που ακόμα και τώρα δεν έχουμε κατορθώσει, το λέω έχουμε γιατί έρχεται</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Πιστεύει πώς ναι αλλά εξαρτάται από το πλαίσιο κάθε χρονιά και από το ωράριό της (πρωινό ή απογευματινό)
-----------	--	--	--

		<p>και από το πρωινό...Ναι. Δε βάζω ταμπέλες γιατί δεν έχουμε διαγνώσεις αλλά είναι παιδιά που θέλουν διάγνωση. Οπότε όλη η ομάδα λειτουργεί πιο δύσκολα. Γιατί δεν μπορούμε να πάρουμε αποφάσεις σαν ομάδα γιατί δεν έχουμε ησυχία, υπάρχει πάντα μια ένταση κι έχουμε να λύνουμε πρακτικά ζητήματα ποιος χτύπησε ποιον, που η ομάδα έχει πλέον ισορροπήσει, δε χτυπάει κανείς κανέναν εκτός από δύο παιδιά που έχουν πρόβλημα. Που δεν είναι μόνο το χτυπάω, υπάρχουν συμπεριφορές που είναι αψυχολόγητες αυτό που λέμε εμείς, αυτό που λέω εγώ. Δηλαδή μπορεί να χτυπήσει χωρίς λόγο, συνέχεια φωνάζει, βρίζει, όλα αυτά. Οπότε σε πάει κάθε φορά η ομάδα για το πώς αντιδράς κι εσύ. Παρόλα αυτά πάντα στέκομαι κοντά στα παιδιά δίνοντάς τους και επιλογές στο τι θέλουν τα ίδια να κάνουν. Ναι θα έλεγα ότι έχουν περάσει αρκετά χρόνια, ίσως αδικώ και τον εαυτό μου, δεν είμαι δασκαλοκεντρική πια, ναι.</p>	
N4	<p>Αν εγώ το εφαρμόζω μέσα στην τάξη; Προσπαθώ ναι. Προσπαθώ. Δεν το πετυχαίνω πάντα γιατί θεωρώ ότι για να το πετύχεις πρέπει να παρατηρήσεις αρκετά έτσι</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Προσπαθεί αλλά δεν το πετυχαίνει πάντα- απαιτείται συστηματική παρατήρηση για την κατανόηση του πλαισίου

ώστε να έχεις καταλάβει τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του κάθε παιδιού έτσι ώστε να μπορέσεις να καλύψεις αυτά που χρειάζεται το κάθε παιδί. Και όταν λέω διαφοροποιημένη εννοώ ότι μέσα στις ομάδες εργασίας, μέσα στις ομάδες με τις οποίες τα παιδιά δημιουργούν τις δραστηριότητές τους, να μπορέσεις να δώσεις στο κάθε παιδί κάτι που να μπορεί να προσφέρει, να το δείξει στην ομάδα και να προσφέρει τη βοήθειά τους προς αυτό.

Παραδείγματος χάρη τώρα που κάνουμε κάτι για την τέχνη υπάρχουν παιδιά μέσα στο τμήμα τα οποία λόγω του ότι είναι παιδιά του τμήματος ένταξης δεν μπορούν να κάνουν παραδείγματος χάρη ένα περίγραμμα. Άρα ένα άλλο παιδί που μπορεί και τελειώνει πιο γρήγορα τη δική του δραστηριότητα, στην ομαδική εργασία παραδείγματος χάρη, θα μπορέσει να κάνει ένα περίγραμμα για αυτά τα παιδιά και εκείνα μετά να μπορέσουν να το γεμίσουν το περίγραμμα. Δηλαδή η ανάγκη του ενός παιδιού δεν είναι η ίδια με το άλλο. Άρα προσπαθούμε να δούμε τι μπορεί να κάνει και πώς μπορούμε να ανταποκριθούμε προς αυτό. Υπάρχουν παιδιά

	<p>που παραδείγματος χάρη τους αρέσει να κινούνται μέσα στο χώρο. Αυτό θα μας βοηθήσει έτσι ώστε αυτά τα παιδιά να δράσουν ως μέντορες για τα υπόλοιπα με το να δείξουν κάποιες κινήσεις στα υπόλοιπα παιδιά που ενδεχομένως να μην έχουν αυτή την αντίληψη της κίνησης του σώματός τους μέσα στο χώρο. Και έτσι λοιπόν έχουμε μια αυτορρύθμιση όσον αφορά τη δραστηριότητα και μια αυτορρύθμιση ως προς τη συμπεριφορά. Γιατί αν τα παιδιά αυτά που τους αρέσει να κινούνται στο χώρο πετύχουν αυτό που θέλουν με το να το κάνουν αμέσως η δραστηριότητα θα είναι πολύ ευχάριστη για εκείνα. Και θα δράσει πάρα πολύ καλά και για τα υπόλοιπα παιδιά γιατί θα δουν ότι ένας φίλος τους μπορεί να το κάνει αυτό και εδώ εφαρμόζεται η θεωρία της επικείμενης εγγύτητας του Βιγκότσκι. Βλέπω ότι ο φίλος μου μπορεί να το κάνει άρα και εγώ μπορώ να το κάνω. Και αμέσως έχουμε πετύχει τα παιδιά να αγαπήσουν μια δραστηριότητα και να καταφέρουν το καλύτερο δυνατό για να την πετύχουν</p>		
N5	<p>Τώρα αν αναλογιστούμε ότι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική έγκειται στο</p>	<p>1. Εντάξει δεν είναι πάντα εφικτό</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Πιστεύει πώς ναι δεδομένου με το τι έχει καταλάβει η

	<p>να προσπαθείς να διαφοροποιείς λίγο το περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος, να αξιοποιείς κάποιες διαφορετικές στρατηγικές μάθησης και διδασκαλίας, πιστεύω πως ναι. Προσπαθώ και εφαρμόζω την παιδαγωγική Φρενέ στο νηπιαγωγείο. Ένα παράδειγμα ας πούμε τα μικρά βιβλία που δημιουργούμε με τους μαθητές, οπότε κάθε παιδί έχει τη δυνατότητα να είναι και συγγραφέας και εικονογράφος οπότε κάθε παιδί παίρνει ένα ρόλο μέσα στην τάξη. Προσπαθώ εγώ προσωπικά, κάθε παιδί να είναι εκεί που αισθάνεται άνετα και ας το πούμε εντός εισαγωγικών εκεί που είναι καλός ή καλή. Και στη συνέχεια όμως να εξελίσσεται και να μπορεί να ασχοληθεί και με αντικείμενο που ίσως να αισθάνεται ότι να εδώ μπορεί να μην τα καταφέρω αλλά θεωρώ ότι εξελικτικά θα προσπαθήσει. Η παιδαγωγική Φρενέ έχει τέτοιες τεχνικές, δημιουργούμε με τα παιδιά αυτοσχέδια παιχνίδια, κάνουμε ψηφιακές αφηγήσεις, και γενικώς διάφορες δράσεις που θέλω να βοηθήσω κάθε παιδί να βρει το δικό του ρόλο στην ομάδα</p>	<p>2. Δεν ξέρω τώρα, εκεί είναι ένα θέμα, για αυτό λέω ότι χρειάζεται παραπάνω επιμόρφωση γιατί... δεν ξέρω γιατί... Μπορεί να μην το συνειδητοποιώ ότι το κάνω το κομμάτι αυτό. Εντάξει ίσως σαν δυσκολίες για παράδειγμα στο να εφαρμόσεις τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική θεωρώ ότι σίγουρα είναι ο αριθμός των παιδιών. Τα τελευταία χρόνια για παράδειγμα έχουμε 25 παιδιά σίγουρα. Φέτος για παράδειγμα εγώ είμαι στο ολόημερο και από μια ώρα και μετά έχω μια ομάδα 15 παιδιών σαφέστατα είναι πιο εύκολο να δουλέψεις την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και τα παιδιά έχουν μάθει να λειτουργούν καλύτερα σε ομάδες, σίγουρα είναι πιο δύσκολο να το διαχειριστείς στις πιο μεγάλες ομάδες από την αρχή. Για</p>	<p>ίδια ότι είναι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δεν είναι πάντα εφικτό- χρειάζεται παραπάνω επιμόρφωση ή μπορεί να μην το συνειδητοποιεί πάντα ότι την εφαρμόζει • Εξαρτάται από τον αριθμό των παιδιών και το ωράριό της (πρωινό ή απογευματινό)
--	--	--	--

		<p>παράδειγμα ας πούμε την ώρα που έχουμε συνδιδασκαλία με τη συνάδελφο, είναι πολύ πιο εύκολο, όταν είναι 25 παιδιά και δύο εκπαιδευτικοί είναι πολύ πιο εύκολο. Σαφέστατα όμως θεωρώ ότι μπορεί και να μου λείπει ένα κομμάτι επιμόρφωσης στο να μπορώ να διαχειριστώ καλύτερα...</p>	
N6	<p>Θεωρώ ότι κινούμαι σε αυτή την κατεύθυνση και ότι πάντα υπάρχουν σημεία βελτίωσης γιατί προσπαθώ να αναγνωρίζω όλες τις διαφορετικές όψεις και τις δεξιότητες των μαθητών και των μαθητριών και να προσαρμόζω το εκπαιδευτικό μου πρόγραμμα, τον προγραμματισμό, το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων πάνω σε αυτές τις ανάγκες και σε αυτές τις γνώσεις που έχουν και προϋπάρχουν με στόχο να τις διευρύνω και να είναι χαρούμενα τα παιδιά μέσα στην τάξη. Κινούμαι σε αυτή την κατεύθυνση οπότε σίγουρα αγγίζω κάποιες αρχές τις διαφοροποιημένης παιδαγωγικής αλλά</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Θεωρεί ότι κινείται σε αυτή την κατεύθυνση- υπάρχουν πάντα σημεία βελτίωσης

	σίγουρα υπάρχουν και σημεία να βελτιώσω.		
N7	<p>Τα τελευταία χρόνια πολύ συστηματικά, αλλά είχα την τύχη από την πρώτη χρονιά που μπήκα σε τάξη να μνηθώ στην παιδαγωγική Φρενέ. Στο πρώτο σχολείο που δούλεψα ήταν μια νηπιαγωγός η οποία μας κατηύθυνε τέλος πάντων εμάς τις νεότερες, είχε εμπειρία από τη Γαλλία και βοηθούσε πολύ, μας έλεγε πάρα πολύ για το Φρενέ, τις τεχνικές του, απλά εμείς είμασταν χωρίς εμπειρία και δυσκολευόμασταν πάρα πολύ να το κατανοήσουμε αυτό το πράγμα. Τέλος πάντων στην πορεία άρχισα σιγά σιγά να εφαρμόζω πολλές από τις τεχνικές, τώρα νομίζω είμαι σε μια φάση που πρέπει να έχουμε όλη την γκάμα μέσα στην τάξη, από το συμβούλιο της τάξης που είναι κάτι πάρα πολύ... είναι κορυφαία ως το πούμε τεχνική όσον αφορά την ενδυνάμωση της ομάδας, τη δημοκρατία, την ισότητα, την έκφραση των παιδιών ακόμα και των μικρών κι έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία το πώς ως πούμε βλέπεις να ανταποκρίνονται και όποτε υπάρχει ένα θέμα σου λένε τα πιτσιρίκια «κυρία να κάνουμε συμβούλιο τώρα» (γέλιο) και το ζητάνε. Κάνουμε</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Τα τελευταία χρόνια πολύ συστηματικά

μικρά βιβλία, κάνουμε εφημερίδα, δουλεύουμε πολύ το τι νέα που από κει πέρα πολλές φορές βγάζουμε ένα σχέδιο εργασίας που μπορεί να βρούμε το κέντρο ενδιαφέροντος ενός παιδιού και κάνουμε πολλές εξόδους στην κοινότητα. Βγαίνουμε δηλαδή αρκετά έξω από το σχολείο. Έχουμε πάει επίσκεψη στο φούρνο, έχουμε πάει στη λαϊκή, έχουμε πάει στην εκκλησία, έχουμε κάνει το γύρω των τετραγώνων, δουλεύουμε πολύ με τη γειτονιά. Τώρα κάνουμε ρομποτική και στη ρομποτική κάναμε μια μακέτα της γειτονιάς που η γειτονιά μας δεν έχει κάτι εδώ κοντά κάτι πολύ... ένα κτίριο ενδιαφέρον, ένα τοπόσημο κατι σημαντικό. Ωστόσο έχει πάρει το όνομά της από τους καλλιτέχνες, από το Νικόλαο Γκύζη, και όλοι οι δρόμοι είναι δρόμοι με καλλιτέχνες και κτλ. Ζωγράφους, γλύπτες, οπότε πήραμε αφορμή από αυτό και γνωρίζουμε το έργο των καλλιτεχνών τώρα. Του Γκύζη, του Λύτρα, του Δρόση. Και στη ρομποτική τώρα τα παιδιά ξεναγούνε. Είναι η Μπιμπότ, ένα ρομποτάκι μελισσούλα, το οποίο το προγραμματίζουν τα παιδιά και κάνει τις διαδρομές ανάλογα με τις

εντολές που του δίνουνε. Λοιπόν , η Μπιμπότ θεωρείται κάτι σαν ο έξτρα μαθητής της τάξης. Πολλές φορές ζωντανεύει κιόλας κτλ. Τέλος πάντων, είπε κάποια στιγμή όλα καλά, της αρέσει στο σχολείο, όλα τέλεια, αλλά στενοχωριέται που όταν βγαίνουν τα παιδιά έξω δεν την παίρνουνε μαζί τους. Οπότε ένα βράδυ έπεσε και κοιμήθηκε και εκεί που κοιμήθηκε είδε ένα όνειρο ότι έκανε βόλτες στη γειτονιά. Έστριψε δεξιά, αριστερά και είδε το λόφο Φινόπουλου, εκτός από αυτές τις κοντινές βόλτες, εδώ 5 τετράγωνα παρακάτω μας είναι ο λόφος Φινόπουλου. Ένα πολύ όμορφο δασάκι με ένα μεγάλο πλάτανο και εκεί πέρα πηγαίνουμε και κάνουμε πολλές δραστηριότητες, είναι κάτι ας πούμε σαν υπαίθρια τάξη. Βγαίνουμε αρκετές φορές το χρόνο, κάνουμε πολλές εκδηλώσεις ανοιχτές για τους γονείς, τα παιδιά, σαββατοκύριακα, τα παιδιά της γειτονιάς. Ήταν πολύ εγκαταλειμένος ο λόφος πριν 4 χρόνια και με τις ενέργειες τις δικές μας και με την επιθυμία των παιδιών , παρενέβη η περιφέρεια, αναπλάστηκε ο λόφος, γίναν τα παγκάκια, η παιδική χαρά, το νερό, φυτέψαμε, έχουμε κάνει διήμερα-

<p>τριήμερα εκεί πέρα, γιορτές με 500 άτομα κάθε μέρα, και πολύς κόσμος που έρχεται βοηθάει, υποστηρίζει, εργαστήρια εικαστικά, πολλά πράγματα. Λοιπόν, οπότε η Μπιμπότ βγαίνει από το σχολείο, βλέπει το λόφο Φινόπουλου, α και θυμάται ότι εδώ λένε τα παιδιά ότι έχει ψηλά δέντρα, πουλιά και ησυχία. Μετά προχωράει, βλέπει την οδό Δρόση και φαντάζεται ότι βλέπει τα αγάλματα που έκανε ο Δρόσης του θεού Απόλλωνα και της θεάς Αθηνάς που είναι έξω από την Ακαδημία Αθηνών. Μετά προχωράει πιο πάνω την οδό Λύτρα και βλέπει στις προσόψεις των κτιρίων τα κάλαντα, την προσμονή, το καράβι που καίγεται, και πιο πάνω στην οδό Γκύζη θυμάται που λένε τα παιδιά ότι από το Νικόλαο Γκύζη πήρε το όνομα η γειτονιά, ο πιο μεγάλος δρόμος της γειτονιάς, και βλέπει το κρυφό σχολειό, το κοριτσάκι με το βιβλίο στο χέρι, την αποστήθιση του Γκύζη και ένα ζαχαροπλάστη. Και τέλος πάντων, αφού κάνει όλη αυτή τη διαδρομή η μελισσούλα λέει «α τι ωραία βόλτα» αλλά εκείνη την ώρα μπαίνουν τα παιδιά στο σχολείο. Και της λένε «μελισσούλα, μελισσούλα» και κάνει αυτή «αχ όνειρο</p>		
--	--	--

	έβλεπα;». Αυτό μπορούμε να κατεβείτε κάτω και να το δείτε γιατί το έχουμε στημένο, θα πάρουμε μέρος στο διαγωνισμό ρομποτικής. Ήταν να γίνει πριν δύο βδομάδες αλλά λόγω κακοκαιρίας δεν έγινε και θα γίνει το επόμενο σαββατοκύριακο.		
N8	Θεωρώ ότι ναι η προσέγγισή μας είναι αυτή, και η δική μου προσέγγιση ότι είναι αυτή. Έτσι πιστεύω.	-	<ul style="list-style-type: none"> • Θεωρεί ότι αυτή είναι η προσέγγισή της
N9	Νομίζω ναι γιατί με ενδιαφέρει, παρατηρώ το κάθε παιδί, και με ενδιαφέρει το κάθε παιδί να μπορέσει να δώσει το δυναμικό του μέσα σε αυτό που κάνει. Οπότε κυρίως επειδή δουλεύω με ομάδες οι οποίες αλλάζουν και περνώντας μέσα από κάθε ομάδα και συζητώντας μέσα σε κάθε ομάδα θεωρώ ότι προσπαθώ το κάθε ένα παιδάκι να δώσει κάτι από αυτό που μπορεί. Είτε αυτό θα είναι σε προφορικό επίπεδο είτε θα είναι μέσα από μια κατασκευή, είτε θα είναι πολύ δουλεύω το θέατρο. Όλα να πάρουν το λόγο με τον τρόπο που μπορούν με το σώμα τους, με το λόγο τους.	-	<ul style="list-style-type: none"> • Πιστεύει πως ναι-προσπαθεί

Γιατί οι νηπιαγωγοί επιλέγουν τη Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική;

Νηπιαγωγοί	Γιατί οι νηπιαγωγοί επιλέγουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική;	Στοιχεία	Έννοιες- Αποκωδικοποίηση
N1	-	<p>Προσπαθώ να βοηθάει ο ένας τον άλλον και ο ένας να αποτελεί πηγή γνώσεων για τον άλλον. Προσπαθώ να κάνω τα παραπάνω όσο πιο συχνά γίνεται γιατί τους αρέσει κιόλας, τροφοδοτούνται και αυτοί που υπολείπονται και ενισχύεται και η αυτοπεποίθηση αυτών που μπορούνε παραπάνω γιατί βοηθάνε τους άλλους. Άρα έχουν ένα κοινό, ένα όφελος και οι δύο.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Επειδή αρέσει στα παιδιά • Αποτελούν πηγή γνώσεων ο ένας για τον άλλον • Αλληλοβοήθεια • Τροφοδοτούνται αυτοί που υπολείπονται • Ενισχύεται η αυτοπεποίθηση αυτών που βοηθάνε • Όφελος για όλους
N2	<p>Γιατί ταιριάζει με τον τρόπο σκέψης μου, γιατί θεωρώ ότι πραγματικά είναι ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά μπορούν να αποδώσουν καλύτερα. Γιατί όλα τα παιδιά καταφέρνουν να κάνουν κάτι και δε νιώθουν απογοήτευση. Και όταν τα παιδιά δε νιώθουν απογοήτευση για τον εαυτό τους μπορούν να κάνουν πάρα πολλά πράγματα. Έχω παιδάκια που δεν μπορούν να ζωγραφίσουν καλά. Λένε «αχ εγώ δεν μπορώ να το κάνω». Ωραία μπορεί να το εκφράσει καλύτερα, μπορεί να το ψάξει στον υπολογιστή, μπορεί χίλια δύο άλλα πράγματα. Όταν νιώσει καλά με τον εαυτό του θα τολμήσει και να πάει να ζωγραφίσει. Έχω μικρά παιδάκια φέτος. Υπάρχει απόσταση στο γνωστικό επίπεδο. Έχω πολλά προνήπια και μάλιστα μικρά παιδάκια και νήπια και κάποιες ιδιαίτερες</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Επειδή ταιριάζει με τον τρόπο σκέψης της • Τα παιδιά αποδίδουν καλύτερα με αυτόν τον τρόπο • Όλα τα παιδιά καταφέρνουν να κάνουν κάτι με το δικό τους τρόπο και δε νιώθουν απογοήτευση-δυνατότητα για εξέλιξη και ενίσχυση αυτοπεποίθησης

	<p>περιπτώσεις με δυσκολίες με διάφορα μαθησιακά, συναισθηματικά, είναι λίγο δύσκολο το τμήμα φέτος. Εντάξει για να μπορέσουμε να λειτουργήσουμε ο καθένας έχει βρει πού μπορεί να πατήσει. Υπάρχουν πάρα πολλά παιδιά με πολλή ένταση και προσπαθούμε να συνδυάσουμε καμιά φορά τα ασυνδύαστα αλλά θεωρώ ότι όλα γίνονται.</p>		
N3	<p>Γιατί επιλέγω να δουλέψω με τέτοιες πρακτικές... Γιατί έχω βιώσει πάρα πολύ το άλλο μοντέλο, δηλαδή ξεκίνησα με μια εκπαίδευση διαφορετική που έμπαινα μέσα στην τάξη προετοιμασμένη, έκανα πάρα πολύ όμορφα πράγματα και ένιωθα πάρα πολύ ωραία. Με δασκαλοκεντρικό δηλαδή εγώ σχεδίαζα, εγώ έκανα σε όλη την ομάδα, είχα τον έλεγχο της τάξης. Αυτό που συνειδητοποίησα καθώς άρχισα εγώ να κάνω βήματα προς μια άλλη παιδαγωγική, θα την πω πιο βιωματική, πιο δημοκρατική, πιο παιδοκεντρική και αυτό που λέμε και διαφοροποιημένη, έκανα πάρα πολύ ωραία πράγματα, και προγράμματα και όλα αλλά στο τέλος της κάθε χρονιάς δεν μπορώ να πω ότι γνώριζα το κάθε παιδί μου ξεχωριστά τι ξέρει, τι δεν ξέρει, τι έχει εισπράξει, τίποτα. Άρα ξέρω πολύ καλά γιατί δε συνεχίζω με αυτόν τον τρόπο. Δηλαδή αυτό που σου έλεγα που έχω μάθει από την Ανδρούσου είναι ότι έχεις κάποια εργαλεία. Ένα βασικό εργαλείο είναι το να</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Βαθιά γνώση του πλαισίου • Γνώση της εξέλιξης του κάθε παιδιού στο τέλος της χρονιάς • Δυνατότητα αυτοαξιολόγησης της ίδιας • Κάθε παιδί παίρνει αυτό που χρειάζεται με τον τρόπο που χρειάζεται

γνωρίζεις το πλαίσιο, αυτό που λέει η Αλεξάνδρα να γνωρίζεις πολύ καλά το παιδί σου, το κάθε παιδί που μπαίνει μέσα στην τάξη. Πέρα από το ότι γνωρίζεις πάρα πολύ καλά την ηλικία αυτή, τα παιδιά αυτής της ηλικίας, που αυτό το ήξερα και παλιά, συνειδητοποίησα ότι είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζεις το κάθε παιδί σου. Και είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζεις και πίσω από το παιδί. Το οικογενειακό του πλαίσιο, το οικονομικό του πλαίσιο, το πολιτισμικό του. Όλο αυτό το πακέτο που κουβαλάει κάθε παιδί σε κάνει να το κατανοείς καλύτερα, τη συμπεριφορά του, το γνωστικό του επίπεδο. Άρα μπορείς να δώσεις, από τη στιγμή που έχεις στόχο να τα δώσεις όλα αυτά με το καλημέρα, κάνοντας μια αξιολόγηση στην αρχή που είναι διαπιστωτική. Δηλαδή κάθε παιδί ποιο είναι το επίπεδό του, πώς συμπεριφέρεται μέσα στην τάξη, σε βοηθάει να δώσεις και στην ομάδα σου και να κατανοείς τη δυναμική της ομάδας αλλά και το κάθε παιδί ξεχωριστά. Και να του δώσεις αυτό που χρειάζεται. Ή με τον τρόπο που το χρειάζεται. Αυτά τα κατανοώ ότι είναι σημαντικά επειδή ξέρω ότι δεν τα έκανα παλιά. Κι έφτανες στο τέλος και ήξερες ότι αυτά τα πράγματα μπορεί να μην ήταν καλά, αυτό το παιδί μπορεί να μην μπόρεσα να το βοηθήσω, το έβλεπες, αλλά δεν ήξερες γιατί. Εγώ δεν ήξερα. Οπότε ένα κομμάτι που έχω μάθει πολύ καλά είναι αυτό, το πλαίσιο

	<p>του παιδιού, το οικογενειακό, το πολιτισμικό, το να γνωρίζεις κάθε παιδί, το τι φέρνει και το πώς είναι μέσα στην τάξη και ατομικά το κάθε παιδί. Τι έχω πετύχει... Μου λες γιατί επιλέγω να δουλεύω έτσι. Γιατί στο τέλος της χρονιάς ξέρω πώς έχει έρθει ένα παιδί, το κάθε παιδί, και που έχει φτάσει. Και μέσα από όλο αυτό μπορώ να αξιολογώ και τον εαυτό μου, τι έκανα σωστά και τι δεν έκανα. Γιατί δεν τα κάνουμε όλα σωστά. Αν και αυτό θα πρέπει να το ξέρεις. Ας πούμε για παράδειγμα, μια χρονιά είχα πέντε παιδιά δασκάλων. Συνειδητοποίησα κάποια στιγμή ότι σε ρουφούσαν πάρα πολύ. Γιατί μιλούσαν πάρα πολύ, είχαν ένα πολύ καλό επίπεδο, είχαν πολύ άνεση στο λόγο και θάρρος να μιλήσουν και στην ομάδα. Άρα πολύ εύκολα εκεί κάποια παιδιά μπορεί να χαθούν. Όλο αυτό το είδα μέσα από δικό μου αναστοχασμό, όπου όλο αυτό σε ρουφάει και κάνεις ένα στοπ για να δώσεις βάρος και στα άλλα παιδιά.</p>		
N4	-	<p>Αν εγώ το εφαρμόζω μέσα στην τάξη; Προσπαθώ ναι. Προσπαθώ. Δεν το πετυχαίνω πάντα γιατί θεωρώ ότι για να το πετύχεις πρέπει να παρατηρήσεις αρκετά έτσι ώστε να έχεις καταλάβει τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του κάθε παιδιού έτσι ώστε να μπορέσεις να καλύψεις αυτά που χρειάζεται το κάθε παιδί. Και όταν λέω διαφοροποιημένη εννοώ ότι μέσα στις ομάδες εργασίας, μέσα στις ομάδες με τις</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κάθε παιδί συμμετέχει και προσφέρει στην ομάδα με το δικό του τρόπο • Αλληλοβοήθεια • Διαφορετικές ανάγκες του κάθε παιδιού • Ενισχύεται η αυτοπεποίθηση των παιδιών • Γνώση του πλαισίου και προσαρμογή της διδασκαλίας

	<p>οποίες τα παιδιά δημιουργούν τις δραστηριότητές τους, να μπορέσεις να δώσεις στο κάθε παιδί κάτι που να μπορεί να προσφέρει, να το δείξει στην ομάδα και να προσφέρει τη βοήθειά τους προς αυτό. Παραδείγματος χάρη τώρα που κάνουμε κάτι για την τέχνη υπάρχουν παιδιά μέσα στο τμήμα τα οποία λόγω του ότι είναι παιδιά του τμήματος ένταξης δεν μπορούν να κάνουν παραδείγματος χάρη ένα περίγραμμα. Άρα ένα άλλο παιδί που μπορεί και τελειώνει πιο γρήγορα τη δική του δραστηριότητα, στην ομαδική εργασία παραδείγματος χάρη, θα μπορέσει να κάνει ένα περίγραμμα για αυτά τα παιδιά και εκείνα μετά να μπορέσουν να το γεμίσουν το περίγραμμα. Δηλαδή η ανάγκη του ενός παιδιού δεν είναι η ίδια με το άλλο. Άρα προσπαθούμε να δούμε τι μπορεί να κάνει και πώς μπορούμε να ανταποκριθούμε προς αυτό. Υπάρχουν παιδιά που παραδείγματος χάρη τους αρέσει να κινούνται μέσα στο χώρο. Αυτό θα μας βοηθήσει έτσι ώστε αυτά τα παιδιά να δράσουν ως μέντορες για τα υπόλοιπα με το να δείξουν κάποιες κινήσεις στα υπόλοιπα παιδιά που ενδεχομένως να μην έχουν αυτή την αντίληψη της κίνησης του σώματός τους μέσα στο χώρο. Και έτσι λοιπόν έχουμε μια αυτορρύθμιση όσον αφορά τη δραστηριότητα και μια αυτορρύθμιση ως προς τη</p>	
--	---	--

		<p>συμπεριφορά. Γιατί αν τα παιδιά αυτά που τους αρέσει να κινούνται στο χώρο πετύχουν αυτό που θέλουν με το να το κάνουν αμέσως η δραστηριότητα θα είναι πολύ ευχάριστη για εκείνα. Και θα δράσει πάρα πολύ καλά και για τα υπόλοιπα παιδιά γιατί θα δουν ότι ένας φίλος τους μπορεί να το κάνει αυτό και εδώ εφαρμόζεται η θεωρία της επικείμενης εγγύτητας του Βιγκότσκι. Βλέπω ότι ο φίλος μου μπορεί να το κάνει άρα και εγώ μπορώ να το κάνω. Και αμέσως έχουμε πετύχει τα παιδιά να αγαπήσουν μια δραστηριότητα και να καταφέρουν το καλύτερο δυνατό για να την πετύχουν</p>	
N5	<p>Αν πούμε ότι την εφαρμόζω, γιατί ειλικρινά δεν ξέρω (γέλιο), απλά με ότι στρατηγική αξιοποιώ, θέλω να μπορεί πρώτα από όλα κάθε παιδί να αισθάνεται άνετα στο σχολείο. Κι όταν λέω άνετα, ασφάλεια, να αισθάνεται ότι περνάει καλά γιατί είναι πολύ σημαντικό και αυτό, ότι πολλά παιδιά έρχονται στο σχολείο και κάποιο παιδί μπορεί να βαριέται, κάποιο παιδί μπορεί σίγουρα να αισθάνεται μια ανασφάλεια γιατί είναι μακριά από το σπίτι. Όλα αυτά που φέρνουν τα παιδιά από το σπίτι στο σχολείο θέλω να τα αξιοποιώ με διάφορους τρόπους και να δώσω τη δυνατότητα στο κάθε παιδί ατομικά αλλά και την ομάδα την μεγάλη για παράδειγμα, να αναπτύξει δεξιότητες, να αναπτύξει γνώσεις, οπότε νομίζω για αυτό... Το γεγονός ότι υπάρχει και η</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Αίσθημα ασφάλειας και χαράς για το σχολείο • Γνώση του πλαισίου • Αξιοποίηση των δεξιοτήτων του κάθε παιδιού ατομικά αλλά και μέσα στην ομάδα

	<p>ανομοιογένεια μέσα στην τάξη είναι πολύ σημαντικό διότι δίνεις σημασία σε κάθε παιδί και σε όλα σίγουρα τα παιδιά. Όπως στα παιδιά δίνεις πράγματα έτσι και από αυτά παίρνεις. Οπότε νομίζω ότι είναι σημαντικό αυτό.</p>		
N6	<p>Γιατί λειτουργεί, γιατί εγώ είμαι πιο επαγγελματικά επαρκείς και αυτό με κάνει χαρούμενη, όταν βρίσκω τρόπους να καταλάβω κάθε παιδί ξεχωριστά, πώς λειτουργεί μέσα στην ομάδα και βλέπω ότι με βάση αυτή τη γνώση μπορώ να βοηθήσω το παιδί στην πρόοδό του. Οπότε αυτό με γεμίζει ικανοποίηση και μεγάλη χαρά όταν βλέπω ότι τα παιδιά μέσα σε αυτό το πλαίσιο βλέπω να χαίρονται και να έχουν κίνητρο να συμμετέχουν.</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Αίσθημα επαγγελματικής ικανοποίησης και επάρκειας • Γνώση του πλαισίου ατομικά • Δυνατότητα εξέλιξης του κάθε παιδιού • Δίνει το κίνητρο στα παιδιά να συμμετέχουν και να χαίρονται
N7	<p>Γιατί μέσα από όλες αυτές τις δραστηριότητες συμμετέχουν όλα τα παιδιά. Αν βάλω ως πούμε ένα θέμα, τα ζώα της ζούγκλας, μπορεί κάποια παιδιά να μην έχουν καμία παράσταση, καμία εικόνα. Αν και τώρα με την τηλεόραση, με τα κινούμενα σχέδια λίγο δύσκολο, ωστόσο υπάρχει και αυτή η πιθανότητα. Το να τους πεις όμως «παιδιά πήγαμε στη λαϊκή-θέλετε να γράψουμε ένα άρθρο για την εφημερίδα;» όλοι έχουνε κάτι να πούνε, τι τους άρεσε, τι ψωνίσανε, τι είδανε, ή ξέρω γω για το σχολείο. Το άμεσο βίωμα απελευθερώνει τα παιδιά από άγχος του να μιλήσουνε. Και μιλάνε πολύ ελεύθερα και συμμετέχουνε</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Συμμετοχή όλων των παιδιών • Γνώση του πλαισίου-αξιοποίηση των βιωμάτων των παιδιών και των ενδιαφερόντων τους • Τα παιδιά είναι ισότιμα μέλη της ομάδας

	<p>δουλεύοντας τις γραμμές στην αρχή της χρονιάς. Είχαμε κάνει γραμμές κάτω τις περπατήσανε, τις τραγουδήσανε, τις ζωγραφίσανε, με πολλούς τρόπους τέλος πάντων, τις κάναμε σαν ανάγλυφα γλυπτά εκεί πέρα. Και στο τέλος κάναμε ιστορίες για γραμμές, μικρά βιβλία. Τα κάνανε, τα πήρανε στο σπίτι, τα ευχαριστηθήκανε πάρα πολύ τα παιδιά. Είναι κάτι που τα αφορά, κάτι που είναι μέσα στη ζωή τους και τα απελευθερώνει από το άγχος νομίζω. Συμμετέχουνε όλοι, είναι όλοι ισότιμα μέλη της ομάδας, μου αρέσει το κλίμα που υπάρχει στην τάξη. Δεν είναι ακριβώς ισότητα. Είναι πολύ δύσκολο να πετύχεις την ισότητα στην εκπαίδευση. Και όσο περνάνε τα χρόνια και με προβληματίζει περισσότερο ας πούμε για τις ίσες ευκαιρίες που λέμε ή ίδια αποτελέσματα σε όλα τα παιδιά νομίζω ότι είναι αδύνατον αυτό.</p>		
N8	<p>Εγώ νομίζω δεν έχει να κάνει γιατί την επιλέγω για τη συγκεκριμένη τάξη, νομίζω ότι ο τρόπος γενικότερα που πρέπει ένας εκπαιδευτικός να δουλεύει και καλό είναι να το δούνε οι περισσότεροι είναι αυτός. Γιατί εμένα με βοηθάει πάρα πολύ να δουλεύω με τα παιδιά ουσιαστικά και όχι να κάνω πράγματα για να περάσω τη μέρα. Δεν είναι ότι την έχω επιλέξει για το συγκεκριμένο τμήμα ή για τη συγκεκριμένη ομάδα των παιδιών αλλά η αλήθεια είναι ότι όποια ομάδα παιδιών και να έχεις όταν έχεις στο μυαλό σου ότι</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Επειδή τα παιδιά έχουν διαφορετικές ανάγκες και αφετηρίες-προσαρμογή της διδασκαλίας • Εμπλοκή του κάθε παιδιού με το δικό του τρόπο • Αλληλοβοήθεια • Κινητοποίηση σταδιακά όλων των παιδιών • Γνώση του πλασίου

έχεις πολύ διαφορετικά παιδιά που έχουν έρθει από πολύ διαφορετικές αφετηρίες, από διαφορετικές κουλτούρες. Που για μένα διαφορετική κουλτούρα είναι και όλα τα ελληνόπουλα που έρχονται από διαφορετικές οικογένειες δηλαδή το ότι ο Γιάννης έρχεται από αυτή την οικογένεια και ο Άγγελος από την άλλη οικογένεια που και οι δύο είναι Έλληνες και και οι δύο είναι Μοσχατιώτες για μένα είναι δύο εντελώς διαφορετικά παιδιά γιατί διαφοροποιείται και τρόπος που έχουν μεγαλώσει, και το μορφωτικό επίπεδο των γονιών, και οι ανάγκες των γονιών και ο τρόπος, άρα δεν έχει να κάνει μόνο με το αν έχει ένα παιδί ας πούμε δυσκολίες στο λόγο ή δυσκολίες εμφανείς. Η διαφοροποίηση και η διαφορετικότητα υπάρχει έτσι και αλλιώς για μένα. Οπότε θα πρέπει από τη στιγμή που έχω 25 εντελώς διαφορετικά παιδιά εδώ μέσα να μη ζητάω τα ίδια πράγματα από παιδιά που δεν είναι ίδια. Άρα ότι σχεδιάζω προσπαθώ να μπορεί να βάλει μέσα του όλα τα παιδιά με οποιοδήποτε τρόπο. Μπορεί ένας να κόβει, άλλος να ζωγραφίζει ή σε ένα κολλάζ, ή μια μεικτή τεχνική που έχουμε αποφασίσει να κάνουμε μετά από ένα παραμύθι που διαβάσαμε και αποφασίσαμε να κάνουμε κολλάζ και ζωγραφική μαζί και οτιδήποτε. Κάποιος μπορεί να ξέρει να κόβει καλά,

κάποιος μπορεί να ξέρει να κολλάει καλά και κάποιος μπορεί να ξέρει να ζωγραφίζει καλά. Όλο αυτό λοιπόν θα ικανοποιήσει όλους γιατί καθένας θα μπει με το δικό του κομμάτι και με αυτό που ξέρει. Όμως την ώρα που θα κόβει και θα κολλάει γιατί θα ξέρει αυτό να κάνει καλά μπορεί να μάθει και κάτι άλλο από αυτόν που συνεργάζεται εκείνη την ώρα. Να δει πόσο ωραία ζωγραφίζει ένα λουλούδι ο διπλανός του και να του μάθει εκείνη την ώρα να ζωγραφίζει κι αυτός τα ίδια ωραία λουλούδια. Θέλω να πω ότι δεν μπορώ να ζητάω ωραία κόψτε όλοι το ίδιο τετράγωνο τώρα γιατί δεν είναι έτοιμα όλα την ίδια στιγμή τα παιδιά να το κάνουνε. Και επίσης το διαφοροποιημένα, διαφοροποιώ και τους τρόπους με τους οποίους προσεγγίζω και διάφορα, ένα βιβλίο πχ. Μπορεί να το επεξεργαστούμε το βιβλίο στην ομάδα και να το διαβάσουμε, να κάνω ερωτήσεις, να κάνω ανοιχτές ερωτήσεις για να δω τι σκέφτονται. Επίσης τις ερωτήσεις μπορώ να τις κάνω με έναν τρόπο, συνήθως εμείς οι νηπιαγωγοί μιλάμε πολύ νομίζω επειδή έχουμε μάθει να μιλάμε και να λέμε κάτι στα παιδιά με διαφορετικό τρόπο για να είμαστε σίγουροι ότι όλοι το έχουν καταλάβει. Ή να ρωτάμε το ίδιο πράγμα με πολλούς διαφορετικούς τρόπους για να είμαστε σίγουροι ότι όλοι έχουνε καταλάβει. Γενικότερα προσπαθώ μέσα

	<p>από αυτή την οπτική να εντάξω και να εμπλέξω κυρίως όλα τα παιδιά σε αυτό που γίνεται και νομίζω ότι με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική το καταφέρνει κανείς, να εμπλέξει όλα τα παιδιά. Στην αρχή μπορεί να μην τα κινητοποιήσεις τόσο πολύ κάποια, αλλά στην πορεία γίνεται κι αυτό. Δηλαδή σιγά σιγά όταν τους δίνεις χώρο ότι άμα δε θέλει μπορεί να μην έρθει. Δηλαδή εμείς αν κάνουμε κάτι εδώ πέρα και ένα παιδί δε θέλει να κάτσει εκεί, με τη συμφωνία ότι θα παίξει και ότι θα κάνει τη ζωγραφική που θέλει εκείνη την ώρα αλλά με τη συμφωνία ότι θα σεβαστεί και εμάς που θέλουμε να κάνουμε κάτι άλλο και δε θα κάνει φασαρία μπορεί να κάτσει να ζωγραφίσει και όταν είναι έτοιμο μπορεί να έρθει να κάνει αυτό που κάνουμε εμείς. Γιατί έχουμε διαφορετικούς ρυθμούς, δεν μπορούμε να βάλουμε τα παιδιά. Όχι ότι κάποιες φορές δεν επιμένω να έρθουν όλοι στην ομάδα γιατί θέλω να κάνουμε κάτι όλοι μαζί και να αποφασίσουμε για κάτι όλοι μαζί. Δε γίνεται πάντα. Υπάρχουν φορές δηλαδή-ωραία θέλουμε να αποφασίσουμε δεν ξέρω τι, αν θα κάνουμε αυτό το τραπέζι με πινέλα ή αν θα κάνουμε το τραπέζι της πλαστελίνης. Ωραία θα μαζευτούμε όλοι μαζί για να το αποφασίσουμε.</p>		
N9	Γιατί μου ταιριάζει πρώτον, γιατί θεωρώ ότι είναι κατάλληλη, ότι έτσι δουλεύει	-	<ul style="list-style-type: none"> • Γιατί ταιριάζει στην ίδια αυτός ο τρόπος διδασκαλίας

	<p>η κοινωνία μας και όλοι μπορούμε να προσφέρουμε με τον τρόπο που μπορούμε γιατί ο στόχος είναι να είμαστε ευχαριστημένοι και ικανοποιημένοι, γιατί θεωρώ ότι τα παιδιά λειτουργούν ελεύθερα και δημοκρατικά μέσα σε αυτό και ο ένας αποδέχεται τον άλλον. Ότι εσύ μπορείς να κάνεις αυτό, εγώ μπορώ να κάνω αυτό αλλά για δοκίμασε κι εκείνο. Οπότε δοκιμάζοντας και πειραματίζοντας μέσα σε ένα ασφαλές περιβάλλον το παιδί νομίζω ότι σιγά σιγά μαθαίνει. Και επειδή νιώθει ασφάλεια αρχίζει και παρατηρεί καλύτερα και τους άλλους μέσα στην ομάδα που το αποδέχονται και δοκιμάζει και πειραματίζεται. Διαφορετικά αν το μοντέλο ήταν δασκαλοκεντρικό και ουσιαστικά λέγαμε εμείς συνέχεια τα παιδιά τι να κάνουν και τι να μην κάνουν τα παιδιά δε θα είχαν τις ίδιες δυνατότητες, την ίδια ελευθερία. Ενώ με αυτόν τον τρόπο, δίνοντας ας πούμε ένα παράδειγμα, τη δυνατότητα να επιλέξουν τον τόπο που θα παρουσιάσουν ένα παραμύθι, αν θα το παρουσιάσουν κάνοντας πλαστελίνες, κάνοντας κολάζ, θεατρικά, με μουσική δημιουργία και βρει το καθένα το χώρο του θα νιώσει και περισσότερο ικανό, δυνατό, θα έχει συναίσθημα θετικό.</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Κάθε παιδί επιλέγει αυτό που θέλει να ασχοληθεί με τον τρόπο που μπορεί • Στόχος ικανοποίηση και χαρά • Αποδοχή όλων των παιδιών • Αλληλοβοήθεια • Πειραματισμός • Ασφαλές περιβάλλον • Αίσθημα αυτοπεποίθησης
--	---	--	--

Παραδείγματα πρακτικών της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής που χρησιμοποιούν οι νηπιαγωγοί

Νηπιαγωγοί	Παραδείγματα πρακτικών της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής που χρησιμοποιούν οι νηπιαγωγοί	Στοιχεία	Έννοιες- Αποκωδικοποίηση
N1	<p>Η επόμενη ερώτησή σου θα είναι ποιες πρακτικές για αυτό το σκέφτομαι. Αυτό το οποίο προσπαθώ να κάνω και θεωρώ ότι διαφοροποιεί αυτό που κάνω μέσα στην τάξη είναι το ότι θα προσπαθήσω να κάνω τα παιδιά να προσεγγίσουν ένα θέμα περισσότερο εμπειρικά. Δηλαδή αν ασχολούμαστε με τα σχήματα για παράδειγμα, θα προσπαθήσω μέσω της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας να μπουν στη διαδικασία να ανακαλύψουν τα σχήματα και μετά να τα αξιοποιήσουν πάλι μέσα από ομάδες και να καταλήξουν σε ένα αποτέλεσμα. Να δούνε δηλαδή αυτά τα σχήματα που υπάρχουν γύρω μας πώς μπορούμε να τα αξιοποιήσουμε εμείς για να φτιάξουμε κάτι, να συνδυάσουμε τη γνώση που θα τους δώσω εγώ από εδώ με πράγματα που θα έχουν εκείνα στο μυαλό τους ή από εμπειρίες δικές τους, για παράδειγμα με ένα κύκλο και με ένα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο θα μπορούσα να φτιάξω ένα αυτοκίνητο γιατί το έχω δει και ξέρω ότι είναι στρογγυλές οι ρόδες του. Να τους πω ότι εγώ σας δίνω αυτά τα σχήματα εσείς πρέπει να σκεφτείτε πού τα έχετε εντοπίσει στην καθημερινότητά σας και να φτιάξετε κάτι και να το αναπαράγετε μια εικόνα,</p>	<p>Ένα άλλο παράδειγμα, ας πούμε ήταν ότι τους έδωσα ένα βιβλίο και τους ζήτησα εξετάζοντας τον τίτλο να σκεφτούνε ποιο θα είναι το εξώφυλλο. Οπότε θα έπρεπε να συναποφασίσουνε το τι θα περιέχεται μέσα στον τίτλο και να συναποφασίσουνε τι εικόνα θα μπορούσανε να δημιουργήσουνε.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία • Αξιοποίηση εμπειριών (καθημερινότητα) • Σύνδεση προηγούμενων με νέων γνώσεων • Αλληλοβοήθεια σε ζευγάρια • Διαφοροποίηση μαθησιακού περιβάλλοντος

	<p>νομίζω ότι αυτό προσπαθώ να κάνω. Να βάζω τα παιδιά στην διαδικασία να συνδυάζουν τις γνώσεις τους και τις εμπειρίες τους με αυτό που εγώ θέλω να τους μάθω πως ορίζεται στον κόσμο μας. Συν το ότι προσπαθώ να τους βάζω μέσα από ομάδες να συνδυάζουν τις σκέψεις και τις πληροφορίες και όχι ατομικά. Αυτό προσπαθώ να κάνω. Επίσης, αναγκαστικά πάω με βάσει τα βιώματά τους γιατί το αποτέλεσμα θα προκύψει από αυτό που ξέρουνε, δε θα τους το δώσω έτοιμο. Άρα αν δεν προκύψει ένα αποτέλεσμα εκεί καταλαβαίνω ότι υπάρχει ένα κενό. Επίσης, αν κάποιο παιδί έχει μεγάλο έλλειμμα, γνωστικό ή εμπειριών, που εδώ υπάρχει πολύ έντονα, τότε εκεί προσπαθώ να τα ενισχύσω και να αντιμετωπίσω τη διαφορετικότητα που έχουν σε σχέση με το σύνολο με βάση τα ζευγάρια που θα δημιουργήσουνε. Προσπαθώ να βοηθάει ο ένας τον άλλον και ο ένας να αποτελεί πηγή γνώσεων για τον άλλον. Προσπαθώ να κάνω τα παραπάνω όσο πιο συχνά γίνεται γιατί τους αρέσει κιόλας, τροφοδοτούνται και αυτοί που υπολείπονται και ενισχύεται και η αυτοπεποίθηση αυτών που μπορούνε παραπάνω γιατί βοηθάνε τους άλλους. Άρα έχουν ένα κοινό, ένα όφελος και οι δύο.</p>		
N2	<p>Παράδειγμα... είχαμε χάσει μπαλόνι, ένα μπαλόνι μας έφυγε με τον αέρα από την αυλή και τι να κάνουμε να</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Η νηπιαγωγός συζητά με τα παιδιά για τα θέματα που

	<p>βρούμε το μπαλόني. Και μέσα σε όλα όσα είπα κυρίως επικράτησε να φτιάξουμε αφίσες για να μας βοηθήσουν οι έξω, οι γείτονες. Φτιάξαμε αφίσες. Συζητήσαμε τι θα έχει κάθε αφίσα κτλ. και ο καθένας έκανε αυτό που επέλεξε να κάνει. Να ζωγραφίσουν, άλλος να γράψει το κείμενο, άλλος να βρούμε μια φωτογραφία να βάλουμε, να την εκτυπώσουμε κτλ. οπότε όλα τα παιδάκια είχαν κάτι να κάνουν από εκείνα που επέλεξαν εκείνα. Φτιάξαμε τρεις αφίσες και χωριστήκαμε σε ομάδες οπότε υπήρχε δυνατότητα να χωρέσουν όλα τα παιδιά κάπου και να κάνουν αυτό που θέλουν. Και το αποτέλεσμα ήταν εκπληκτικό. Ήταν όλα κατενθουσιασμένα, βρέθηκε και το μπαλόني μας ο σύζυγός μου ήρθε κι έκανε το γείτονα κι έφερε το μπαλόني. Εντάξει φτιάχνεις κι ένα πλαίσιο νομίζω γιατί εδώ έχει να κάνει και λίγο με τη μυθοπλασία και το αν είναι σωστό να πεις ένα ψεματάκι στα παιδιά για να ολοκληρώσεις το κόνσεπτ. Εγώ το έκανα να σου πω την αλήθεια γιατί ήταν απίστευτη η χαρά των παιδιών, ολοκληρώθηκε ο στόχος τους. Βρήκαμε το μπαλόني, το μπαλόني μας έφερε και μια ιστορία μαζί κτλ. κτλ. Ήταν υπέροχο. Νομίζω ότι εκεί χώρεσε η διαφοροποιημένη παιδαγωγική έτσι όπως την έχω αντιληφθεί εγώ. Στην καθημερινότητα όταν οργανώνουμε τη μέρα μας και συζητάμε για ένα</p>		<p>προκύτουν μέσα στην τάξη</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η νηπιαγωγός δίνει στα παιδιά προτάσεις για δραστηριότητες κι εκείνα επιλέγουν και συναποφασίζουν • Συζήτηση- διάλογος • Κάθε παιδί συμμετέχει στη δραστηριότητα με τον τρόπο που επιλέγει και μπορεί • Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία • Ατομικές εργασίες • Εργασίες στην ολομέλεια • Διαφοροποίηση περιεχομένου • Διαφοροποίηση διαδικασίας • Διαφοροποίηση μαθησιακού περιβάλλοντος • Διαφοροποίηση προϊόντος
--	---	--	--

συγκεκριμένο θέμα και συζητάμε τι θέλουμε να κάνουμε για αυτό πάλι καθένας επιλέγει τι τον ενδιαφέρει να κάνει. Βέβαια εγώ ξέρω τι μπορεί ο καθένας να κάνει τώρα πια. Στην αρχή είναι δύσκολο αυτό πολύ. Στην αρχή της χρονιάς. Στην αρχή είναι πολύ δύσκολο γιατί δεν ξέρεις τα παιδιά. Δεν ξέρεις τις δυνατότητές τους, τις δυσκολίες τους, σίγουρα έχουν όλα τα παιδιά δυνατότητες αλλά δεν ξέρεις ποιες είναι αυτές για να τις αναδείξεις. Κυρίως λειτουργεί λίγο πριν τα Χριστούγεννα που πια έχουμε συνδεθεί με τα παιδιά και γινόμαστε ομάδα, οπότε λίγο πριν τα Χριστούγεννα και σίγουρα μετά, τώρα πια δηλαδή, λειτουργεί πιο εύκολα όλο αυτό. Οπότε στην καθημερινότητά μας συζητώντας για ένα θέμα και λέγοντας τι θέλουμε να κάνουμε με αυτό και τι μπορούμε να κάνουμε υπάρχουν και οι φορές που λειτουργούμε όλοι μαζί, δεν είμαστε συνέχεια σε ομάδες ή ο καθένας κάνει το δικό του. Και όλοι μαζί και ο καθένας το δικό του. Παράδειγμα, κάναμε για τους δεινόσαυρους, οπότε κάποιοι επέλεξαν να φέρουν βιβλία να μας τα παρουσιάσουν, κάποιοι μπόρεσαν να μας τα παρουσιάσουν με το λόγο, κάποιοι απλώς μας έδειξαν τις εικόνες αλλά ικανοποιήθηκαν που μας έφεραν το υλικό γιατί κι αυτό έχει πολύ μεγάλη αξία, γιατί δεν μπορούσαν να

πουν πολλά στοιχεία, αλλά έφεραν το υλικό. Φέτος το μοιραζόμαστε το σχολείο, δεν έχω σταθερό ωράριο ακόμα, ενώ κανονικά θα έπρεπε να έχω σταθερό ωράριο, απλά επειδή είναι πολύ δύσκολο να έχω σταθερά μεσημεριανό ωράριο γιατί έχει αλλάξει όλο αυτό, θα πρέπει σταθερά να είμαστε μια βδομάδα πρωί μια μεσημέρι, εμείς μεταξύ μας δεν το έχουμε κάνει. Αυτό έχει μια δυσκολία στο να υπάρχει μια συνέχεια αλλά συνεργαζόμαστε καλά με την άλλη κοπέλα. Εντάξει δεν είμαστε πάντα στο ίδιο κόνσεπτ αλλά προσπαθούμε να έχουμε μια γραμμή κοινή. Πάντα όταν υπάρχουν δύο δασκάλες δεν έχουν ακριβώς την ίδια λογική. Έλεγα, λοιπόν, για τους δεινόσαυρους, είχα φέρει κι εγώ βιβλία, προσπαθούσαμε να διαβάσουμε τις λεζάντες, να αλλάξουμε τις λεζάντες, να αλλάξουμε τις εικόνες ή να αλλάξουμε τα ονόματα των δεινοσαύρων, κάποιος προσπαθούσε να το γράψει ή να βρούμε φωτογραφίες δεινοσαύρων. Μια άλλη ομάδα βρήκε δεινόσαυρους στον υπολογιστή, και προσπαθούσα εκεί να βάζω παιδιά που δυσκολεύονται στη γλώσσα. Δηλαδή τα παιδάκια που δυσκολεύονταν στη γλώσσα πιο πολύ δίναμε έμφαση στο να βρίσκουν εικόνες, στο οπτικό υλικό. Ή ένα άλλο παράδειγμα τώρα που μου ήρθε, γιατί είχαμε προβλήματα και έχουμε ακόμα αλλά έχουν εξομαλυνθεί, στις σχέσεις

τους. Παιδιά με πολύ μεγάλες εντάσεις και πολύ έντονες εκφράσεις, επιθετικότητες κτλ. Αντιλήφθηκα ότι τα δύο παιδάκια με δυσκολίες αντιλαμβάνονταν καλύτερα με οπτικοποιημένο υλικό. Όταν λοιπόν συζητήσαμε για τη συμπεριφορά μας στην τάξη, πού είμαστε και πού δεν είμαστε και πού θέλουμε να πάμε, είχα φέρει οπτικοποιημένο υλικό, εικόνες που έδειχναν διάφορες συμπεριφορές και μπόρεσαν να το καταλάβουν. Μετά το ζωγραφίσαμε κιάλας, κάναμε μια λίστα, ότι υπάρχει αυτό, υπάρχει κι αυτό, το καλό ας πούμε η συνεργασία, είπαν λέξεις τις οποίες βάλουμε στη συγκεκριμένη εικόνα και ένας ένας έλεγε μετά πού τοποθετεί τον εαυτό του σε ποια από τις δύο εικόνες. Λοιπόν αυτό λειτούργησε πάρα πολύ. Συνειδητοποίησαν πού ανήκουν, ήξεραν πού ανήκουν, φοβερό! Και άλλοι είπαν ότι είναι στη μέση, καμιά φορά είμαι κι εδώ είμαι κι εδώ, γιατί δεν έβαλα πολλές εικόνες, έβαλα τα δύο άκρα. Γιατί ίσχυαν τα δύο άκρα. Συνειδητοποίησαν πού είναι και είπαν μόνοι τους θέλω να πάω εκεί. Ωραία λέω τώρα να συζητήσουμε ποια είναι η διαδρομή για να πάω εκεί. Αυτό που βλέπεις τώρα που είναι η απόλυτη ησυχία αυτό δεν υπήρχε. Εδώ προσπαθήσαμε να συμμαζέψουμε τα ασυμμάζευτα. Ε αυτό γίνεται στην αρχή της χρονιάς. Αυτό λοιπόν λειτούργησε πάρα

	<p>πολύ στα παιδιά που είχαν πολύ έντονη επιθετικότητα και από όλα. Πάρα πολύ. Και κάθε φορά δηλαδή που αρχίζουν και ξεφεύγουν αναφέρομαι κατευθείαν σε αυτό που είχαν αποφασίσει. Τι μου είπατε, πού θέλετε να είστε; Αυτή τη στιγμή όμως δεν είστε. Μήπως να έρθουμε; Λοιπόν αυτό λειτούργησε πάρα πολύ. Γιατί σκέφτονται με διαφορετικό τρόπο. Ο εγκέφαλος δε λειτουργεί για όλους με τον ίδιο τρόπο. Έχουμε τις ευκολίες μας, έχουμε τις δυσκολίες μας, εμείς πρέπει να τις βρούμε για το κάθε παιδί χωριστά. Δεν το κάνω πάντα, ούτε κάθομαι και καταγράφω κάθε μέρα για να είμαι ειλικρινής σε φύλλο εργασίας τι κάνει το κάθε παιδάκι. Βέβαια με βοηθάει και η εμπειρία μου μετά από τόσα χρόνια και ξέρω τι να παρατηρήσω και τι να προσέξω και ξέρω το κάθε παιδί. Και για τα παιδάκια που κάνω αναφορά είναι που έχουν κάποιες δυσκολίες.</p>		
N3	-	<ul style="list-style-type: none"> • Η περσινή ομάδα ήταν μια ομάδα πάρα πολύ εύκολη για μένα. Ήταν πάρα πολύ ώριμα τα παιδιά και να σου πω ότι φέτος και πέρυσι δούλευα 1-4 που σημαίνει ότι τα παιδιά είναι πολύ πιο κουρασμένα δηλαδή έχω το φαγητό και ελάχιστο χρόνο για να κάνουμε κάποια 	<ul style="list-style-type: none"> • Σχολικό συμβούλιο, οι αποφάσεις λαμβάνονται από τα παιδιά, τα παιδιά κάνουν προτάσεις για θέματα που αφορούν τη σχολική ζωή αλλά τα παραπάνω μόνο ανάλογα με το εκάστοτε πλαίσιο • Ομαδοσυνεργατική μάθηση • Μικρές ομάδες και κάποια παιδιά

		<p>πράγματα. Ωστόσο ήταν μια πάρα πολύ δυνατή ομάδα, δουλεύαμε το σχολικό συμβούλιο όπου τα παιδιά παίρναν αποφάσεις μόνα τους για τα θέματα που τους αφορούσαν μέσα στην τάξη από το να λύνουν ζητήματα στις μεταξύ τους σχέσεις αλλά και στο να κάνουν προτάσεις για το τι θέλουν να κάνουν, για τη σχολική ζωή δηλαδή, κάναν τα ίδια προτάσεις. Ήταν μια ομάδα πάρα πολύ εύκολη, πάρα πολύ ώριμη και για μένα ήταν πάρα πολύ εύκολο όλο αυτό να στέκομαι ισότιμα απέναντί τους. Φέτος δεν είναι το ίδιο. Είναι μια ομάδα πολύ πιο δύσκολη που πρακτικές που έχω εφαρμόσει στο παρελθόν δεν μπορώ να τις εφαρμόσω. Δεν έχω κάνει σχολικό συμβούλιο. Ξεκινήσαμε, δεν είναι εύκολο. Γιατί έχουμε παιδιά με θεματάκια που ακόμα και τώρα δεν έχουμε κατορθώσει, το λέω έχουμε γιατί έρχεται και από το πρωινό.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κοίτα εκ των πραγμάτων, επειδή σου είπα δουλεύω απόγευμα, δουλεύω σε μικρές ομάδες επειδή τα παιδιά 	<p>δουλεύουν αυτόνομα</p> <ul style="list-style-type: none"> • Εξατομικευμένη διδασκαλία από τη νηπιαγωγό στο ελεύθερο παιχνίδι • Δραστηριότητες σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών • Συνεργασία σε ζευγάρια • Διαφοροποίηση της διαδικασίας • Διαφοροποίηση του μαθησιακού περιβάλλοντος
--	--	---	--

		<p>είναι κουρασμένα και επειδή είναι και δύσκολη ομάδα και είναι δύσκολο να κάνουμε κάτι σε μεγαλύτερες ομάδες, δουλεύουμε καλύτερα σε μικρές ομάδες ή δουλεύουμε εξατομικευμένα στο ελεύθερο παιχνίδι που παίζω μαζί τους, δηλαδή δουλεύουμε περισσότερο μέσα από το παιχνίδι.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μου είναι πιο εύκολο να ακούω τα παιδιά γιατί με βοηθάει κι εμένα να σχεδιάζω πάνω σε αυτά που ενδιαφέρουν τα παιδιά, ή μέσα από πράγματα που αναδύονται από τις συζητήσεις τους, βλέπεις ότι μπορεί να αναδυθούν πράγματα που μπορεί να τα ενδιαφέρουν, και να σχεδιάσω εγώ ή να σχεδιάσουμε μαζί με τα παιδιά πράγματα. • Κυρίως επιλέγω όταν θέλω να δουλέψω με μικρές ομάδες να δουλέψω με μικρές ομάδες και κάποια άλλα παιδιά να δουλεύουν αυτόνομα. • Μπορείς να δουλέψεις με ζευγάρια, να μάθουν τα παιδιά να επικοινωνούν και να δουλεύουν σε ζευγάρια και σιγά σιγά με μεγαλύτερες 	
--	--	--	--

		ομάδες. Στην αρχή ο συντονισμός τους είναι πιο δύσκολος αλλά γίνεται στο τέλος να φτάσουν να δουλεύουν πιο αυτόνομα και παράλληλα πολλές φορές. Δηλαδή το έχω κάνει. Όταν δε γίνεται παράλληλα το κάνεις διαδοχικά.	
N4	<p>Πρακτικών δικών μου... Δουλεύω πάρα πολύ τον αναστοχασμό όσο μπορώ με ερωτήσεις που γίνεται στα παιδιά. Μια στρατηγική που εφαρμόζω είναι οι δραστηριότητές τους, εννοώ ζωγραφιές, να παρουσιάζονται στην ολομέλεια έτσι ώστε τα παιδιά να κάνουν ερωτήσεις αναφορικά με μια ζωγραφιά που έχει κάνει ένας συμμαθητής τους. Βέβαια αυτό παίρνει αρκετό καιρό να γίνει δηλαδή στην αρχή ας πούμε Σεπτέμβρη, Οκτώβρη τις ερωτήσεις τις κάνω εγώ. Βέβαια όχι όλες μαζί, με την έννοια ότι δεν αρχίζω ερωτήσεις παραδείγματος χάρη πολλές στο κάθε παιδί γιατί χάνεται το ενδιαφέρον, είναι και η αρχή της χρονιάς. Αλλά σιγά σιγά όμως οι ερωτήσεις αυξάνονται. Και ξαφνικά βλέπεις ότι μπαίνουν και τα παιδιά σε αυτή τη διαδικασία να κάνουν ερωτήσεις στο συμμαθητή τους. Αφού λοιπόν γίνονται ερωτήσεις ερχόμαστε στην κατηγορία των προτάσεων, δηλαδή μπορώ να σου προτείνω αυτό, θα μπορούσες την επόμενη φορά να το κάνεις με άλλον τρόπο. Δηλαδή τι νομίζεις ότι</p>	<p>Παραδείγματος χάρη τώρα που κάνουμε κάτι για την τέχνη υπάρχουν παιδιά μέσα στο τμήμα τα οποία λόγω του ότι είναι παιδιά του τμήματος ένταξης δεν μπορούν να κάνουν παραδείγματος χάρη ένα περίγραμμα. Άρα ένα άλλο παιδί που μπορεί και τελειώνει πιο γρήγορα τη δική του δραστηριότητα, στην ομαδική εργασία παραδείγματος χάρη, θα μπορέσει να κάνει ένα περίγραμμα για αυτά τα παιδιά και εκείνα μετά να μπορέσουν να το γεμίσουν το περίγραμμα. Δηλαδή η ανάγκη του ενός παιδιού δεν είναι η ίδια με το άλλο. Άρα προσπαθούμε να δούμε τι μπορεί να κάνει και πώς μπορούμε να ανταποκριθούμε προς αυτό. Υπάρχουν παιδιά που παραδείγματος χάρη τους αρέσει να κινούνται μέσα στο χώρο. Αυτό θα μας βοηθήσει έτσι ώστε αυτά τα παιδιά να δράσουν ως μέντορες για τα υπόλοιπα με το να δείξουν κάποιες κινήσεις στα υπόλοιπα παιδιά που ενδεχομένως να μην έχουν αυτή την αντίληψη της κίνησης του σώματός τους μέσα στο χώρο.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Αναστοχαστικές, ανοιχτές, εκμαιευτικές ερωτήσεις • Παρουσίαση εργασιών στην ολομέλεια, συζήτηση και προτάσεις • Σύνδεση παλαιότερων γνώσεων με νέες • Αλληλεπίδραση των δύο τμημάτων του σχολείου • Προτάσεις από τα παιδιά για τις δραστηριότητες σύμφωνα με τα ενδιαφέροντά τους • Αλληλοβοήθεια • Διαφοροποίηση της διαδικασίας • Διαφοροποίηση του περιεχομένου • Διαφοροποίηση του μαθησιακού περιβάλλοντος

θα γινόταν αν το έκανες με αυτόν τον τρόπο ή τι πιστεύεις ότι θα μπορούσε να είχε συμβεί αν το είχες ζωγραφίσει έτσι; Ή πώς νομίζεις ότι θα εξελιχθεί αυτό που έχεις κάνει; Ή τι νομίζεις ότι έγινε πριν στη ζωγραφιά σου; Ή τι θα μπορούσε να γίνει μετά από αυτό που ζωγράφισες εσύ; Όλα αυτά όμως γίνονται μέσα στην πάροδο του χρόνου. Αυτό που περιμένω εγώ προσωπικά σαν αποτέλεσμα είναι το Μάιο που έχουμε και το τελείωμα της χρονιάς είναι τα παιδιά να κάνουν μια τέτοιου είδους συζήτηση και να την παρακολουθούν όλα με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον. Μάλιστα είναι πάρα πολύ σημαντικό το να βλέπεις και μια εξέλιξη στη ζωγραφιά η οποία αποτελεί κάποιο αναστοχασμό του ίδιου του παιδιού. Ότι αυτό θα μπορούσα να το είχα κάνει καλύτερα αν είχα ζωγραφίσει με αυτόν τον τρόπο ή αυτό το είδα από μια ζωγραφιά που είχε φτιάξει ένα άλλο παιδί και μου άρεσε πάρα πολύ και το έκανα αλλά εγώ πρόσθεσα και κάτι άλλο. Και εδώ βλέπουμε δηλαδή το συνεχή αναστοχασμό και του παιδιού δηλαδή το παιδί έχει απορροφήσει αυτό που του είπαν τα παιδιά και έχει κάνει κάτι καλύτερο και έχει κάνει και ένα στάδιο μεταγνώσης δηλαδή το γνωρίζω ήδη αυτό και εγώ το εξελίσσω περισσότερο. Αυτό είναι που μου αρέσει να δουλεύω πάρα πολύ με τα παιδιά, θεωρώ ότι μπορεί να πετύχει αρκεί να υπάρχει μια

συνέχεια σε αυτό και να μη σταματάει... Δυσκολίες υπάρχουν γιατί όπως σας είπα υπάρχουν παιδιά τα οποία έχουν μαθησιακές δυσκολίες όπως τα παιδιά του τμήματος ένταξης που δε σου επιτρέπουν να έχεις τον απαιτούμενο χρόνο για να γίνει αυτό. Επειδή υπάρχουν παιδιά τα οποία δεν μπορούν να καθίσουν παραδείγματος χάρη στην παρεούλα για πάρα πολύ χρόνο για να περιμένουν για να δείξουν τη ζωγραφιά τους άρα γίνονται κάποιες εναλλασσόμενες δραστηριότητες δηλαδή βλέπουμε ας πούμε πέντε ζωγραφιές, τέσσερις, κάνουμε κάτι άλλο μετά στο ενδιαμέσο δηλαδή για να μπορέσουν τα παιδιά αυτά να κινηθούν και μετά πάλι όταν έχουμε αποφορτίσει λίγο την ατμόσφαιρα και μπορούμε πάλι να επανέλθουμε τότε συνεχίζουμε αυτό με τις ζωγραφιές. Ή εκτός και αν πράγμα το οποίο αξιοποιώ κατά κόρον αν κάτι τους τραβήξει το ενδιαφέρον, και να πουν, α αυτό να το κάνουμε κι εμείς, που συμβαίνει πολύ συχνά, επειδή φέτος κάνουμε σε κάποια προγράμματα που εκπονεί το σχολείο όλα μαζί τα τμήματα δηλαδή είναι μαζί το πρωινό και το απογευματινό, πάρα πολλές φορές τα παιδιά του άλλου τμήματος του πρωινού έρχονται και μας δείχνουν κάποιες δραστηριότητες που έκαναν με αποτέλεσμα αμέσως τα δικά μου τα παιδιά να μου πουν να το κάνουμε κι εμείς; Εκείνη την

	<p>ώρα λοιπόν αρπάζω την ευκαιρία και λέω βέβαια, καθόμαστε τώρα και το κάνουμε. Με αποτέλεσμα αυτό σαν ροή των δραστηριοτήτων να βγαίνει πάρα πολύ εύκολα από τα παιδιά. Ή τα παιδιά που είναι το απόγευμα π.χ. κάνουν κάτι το απόγευμα με τη συνάδελφο και έρχονται την άλλη μέρα το πρωί σε μας «κοιτάζτε τι κάναμε! Εσείς κάνατε αυτό αλλά εμείς είχαμε κι αυτή την ιδέα.» Και αυτό γίνεται συνέχεια και θα έλεγα υπάρχει ένας –δε θα έλεγα κύκλος- θα έλεγα κάτι που μοιάζει με σπείρα. Η οποία εξελίσσεται η σπείρα. Το οποίο έχει κάποιες γνώσεις τις οποίες εξελίσει, εξελίσει, εξελίσει και συνέχεια συνεχίζει.</p>		
N5	<p>Κοίτα ίσως στα επιτραπέζια παιχνίδια, αυτό που συνήθως δουλεύουμε είναι συζητάμε ας πούμε στην ολομέλεια τι θέλουμε να κάνουμε σε σχέση με αυτό. Να πω παρένθεση κιόλας ότι ό,τι κάνουμε στην τάξη τα τελευταία δύο χρόνια προσπαθούμε να προκύπτουν από τα συμβούλια της τάξης που είναι της παιδαγωγικής Φρενέ. Εντάξει δεν είναι πάντα εφικτό. Φέτος να πω την αλήθεια έχω τη χαρά να έχουμε ξεκινήσει και για το άλλο τμήμα μαζί και κάνουμε το συμβούλιο του νηπιαγωγείου. Χθες είχαμε μια πρώτη επαφή και με το άλλο τμήμα. Οπότε τέλος πάντων ό,τι προκύπτει, όποια ιδέα, συνήθως είναι ή από το συμβούλιο της τάξης ή έχει</p>	<p>Ένα παράδειγμα ας πούμε τα μικρά βιβλία που δημιουργούμε με τους μαθητές, οπότε κάθε παιδί έχει τη δυνατότητα να είναι και συγγραφέας και εικονογράφος οπότε κάθε παιδί παίρνει ένα ρόλο μέσα στην τάξη. Προσπαθώ εγώ προσωπικά, κάθε παιδί να είναι εκεί που αισθάνεται άνετα και ας το πούμε εντός εισαγωγικών εκεί που είναι καλός ή καλή. Και στη συνέχεια όμως να εξελίσσεται και να μπορεί να ασχοληθεί και με αντικείμενο που ίσως να αισθάνεται ότι να εδώ μπορεί να μην τα καταφέρω αλλά θεωρώ ότι εξελικτικά θα προσπαθήσει. Η παιδαγωγική Φρενέ έχει τέτοιες τεχνικές, δημιουργούμε με τα παιδιά</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συμβούλιο της τάξης, τα παιδιά αποφασίζουν • Τα παιδιά αποφασίζουν τη θεματική της δραστηριότητας, την οργανώνουν και τη σχεδιάζουν π.χ. επιτραπέζια • Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία • Κάθε μπορεί κάνει αυτό που θέλει και μπορεί μέσα στην ομάδα και εξελίσσεται • Αυτοσχέδια παιχνίδια, ψηφιακές αφηγήσεις κ. α. • Διαφοροποίηση του μαθησιακού περιβάλλοντος • Διαφοροποίηση ως προς το προϊόν

	<p>προκύψει από το σύνολο της τάξης ή του νηπιαγωγείου. Οπότε ας πούμε το επιτραπέζιο παιχνίδι προσπαθώ, κάνω έτσι δραστηριότητες αρκετά χρόνια που αποφασίζουν τα παιδιά ας πούμε τη θεματική που θέλουν με την οποία θα ασχοληθούν και στη συνέχεια αφού οργανώσουν και σχεδιάσουν το επιτραπέζιο, δημιουργούν ομάδες και κάθε ομάδα αποφασίζει με τι θέλει να ασχοληθεί. Οπότε υπάρχει ομάδα που σχεδιάζει το ταμπλό, η ομάδα που σχεδιάζει τις οδηγίες, η ομάδα που σχεδιάζει το κουτί που θα μπει το επιτραπέζιο, η ομάδα που θα εικονογραφήσει. Τα παιδιά τους αρέσει πολύ να βάζουν βοήθειες και παγίδες. Η ομάδα που θα φτιάξει τα πιόνια, οπότε κάθε ομάδα λειτουργεί και όλοι μαζί ουσιαστικά δουλεύουν για κάτι που θα βγει στο σύνολο και αφορά όλη την τάξη. Εντάξει πιστεύω ότι ίσως είναι μια πώς να το πω τακτική, πρακτική που θεωρώ ότι ίσως ταιριάζει στη διαφοροποιημένη παιδαγωγική.</p>	<p>αυτοσχέδια παιχνίδια, κάνουμε ψηφιακές αφηγήσεις, και γενικώς διάφορες δράσεις που θέλω να βοηθήσω κάθε παιδί να βρει το δικό του ρόλο στην ομάδα.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Διαφοροποίηση της διαδικασίας • Διαφοροποίηση του περιεχομένου
N6	<p>Ναι να σκεφτώ... Καταρχάς το πρώτο πράγμα που σκέφτομαι είναι ότι ξεκινάω από τις πολύ συχνές οργανωμένες συζητήσεις όπου αν βρω ότι κάποιο θέμα κεντρίζει το ενδιαφέρον των παιδιών προσπαθώ να το διερευνήσω με ερωτήσεις. Για παράδειγμα, τις προάλλες προέκυψε μια συζήτηση γύρω από τους πλανήτες στο</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Οργανωμένες συζητήσεις από τη νηπιαγωγό με στόχο να διερευνήσει τα ενδιαφέροντα των παιδιών • Δραστηριότητες σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών • Κάθε παιδί συμμετέχει με το δικό του τρόπο

διάστημα του ηλιακού συστήματος και είδα ότι όλα τα παιδιά ήθελαν να πουν κάτι πάνω σε αυτό. Ακόμα και αν ήταν το πώς βλέπουν το φεγγάρι. Προσπάθησα λοιπόν να ανοίξω αυτή τη συζήτηση και να δω πώς σκέφτονται, πώς σκέφτεται κάθε παιδί και τι γνώσεις έχει προκειμένου να το οργανώσω στην πορεία σε οργανωμένες δραστηριότητες. Επίσης, όταν σχεδιάζω τις δραστηριότητες υπάρχει χώρος σε κάθε παιδί να εκφραστεί με το δικό του τρόπο, δεν υπάρχει δηλαδή κάτι ομοιόμορφο να εκτελέσουν όλα τα παιδιά, υπάρχει ένας στόχος, και είτε στη μικρή ομάδα είτε κάθε παιδί μόνο του είτε στην ευρύτερη ομάδα υπάρχει μια πολυμορφία στο πώς κάθε παιδί επιλέγει να εκφραστεί. Και φυσικά το πλαίσιο της τάξης δηλαδή κάθε μαθητικό δυναμικό έχει διαφορετικές ανάγκες τις οποίες πρέπει να δώσεις την ευκαιρία στα παιδιά να τις εκφράζουν, τις εκφράζουν και μπορείς να σχεδιάσεις δραστηριότητες που ενεργοποιούν πολύ το ενδιαφέρον και συμμετέχουν με το δικό τους τρόπο. Τώρα άλλο παράδειγμα είναι ας πούμε ότι κάθε παιδί επιλέγει μόνο του την ομάδα που θέλει, ας πούμε ποιος θέλει να ζωγραφίσει κάτι, ποιος θέλει να το πει με δικά του λόγια, αν υπάρχουν άλλοι τρόποι, να το δείξουμε με το σώμα, προσπαθώ να δω τι ανάγκες έχει κάθε παιδί και πού κατευθύνεται, πώς δηλαδή να κατακτά τη γνώση και να νιώθει

- Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία
- Εργασίες ατομικά
- Εργασίες στην ολομέλεια
- Διαφοροποίηση της διαδικασίας
- Διαφοροποίηση του περιεχομένου
- Διαφοροποίηση του μαθησιακού περιβάλλοντος
- Διαφοροποίηση ως προς το προϊόν

	δημιουργικό μέσα στην ομάδα, τη μικρή ομάδα ή την ευρύτερη ομάδα.		
N7	<p>Εντάξει όλο το πρόγραμμα είναι μπορεί να πει κανείς... Ο τρόπος που θα κάνεις το παραμύθι που δε θα διαβάζεις αλλά θα κάνεις μια αφήγηση που θα συμμετέχουν και τα παιδιά, διαδραστική... τα φύλλα εργασίας-που δε χρησιμοποιούμε φύλλα εργασίας-εγώ τουλάχιστον για να μη βάζω και τους άλλους- δε χρησιμοποιώ φύλλα εργασίας, αν θα χρησιμοποιήσω κάποιο φύλλο εργασίας θα είναι για εμπέδωση, θα είναι κάναμε το παραμύθι, τότε κάτι από το παραμύθι που θα είναι αυτοσχέδιο δικό μου ούτως ώστε να τσεκάρω τι κάνανε τα παιδιά. Δε δουλεύω φωτοτυπίες, δηλαδή πάρτε και γεμίστε αυτό, δουλεύουμε πάρα πολύ με την τέχνη, πολλούς μεγάλους ζωγράφους, έχουμε κάνει πολύ μεγάλες εκθέσεις εδώ πέρα σε όλο το σχολείο, τον κυκλαδικό πολιτισμό, ένα πρόγραμμα παρέα με τους ζωγράφους, ένα πρόγραμμα παιχνίδια με την τέχνη, πολλές δραστηριότητες φιλιαναγνωσίας, κάνουμε δανειστική βιβλιοθήκη. Επίσης κάτι άλλο που δίνω πολύ μεγάλη βάση είναι οι γονείς να είναι κοντά στο σχολείο. Οργανώνω κάθε χρόνο να είναι τουλάχιστον 3-4 φορές απογευματινές συναντήσεις, είτε για το πρόγραμμα, τους στόχους και τους σκοπούς του νηπιαγωγείου, είτε με ψυχολόγους για τα όρια, για</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Δηλαδή προσπαθώ τα παιδιά να γίνουν ομάδα, να υπάρχει αλληλεγγύη, αγάπη, συνεργασία μέσα στην τάξη, να μην κοροιδεύουνε, να νοιάζονται ο ένας τον άλλον • Τέλος πάντων στην πορεία άρχισα σιγά σιγά να εφαρμόζω πολλές από τις τεχνικές, τώρα νομίζω είμαι σε μια φάση που πρέπει να έχουμε όλη την γκάμα μέσα στην τάξη, από το συμβούλιο της τάξης που είναι κάτι πάρα πολύ... είναι κορυφαία ας το πούμε τεχνική όσον αφορά την ενδυνάμωση της ομάδας, τη δημοκρατία, την ισότητα, την έκφραση των παιδιών ακόμα και των μικρών κι έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία το πώς ας πούμε βλέπεις να ανταποκρίνονται και όποτε υπάρχει ένα θέμα σου λένε τα πιτσιρικά «κυρία να κάνουμε συμβούλιο τώρα» (γέλιο) και το ζητάνε. Κάνουμε μικρά βιβλία, κάνουμε εφημερίδα, δουλεύουμε πολύ το τι νέα που από κει πέρα πολλές φορές 	<ul style="list-style-type: none"> • Δραστηριότητες που σχετίζονται με την τέχνη, με τη ρομποτική, δανειστική βιβλιοθήκη, τα παιδιά φτιάχνουν βιβλία, εφημερίδες κ.α. • Το σχολείο είναι ανοιχτό στους γονείς • Καλλιέργεια του αισθήματος του «ανήκειν» στην ομάδα • Συμβούλιο της τάξης • Κάθε παιδί κάνει αυτό που το ενδιαφέρει • Σύνδεση σχολείου με κοινωνία-γειτονιά και εξορμήσεις σε αυτή • Διαφοροποίηση του μαθησιακού περιβάλλοντος • Διαφοροποίηση της διαδικασίας • Διαφοροποίηση του περιεχομένου

την αυτοεκτίμηση, για τη μετάβαση των παιδιών στο δημοτικό, Οπότε συμμετέχουν και οι γονείς. Κάνουμε κάθε χρόνο χριστουγεννιάτικο εργαστήρι Κυριακή πρωί που έρχονται μικροί, μεγάλοι και κάνουνε κατασκευές και τους αρέσει πάρα πολύ, γιορτές κάνουμε, προγράμματα κάνουμε... όλο κάνουμε.

βγάζουμε ένα σχέδιο εργασίας που μπορεί να βρούμε το κέντρο ενδιαφέροντος ενός παιδιού και κάνουμε πολλές εξόδους στην κοινότητα. Βγαίνουμε δηλαδή αρκετά έξω από το σχολείο. Έχουμε πάει επίσκεψη στο φούρνο, έχουμε πάει στη λαϊκή, έχουμε πάει στην εκκλησία, έχουμε κάνει το γύρω των τετραγώνων, δουλεύουμε πολύ με τη γειτονιά. Τώρα κάνουμε ρομποτική και στη ρομποτική κάναμε μια μακέτα της γειτονιάς που η γειτονιά μας δεν έχει κάτι εδώ κοντά κάτι πολύ... ένα κτίριο ενδιαφέρον, ένα τοπόσημο κατι σημαντικό. Ωστόσο έχει πάρει το όνομά της από τους καλλιτέχνες, από το Νικόλαο Γκύζη, και όλοι οι δρόμοι είναι δρόμοι με καλλιτέχνες και κτλ. Ζωγράφους, γλύπτες, οπότε πήραμε αφορμή από αυτό και γνωρίζουμε το έργο των καλλιτεχνών τώρα. Του Γκύζη, του Λύτρα, του Δρόση. Και στη ρομποτική τώρα τα παιδιά ξεναγούνε. Είναι η Μπιμπότ, ένα ρομποτάκι μελισσούλα, το οποίο το

		<p>προγραμματίζουν τα παιδιά και κάνει τις διαδρομές ανάλογα με τις εντολές που του δίνουνε. Λοιπόν , η Μπιμπότ θεωρείται κάτι σαν ο έξτρα μαθητής της τάξης. Πολλές φορές ζωντανεύει κιόλας κτλ. Τέλος πάντων, είπε κάποια στιγμή όλα καλά, της αρέσει στο σχολείο, όλα τέλεια, αλλά στενοχωριέται που όταν βγαίνουν τα παιδιά έξω δεν την παίρνουνε μαζί τους. Οπότε ένα βράδυ έπεσε και κοιμήθηκε και εκεί που κοιμήθηκε είδε ένα όνειρο ότι έκανε βόλτες στη γειτονιά. Έστριψε δεξιά, αριστερά και είδε το λόφο Φινόπουλου, εκτός από αυτές τις κοντινές βόλτες, εδώ 5 τετράγωνα παρακάτω μας είναι ο λόφος Φινόπουλου. Ένα πολύ όμορφο δασάκι με ένα μεγάλο πλάτανο και εκεί πέρα πηγαίνουμε και κάνουμε πολλές δραστηριότητες, είναι κάτι ας πούμε σαν υπαίθρια τάξη. Βγαίνουμε αρκετές φορές το χρόνο, κάνουμε πολλές εκδηλώσεις ανοιχτές για τους γονείς, τα παιδιά, σαββατοκύριακα, τα παιδιά της γειτονιάς. Ήταν πολύ</p>	
--	--	---	--

		<p>εγκαταλειμένος ο λόφος πριν 4 χρόνια και με τις ενέργειες τις δικές μας και με την επιθυμία των παιδιών , παρενέβη η περιφέρεια, αναπλάστηκε ο λόφος, γίναν τα παγκάκια, η παιδική χαρά, το νερό, φυτέψαμε, έχουμε κάνει διήμερα-τριήμερα εκεί πέρα, γιορτές με 500 άτομα κάθε μέρα, και πολύς κόσμος που έρχεται βοηθάει, υποστηρίζει, εργαστήρια εικαστικά, πολλά πράγματα. Λοιπόν, οπότε η Μπιμπότ βγαίνει από το σχολείο, βλέπει το λόφο Φινόπουλου, α και θυμάται ότι εδώ λένε τα παιδιά ότι έχει ψηλά δέντρα, πουλιά και ησυχία. Μετά προχωράει, βλέπει την οδό Δρόση και φαντάζεται ότι βλέπει τα αγάλματα που έκανε ο Δρόσης του θεού Απόλλωνα και της θεάς Αθηνάς που είναι έξω από την Ακαδημία Αθηνών. Μετά προχωράει πιο πάνω την οδό Λύτρα και βλέπει στις προσόψεις των κτιρίων τα κάλαντα, την προσμονή, το καράβι που καίγεται, και πιο πάνω στην οδό Γκύζη θυμάται</p>	
--	--	--	--

		<p>που λένε τα παιδιά ότι από το Νικόλαο Γκύζη πήρε το όνομα η γειτονιά, ο πιο μεγάλος δρόμος της γειτονιάς, και βλέπει το κρυφό σχολειό, το κοριτσάκι με το βιβλίο στο χέρι, την αποστήθιση του Γκύζη και ένα ζαχαροπλάστη. Και τέλος πάντων, αφού κάνει όλη αυτή τη διαδρομή η μελισσούλα λέει «α τι ωραία βόλτα» αλλά εκείνη την ώρα μπαίνουν τα παιδιά στο σχολείο. Και της λένε «μελισσούλα, μελισσούλα» και κάνει αυτή «αχ όνειρο έβλεπα;». Αυτό μπορούμε να κατεβείτε κάτω και να το δείτε γιατί το έχουμε στημένο, θα πάρουμε μέρος στο διαγωνισμό ρομποτικής. Ήταν να γίνει πριν δύο βδομάδες αλλά λόγω κακοκαιρίας δεν έγινε και θα γίνει το επόμενο σαββατοκύριακο.</p>	
N8	<p>Παραδείγματα πρακτικών που χρησιμοποιώ... η αλήθεια είναι ότι τώρα που είμαι στο ολόημερο δεν έχω και πάρα πολύ χρόνο να κάνω πράγματα αλλά κάνουμε δραστηριότητες αλλά ο χρόνος μας είναι πολύ περιορισμένος. Αλλά νομίζω ότι αυτό και αυτή την οπτική μπορεί να την έχει και την ώρα του φαγητού π.χ. Έχουμε οργανώσει την ώρα του φαγητού έτσι ώστε να</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Και επίσης το διαφοροποιημένη, διαφοροποιώ και τους τρόπους με τους οποίους προσεγγίζω και διάφορα, ένα βιβλίο πχ. Μπορεί να το επεξεργαστούμε το βιβλίο στην ομάδα και να το διαβάσουμε, να κάνω ερωτήσεις, να κάνω ανοιχτές 	<ul style="list-style-type: none"> • Τα παιδιά εμπλέκονται στις δραστηριότητες της καθημερινότητας π.χ βοηθοί κουζίνας • Ακούγονται οι γνώμες των παιδιών • Αλληλεπίδραση νηπιαγωγού με τα παιδιά • Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία

	<p>είμαστε όλοι και τη διαφοροποιούμε κατά καιρούς ανάλογα με το τι εγώ θέλω να δω με τα παιδιά ή να δουλέψω με τα παιδιά. Π.χ. έχουμε οργανωθεί με τα παιδιά ότι κάθε μεσημέρι εδώ και καιρό έχουμε τους βοηθούς της κουζίνας οι οποίοι θα βοηθάνε τα παιδιά θα έχουν το πετσετάκι τους, κάθονται όλοι και οι δύο βοηθοί εξυπηρετούν και έτσι κάθε μέρα μπαίνουνε βοηθοί δύο και βοηθούν στην τραπεζαρία έτσι ώστε να μοιράσουν τα σουπλά, να μοιράσουν τα τσαντάκια, να μοιράσουν τα νερά και μετά το φαγητό- σερβίρω εγώ συνήθως γιατί καίει το μπολάκι- όμως σήμερα δοκίμασα κάτι άλλο το οποίο τους ευχαρίστησε πάρα πολύ και το οποίο τους άρεσε πολύ γιατί τους εμπιστεύτηκα εγώ. Δηλαδή σηκωθήκανε και πήρανε τα μπολάκια τους και μόνα τους είχανε κρυώσει λίγο, και ο καθένας πολύ προσεκτικά σερβιρίστηκε μόνος του και μπορώ να πω ότι φάγανε και πολύ πιο ήσυχα από κάθε άλλη φορά. Το έκανα αυτό γιατί παρατηρούσα ότι κάποια παιδιά είχανε μείνει στο να τους εξυπηρετούν οι άλλοι όπως τους εξυπηρετεί και η μαμά τους ίσως. Οπότε είπα να το δοκιμάσω αυτό για να δω και το πώς θα λειτουργήσει. Και νομίζω ότι για σήμερα τους οργάνωσε λίγο καλύτερα. Πού είναι το διαφοροποιημένο εδώ, είναι ότι τα παιδιά εμπλέκονται μέσα σε αυτό και δεν έχουν εμένα να τους μοιράζω τσάντες, γιατί θα μπορούσα να κάθονται τα παιδιά εκεί,</p>	<p>ερωτήσεις για να δω τι σκέφτονται. Επίσης τις ερωτήσεις μπορώ να τις κάνω με έναν τρόπο, συνήθως εμείς οι νηπιαγωγοί μιλάμε πολύ νομίζω επειδή έχουμε μάθει να μιλάμε και να λέμε κάτι στα παιδιά με διαφορετικό τρόπο για να είμαστε σίγουροι ότι όλοι το έχουν καταλάβει. Ή να ρωτάμε το ίδιο πράγμα με πολλούς διαφορετικούς τρόπους για να είμαστε σίγουροι ότι όλοι έχουνε καταλάβει. Γενικότερα προσπαθώ μέσα από αυτή την οπτική να εντάξω και να εμπλέξω κυρίως όλα τα παιδιά σε αυτό που γίνεται και νομίζω ότι με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική το καταφέρνει κανείς, να εμπλέξει όλα τα παιδιά... Δηλαδή σιγά σιγά όταν τους δίνεις χώρο ότι άμα δε θέλει μπορεί να μην έρθει. Δηλαδή εμείς αν κάνουμε κάτι εδώ πέρα και ένα παιδί δε θέλει να κάτσει εκεί, με τη συμφωνία ότι θα παίξει και ότι θα κάνει τη ζωγραφική που θέλει εκείνη την ώρα αλλά με τη συμφωνία ότι θα σεβαστεί και εμάς που θέλουμε να</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κάθε ομάδα ασχολείται με αυτό που την ενδιαφέρει • Project που προκύπτουν από τα ενδιαφέροντα των παιδιών και με αφορμή κάποια δραστηριότητα • Οργάνωση των δραστηριοτήτων από τα παιδιά • Έμφαση στη διαδικασία και όχι στο αποτέλεσμα • Τα παιδιά συναποφασίζουν • Οι γνώσεις προκύπτουν μέσα από τις δραστηριότητες • Ανοιχτές ερωτήσεις από τη νηπιαγωγό • Οργάνωση του χώρου της τάξης από τα παιδιά • Συζητήσεις με τα παιδιά • Παιχνίδια γνωριμίας στην αρχή της χρονιάς • Αλληλοβοήθεια • Η νηπιαγωγός λειτουργεί ως διαμεσολαβητής • Διαφοροποίηση του περιεχομένου • Διαφοροποίηση της διαδικασίας • Διαφοροποίηση του μαθησιακού περιβάλλοντος • Διαφοροποίηση ως προς το προϊόν
--	--	--	--

να τους μοιράσω τα σουπλά, να τους μοιράσω τσάντες, να τους μοιράσω εγώ το νερό, δηλαδή να είμαι εγώ ο κεντρικός ήρωας και ο κεντρικός άνθρωπος που κάνει όλα αυτά τα πράγματα. Προσπαθούμε και στην τραπεζαρία να είμαστε όλοι, να εμπλεκόμαστε και με τον τρόπο των βοηθών και ο καθένας μόνος του. Για να δούμε πώς αλλιώς μπορούμε να το οργανώσουμε, από τις γνώμες των παιδιών, άλλες φορές μου λένε ιδέες, θέλουν να τους πω «τι φαγητό σου έβαλε η μαμά σήμερα;» και προσπαθούν να θυμηθούν τι φαγητό τους έβαλε για να τους το πάω και γίνεται με ένα τέτοιο τρόπο. Το βάζω αυτό σε μια τέτοια πρακτική, της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής γιατί θεωρώ ότι οτιδήποτε κινητοποιεί και εμπλέκει τα παιδιά με έναν τρόπο και μπορούν να εμπλακούν κάνοντάς τα νόημα σε αυτό που γίνεται, το να θέλουν να τους ρωτάω τι φαγητό ήταν γιατί και εκείνα προσπαθούν να θυμηθούν τι φαγητό τους έβαλε η μαμά και για να αποδείξουν ότι θυμούνται και ότι συνεργάζονται. Υπάρχει λοιπόν μία αλληλεπίδραση και μια ανταλλαγή και πληροφορίας, κι εγώ μαθαίνω πράγματα, μαθαίνω αν η μαμά έχει πληροφορήσει το παιδί τι φαγητό του έχει βάλει, άρα υπάρχει μια επικοινωνία ανάμεσα στη μαμά και στο παιδί το βράδυ που ετοιμάζουν κτλ. που είναι κάτι που το ζητήσαμε από

κάνουμε κάτι άλλο και δε θα κάνει φασαρία μπορεί να κάτσει να ζωγραφίσει και όταν είναι έτοιμο μπορεί να έρθει να κάνει αυτό που κάνουμε εμείς. Γιατί έχουμε διαφορετικούς ρυθμούς, δεν μπορούμε να βάλουμε τα παιδιά. Όχι ότι κάποιες φορές δεν επιμένω να έρθουν όλοι στην ομάδα γιατί θέλω να κάνουμε κάτι όλοι μαζί και να αποφασίσουμε για κάτι όλοι μαζί. Δε γίνεται πάντα. Υπάρχουν φορές δηλαδή- ωραία θέλουμε να αποφασίσουμε δεν ξέρω τι, αν θα κάνουμε αυτό το τραπέζι με πινέλα ή αν θα κάνουμε το τραπέζι της πλαστελίνης. Ωραία θα μαζευτούμε όλοι μαζί για να το αποφασίσουμε.

- Τον πρώτο καιρό καταρχήν η τάξη μας είναι άδεια και την οργανώνουμε μαζί. Δεν έρχονται τα παιδιά δηλαδή και βλέπουνε ότι εκεί έχουμε αυτό με τα πανιά και το σπιτάκι κτλ. ούτε εκείνο. Κι αυτό ακόμα, το ότι τα παιδιά έρχονται και βρίσκουν μια σχεδόν άδεια τάξη που έχει τουβλάκια, πλαστελίνη και

την αρχή να γίνεται στη συγκέντρωση των γονέων που είχαμε κάνει. Βλέπω δηλαδή κι εγώ μέσα από διάφορα πράγματα που κάνω που θέλω να εμπλέκονται τα παιδιά την ώρα του φαγητού πώς είναι οι σχέσεις των παιδιών με την μαμά, πώς τα παιδιά μπαίνουν σε αυτή τη διαδικασία για την οργάνωση των δικών τους πραγμάτων, και πώς αυτό το πράγμα που γίνεται εδώ είναι μια διαδικασία στην οποία πρέπει να εμπλακούμε όλοι. Τώρα σε σχέση με άλλου είδους πρακτικές... τι να σου περιγράψω... αυτό που είναι- γιατί κι εγώ το ευχαριστήθηκα πάρα πολύ γιατί πραγματικά ήταν πάρα πολύ... μια συνθήκη που δημιουργήθηκε εξαιρετικά δημιουργική και για τα παιδιά, για όλα τα παιδιά, αλλά και για μας, εμένα και τη Μαρία, την άλλη εκπαιδευτικό που δουλεύαμε μαζί, ήταν όταν επεξεργαστήκαμε ένα βιβλίο πρόπερσι που ήμασταν μαζί σε αυτό το πρωί απόγευμα και πραγματικά ήταν και η φορά που μπορώ να πω ότι λειτούργησε πάρα πολύ αυτή η συνεργασία της πρωινής με την απογευματινή που δύσκολα το βλέπεις να γίνεται και να συμβαίνει, ήταν που επεξεργαστήκαμε ένα βιβλίο στη μέση της χρονιάς περίπου. Άρεσε πάρα πολύ στα παιδιά και ξεκινήσαμε με αυτό το βιβλίο και δημιουργήθηκε μια ομάδα που έκανε εκείνο το κουκλοθέατρο που θα δεις εκεί πάνω μετά αν θέλεις,

μαρκαδόρους μόνο και αυτό είναι μέσα σε αυτήν την πρακτική. Είναι μια πρακτική της διαφοροποιημένης με στόχο να εμπλέξουμε τα παιδιά στην οργάνωση του χώρου τους για να μπορούν τα παιδιά να ξέρουν πώς λειτουργεί ο χώρος αλλά και να μας δώσουν κι εκείνα ιδέες για το τι ενδιαφέρει εκείνα. Μπορεί να μη θέλουν να έχουν ένα τραπέζι που να έχει πλαστελίνη και να θέλουν κάτι άλλο. Όλα αυτά βγαίνουν από συζήτηση. Και αυτό είναι μια πρακτική της διαφοροποιημένης.

- . Η ότι κάνουν πάρα πολλά παιχνίδια για να γνωριστούμε μεταξύ μας, να γνωρίσει ο ένας τον άλλον, και αυτό είναι μια πρακτική της διαφοροποιημένης. Δεν μπαίνω το Σεπτέμβρη να καθίσω τα παιδιά στην παρεούλα και να τους λέω για το διάστημα ή για ένα θέμα που εγώ θέλω να μάθουνε. Οι πρακτικές μας και η πρακτική μου είναι πάρα πολλά παιχνίδια, να γνωριστούμε, να φτιάξουμε το χώρο μας, να δούμε τι

πάνω στο κλιματιστικό. Πριν γίνει αυτό το κουκλοθέατρο, οι φιγούρες που είναι το κουκλοθεατράκι γίνανε ταινία-μια άλλη ομάδα το έκανε ταινία με τις φιγούρες εκείνες το παραμύθι με το φωτοστόρι- είναι ένα εργαλείο που το κατεβάζεις, ένα προγραμματάκι μικρό, το κατεβάζεις δωρεάν από το διαδίκτυο- και βάζουν τα παιδιά φωτογραφίες μέσα και κάνουν μικρές ταινιούλες. Μία ομάδα λοιπόν ασχολήθηκε με το να το κάνει ταινιούλα, μια ομάδα το έκανε κουκλοθέατρο και μετά αφού τους άρεσε τόσο πολύ αποφασίσαμε να το παίξουμε σε θεατρικό στο τέλος της χρονιάς όπου τα παιδιά συμμετείχαν στο ποιος θα είναι στον κάθε ρόλο, το αποφασίσανε μόνοι τους, και επειδή θέλανε πάρα πολύ να είναι λύκοι μοιράσαμε το λύκο- ήταν το παραμύθι έχω ράμματα για τη γούνα σου- είχε πολλούς λύκους μέσα, το μοιράσαμε. Μια φορά έβγαινε ο ένας λύκος, μια φορά έβγαινε ο άλλος λύκος οπότε δε μας απασχολούσε αυτό και επίσης τα σκηνικά όλα τα κάναν τα παιδιά αφού δημιουργήθηκε ομάδα που έβγαλε φωτογραφίες έξω τον κήπο, τον πευκώνα γιατί εκεί θα ήταν η σκηνή, ζωγραφίσανε πάνω στις φωτογραφίες πώς θα θέλανε να είναι το σκηνικό, θέλανε πολυκατοικίες ας πούμε οπότε πήραμε κάτι μεγάλα χαρτόνια από κούτες και τα ζωγραφίσανε και τα κάνανε πολυκατοικίες και γίνανε πολυκατοικίες. Θέλαν το

παιχνίδια έχουμε, πώς παίζονται αυτά τα παιχνίδια, πώς παίζουμε τα τουβλάκια, πού παίζουμε τα τουβλάκια, όλα αυτά όμως σε συνεργασία με τα παιδιά. Και αυτό είναι πάρα πολύ βοηθητικό και αυτό είναι πάρα πολύ βοηθητικό και στη δικιά μας τη δουλειά. Τα παιδιά ξέρουν τι θα παίξουν και ξέρουν τους όρους του κάθε παιχνιδιού. Τα τουβλάκια δεν τα παίζουμε όπου να ναι, ούτε τα πετάμε στον αέρα, τα παίζουμε σε ένα σημείο. Αυτή η εμπλοκή λοιπόν των παιδιών εντάσσετε μέσα στην οπτική της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής.

- Τα παιδιά μαθαίνουν, τους βλέπεις όταν παίζουν με τα παζλ και βοηθάει ο ένας τον άλλον, προσπαθούν να χτίσουνε τουβλάκια και βοηθάει ο ένας τον άλλον ή πέφτουνε και προσπαθούν να το ισορροπήσουν. Αν είσαι εκεί και το παρατηρείς και τους βοηθάς να βρουν λύσεις, κινητοποιείς κάποιον να πάει να τους βοηθήσει, τους δείχνεις τους τρόπους, τους λες ότι για δεξ μήπως αν τον

σπιτάκι της κασίκας, της κοκκινσκομφίτσας και από τα τρία γουρουνάκια που ήταν μέσα κι αυτά και πήρανε τα κουκλοθέατρα-έχουμε τρία κουκλοθέατρα σαν αυτά, τα ντύσαμε με χαρτί, τα βάψανε και κάνανε τα σπιτάκια, τους βάλανε γλάστρες κτλ. Έπρεπε να υπάρχει ένα ιατρείο, το ζωγραφίσανε μέσα στη φωτογραφία όπως θα θέλανε να είναι το ιατρείο και τα φτιάξαμε όλα έξω και το στήσαμε έξω και σε αυτή την ομάδα μπορούσαν να μπαίνουν και να βγαίνουν και άλλα παιδιά. Και όλο αυτό το δουλεύαμε και το πρωί και το μεσημέρι γιατί το κάναμε σε συνεργασία με τη συνάδελφο. Οπότε τα παιδιά για ένα πάρα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα δουλεύανε- είχαμε στην αρχή το παραμύθι, να κατανοήσουν το παραμύθι, το στήσανε σε ταινία, το στήσανε σε κουκλοθέατρο, το στήσανε και το οργανώσανε σε θεατρική παράσταση και δε δώσαμε ποτέ λόγια για να τα μάθουνε. Γιατί όλο αυτό το δουλεύανε μόνοι τους και δε μας ένοιαζε να πούνε ακριβώς τα λόγια που λέει το παραμύθι μέσα. Εμάς μας ενδιέφερε όλο αυτό το οποίο δημιουργήθηκε. Η συνεργασία των παιδιών, οι ιδέες που είπαν τα παιδιά, που προσπαθώντας να κάνουν τα σκηνικά και μετρήσανε και κάνανε και βάλανε και μικρότερο και μεγαλύτερο και συναποφασίσανε για τα χρώματα και που θα μπει το καθένα και πόσο μεγάλη θα

ρωτήσεις έτσι θα δεχθεί να τον βοηθήσεις; Θέλω να πω γίνεσαι διαμεσολαβητής όλων αυτών τότε ακόμα και να παίζουν όλη μέρα, ακόμα και αυτό, ακόμα και να παίζουν τα παιδιά όλη τη μέρα εδώ και να μην τσακώνονται και να δημιουργούν πράγματα για μένα είναι ότι καλύτερο. Αυτό.

πρέπει να είναι η πολυκατοικία για να φαίνεται έξω. Γιατί το ζωγραφίζανε στη φωτογραφία αλλά είχε και ένα δέντρο και είπαν ότι πρέπει να ανεβαίνει μέχρι εκεί και βγήκανε έξω μετρήσανε, μετρήσανε το χαρτόνι. Θέλω να πω μπήκανε σε πάρα πολλές διαδικασίες και δουλέψανε και πάρα πολλούς από αυτούς που λέμε μαθησιακούς στόχους σε σχέση με το γνωστικό τους κομμάτι και το τι πρέπει να μάθουνε τα παιδιά στο νηπιαγωγείο. Αλλά πιστεύω από όλη αυτή τη διαδικασία αυτό που πήρανε περισσότερο και ευχαριστηθήκανε ήταν η συνεργασία και ότι όλοι μαζί δουλέψανε και κάνανε κάτι που το παρουσιάσανε στο τέλος στους γονείς, χωρίς να αγχωθεί κανείς, χωρίς να μπει στη διαδικασία να μάθει έναν ρόλο, και χωρίς να τους βάλω εγώ με το ζόρι ότι ξέρεις θα φορέσεις αυτό. Το τι φορέσανε ήτανε από τα πανιά που είχαμε εδώ και από τα ρούχα που φέραν εδώ και διαλέξαμε μόνοι τους. Ή έπρεπε να φοράνε αυτιά αν ήταν γουρουνάκια, τα κάνανε μόνα τους όλα. Όλο αυτό να είναι διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Και νομίζω ότι για μένα εκείνη η χρονιά ήταν- επειδή ακριβώς υπήρχε και αυτή η συνεργασία με τη συνάδελφο, τη θυμάμαι ως μια πάρα μα πάρα πολύ δημιουργική χρονιά. Υπάρχουν και πιο μικρά πράγματα που γίνονται,

	αυτό ήταν ένα πάρα πολύ μεγάλο.		
N9	<p>Για παράδειγμα το παράδειγμα που ανέφερα, για παράδειγμα ας πούμε, πολύ συγκεκριμένα αυτό που έχω κάνει, να διαβάσουμε ένα παραμύθι... να ας πούμε ένα παραμύθι. Αφού το εισάγουμε στην αρχή με αφήγηση, δηλαδή εγώ μπορώ να το αφηγηθώ, μπορώ να το διαβάσω, μπορώ να φέρω διαφορετικά βιβλία, να δούμε τις εικόνες, μπορούμε να ακούσουμε την ηχογράφηση της ιστορίας, μπορούμε να την επαναδιατυπώσουν τα παιδιά και να την ξαναγράψουν, μετά μπορούν να αποφασίσουν πώς θέλουν να την παρουσιάσουν. Μπορούν να χωριστούν στις ομάδες τους και άλλοι μπορούν να την παρουσιάσουν με πλαστελίνες και να κάνουν μια μακέτα, άλλοι μπορεί να είναι μια μουσική δημιουργία, μουσικά όργανα ή με το σώμα τους διάφορες κινήσεις, άλλοι θεατρικά, να φτιάξουν τα κοστούμια τους. Αν κάποιο παιδάκι δεν μπορεί να αποφασίσει σε ποια ομάδα θέλει να μπει ή τι ακριβώς να κάνει εκεί παρατηρώντας παρεμβαίνουμε και παροτρύνουμε το παιδί και προσπαθούμε να βρούμε αυτό το θετικό που ξέρουμε ότι θα νιώθει καλά σε αυτό και να του δώσουμε και κάποιες ιδέες, για θυμήσου την άλλη φορά ας πούμε που είχες κάνει πάρα πολύ ωραία το κελάηδημα του πουλιού. Θέλεις να δοκιμάσεις να το</p>	<p>Ενώ με αυτόν τον τρόπο, δίνοντας ας πούμε ένα παράδειγμα, τη δυνατότητα να επιλέξουν τον τρόπο που θα παρουσιάσουν ένα παραμύθι, αν θα το παρουσιάσουν κάνοντας πλαστελίνες, κάνοντας κολάζ, θεατρικά, με μουσική δημιουργία και βρει το καθένα το χώρο του θα νιώσει και περισσότερο ικανό, δυνατό, θα έχει συναίσθημα θετικό.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Η νηπιαγωγός διεξάγει μια δραστηριότητα με πολλούς τρόπους π.χ. μια ιστορία την αφηγείται, βλέπουν τις εικόνες, ακούν την ηχογράφηση της ιστορίας κ.α. • Project με αφορμή μια δραστηριότητα • Τα παιδιά αποφασίζουν • Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία • Κάθε παιδί διαλέγει την ομάδα του, ανάλογα με το τι θέλει και μπορεί να κάνει • Ομάδες ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών • Αλληλοβοήθεια • Εργασία σε ζευγάρια • Παρουσίαση εργασιών- συζήτηση • Τα παιδιά επιλέγουν τον τρόπο που θα διεξάγουν μια δραστηριότητα • Διαφοροποίηση του μαθησιακού περιβάλλοντος • Διαφοροποίηση του προϊόντος • Διαφοροποίηση της διαδικασίας • Διαφοροποίηση του περιεχομένου

	<p>κάνεις ξέρω γω με το τυμπανάκι ή με κάτι, με τα κουδουνάκια; Είμαι σίγουρος ότι θα τα καταφέρεις. Δηλαδή προσπαθείς να υποστηρίξεις το παιδί με έναν τρόπο. Θυμάσαι και ο Γιάννης που σου είχε πει ότι του άρεσε πάρα πολύ αυτό και θα ήθελε να το κάνει κι εκείνος, θέλετε να το κάνετε μαζί; Οπότε προσπαθείς να βρεις τρόπους για να μην αποκλειστεί κανένα παιδί από την ομάδα. Διότι όλα έχουν κάτι να προσφέρουν. Και μετά αφού ολοκληρώσουν και δουλέψουν στις ομάδες τους παρουσιάζει κάθε ομάδα με τη σειρά αυτό το έργο και οι υπόλοιποι αξιολογούν και οι άλλοι επίσης που έχουν κάνει αυτό το τεχνούργημα αυτοαξιολογούνται και γίνεται μια συζήτηση.</p>		
--	--	--	--

Νηπιαγωγοί	Παραδείγματα πρακτικών της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής που χρησιμοποιούν οι νηπιαγωγοί	Στοιχεία	Έννοιες- Αποκωδικοποίηση
N1	<p>Η επόμενη ερώτησή σου θα είναι ποιες πρακτικές για αυτό το σκέφτομαι. Αυτό το οποίο προσπαθώ να κάνω και θεωρώ ότι διαφοροποιεί αυτό που κάνω μέσα στην τάξη είναι το ότι θα προσπαθήσω να κάνω τα παιδιά να προσεγγίσουν ένα θέμα περισσότερο εμπειρικά. Δηλαδή αν ασχολούμαστε με τα σχήματα για παράδειγμα, θα προσπαθήσω μέσω της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας να μπουν στη διαδικασία να</p>	<p>Ένα άλλο παράδειγμα, ας πούμε ήταν ότι τους έδωσα ένα βιβλίο και τους ζήτησα εξετάζοντας τον τίτλο να σκεφτούνε ποιο θα είναι το εξώφυλλο. Οπότε θα έπρεπε να συναποφασίσουνε το τι θα περιέχεται μέσα στον τίτλο και να συναποφασίσουνε τι εικόνα θα μπορούσανε να δημιουργήσουνε.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Σχήματα • Εμπειρίες-συνδυασμός γνώσεων • Εικαστικά • Βιβλίο-Γραμματισμός

ανακαλύψουν τα σχήματα και μετά να τα αξιοποιήσουν πάλι μέσα από ομάδες και να καταλήξουν σε ένα αποτέλεσμα. Να δούνε δηλαδή αυτά τα σχήματα που υπάρχουν γύρω μας πώς μπορούμε να τα αξιοποιήσουμε εμείς για να φτιάξουμε κάτι, να συνδυάσουμε τη γνώση που θα τους δώσω εγώ από εδώ με πράγματα που θα έχουν εκείνα στο μυαλό τους ή από εμπειρίες δικές τους, για παράδειγμα με ένα κύκλο και με ένα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο θα μπορούσα να φτιάξω ένα αυτοκίνητο γιατί το έχω δει και ξέρω ότι είναι στρογγυλές οι ρόδες του. Να τους πω ότι εγώ σας δίνω αυτά τα σχήματα εσείς πρέπει να σκεφτείτε πού τα έχετε εντοπίσει στην καθημερινότητά σας και να φτιάξετε κάτι και να το αναπαράγετε μια εικόνα, νομίζω ότι αυτό προσπαθώ να κάνω. Να βάζω τα παιδιά στην διαδικασία να συνδυάζουν τις γνώσεις τους και τις εμπειρίες τους με αυτό που εγώ θέλω να τους μάθω πως ορίζεται στον κόσμο μας. Συν το ότι προσπαθώ να τους βάζω μέσα από ομάδες να συνδυάζουν τις σκέψεις και τις πληροφορίες και όχι ατομικά. Αυτό προσπαθώ να κάνω. Επίσης, αναγκαστικά πάω με βάσει τα βιώματά τους γιατί το αποτέλεσμα θα προκύψει από αυτό που ξέρουνε, δε θα τους το δώσω έτοιμο. Άρα αν δεν προκύψει ένα αποτέλεσμα εκεί καταλαβαίνω ότι υπάρχει ένα κενό. Επίσης, αν κάποιο

	<p>παιδί έχει μεγάλο έλλειμα, γνωστικό ή εμπειριών, που εδώ υπάρχει πολύ έντονα, τότε εκεί προσπαθώ να τα ενισχύσω και να αντιμετωπίσω τη διαφορετικότητα που έχουν σε σχέση με το σύνολο με βάση τα ζευγάρια που θα δημιουργήσουν. Προσπαθώ να βοηθάει ο ένας τον άλλον και ο ένας να αποτελεί πηγή γνώσεων για τον άλλον. Προσπαθώ να κάνω τα παραπάνω όσο πιο συχνά γίνεται γιατί τους αρέσει κιάλας, τροφοδοτούνται και αυτοί που υπολείπονται και ενισχύεται και η αυτοπεποίθηση αυτών που μπορούνε παραπάνω γιατί βοηθάνε τους άλλους. Άρα έχουν ένα κοινό, ένα όφελος και οι δύο.</p>		
N2	<p>Παράδειγμα... είχαμε χάσει μπαλόνι, ένα μπαλόνι μας έφυγε με τον αέρα από την αυλή και τι να κάνουμε να βρούμε το μπαλόνι. Και μέσα σε όλα όσα είπα κυρίως επικράτησε να φτιάξουμε αφίσες για να μας βοηθήσουνε οι έξω, οι γείτονες. Φτιάξαμε αφίσες. Συζητήσαμε τι θα έχει κάθε αφίσα κτλ. και ο καθένας έκανε αυτό που επέλεξε να κάνει. Να ζωγραφίσουν, άλλος να γράψει το κείμενο, άλλος να βρούμε μια φωτογραφία να βάλουμε, να την εκτυπώσουμε κτλ. οπότε όλα τα παιδάκια είχαν κάτι να κάνουν από εκείνα που επέλεξαν εκείνα. Φτιάξαμε τρεις αφίσες και χωριστήκαμε σε ομάδες οπότε υπήρχε δυνατότητα να χωρέσουν όλα τα παιδιά κάπου και να κάνουν αυτό</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Βιβλία-Γραμματισμός • Project που εμπεριέχουν εικαστικά, κείμενα, φωτογραφίες, Η/Υ, αφίσες

που θέλουν. Και το αποτέλεσμα ήταν εκπληκτικό. Ήταν όλα κατενθουσιαμένα, βρέθηκε και το μπαλόني μας ο σύζυγός μου ήρθε κι έκανε το γείτονα κι έφερε το μπαλόني. Εντάξει φτιάχνεις κι ένα πλαίσιο νομίζω γιατί εδώ έχει να κάνει και λίγο με τη μυθοπλασία και το αν είναι σωστό να πεις ένα ψεματάκι στα παιδιά για να ολοκληρώσεις το κόνσεπτ. Εγώ το έκανα να σου πω την αλήθεια γιατί ήταν απίστευτη η χαρά των παιδιών, ολοκληρώθηκε ο στόχος τους. Βρήκαμε το μπαλόني, το μπαλόني μας έφερε και μια ιστορία μαζί κτλ. κτλ. Ήταν υπέροχο. Νομίζω ότι εκεί χώρεσε η διαφοροποιημένη παιδαγωγική έτσι όπως την έχω αντιληφθεί εγώ. Στην καθημερινότητα όταν οργανώνουμε τη μέρα μας και συζητάμε για ένα συγκεκριμένο θέμα και συζητάμε τι θέλουμε να κάνουμε για αυτό πάλι καθένας επιλέγει τι τον ενδιαφέρει να κάνει. Βέβαια εγώ ξέρω τι μπορεί ο καθένας να κάνει τώρα πια. Στην αρχή είναι δύσκολο αυτό πολύ. Στην αρχή της χρονιάς. Στην αρχή είναι πολύ δύσκολο γιατί δεν ξέρεις τα παιδιά. Δεν ξέρεις τις δυνατότητές τους, τις δυσκολίες τους, σίγουρα έχουν όλα τα παιδιά δυνατότητες αλλά δεν ξέρεις ποιες είναι αυτές για να τις αναδείξεις. Κυρίως λειτουργεί λίγο πριν τα Χριστούγεννα που πια έχουμε συνδεθεί με τα παιδιά και γινόμαστε ομάδα,

οπότε λίγο πριν τα Χριστούγεννα και σίγουρα μετά, τώρα πια δηλαδή, λειτουργεί πιο εύκολα όλο αυτό. Οπότε στην καθημερινότητά μας συζητώντας για ένα θέμα και λέγοντας τι θέλουμε να κάνουμε με αυτό και τι μπορούμε να κάνουμε υπάρχουν και οι φορές που λειτουργούμε όλοι μαζί, δεν είμαστε συνέχεια σε ομάδες ή ο καθένας κάνει το δικό του. Και όλοι μαζί και ο καθένας το δικό του. Παράδειγμα, κάναμε για τους δεινόσαυρους, οπότε κάποιοι επέλεξαν να φέρουν βιβλία να μας τα παρουσιάσουν, κάποιοι μπόρεσαν να μας τα παρουσιάσουν με το λόγο, κάποιοι απλώς μας έδειξαν τις εικόνες αλλά ικανοποιήθηκαν που μας έφεραν το υλικό γιατί κι αυτό έχει πολύ μεγάλη αξία, γιατί δεν μπορούσαν να πουν πολλά στοιχεία, αλλά έφεραν το υλικό. Φέτος το μοιραζόμαστε το σχολείο, δεν έχω σταθερό ωράριο ακόμα, ενώ κανονικά θα έπρεπε να έχω σταθερό ωράριο, απλά επειδή είναι πολύ δύσκολο να έχω σταθερά μεσημεριανό ωράριο γιατί έχει αλλάξει όλο αυτό, θα πρέπει σταθερά να είμαστε μια βδομάδα πρωί μια μεσημέρι, εμείς μεταξύ μας δεν το έχουμε κάνει. Αυτό έχει μια δυσκολία στο να υπάρχει μια συνέχεια αλλά συνεργαζόμαστε καλά με την άλλη κοπέλα. Εντάξει δεν είμαστε πάντα στο ίδιο κόνσεπτ αλλά προσπαθούμε να έχουμε μια γραμμή κοινή.

Πάντα όταν υπάρχουν δύο δασκάλες δεν έχουν ακριβώς την ίδια λογική. Έλεγα, λοιπόν, για τους δεινόσαυρους, είχα φέρει κι εγώ βιβλία, προσπαθούσαμε να διαβάσουμε τις λεζάντες, να αλλάξουμε τις λεζάντες, να αλλάξουμε τις εικόνες ή να αλλάξουμε τα ονόματα των δεινοσαύρων, κάποιος προσπαθούσε να το γράψει ή να βρούμε φωτογραφίες δεινοσαύρων. Μια άλλη ομάδα βρήκε δεινόσαυρους στον υπολογιστή, και προσπαθούσα εκεί να βάζω παιδιά που δυσκολεύονται στη γλώσσα. Δηλαδή τα παιδάκια που δυσκολεύονταν στη γλώσσα πιο πολύ δίναμε έμφαση στο να βρίσκουν εικόνες, στο οπτικό υλικό. Ή ένα άλλο παράδειγμα τώρα που μου ήρθε, γιατί είχαμε προβλήματα και έχουμε ακόμα αλλά έχουν εξομαλυνθεί, στις σχέσεις τους. Παιδιά με πολύ μεγάλες εντάσεις και πολύ έντονες εκφράσεις, επιθετικότητες κτλ. Αντιλήφθηκα ότι τα δύο παιδάκια με δυσκολίες αντιλαμβάνονταν καλύτερα με οπτικοποιημένο υλικό. Όταν λοιπόν συζητήσαμε για τη συμπεριφορά μας στην τάξη, πού είμαστε και πού δεν είμαστε και πού θέλουμε να πάμε, είχα φέρει οπτικοποιημένο υλικό, εικόνες που έδειχναν διάφορες συμπεριφορές και μπόρεσαν να το καταλάβουν. Μετά το ζωγραφίσαμε κιόλας, κάναμε μια λίστα, ότι υπάρχει αυτό, υπάρχει κι αυτό, το καλό ας πούμε η συνεργασία, είπαν λέξεις τις

οποίες βάλουμε στη συγκεκριμένη εικόνα και ένας ένας έλεγε μετά πού τοποθετεί τον εαυτό του σε ποια από τις δύο εικόνες. Λοιπόν αυτό λειτούργησε πάρα πολύ.

Συνειδητοποίησαν πού ανήκουν, ήξεραν πού ανήκουν, φοβερό! Και άλλοι είπαν ότι είναι στη μέση, καμιά φορά είμαι κι εδώ είμαι κι εδώ, γιατί δεν έβαλα πολλές εικόνες, έβαλα τα δύο άκρα. Γιατί ίσχυαν τα δύο άκρα. Συνειδητοποίησαν πού είναι και είπαν μόνοι τους θέλω να πάω εκεί.

Ωραία λέω τώρα να συζητήσουμε ποια είναι η διαδρομή για να πάω εκεί. Αυτό που βλέπεις τώρα που είναι η απόλυτη ησυχία αυτό δεν υπήρχε. Εδώ προσπαθήσαμε να συμμαζέψουμε τα ασυμμάζευτα. Ε αυτό γίνεται στην αρχή της χρονιάς. Αυτό λοιπόν λειτούργησε πάρα πολύ στα παιδιά που είχαν πολύ έντονη επιθετικότητα και από όλα. Πάρα πολύ. Και κάθε φορά δηλαδή που αρχίζουν και ξεφεύγουν αναφέρομαι κατευθείαν σε αυτό που είχαν αποφασίσει. Τι μου είπατε, πού θέλετε να είστε; Αυτή τη στιγμή όμως δεν είστε. Μήπως να έρθουμε; Λοιπόν αυτό λειτούργησε πάρα πολύ.

Γιατί σκέφτονται με διαφορετικό τρόπο. Ο εγκέφαλος δε λειτουργεί για όλους με τον ίδιο τρόπο. Έχουμε τις ευκολίες μας, έχουμε τις δυσκολίες μας, εμείς πρέπει να τις βρούμε για το κάθε παιδί χωριστά. Δεν το κάνω πάντα, ούτε κάθομαι και καταγράφω

	<p>κάθε μέρα για να είμαι ειλικρινής σε φύλλο εργασίας τι κάνει το κάθε παιδάκι. Βέβαια με βοηθάει και η εμπειρία μου μετά από τόσα χρόνια και ξέρω τι να παρατηρήσω και τι να προσέξω και ξέρω το κάθε παιδί. Και για τα παιδάκια που κάνω αναφορά είναι που έχουν κάποιες δυσκολίες.</p>		
N3	-	<ul style="list-style-type: none"> • Η περσινή ομάδα ήταν μια ομάδα πάρα πολύ εύκολη για μένα. Ήταν πάρα πολύ ώριμα τα παιδιά και να σου πω ότι φέτος και πέρυσι δούλευα 1-4 που σημαίνει ότι τα παιδιά είναι πολύ πιο κουρασμένα δηλαδή έχω το φαγητό και ελάχιστο χρόνο για να κάνουμε κάποια πράγματα. Ωστόσο ήταν μια πάρα πολύ δυνατή ομάδα, δουλεύαμε το σχολικό συμβούλιο όπου τα παιδιά παίρναν αποφάσεις μόνο τους για τα θέματα που τους αφορούσαν μέσα στην τάξη από το να λύνουν ζητήματα στις μεταξύ τους σχέσεις αλλά και στο να κάνουν προτάσεις για το τι θέλουν να κάνουν, για τη σχολική ζωή δηλαδή, κάναν τα ίδια προτάσεις. Ήταν μια ομάδα πάρα πολύ εύκολη, πάρα πολύ 	<ul style="list-style-type: none"> • Σχολικό συμβούλιο • Παιχνίδι

		<p>ώριμη και για μένα ήταν πάρα πολύ εύκολο όλο αυτό να στέκομαι ισότιμα απέναντί τους. Φέτος δεν είναι το ίδιο. Είναι μια ομάδα πολύ πιο δύσκολη που πρακτικές που έχω εφαρμόσει στο παρελθόν δεν μπορώ να τις εφαρμόσω. Δεν έχω κάνει σχολικό συμβούλιο. Ξεκινήσαμε, δεν είναι εύκολο. Γιατί έχουμε παιδιά με θεματάκια που ακόμα και τώρα δεν έχουμε κατορθώσει, το λέω έχουμε γιατί έρχεται και από το πρωινό.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κοίτα εκ των πραγμάτων, επειδή σου είπα δουλεύω απόγευμα, δουλεύω σε μικρές ομάδες επειδή τα παιδιά είναι κουρασμένα και επειδή είναι και δύσκολη ομάδα και είναι δύσκολο να κάνουμε κάτι σε μεγαλύτερες ομάδες, δουλεύουμε καλύτερα σε μικρές ομάδες ή δουλεύουμε εξατομικευμένα στο ελεύθερο παιχνίδι που παίζω μαζί τους, δηλαδή δουλεύουμε περισσότερο μέσα από το παιχνίδι. • Μου είναι πιο εύκολο να ακούω τα παιδιά γιατί με βοηθάει κι εμένα να σχεδιάζω πάνω σε αυτά που 	
--	--	---	--

		<p>ενδιαφέρουν τα παιδιά, ή μέσα από πράγματα που αναδύονται από τις συζητήσεις τους, βλέπεις ότι μπορεί να αναδυθούν πράγματα που μπορεί να τα ενδιαφέρουν, και να σχεδιάσω εγώ ή να σχεδιάσουμε μαζί με τα παιδιά πράγματα.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κυρίως επιλέγω όταν θέλω να δουλέψω με μικρές ομάδες να δουλέψω με μικρές ομάδες και κάποια άλλα παιδιά να δουλεύουν αυτόνομα. • Μπορείς να δουλέψεις με ζευγάρια, να μάθουν τα παιδιά να επικοινωνούν και να δουλεύουν σε ζευγάρια και σιγά σιγά με μεγαλύτερες ομάδες. Στην αρχή ο συντονισμός τους είναι πιο δύσκολος αλλά γίνεται στο τέλος να φτάσουν να δουλεύουν πιο αυτόνομα και παράλληλα πολλές φορές. Δηλαδή το έχω κάνει. Όταν δε γίνεται παράλληλα το κάνεις διαδοχικά. 	
N4	<p>Πρακτικών δικών μου... Δουλεύω πάρα πολύ τον αναστοχασμό όσο μπορώ με ερωτήσεις που γίνεται στα παιδιά. Μια στρατηγική που εφαρμόζω είναι οι δραστηριότητές τους, ενώ ζωγραφιές, να παρουσιάζονται στην ολομέλεια έτσι ώστε τα</p>	<p>Παραδείγματος χάρη τώρα που κάνουμε κάτι για την τέχνη υπάρχουν παιδιά μέσα στο τμήμα τα οποία λόγω του ότι είναι παιδιά του τμήματος ένταξης δεν μπορούν να κάνουν παραδείγματος χάρη ένα περίγραμμα. Άρα ένα άλλο παιδί που μπορεί και</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ερωτήσεις- αναστοχασμός • Εικαστικά- παρουσίαση στην ολομέλεια • Τέχνη • Κινήσεις παιχνίδια με το σώμα

παιδιά να κάνουν ερωτήσεις αναφορικά με μια ζωγραφιά που έχει κάνει ένας συμμαθητής τους. Βέβαια αυτό παίρνει αρκετό καιρό να γίνει δηλαδή στην αρχή ας πούμε Σεπτέμβρη, Οκτώβρη τις ερωτήσεις τις κάνω εγώ. Βέβαια όχι όλες μαζί, με την έννοια ότι δεν αρχίζω ερωτήσεις παραδείγματος χάρη πολλές στο κάθε παιδί γιατί χάνεται το ενδιαφέρον, είναι και η αρχή της χρονιάς. Αλλά σιγά σιγά όμως οι ερωτήσεις αυξάνονται. Και ξαφνικά βλέπεις ότι μπαίνουν και τα παιδιά σε αυτή τη διαδικασία να κάνουν ερωτήσεις στο συμμαθητή τους. Αφού λοιπόν γίνονται ερωτήσεις ερχόμαστε στην κατηγορία των προτάσεων, δηλαδή μπορώ να σου προτείνω αυτό, θα μπορούσες την επόμενη φορά να το κάνεις με άλλον τρόπο. Δηλαδή τι νομίζεις ότι θα γινόταν αν το έκανες με αυτόν τον τρόπο ή τι πιστεύεις ότι θα μπορούσε να είχε συμβεί αν το είχες ζωγραφίσει έτσι; Ή πώς νομίζεις ότι θα εξελιχθεί αυτό που έχεις κάνει; Ή τι νομίζεις ότι έγινε πριν στη ζωγραφιά σου; Ή τι θα μπορούσε να γίνει μετά από αυτό που ζωγράφισες εσύ; Όλα αυτά όμως γίνονται μέσα στην πάροδο του χρόνου. Αυτό που περιμένω εγώ προσωπικά σαν αποτέλεσμα είναι το Μάιο που έχουμε και το τελείωμα της χρονιάς είναι τα παιδιά να κάνουν μια τέτοιου είδους συζήτηση και να την παρακολουθούν όλα με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον.

τελειώνει πιο γρήγορα τη δική του δραστηριότητα, στην ομαδική εργασία παραδείγματος χάρη, θα μπορέσει να κάνει ένα περίγραμμα για αυτά τα παιδιά και εκείνα μετά να μπορέσουν να το γεμίσουν το περίγραμμα. Δηλαδή η ανάγκη του ενός παιδιού δεν είναι η ίδια με το άλλο. Άρα προσπαθούμε να δούμε τι μπορεί να κάνει και πώς μπορούμε να ανταποκριθούμε προς αυτό. Υπάρχουν παιδιά που παραδείγματος χάρη τους αρέσει να κινούνται μέσα στο χώρο. Αυτό θα μας βοηθήσει έτσι ώστε αυτά τα παιδιά να δράσουν ως μέντορες για τα υπόλοιπα με το να δείξουν κάποιες κινήσεις στα υπόλοιπα παιδιά που ενδεχομένως να μην έχουν αυτή την αντίληψη της κίνησης του σώματός τους μέσα στο χώρο.

Μάλιστα είναι πάρα πολύ σημαντικό το να βλέπεις και μια εξέλιξη στη ζωγραφιά η οποία αποτελεί κάποιο αναστοχασμό του ίδιου του παιδιού. Ότι αυτό θα μπορούσα να το είχα κάνει καλύτερα αν είχα ζωγραφίσει με αυτόν τον τρόπο ή αυτό το είδα από μια ζωγραφιά που είχε φτιάξει ένα άλλο παιδί και μου άρεσε πάρα πολύ και το έκανα αλλά εγώ πρόσθεσα και κάτι άλλο. Και εδώ βλέπουμε δηλαδή το συνεχή αναστοχασμό και του παιδιού δηλαδή το παιδί έχει απορροφήσει αυτό που του είπαν τα παιδιά και έχει κάνει κάτι καλύτερο και έχει κάνει και ένα στάδιο μεταγνώσης δηλαδή το γνωρίζω ήδη αυτό και εγώ το εξελίσσω περισσότερο. Αυτό είναι που μου αρέσει να δουλεύω πάρα πολύ με τα παιδιά, θεωρώ ότι μπορεί να πετύχει αρκεί να υπάρχει μια συνέχεια σε αυτό και να μη σταματάει... Δυσκολίες υπάρχουν γιατί όπως σας είπα υπάρχουν παιδιά τα οποία έχουν μαθησιακές δυσκολίες όπως τα παιδιά του τμήματος ένταξης που δε σου επιτρέπουν να έχεις τον απαιτούμενο χρόνο για να γίνει αυτό. Επειδή υπάρχουν παιδιά τα οποία δεν μπορούν να καθίσουν παραδείγματος χάρη στην παρεούλα για πάρα πολύ χρόνο για να περιμένουν για να δείξουν τη ζωγραφιά τους άρα γίνονται κάποιες εναλλασσόμενες δραστηριότητες δηλαδή βλέπουμε ας πούμε πέντε ζωγραφιές, τέσσερις, κάνουμε κάτι άλλο μετά στο

ενδιάμεσο δηλαδή για να μπορέσουν τα παιδιά αυτά να κινηθούν και μετά πάλι όταν έχουμε αποφορτίσει λίγο την ατμόσφαιρα και μπορούμε πάλι να επανέλθουμε τότε συνεχίζουμε αυτό με τις ζωγραφιές. Ή εκτός και αν πράγμα το οποίο αξιοποιώ κατά κόρον αν κάτι τους τραβήξει το ενδιαφέρον, και να πουν, α αυτό να το κάνουμε κι εμείς, που συμβαίνει πολύ συχνά, επειδή φέτος κάνουμε σε κάποια προγράμματα που εκπονεί το σχολείο όλα μαζί τα τμήματα δηλαδή είναι μαζί το πρωινό και το απογευματινό, πάρα πολλές φορές τα παιδιά του άλλου τμήματος του πρωινού έρχονται και μας δείχνουν κάποιες δραστηριότητες που έκαναν με αποτέλεσμα αμέσως τα δικά μου τα παιδιά να μου πουν να το κάνουμε κι εμείς; Εκείνη την ώρα λοιπόν αρπάζω την ευκαιρία και λέω βέβαια, καθόμαστε τώρα και το κάνουμε. Με αποτέλεσμα αυτό σαν ροή των δραστηριοτήτων να βγαίνει πάρα πολύ εύκολα από τα παιδιά. Ή τα παιδιά που είναι το απόγευμα π.χ. κάνουν κάτι το απόγευμα με τη συνάδελφο και έρχονται την άλλη μέρα το πρωί σε μας «κοιτάζτε τι κάναμε! Εσείς κάνατε αυτό αλλά εμείς είχαμε κι αυτή την ιδέα.» Και αυτό γίνεται συνέχεια και θα έλεγα υπάρχει ένας –δε θα έλεγα κύκλος- θα έλεγα κάτι που μοιάζει με σπείρα. Η οποία εξελίσσεται η σπείρα. Το οποίο έχει κάποιες γνώσεις

	τις οποίες εξελίσσει, εξελίσσει, εξελίσσει και συνέχεια συνεχίζει.		
N5	<p>Κοίτα ίσως στα επιτραπέζια παιχνίδια, αυτό που συνήθως δουλεύουμε είναι συζητάμε ας πούμε στην ολομέλεια τι θέλουμε να κάνουμε σε σχέση με αυτό. Να πω παρένθεση κιόλας ότι ότι κάνουμε στην τάξη τα τελευταία δύο χρόνια προσπαθούμε να προκύπτουν από τα συμβούλια της τάξης που είναι της παιδαγωγικής Φρενέ. Εντάξει δεν είναι πάντα εφικτό. Φέτος να πω την αλήθεια έχω τη χαρά να έχουμε ξεκινήσει και για το άλλο τμήμα μαζί και κάνουμε το συμβούλιο του νηπιαγωγείου. Χθες είχαμε μια πρώτη επαφή και με το άλλο τμήμα. Οπότε τέλος πάντων ότι προκύπτει, όποια ιδέα, συνήθως είναι ή από το συμβούλιο της τάξης ή έχει προκύψει από το σύνολο της τάξης ή του νηπιαγωγείου. Οπότε ας πούμε το επιτραπέζιο παιχνίδι προσπαθώ, κάνω έτσι δραστηριότητες αρκετά χρόνια που αποφασίζουν τα παιδιά ας πούμε τη θεματική που θέλουν με την οποία θα ασχοληθούν και στη συνέχεια αφού οργανώσουν και σχεδιάσουν το επιτραπέζιο, δημιουργούν ομάδες και κάθε ομάδα αποφασίζει με τι θέλει να ασχοληθεί. Οπότε υπάρχει ομάδα που σχεδιάζει το ταμπλό, η ομάδα που σχεδιάζει τις οδηγίες, η ομάδα που σχεδιάζει το κουτί που θα μπει το επιτραπέζιο, η ομάδα που θα</p>	<p>Ένα παράδειγμα ας πούμε τα μικρά βιβλία που δημιουργούμε με τους μαθητές, οπότε κάθε παιδί έχει τη δυνατότητα να είναι και συγγραφέας και εικονογράφος οπότε κάθε παιδί παίρνει ένα ρόλο μέσα στην τάξη. Προσπαθώ εγώ προσωπικά, κάθε παιδί να είναι εκεί που αισθάνεται άνετα και ας το πούμε εντός εισαγωγικών εκεί που είναι καλός ή καλή. Και στη συνέχεια όμως να εξελίσσεται και να μπορεί να ασχοληθεί και με αντικείμενο που ίσως να αισθάνεται ότι να εδώ μπορεί να μην τα καταφέρω αλλά θεωρώ ότι εξελικτικά θα προσπαθήσει. Η παιδαγωγική Φρενέ έχει τέτοιες τεχνικές, δημιουργούμε με τα παιδιά αυτοσχέδια παιχνίδια, κάνουμε ψηφιακές αφηγήσεις, και γενικώς διάφορες δράσεις που θέλω να βοηθήσω κάθε παιδί να βρει το δικό του ρόλο στην ομάδα.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Επιτραπέζια • Project με εικαστικά, κείμενα-γραμματισμός, κατασκευές • Γραμματισμός-μικρά βιβλία • Ψηφιακές αφηγήσεις

	<p>εικονογραφίσει. Τα παιδιά τους αρέσει πολύ να βάζουν βοήθειες και παγίδες. Η ομάδα που θα φτιάξει τα πιόνια, οπότε κάθε ομάδα λειτουργεί και όλοι μαζί ουσιαστικά δουλεύουν για κάτι που θα βγει στο σύνολο και αφορά όλη την τάξη. Εντάξει πιστεύω ότι ίσως είναι μια πώς να το πω τακτική, πρακτική που θεωρώ ότι ίσως ταιριάζει στη διαφοροποιημένη παιδαγωγική.</p>		
N6	<p>Ναι να σκεφτώ... Καταρχάς το πρώτο πράγμα που σκέφτομαι είναι ότι ξεκινάω από τις πολύ συχνές οργανωμένες συζητήσεις όπου αν βρω ότι κάποιο θέμα κεντρίζει το ενδιαφέρον των παιδιών προσπαθώ να το διερευνήσω με ερωτήσεις. Για παράδειγμα, τις προάλλες προέκυψε μια συζήτηση γύρω από τους πλανήτες στο διάστημα του ηλιακού συστήματος και είδα ότι όλα τα παιδιά ήθελαν να πουν κάτι πάνω σε αυτό. Ακόμα και αν ήταν το πώς βλέπουν το φεγγάρι. Προσπάθησα λοιπόν να ανοίξω αυτή τη συζήτηση και να δω πώς σκέφτονται, πώς σκέφτεται κάθε παιδί και τι γνώσεις έχει προκειμένου να το οργανώσω στην πορεία σε οργανωμένες δραστηριότητες. Επίσης, όταν σχεδιάζω τις δραστηριότητες υπάρχει χώρος σε κάθε παιδί να εκφραστεί με το δικό του τρόπο, δεν υπάρχει δηλαδή κάτι ομοιόμορφο να εκτελέσουν όλα τα παιδιά, υπάρχει ένας στόχος, και είτε</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Συζητήσεις • Δραστηριότητες σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών • Project με εικαστικά, προφορικό λόγο, κινήσεις του σώματος κ. α. σύμφωνα με το πώς θέλει να εκφραστεί το κάθε παιδί

	<p>στη μικρή ομάδα είτε κάθε παιδί μόνο του είτε στην ευρύτερη ομάδα υπάρχει μια πολυμορφία στο πώς κάθε παιδί επιλέγει να εκφραστεί. Και φυσικά το πλαίσιο της τάξης δηλαδή κάθε μαθητικό δυναμικό έχει διαφορετικές ανάγκες τις οποίες πρέπει να δώσεις την ευκαιρία στα παιδιά να τις εκφράζουν, τις εκφράζουν και μπορείς να σχεδιάσεις δραστηριότητες που ενεργοποιούν πολύ το ενδιαφέρον και συμμετέχουν με το δικό τους τρόπο. Τώρα άλλο παράδειγμα είναι ας πούμε ότι κάθε παιδί επιλέγει μόνο του την ομάδα που θέλει, ας πούμε ποιος θέλει να ζωγραφίσει κάτι, ποιος θέλει να το πει με δικά του λόγια, αν υπάρχουν άλλοι τρόποι, να το δείξουμε με το σώμα, προσπαθώ να δω τι ανάγκες έχει κάθε παιδί και πού κατευθύνεται, πώς δηλαδή να κατακτά τη γνώση και να νιώθει δημιουργικό μέσα στην ομάδα, τη μικρή ομάδα ή την ευρύτερη ομάδα.</p>		
N7	<p>Εντάξει όλο το πρόγραμμα είναι μπορεί να πει κανείς... Ο τρόπος που θα κάνεις το παραμύθι που δε θα διαβάζεις αλλά θα κάνεις μια αφήγηση που θα συμμετέχουν και τα παιδιά, διαδραστική... τα φύλλα εργασίας-που δε χρησιμοποιούμε φύλλα εργασίας-εγώ τουλάχιστον για να μη βάζω και τους άλλους- δε χρησιμοποιώ φύλλα εργασίας, αν θα χρησιμοποιήσω κάποιο φύλλο εργασίας θα είναι για εμπέδωση, θα είναι κάναμε το παραμύθι, τότε κάτι από</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Δηλαδή προσπαθώ τα παιδιά να γίνουν ομάδα, να υπάρχει αλληλεγγύη, αγάπη, συνεργασία μέσα στην τάξη, να μην κοροιδεύουνε, να νοιάζονται ο ένας τον άλλον • Τέλος πάντων στην πορεία άρχισα σιγά σιγά να εφαρμόζω πολλές από τις τεχνικές, τώρα νομίζω είμαι σε μια φάση που πρέπει να έχουμε όλη την γκάμα μέσα στην 	<ul style="list-style-type: none"> • Δραστηριότητες με βάση την τέχνη, τα εικαστικά, εκθέσεις, κατασκευές, ιστορία • Δραστηριότητες φιλαναγνωσίας, δανειστική βιβλιοθήκη, μικρά βιβλία, παραμύθια, εφημερίδα • Ρομποτική

το παραμύθι που θα είναι αυτοσχέδιο δικό μου ούτως ώστε να τσεκάρω τι κάνανε τα παιδιά. Δε δουλεύω φωτοτυπίες, δηλαδή πάρτε και γεμίστε αυτό, δουλεύουμε πάρα πολύ με την τέχνη, πολλούς μεγάλους ζωγράφους, έχουμε κάνει πολύ μεγάλες εκθέσεις εδώ πέρα σε όλο το σχολείο, τον κυκλαδικό πολιτισμό, ένα πρόγραμμα παρέα με τους ζωγράφους, ένα πρόγραμμα παιχνίδια με την τέχνη, πολλές δραστηριότητες φιλιαναγνωσίας, κάνουμε δανειστική βιβλιοθήκη. Επίσης κάτι άλλο που δίνω πολύ μεγάλη βάση είναι οι γονείς να είναι κοντά στο σχολείο. Οργανώνω κάθε χρόνο να είναι τουλάχιστον 3-4 φορές απογευματινές συναντήσεις, είτε για το πρόγραμμα, τους στόχους και τους σκοπούς του νηπιαγωγείου, είτε με ψυχολόγους για τα όρια, για την αυτοεκτίμηση, για τη μετάβαση των παιδιών στο δημοτικό, Οπότε συμμετέχουν και οι γονείς. Κάνουμε κάθε χρόνο χριστουγεννιάτικο εργαστήρι Κυριακή πρωί που έρχονται μικροί, μεγάλοι και κάνουνε κατασκευές και τους αρέσει πάρα πολύ, γιορτές κάνουμε, προγράμματα κάνουμε... όλο κάνουμε.

τάξη, από το συμβούλιο της τάξης που είναι κάτι πάρα πολύ... είναι κορυφαία ας το πούμε τεχνική όσον αφορά την ενδυνάμωση της ομάδας, τη δημοκρατία, την ισότητα, την έκφραση των παιδιών ακόμα και των μικρών κι έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία το πώς ας πούμε βλέπεις να ανταποκρίνονται και όποτε υπάρχει ένα θέμα σου λένε τα πιτσιρίκια «κυρία να κάνουμε συμβούλιο τώρα» (γέλιο) και το ζητάνε. Κάνουμε μικρά βιβλία, κάνουμε εφημερίδα, δουλεύουμε πολύ το τι νέα που από κει πέρα πολλές φορές βγάζουμε ένα σχέδιο εργασίας που μπορεί να βρούμε το κέντρο ενδιαφέροντος ενός παιδιού και κάνουμε πολλές εξόδους στην κοινότητα. Βγαίνουμε δηλαδή αρκετά έξω από το σχολείο. Έχουμε πάει επίσκεψη στο φούρνο, έχουμε πάει στη λαϊκή, έχουμε πάει στην εκκλησία, έχουμε κάνει το γύρω των τετραγώνων, δουλεύουμε πολύ με τη γειτονιά. Τώρα κάνουμε ρομποτική και στη ρομποτική κάναμε μια μακέτα

		<p>της γειτονιάς που η γειτονιά μας δεν έχει κάτι εδώ κοντά κάτι πολύ... ένα κτίριο ενδιαφέρον, ένα τοπόσημο και σημαντικό. Ωστόσο έχει πάρει το όνομά της από τους καλλιτέχνες, από το Νικόλαο Γκύζη, και όλοι οι δρόμοι είναι δρόμοι με καλλιτέχνες και κτλ. Ζωγράφους, γλύπτες, οπότε πήραμε αφορμή από αυτό και γνωρίζουμε το έργο των καλλιτεχνών τώρα. Του Γκύζη, του Λύτρα, του Δρόση. Και στη ρομποτική τώρα τα παιδιά ξεναγούνε. Είναι η Μπιμπότ, ένα ρομποτάκι μελισσούλα, το οποίο το προγραμματίζουν τα παιδιά και κάνει τις διαδρομές ανάλογα με τις εντολές που του δίνουνε. Λοιπόν, η Μπιμπότ θεωρείται κάτι σαν ο έξτρα μαθητής της τάξης. Πολλές φορές ζωντανεύει κιόλας κτλ. Τέλος πάντων, είπε κάποια στιγμή όλα καλά, της αρέσει στο σχολείο, όλα τέλεια, αλλά στενοχωριέται που όταν βγαίνουν τα παιδιά έξω δεν την παίρνουνε μαζί τους. Οπότε ένα βράδυ έπεσε και κοιμήθηκε και εκεί που</p>	
--	--	--	--

		<p>κοιμήθηκε είδε ένα όνειρο ότι έκανε βόλτες στη γειτονιά. Έστριψε δεξιά, αριστερά και είδε το λόφο Φινόπουλου, εκτός από αυτές τις κοντινές βόλτες, εδώ 5 τετράγωνα παρακάτω μας είναι ο λόφος Φινόπουλου. Ένα πολύ όμορφο δασάκι με ένα μεγάλο πλάτανο και εκεί πέρα πηγαίνουμε και κάνουμε πολλές δραστηριότητες, είναι κάτι ας πούμε σαν υπαίθρια τάξη. Βγαίνουμε αρκετές φορές το χρόνο, κάνουμε πολλές εκδηλώσεις ανοιχτές για τους γονείς, τα παιδιά, σαββατοκύριακα, τα παιδιά της γειτονιάς. Ήταν πολύ εγκαταλειμένος ο λόφος πριν 4 χρόνια και με τις ενέργειες τις δικές μας και με την επιθυμία των παιδιών, παρενέβη η περιφέρεια, αναπλάστηκε ο λόφος, γίναν τα παγκάκια, η παιδική χαρά, το νερό, φυτέψαμε, έχουμε κάνει διήμερα-τριήμερα εκεί πέρα, γιορτές με 500 άτομα κάθε μέρα, και πολύς κόσμος που έρχεται βοηθάει, υποστηρίζει, εργαστήρια εικαστικά, πολλά</p>	
--	--	---	--

		<p>πράγματα. Λοιπόν, οπότε η Μπιμπότ βγαίνει από το σχολείο, βλέπει το λόφο Φινόπουλου, α και θυμάται ότι εδώ λένε τα παιδιά ότι έχει ψηλά δέντρα, πουλιά και ησυχία. Μετά προχωράει, βλέπει την οδό Δρόση και φαντάζεται ότι βλέπει τα αγάλματα που έκανε ο Δρόσης του Θεού Απόλλωνα και της θεάς Αθηνάς που είναι έξω από την Ακαδημία Αθηνών. Μετά προχωράει πιο πάνω την οδό Λύτρα και βλέπει στις προσόψεις των κτιρίων τα κάλαντα, την προσμονή, το καράβι που καίγεται, και πιο πάνω στην οδό Γκύζη θυμάται που λένε τα παιδιά ότι από το Νικόλαο Γκύζη πήρε το όνομα η γειτονιά, ο πιο μεγάλος δρόμος της γειτονιάς, και βλέπει το κρυφό σχολειό, το κοριτσάκι με το βιβλίο στο χέρι, την αποστήθιση του Γκύζη και ένα ζαχαροπλάστη. Και τέλος πάντων, αφού κάνει όλη αυτή τη διαδρομή η μελισσούλα λέει «α τι ωραία βόλτα» αλλά εκείνη την ώρα μπαίνουν τα παιδιά στο σχολείο. Και της λένε «μελισσούλα, μελισσούλα» και</p>	
--	--	---	--

		<p>κάνει αυτή «αχ όνειρο έβλεπα;». Αυτό μπορούμε να κατεβείτε κάτω και να το δείτε γιατί το έχουμε στημένο, θα πάρουμε μέρος στο διαγωνισμό ρομποτικής. Ήταν να γίνει πριν δύο βδομάδες αλλά λόγω κακοκαιρίας δεν έγινε και θα γίνει το επόμενο σαββατοκύριακο.</p>	
N8	<p>Παραδείγματα πρακτικών που χρησιμοποιώ... η αλήθεια είναι ότι τώρα που είμαι στο ολόημερο δεν έχω και πάρα πολύ χρόνο να κάνω πράγματα αλλά κάνουμε δραστηριότητες αλλά ο χρόνος μας είναι πολύ περιορισμένος. Αλλά νομίζω ότι αυτό και αυτή την οπτική μπορεί να την έχει και την ώρα του φαγητού π.χ. Έχουμε οργανώσει την ώρα του φαγητού έτσι ώστε να είμαστε όλοι και τη διαφοροποιούμε κατά καιρούς ανάλογα με το τι εγώ θέλω να δω με τα παιδιά ή να δουλέψω με τα παιδιά. Π.χ. έχουμε οργανωθεί με τα παιδιά ότι κάθε μεσημέρι εδώ και καιρό έχουμε τους βοηθούς της κουζίνας οι οποίοι θα βοηθάνε τα παιδιά θα έχουν το πετσετάκι τους, κάθονται όλοι και οι δύο βοηθοί εξυπηρετούν και έτσι κάθε μέρα μπαίνουνε βοηθοί δύο και βοηθούν στην τραπεζαρία έτσι ώστε να μοιράσουν τα σουπλά, να μοιράσουν τα τσαντάκια, να μοιράσουν τα νερά και μετά το φαγητό- σερβίρω εγώ συνήθως γιατί καίει το μπολάκι- όμως σήμερα</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Και επίσης το διαφοροποιημένη, διαφοροποιώ και τους τρόπους με τους οποίους προσεγγίζω και διάφορα, ένα βιβλίο πχ. Μπορεί να το επεξεργαστούμε το βιβλίο στην ομάδα και να το διαβάσουμε, να κάνω ερωτήσεις, να κάνω ανοιχτές ερωτήσεις για να δω τι σκέφτονται. Επίσης τις ερωτήσεις μπορώ να τις κάνω με έναν τρόπο, συνήθως εμείς οι νηπιαγωγοί μιλάμε πολύ νομίζω επειδή έχουμε μάθει να μιλάμε και να λέμε κάτι στα παιδιά με διαφορετικό τρόπο για να είμαστε σίγουροι ότι όλοι το έχουν καταλάβει. Ή να ρωτάμε το ίδιο πράγμα με πολλούς διαφορετικούς τρόπους για να είμαστε σίγουροι ότι όλοι έχουν καταλάβει. 	<ul style="list-style-type: none"> • Δραστηριότητες που σχετίζονται με την καθημερινότητα • Δραστηριότητες με βιβλία, ερωτήσεις-γραμματισμός • Οργάνωση χώρου-γωνιές • Παιχνίδια γνωριμίας • Project με κουκλοθέατρο, ταινία με φωτοστόρι, θεατρικό, κατασκευή σκηνικών, εικαστικά, μονάδες μέτρησεις-μαθηματικά

δοκίμασα κάτι άλλο το οποίο τους ευχαρίστησε πάρα πολύ και το οποίο τους άρεσε πολύ γιατί τους εμπιστεύτηκα εγώ. Δηλαδή σηκωθήκανε και πήρανε τα μπολάκια τους και μόνα τους είχανε κρυώσει λίγο, και ο καθένας πολύ προσεκτικά σερβιρίστηκε μόνος του και μπορώ να πω ότι φάγανε και πολύ πιο ήσυχα από κάθε άλλη φορά. Το έκανα αυτό γιατί παρατηρούσα ότι κάποια παιδιά είχανε μείνει στο να τους εξυπηρετούν οι άλλοι όπως τους εξυπηρετεί και η μαμά τους ίσως. Οπότε είπα να το δοκιμάσω αυτό για να δω και το πώς θα λειτουργήσει. Και νομίζω ότι για σήμερα τους οργάνωσε λίγο καλύτερα. Πού είναι το διαφοροποιημένο εδώ, είναι ότι τα παιδιά εμπλέκονται μέσα σε αυτό και δεν έχουν εμένα να τους μοιράζω τσάντες, γιατί θα μπορούσα να κάθονται τα παιδιά εκεί, να τους μοιράσω τα σουπλά, να τους μοιράσω τσάντες, να τους μοιράσω εγώ το νερό, δηλαδή να είμαι εγώ ο κεντρικός ήρωας και ο κεντρικός άνθρωπος που κάνει όλα αυτά τα πράγματα. Προσπαθούμε και στην τραπεζαρία να είμαστε όλοι, να εμπλεκόμαστε και με τον τρόπο των βοηθών και ο καθένας μόνος του. Για να δούμε πώς αλλιώς μπορούμε να το οργανώσουμε, από τις γνώμες των παιδιών, άλλες φορές μου λένε ιδέες, θέλουν να τους πω «τι φαγητό σου έβαλε η μαμά σήμερα;» και προσπαθούν να θυμηθούν τι φαγητό τους έβαλε για να τους το πάω και

Γενικότερα προσπαθώ μέσα από αυτή την οπτική να εντάξω και να εμπλέξω κυρίως όλα τα παιδιά σε αυτό που γίνεται και νομίζω ότι με τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική το καταφέρνει κανείς, να εμπλέξει όλα τα παιδιά... Δηλαδή σιγά σιγά όταν τους δίνεις χώρο ότι άμα δε θέλει μπορεί να μην έρθει. Δηλαδή εμείς αν κάνουμε κάτι εδώ πέρα και ένα παιδί δε θέλει να κάτσει εκεί, με τη συμφωνία ότι θα παίξει και ότι θα κάνει τη ζωγραφική που θέλει εκείνη την ώρα αλλά με τη συμφωνία ότι θα σεβαστεί και εμάς που θέλουμε να κάνουμε κάτι άλλο και δε θα κάνει φασαρία μπορεί να κάτσει να ζωγραφίσει και όταν είναι έτοιμο μπορεί να έρθει να κάνει αυτό που κάνουμε εμείς. Γιατί έχουμε διαφορετικούς ρυθμούς, δεν μπορούμε να βάλουμε τα παιδιά. Όχι ότι κάποιες φορές δεν επιμένω να έρθουν όλοι στην ομάδα γιατί θέλω να κάνουμε κάτι όλοι μαζί και να αποφασίσουμε για κάτι όλοι μαζί. Δε γίνεται πάντα.

γίνεται με ένα τέτοιο τρόπο. Το βάζω αυτό σε μια τέτοια πρακτική, της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής γιατί θεωρώ ότι οτιδήποτε κινητοποιεί και εμπλέκει τα παιδιά με έναν τρόπο και μπορούν να εμπλακούν κάνοντάς τα νόημα σε αυτό που γίνεται, το να θέλουν να τους ρωτάω τι φαγητό ήταν γιατί και εκείνα προσπαθούν να θυμηθούν τι φαγητό τους έβαλε η μαμά και για να αποδείξουν ότι θυμούνται και ότι συνεργάζονται. Υπάρχει λοιπόν μία αλληλεπίδραση και μια ανταλλαγή και πληροφορίας, κι εγώ μαθαίνω πράγματα, μαθαίνω αν η μαμά έχει πληροφορήσει το παιδί τι φαγητό του έχει βάλει, άρα υπάρχει μια επικοινωνία ανάμεσα στη μαμά και στο παιδί το βράδυ που ετοιμάζουν κτλ. που είναι κάτι που το ζητήσαμε από την αρχή να γίνεται στη συγκέντρωση των γονέων που είχαμε κάνει. Βλέπω δηλαδή κι εγώ μέσα από διάφορα πράγματα που κάνω που θέλω να εμπλέκονται τα παιδιά την ώρα του φαγητού πώς είναι οι σχέσεις των παιδιών με την μαμά, πώς τα παιδιά μπαίνουν σε αυτή τη διαδικασία για την οργάνωση των δικών τους πραγμάτων, και πώς αυτό το πράγμα που γίνεται εδώ είναι μια διαδικασία στην οποία πρέπει να εμπλακούμε όλοι. Τώρα σε σχέση με άλλου είδους πρακτικές... τι να σου περιγράψω... αυτό που είναι- γιατί κι εγώ το ευχαριστήθηκα πάρα πολύ

Υπάρχουν φορές δηλαδή- ωραία θέλουμε να αποφασίσουμε δεν ξέρω τι, αν θα κάνουμε αυτό το τραπέζι με πινέλα ή αν θα κάνουμε το τραπέζι της πλαστελίνης. Ωραία θα μαζευτούμε όλοι μαζί για να το αποφασίσουμε.

- Τον πρώτο καιρό καταρχήν η τάξη μας είναι άδεια και την οργανώνουμε μαζί. Δεν έρχονται τα παιδιά δηλαδή και βλέπουνε ότι εκεί έχουμε αυτό με τα πανιά και το σπιτάκι κτλ. ούτε εκείνο. Κι αυτό ακόμα, το ότι τα παιδιά έρχονται και βρίσκουν μια σχεδόν άδεια τάξη που έχει τουβλάκια, πλαστελίνη και μαρκαδόρους μόνο και αυτό είναι μέσα σε αυτήν την πρακτική. Είναι μια πρακτική της διαφοροποιημένης με στόχο να εμπλέξουμε τα παιδιά στην οργάνωση του χώρου τους για να μπορούν τα παιδιά να ξέρουν πώς λειτουργεί ο χώρος αλλά και να μας δώσουνε κι εκείνα ιδέες για το τι ενδιαφέρει εκείνα. Μπορεί να μη θέλουν να έχουν ένα τραπέζι που να έχει πλαστελίνη και να

γιατί πραγματικά ήταν πάρα πολύ... μια συνθήκη που δημιουργήθηκε εξαιρετικά δημιουργική και για τα παιδιά, για όλα τα παιδιά, αλλά και για μας, εμένα και τη Μαρία, την άλλη εκπαιδευτικό που δουλεύαμε μαζί, ήταν όταν επεξεργαστήκαμε ένα βιβλίο πρόπερσι που ήμασταν μαζί σε αυτό το πρωί απόγευμα και πραγματικά ήταν και η φορά που μπορώ να πω ότι λειτούργησε πάρα πολύ αυτή η συνεργασία της πρωινής με την απογευματινή που δύσκολα το βλέπεις να γίνεται και να συμβαίνει, ήταν που επεξεργαστήκαμε ένα βιβλίο στη μέση της χρονιάς περίπου. Άρεσε πάρα πολύ στα παιδιά και ξεκινήσαμε με αυτό το βιβλίο και δημιουργήθηκε μια ομάδα που έκανε εκείνο το κουκλοθέατρο που θα δεις εκεί πάνω μετά αν θέλεις, πάνω στο κλιματιστικό. Πριν γίνει αυτό το κουκλοθέατρο, οι φιγούρες που είναι το κουκλοθεατράκι γίνανε ταινία-μια άλλη ομάδα το έκανε ταινία με τις φιγούρες εκείνες το παραμύθι με το φωτοστόρι- είναι ένα εργαλείο που το κατεβάζεις, ένα προγραμματάκι μικρό, το κατεβάζεις δωρεάν από το διαδίκτυο- και βάζουν τα παιδιά φωτογραφίες μέσα και κάνουνε μικρές ταινιούλες. Μία ομάδα λοιπόν ασχολήθηκε με το να το κάνει ταινιούλα, μια ομάδα το έκανε κουκλοθέατρο και μετά αφού τους άρεσε τόσο πολύ αποφασίσαμε να το παίξουμε σε θεατρικό στο

θέλουν κάτι άλλο. Όλα αυτά βγαίνουν από συζήτηση. Και αυτό είναι μια πρακτική της διαφοροποιημένης.

- .Ή ότι κάνουν πάρα πολλά παιχνίδια για να γνωριστούμε μεταξύ μας, να γνωρίσει ο ένας τον άλλον, και αυτό είναι μια πρακτική της διαφοροποιημένης. Δεν μπαίνω το Σεπτέμβρη να καθίσω τα παιδιά στην παρεούλα και να τους λέω για το διάστημα ή για ένα θέμα που εγώ θέλω να μάθουνε. Οι πρακτικές μας και η πρακτική μου είναι πάρα πολλά παιχνίδια, να γνωριστούμε, να φτιάξουμε το χώρο μας, να δούμε τι παιχνίδια έχουμε, πώς παίζονται αυτά τα παιχνίδια, πώς παίζουμε τα τουβλάκια, πού παίζουμε τα τουβλάκια, όλα αυτά όμως σε συνεργασία με τα παιδιά. Και αυτό είναι πάρα πολύ βοηθητικό και αυτό είναι πάρα πολύ βοηθητικό και στη δικιά μας τη δουλειά. Τα παιδιά ξέρουν τι θα παίξουνε και ξέρουν τους όρους του κάθε παιχνιδιού. Τα τουβλάκια δεν τα παίζουμε όπου να ναι, ούτε τα πετάμε

τέλος της χρονιάς όπου τα παιδιά συμμετείχαν στο ποιος θα είναι στον κάθε ρόλο, το αποφασίσανε μόνοι τους, και επειδή θέλανε πάρα πολύ να είναι λύκοι μοιράσαμε το λύκο- ήταν το παραμύθι έχω ράμματα για τη γούνα σου- είχε πολλούς λύκους μέσα, το μοιράσαμε. Μια φορά έβγαине ο ένας λύκος, μια φορά έβγαине ο άλλος λύκος οπότε δε μας απασχολούσε αυτό και επίσης τα σκηνικά όλα τα κάναν τα παιδιά αφού δημιουργήθηκε ομάδα που έβγαλε φωτογραφίες έξω τον κήπο, τον πευκώνα γιατί εκεί θα ήταν η σκηνή, ζωγραφίσανε πάνω στις φωτογραφίες πώς θα θέλανε να είναι το σκηνικό, θέλανε πολυκατοικίες ας πούμε οπότε πήραμε κάτι μεγάλα χαρτόνια από κούτες και τα ζωγραφίσανε και τα κάνανε πολυκατοικίες και γίνανε πολυκατοικίες. Θέλαν το σπιτάκι της κατσίκας, της κοκκινোসκουφίτσας και από τα τρία γουρουνάκια που ήταν μέσα κι αυτά και πήρανε τα κουκλοθέατρα- έχουμε τρία κουκλοθέατρα σαν αυτά, τα ντύσαμε με χαρτί, τα βάψανε και κάνανε τα σπιτάκια, τους βάλανε γλάστρες κτλ. Έπρεπε να υπάρχει ένα ιατρείο, το ζωγραφίσανε μέσα στη φωτογραφία όπως θα θέλανε να είναι το ιατρείο και τα φτιάξαμε όλα έξω και το στήσαμε έξω και σε αυτή την ομάδα μπορούσαν να μπαίνουν και να βγαίνουν και άλλα παιδιά. Και όλο αυτό το δουλεύαμε και το πρωί και το μεσημέρι γιατί το κάναμε σε συνεργασία με

στον αέρα, τα παίζουμε σε ένα σημείο. Αυτή η εμπλοκή λοιπόν των παιδιών εντάσσετε μέσα στην οπτική της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής.

- Τα παιδιά μαθαίνουν, τους βλέπεις όταν παίζουν με τα παζλ και βοηθάει ο ένας τον άλλον, προσπαθούν να χτίσουνε τουβλάκια και βοηθάει ο ένας τον άλλον ή πέφτουμε και προσπαθούν να το ισορροπήσουν. Αν είσαι εκεί και το παρατηρείς και τους βοηθάς να βρουν λύσεις, κινητοποιείς κάποιον να πάει να τους βοηθήσει, τους δείχνεις τους τρόπους, τους λες ότι για δεξ μήπως αν τον ρωτήσεις έτσι θα δεχθεί να τον βοηθήσεις; Θέλω να πω γίνεσαι διαμεσολαβητής όλων αυτών τότε ακόμα και να παίζουν όλη μέρα, ακόμα και αυτό, ακόμα και να παίζουν τα παιδιά όλη τη μέρα εδώ και να μην τσακώνονται και να δημιουργούν πράγματα για μένα είναι ότι καλύτερο. Αυτό.

<p>τη συνάδελφο. Οπότε τα παιδιά για ένα πάρα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα δουλεύανε- είχαμε στην αρχή το παραμύθι, να κατανοήσουν το παραμύθι, το στήσανε σε ταινία, το στήσανε σε κουκλοθέατρο, το στήσανε και το οργανώσανε σε θεατρική παράσταση και δε δώσαμε ποτέ λόγια για να τα μάθουνε. Γιατί όλο αυτό το δουλεύανε μόνοι τους και δε μας ένοιαζε να πούνε ακριβώς τα λόγια που λέει το παραμύθι μέσα. Εμάς μας ενδιέφερε όλο αυτό το οποίο δημιουργήθηκε. Η συνεργασία των παιδιών, οι ιδέες που είπαν τα παιδιά, που προσπαθώντας να κάνουν τα σκηνικά και μετρήσανε και κάνανε και βάλανε και μικρότερο και μεγαλύτερο και συναποφασίσανε για τα χρώματα και που θα μπει το καθένα και πόσο μεγάλη θα πρέπει να είναι η πολυκατοικία για να φαίνεται έξω. Γιατί το ζωγραφίζανε στη φωτογραφία αλλά είχε και ένα δέντρο και είπαν ότι πρέπει να ανεβαίνει μέχρι εκεί και βγήκανε έξω μετρήσανε, μετρήσανε το χαρτόνι. Θέλω να πω μπήκανε σε πάρα πολλές διαδικασίες και δουλέψανε και πάρα πολλούς από αυτούς που λέμε μαθησιακούς στόχους σε σχέση με το γνωστικό τους κομμάτι και το τι πρέπει να μάθουνε τα παιδιά στο νηπιαγωγείο. Αλλά πιστεύω από όλη αυτή τη διαδικασία αυτό που πήρανε περισσότερο και</p>		
---	--	--

	<p>ευχαριστηθήκανε ήταν η συνεργασία και ότι όλοι μαζί δουλέψανε και κάνανε κάτι που το παρουσιάσανε στο τέλος στους γονείς, χωρίς να αγχωθεί κανείς, χωρίς να μπει στη διαδικασία να μάθει έναν ρόλο, και χωρίς να τους βάλω εγώ με το ζόρι ότι ξέρεις θα φορέσεις αυτό. Το τι φορέσανε ήτανε από τα πανιά που είχαμε εδώ και από τα ρούχα που φέραν εδώ και διαλέξαμε μόνοι τους. Ή έπρεπε να φοράνε αυτιά αν ήταν γουρουνάκια, τα κάνανε μόνα τους όλα. Όλο αυτό να είναι διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Και νομίζω ότι για μένα εκείνη η χρονιά ήταν- επειδή ακριβώς υπήρχε και αυτή η συνεργασία με τη συνάδελφο, τη θυμάμαι ως μια πάρα μα πάρα πολύ δημιουργική χρονιά. Υπάρχουν και πιο μικρά πράγματα που γίνονται, αυτό ήταν ένα πάρα πολύ μεγάλο.</p>		
<p>N9</p>	<p>Για παράδειγμα το παράδειγμα που ανέφερα, για παράδειγμα ας πούμε, πολύ συγκεκριμένα αυτό που έχω κάνει, να διαβάσουμε ένα παραμύθι... να ας πούμε ένα παραμύθι. Αφού το εισάγουμε στην αρχή με αφήγηση, δηλαδή εγώ μπορώ να το αφηγηθώ, μπορώ να το διαβάσω, μπορώ να φέρω διαφορετικά βιβλία, να δούμε τις εικόνες, μπορούμε να ακούσουμε την ηχογράφηση της ιστορίας, μπορούμε να την επαναδιατυπώσουν τα παιδιά και να την ξαναγράψουν, μετά μπορούν</p>	<p>Ενώ με αυτόν τον τρόπο, δίνοντας ας πούμε ένα παράδειγμα, τη δυνατότητα να επιλέξουν τον τρόπο που θα παρουσιάσουν ένα παραμύθι, αν θα το παρουσιάσουν κάνοντας πλαστελίνες, κάνοντας κολάζ, θεατρικά, με μουσική δημιουργία και βρει το καθένα το χώρο του θα νιώσει και περισσότερο ικανό, δυνατό, θα έχει συναίσθημα θετικό.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Παραμύθι: αφήγηση, διάβασμα, βιβλία, ηχογράφηση της ιστορίας, τα παιδιά ξαναγράφουν την ιστορία, την επαναδιατυπώνουν, την παρουσιάζουν- γραμματισμός • Project με αφορμή μια ιστορία: με μουσικά όργανα, με κινήσεις του σώματος, με μουσική, με θεατρικό, με εικαστικά, με μακέτες

να αποφασίσουν πώς θέλουν να την παρουσιάσουν. Μπορούν να χωριστούν στις ομάδες τους και άλλοι μπορούν να την παρουσιάσουν με πλαστελίνες και να κάνουν μια μακέτα, άλλοι μπορεί να είναι μια μουσική δημιουργία, μουσικά όργανα ή με το σώμα τους διάφορες κινήσεις, άλλοι θεατρικά, να φτιάξουν τα κοστούμια τους. Αν κάποιο παιδάκι δεν μπορεί να αποφασίσει σε ποια ομάδα θέλει να μπει ή τι ακριβώς να κάνει εκεί παρατηρώντας παρεμβαίνουμε και παροτρύνουμε το παιδί και προσπαθούμε να βρούμε αυτό το θετικό που ξέρουμε ότι θα νιώθει καλά σε αυτό και να του δώσουμε και κάποιες ιδέες, για θυμήσου την άλλη φορά ας πούμε που είχες κάνει πάρα πολύ ωραία το κελάηδημα του πουλιού. Θέλεις να δοκιμάσεις να το κάνεις ξέρω γω με το τυμπανάκι ή με κάτι, με τα κουδουνάκια; Είμαι σίγουρος ότι θα τα καταφέρεις. Δηλαδή προσπαθείς να υποστηρίξεις το παιδί με έναν τρόπο. Θυμάσαι και ο Γιάννης που σου είχε πει ότι του άρεσε πάρα πολύ αυτό και θα ήθελε να το κάνει κι εκείνος, θέλετε να το κάνετε μαζί; Οπότε προσπαθείς να βρεις τρόπους για να μην αποκλειστεί κανένα παιδί από την ομάδα. Διότι όλα έχουν κάτι να προσφέρουν. Και μετά αφού ολοκληρώσουν και δουλέψουν στις ομάδες τους παρουσιάζει κάθε ομάδα με τη σειρά αυτό το έργο και οι

	υπόλοιποι αξιολογούν και οι άλλοι επίσης που έχουν κάνει αυτό το τεχνούργημα αυτοαξιολογούνται και γίνεται μια συζήτηση.		
--	--	--	--

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νηπιαγωγοί στην προσπάθειά τους να αξιοποιήσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική

Νηπιαγωγοί	Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νηπιαγωγοί στην προσπάθειά τους να αξιοποιήσουν τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική	Στοιχεία	Έννοιες- Αποκωδικοποίηση
N1	<p>Το ότι είναι πολλών ταχυτήτων η τάξη. Δηλαδή παραείναι πολλών ταχυτήτων, πολύ κοινότυπο βέβαια οι πολλές ταχύτητες σε μια τάξη αλλά αν σκεφτείς ότι έχω παιδιά από 8 διαφορετικές χώρες μέσα στην τάξη μου, δηλαδή έχω 23 παιδιά και κάποια δε μιλάνε καθόλου ελληνικά, άρα δεν καταλαβαίνουνε κιόλας επαρκώς, κάποια υπολείπονται γιατί οι εμπειρίες τους είναι σπίτι και πλατεία, που η πλατεία δεν είναι τίποτα. Υπάρχουν παιδιά που οι γονείς τους δε δουλεύουν άρα έχουν χρόνο να ασχοληθούν παραπάνω, υπάρχουν παιδιά που οι γονείς τους δεν είναι ποτέ στο σπίτι και δεν ασχολείται κανείς, επομένως, άλλα ερεθίσματα, άλλες γνώσεις, άλλο ενδιαφέρον για το σχολείο. Εκεί είναι ακόμα πιο απαραίτητη η διαφοροποιημένη</p>	<p>Αυτή με τη συνάδελφο. Θεωρώ ότι αν έχεις καλή συνεργασία, δεν εννοώ το να μην τσακώνεσαι με τον άλλον, εννοώ να γίνονται πράγματα και να υπάρχει η διάθεση, τότε αν υπάρχει γονιός περίεργος π.χ. ή παιδί με ιδιαιτερότητα ή χάλια κτήριο, δηλαδή έχω δουλέψει σε νηπιαγωγείο όπου σε μια αίθουσα πιο μικρή από αυτήν που μπήκες είχαμε δύο τμήματα, και παρόλα αυτά περνούσαμε τέλεια, γιατί ήταν πολύ ωραίο το κλίμα, με τους καβγάδες μας, με τις τσαντίλες μας, με τις χαρές μας και αλλά γενικά υπήρχε διάθεση. Οπότε η πιο μεγάλη δυσκολία ήταν αυτή. Δηλαδή τα τελευταία δύο χρόνια που υποτίθεται ότι έχω και την πείρα να διαχειρίζομαι πράγματα, έχω αντιμετωπίσει πολύ δύσκολες καταστάσεις σε σημείο όπου λέω ότι θέλω</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Τάξη πολλών ταχυτήτων • Διαφορετικό κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο των παιδιών • Διαφορετικό επίπεδο ομιλίας της ελληνικής γλώσσας- κάποια παιδιά δε μιλάνε καθόλου ελληνικά • Απαιτείται μεγάλη οργάνωση σε μια τόσο ανομοιογενή τάξη • Κάποια παιδιά μένουν απέξω από δραστηριότητες ενώ άλλα τελειώνουν γρήγορα και βαριούνται • Δυσκολία να κινητοποιήσεις το ενδιαφέρον των παιδιών

	<p>παιδαγωγική αλλά εκεί πρέπει να εφαρμοστεί σε τόσα πολλά επίπεδα που νιώθεις ότι από ένα σημείο και μετά δεν μπορείς να αποδώσεις. Όσο πιο μεγάλη είναι η ανομοιογένεια της τάξης τόσο πιο πολλά θετικά υπάρχουν σε αυτό, να δουλεύεις σε διαφορετικά επίπεδα. Αλλά αντίστοιχα η οργάνωση που πρέπει να κάνεις θα πρέπει να είναι εξίσου μεγάλη και μερικές φορές είναι πιο δύσκολο να πετύχεις το επιθυμητό αποτέλεσμα από ότι να ήταν μια τάξη που απλά δε θα ήταν τόσο ανομοιογενής. Πάντα υπάρχουν πολλά καλά όταν έχεις ανομοιογένεια αλλά αυτό αυξάνει και τις δυσκολίες οπότε εγώ σε αυτήν την τάξη έχω αυτή τη δυσκολία. Είναι τόσα πολλά τα διαφορετικά παιδιά και τα μπακ γκράουντ τους που μερικές φορές κάποια αναγκαστικά νιώθω ότι τα αφήνω απέξω ή κάποια πρέπει να βαρεθούνε για να προλάβω κάποια άλλα. Κάποια τελειώνουν πολύ γρήγορα αυτό που κάνουνε και πρέπει να περιμένουνε και να βαρεθούνε. Τους λείπει και λίγο το κίνητρο θεωρώ. Γιατί αυτό μπορεί να λειτουργήσει με δύο τρόπους. Μπορεί να έρθουν στο σχολείο και να έχουν πολύ όρεξη γιατί τους δίνεις το διαφορετικό που είναι και το σύνθημα γιατί μαθαίνουν πάρα πολλά εδώ, υπάρχει όμως και το άλλο. Επειδή δεν έχει ασχοληθεί ποτέ κανείς ουσιαστικά μαζί τους έχουν μάθει απλά να βαριούνται και να κάθονται και να μη βρίσκουν ενδιαφέρον. Κι εκεί</p>	<p>να φύγω. Λόγω της συναδέλφου. Άλλη δυσκολία επίσης μεγάλη είναι ότι είναι πάρα πολλά τα παιδιά, όχι σαν αριθμός, αλλά με διαφορετικά χαρακτηριστικά, δηλαδή ακόμα και παιδιά που είναι από τη Ρουμανία, που είναι 4, άλλο μιλάει ελληνικά, άλλο δε μιλάει καλά, μέσα σε αυτά είναι και το παιδί που δε μιλάει καθόλου συνειδητά, το οποίο είναι σε φάση που πάει λογοθεραπίες. Υπάρχουν και αυτά μέσα. Και μέσα σε όλο αυτό νομίζω είναι η μεγαλύτερη δυσκολία που έχω αντιμετωπίσει στη δουλειά μου, το να είναι τόσο πολλές ταχύτητες, τόσα πολλά διαφορετικά παιδιά που στις ελεύθερες δραστηριότητες το πρωί νιώθω σαν να κάνω ιδιαίτερα. Δηλαδή θα πάω δίπλα από τα παιδιά να ζωγραφίσουμε. Σε ένα παιδί, δύο παιδιά. Πέρσι μέχρι τα Χριστούγεννα ένιωθα ότι δεν ήξερα την τάξη μου γιατί δεν μπορούσα να τους παρακολουθήσω στις ελεύθερες δραστηριότητες το πρωί. Ασχολιόμουν με συγκεκριμένα παιδιά, παρατηρούσα τι κάνουν, τι χρειάζονται και έχανα το σύνολο και αυτό είναι αρνητικό και λάθος. Η ώρα 8:30- 09:00 είναι η ελεύθερη ώρα που μπορείς να παρατηρήσεις τα παιδιά και την ομάδα σου και να αφιερώσεις πιο πολύ χρόνο σε ένα δύο παιδιά, που δεν ήταν ένα δύο ήταν πολύ περισσότερα, στο να μάθουν να ζωγραφίζουν ας πούμε. Θέλανε και δεν μπορούσανε</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Δυσκολία στη συνεννόηση με γονείς • Η σχέση με τη συνάδελφο- δεν υπάρχει διάθεση εκ μέρους της • Ενασχόληση με συγκεκριμένα παιδιά που έχουν ανάγκη με αποτέλεσμα να χάνεται η παρατήρηση του συνόλου της τάξης
--	--	--	---

	<p>υπάρχει μια πιο μεγάλη δυσκολία για σένα να τους κινήσεις το ενδιαφέρον, να τους κάνεις να θέλουν να μάθουνε. Π.χ. έχω ένα παιδί που τρίβεται κάθε μέρα και είναι και επαναφοίτηση, δεν μπορούν να κάνουνε το απλό, ας πούμε δεν μπορώ να συνεννοηθώ με τη μαμά για το απλό να είναι το παιδί 08:30 στο σχολείο. Δηλαδή το φέρνει εννιά παρά δέκα. Όταν δεν μπορούν να καταλάβουν αυτό το απλό και να μπει το παιδί σε ένα πρόγραμμα και να καταλάβει ότι υπάρχει μια ροή, δε σου μιλάω καν να κάνει κάτι άλλο ας πούμε βόλτες. Που το συνήθες εδώ είναι τι έκανες το σαββατοκύριακο, κάτσαμε σπίτι δεν πήγαμε βόλτα θα σου πουν. Το σπίτι μπορεί να σημαίνει κινητό, τάμπλετ, παίξιμο με τα παιχνίδια τους στην καλύτερη περίπτωση, αλλά ακόμα και σε αυτό χρειάζεται ακόμα μεγαλύτερη προσπάθεια από σένα. Και φυσικά όταν είναι πολλοί οι στόχοι είναι πολύ δύσκολο να τους πετύχεις όλους. Για μένα αυτό είναι το πιο δύσκολο.</p>	<p>και μου λέγανε «κυρία έλα να ζωγραφίσεις μαζί μου». Πολλά δεν έχουν ούτε μαρκαδόρους στο σπίτι, ούτε χαρτιά, η πρώτη φορά που παίρνουν μαρκαδόρους είναι μετά το νηπιαγωγείο που ζητάνε πλέον, οπότε οι γονείς πρέπει να πάρουν.</p>	
<p>N2</p>	<p>Στο να μπορέσω να συντονίσω όλες τις ομάδες. Ειδικά στην αρχή δε λειτουργούν από μόνες τους, θέλουνε καθοδήγηση. Στην αρχή της χρονιάς θέλουν καθοδήγηση, υπάρχει γκρίνια μεταξύ τους, εγώ θέλω να κάνω αυτό, όχι εγώ θέλω να κάνω αυτό, δηλαδή στο συντονισμό περισσότερο. Γιατί θεωρώ ότι η ομαδοσυνεργατική είναι που βοηθάει να</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Ο συντονισμός όλων των ομάδων- ειδικά στην αρχή της χρονιάς • Η αρχή της χρονιάς: η νηπιαγωγός δε γνωρίζει ακόμα καλά το πλαίσιο και τα παιδιά ακόμα δεν την εμπιστεύονται • Η όρεξη στην καθημερινότητα

προωθήσει τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική. Οπότε προσπαθούσα ειδικά στην αρχή να αποφεύγω να το κάνω ταυτόχρονα και να γίνεται εκ περιτροπής και να ελέγχω την ομάδα και να συμβουλευώ την ομάδα. Δηλαδή κάπως να υπάρχει μια καθοδήγηση. Εντάξει εκ των υστέρων και εφόσον όλα αυτά αξιοποιούνται και γίνεται και αξιολόγηση από τις ομάδες και έχουν μάθει να λειτουργούν με αυτόν τον τρόπο είναι πιο εύκολο... Ναι στην αρχή γιατί ούτε τα παιδιά τα ξέρω πολύ καλά, ούτε αυτά δεν έχουν εμπιστοσύνη, δεν ξέρουνε κι εμένα. Ο ρυθμός, να γνωρίσουμε τα παιδιά, να μας έρθει η όρεξη γιατί τα προβλήματα στην καθημερινότητα είναι πολλά και η σχέση με τα παιδιά και με τους γονείς και οι συμπεριφορές στις ομάδες όλο αυτό να μπορέσουμε να το χτίσουμε. Ουσιαστικά η αρχή είναι δύσκολη μέχρι να το συντονίσεις όλο αυτό. Δεν ξέρω εγώ στο νηπιαγωγείο δε βρίσκω άλλες δυσκολίες. Τώρα αν υπάρχει κάτι στη διαφοροποιημένη παιδαγωγική που δεν έχω αντιληφθεί και δεν ξέρω... (γελάει). Τα παιδιά μαθαίνουν μετά. Τους έχω πάρα πολύ μεγάλη εμπιστοσύνη, ξέρω τι θα κάνει ο καθένας, ξέρω τι είναι ικανός να κάνει ο καθένας και για τα θετικά και για τα αρνητικά, οπότε προσπαθώ να προλάβω τα αρνητικά. Εκεί θέλει ο συντονισμός. Και αυτενεργούν πραγματικά.

- Οι διαφορετικές ηλικίες μέσα στην ίδια τάξη

	<p>Ακόμα και στο ελεύθερο παιχνίδι δεν έχουν ιδιαίτερα προβλήματα πια τολμώ να πω γιατί έχω δυσκολίες ακόμα αλλά είναι των παιδιών. Ακόμα και τα παιδάκια που έχουν δυσκολίες όμως έχουν μάθει να συνεργάζονται αρκετά καλά. Γιατί είναι και θέμα συνεργασίας τώρα. Είναι οι ηλικίες είναι πολλά.</p>		
N3	<p>Δυσκολίες... στη διαφοροποιημένη... Δεν ξέρω... Για μένα είναι πιο εύκολο πια να δουλεύω έτσι. Μου είναι πιο εύκολο να ακούω τα παιδιά γιατί με βοηθάει κι εμένα να σχεδιάζω πάνω σε αυτά που ενδιαφέρουν τα παιδιά, ή μέσα από πράγματα που αναδύονται από τις συζητήσεις τους, βλέπεις ότι μπορεί να αναδυθούν πράγματα που μπορεί να τα ενδιαφέρουν, και να σχεδιάσω εγώ ή να σχεδιάσουμε μαζί με τα παιδιά πράγματα. Το θεωρώ πιο εύκολο πια. Επίσης, με τη δυσκολία που σου είπα και φέτος, στο απογευματινό, που δεν είναι εύκολο να δουλέψεις την ομάδα σαν ομάδα, επειδή έχουμε παρεμβολές από τα συγκεκριμένα παιδιά, και επειδή έχουμε συνεχείς προσαρμογές φέτος, έρχονται συνέχεια παιδιά, μάλιστα προσφυγάκια που θέλουν προσαρμογή, εγώ δε δουλεύω φέτος... δουλεύω λιγότερο την ομάδα... όχι λιγότερο την ομάδα, κάνουμε και παιχνίδια μαζί και με συγκεκριμένους στόχους αλλά έχω καταλήξει</p>	<p>Θα σου πω. Η περσινή ομάδα ήταν μια ομάδα πάρα πολύ εύκολη για μένα. Ήταν πάρα πολύ ώριμα τα παιδιά και να σου πω ότι φέτος και πέρυσι δούλευα 1-4 που σημαίνει ότι τα παιδιά είναι πολύ πιο κουρασμένα δηλαδή έχω το φαγητό και ελάχιστο χρόνο για να κάνουμε κάποια πράγματα. Ωστόσο ήταν μια πάρα πολύ δυνατή ομάδα, δουλέυαμε το σχολικό συμβούλιο όπου τα παιδιά παίρναν αποφάσεις μόνα τους για τα θέματα που τους αφορούσαν μέσα στην τάξη από το να λύνουν ζητήματα στις μεταξύ τους σχέσεις αλλά και στο να κάνουν προτάσεις για το τι θέλουν να κάνουν, για τη σχολική ζωή δηλαδή, κάναν τα ίδια προτάσεις. Ήταν μια ομάδα πάρα πολύ εύκολη, πάρα πολύ ώριμη και για μένα ήταν πάρα πολύ εύκολο όλο αυτό να στέκομαι ισότιμα απέναντί τους. Φέτος δεν είναι το ίδιο. Είναι μια ομάδα πολύ πιο δύσκολη που πρακτικές που έχω εφαρμόσει στο παρελθόν δεν μπορώ να τις εφαρμόσω. Δεν έχω κάνει σχολικό συμβούλιο. Ξεκινήσαμε, δεν</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Το απογευματινό ωράριο- κούραση των παιδιών • Προσαρμογή νέων παιδιών μέσα στη χρονιά- πρόσφυγες • Ο μεγάλος αριθμός των παιδιών σε συνδυασμό με τις διάφορες δυσκολίες που έχουν κάποια • Ο ένας εκπαιδευτικός για μεγάλο αριθμό παιδιών • Το να δουλεύεις ταυτόχρονα διαφορετικές ομάδες- παίρνει χρόνο να επιτευχθεί • Δυσκολία στο συντονισμό των ομάδων

να δουλεύω με το παιχνίδι πιο μικρές ομάδες. Επειδή είναι κουρασμένα στο απογευματινό τα παιδιά. Τώρα μου είπες τις δυσκολίες... Δε θα έβαζα συνολικά στο θέμα της διαφοροποιημένης, θα το έβαζα συνολικά δυσκολίες του νηπιαγωγείου. Είναι δύσκολο να είσαι με είκοσί-τόσα παιδιά σε μια τάξη που υπάρχουν και δυσκολίες τέτοιου τύπου. Αυτό είναι μια δυσκολία. Ένας άνθρωπος, είκοσι δύο παιδιά. Είκοσι στο απογευματινό. Αυτό είναι η δυσκολία. Τώρα εντάξει το να δουλεύεις ταυτόχρονα διαφορετικές ομάδες δε γίνεται. Να χωρίσεις διαφορετικές ομάδες και να τις δουλέψεις ταυτόχρονα δε γίνεται. Είναι λίγο δύσκολο. Το έχω κάνει άλλες χρονιές σε πρωινό τμήμα αλλά παίρνει ένα χρονικό διάστημα να μπορέσουν να φτάσουν οι ομάδες να λειτουργήσουν συνεργατικά και πιο αυτόνομα. Θέλει χρόνο. Κυρίως επιλέγω όταν θέλω να δουλέψω με μικρές ομάδες να δουλέψω με μικρές ομάδες και κάποια άλλα παιδιά να δουλεύουν αυτόνομα. Δηλαδή αυτό που κάνουν οι φοιτήτριες στην πρακτική, το να χωρίσουν ομάδες και να δουλέψουν η κάθε μια μια ομάδα συνήθως είναι τρεις ή τέσσερις και το κάνουν. Δε θα σου πω ότι δε γίνεται. Γίνεται, απλώς θέλει πολύ δουλειά από την αρχή της χρονιάς για να φτάσεις να μπορέσεις να δουλεύεις ομάδες παράλληλα μόνος σου και να δουλεύουν

είναι εύκολο. Γιατί έχουμε παιδιά με θεματάκια που ακόμα και τώρα δεν έχουμε κατορθώσει, το λέω έχουμε γιατί έρχεται και από το πρωινό... Ναι. Δε βάζω ταμπέλες γιατί δεν έχουμε διαγνώσεις αλλά είναι παιδιά που θέλουν διάγνωση. Οπότε όλη η ομάδα λειτουργεί πιο δύσκολα. Γιατί δεν μπορούμε να πάρουμε αποφάσεις σαν ομάδα γιατί δεν έχουμε ησυχία, υπάρχει πάντα μια ένταση κι έχουμε να λύνουμε πρακτικά ζητήματα ποιος χτύπησε ποιον, που η ομάδα έχει πλέον ισορροπήσει, δε χτυπάει κανείς κανέναν εκτός από δύο παιδιά που έχουν πρόβλημα. Που δεν είναι μόνο το χτυπάω, υπάρχουν συμπεριφορές που είναι αψυχολόγητες αυτό που λέμε εμείς, αυτό που λέω εγώ. Δηλαδή μπορεί να χτυπήσει χωρίς λόγο, συνέχεια φωνάζει, βρίζει, όλα αυτά. Οπότε σε πάει κάθε φορά η ομάδα για το πώς αντιδράς κι εσύ. Παρόλα αυτά πάντα στέκομαι κοντά στα παιδιά δίνοντάς τους και επιλογές στο τι θέλουν τα ίδια να κάνουν. Ναι θα έλεγα ότι έχουν περάσει αρκετά χρόνια, ίσως αδικώ και τον εαυτό μου, δεν είμαι δασκαλοκεντρική πια, ναι.

	<p>αυτόνομα οι ομάδες. Θεωρώ ότι δουλεύεται με στόχο και τώρα πάω σε χρονιές που ήμουν πρωινή και το έχω κάνει. Μπορείς να δουλέψεις με ζευγάρια, να μάθουν τα παιδιά να επικοινωνούν και να δουλεύουν σε ζευγάρια και σιγά σιγά με μεγαλύτερες ομάδες. Στην αρχή ο συντονισμός τους είναι πιο δύσκολος αλλά γίνεται στο τέλος να φτάσουν να δουλεύουν πιο αυτόνομα και παράλληλα πολλές φορές. Δηλαδή το έχω κάνει. Όταν δε γίνεται παράλληλα το κάνεις διαδοχικά... Η δυσκολία είναι αυτό. Όταν είσαι μόνος σου μέσα στην τάξη με πολλά παιδιά και έχεις και πολλά παιδιά που έχουν διάφορες δυσκολίες και δημιουργούν διάσπαση στην ομάδα. Αυτό, αυτό είναι δυσκολία ναί.</p>		
N4	<p>Κοιτάζτε οι δυσκολίες είναι στην καθημερινότητα. Γιατί υπάρχουν όπως σας είπα παιδιά τα οποία πρέπει να ακολουθούμε και τη δικιά τους την πορεία ή για να έχουμε το δικό τους 100% της απόδοσής τους αν θέλετε να το πούμε έτσι θα πρέπει να λάβουμε υπόψη και τα δικά τους ενδιαφέροντα. Δεν είναι πάντα να ακούν ή να ζωγραφίζουν, θα πρέπει δηλαδή να δουλέψουμε πάρα πολύ και τις κατασκευές, άρα μια κατασκευή που θα φτιάξουν τα παιδιά θα δράσει ως αφόρμηση για κάτι άλλο, άλλη δηλαδή κατασκευή. Ή μπορεί κάποια παιδιά στις</p>	<p>Έχει άλλο ρυθμό το κάθε παιδί. Και ίσως κάποιο δεν το προλαβαίνεις. Ή κάποιο το χάνεις. Σημειώνω πάντα αυτά που μου λένε. Ή αυτά που κάνουνε. Κάποια πράγματα δεν προλαβαίνουμε να τα κάνουμε εκείνη την ημέρα. Είναι τόσα πολλά. Το κάθε παιδί μπορεί να θέλει κάτι, άρα λοιπόν κάνουμε μερικά πράγματα κάποια όμως μένουν για την επόμενη μέρα. Δεν τα προλαβαίνουμε όλα. Όταν λοιπόν πας να το κάνεις το παιδί μπορεί να έχει χάσει το ενδιαφέρον του. Επομένως εκείνη την ώρα νιώθω ότι δεν μπόρεσα να ανταποκριθώ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ο διαφορετικός ρυθμός των παιδιών- ίσως κάποιο δεν το προλαβαίνεις, ίσως κάποιο το χάνεις • Η έλλειψη χρόνου: δεν μπορούν να γίνουν όλα όσα θέλουν τα παιδιά σε μια μέρα με αποτέλεσμα ίσως τα παιδιά να χάνουν το ενδιαφέρον τους

ελεύθερες δραστηριότητες να ετοιμάσουν κάτι για μας. Έχουμε ένα πολύ ωραίο κουκλόσπιτο που ετοιμάσαμε φέτος το οποίο όμως πήραμε δύο παλιά κουκλοθέατρα, δεν ξέρω αν τα γνωρίζετε, τα οποία είναι πάντα παρατημένα στα νηπιαγωγεία γιατί αυτά τα πλαινά πορτάκια δε δουλεύουν πάντα σωστά, λοιπόν βγάλαμε εμείς τα πλαινά πορτάκια και τα κάναμε ένα σπιτάκι. Αυτό το σπιτάκι τώρα έχει εξελιχθεί σε εστιατόριο. Και μας κάνουν το τραπέζι κάθε μέρα τα παιδιά και στους φίλους τους και σε μας. Τώρα λοιπόν αυτό θα το δουλέψουμε λίγο με ποια έννοια, μήπως θέλουμε τα παιδιά να εισάγουν έναν κατάλογο να γράψουν τα φαγητά και εμείς που είμαστε οι πελάτες να δίνουμε την παραγγελία. Αυτό όμως θα το δούμε αν θα μπορέσει να γίνει. Θα προταθεί στα παιδιά και ανάλογα να εφαρμοστεί ή όχι ή κάποια στιγμή να ξεχαστεί σαν εστιατόριο, να γίνει κάτι άλλο. Επομένως ανάλογα με το τι τα παιδιά μας δίνουν και εμάς, μπορούμε να το εξελίξουμε ή πολλές φορές τους αρέσει να κάνουν κάποια διαδραστικά εκθέματα τα οποία είχαμε ξεκινήσει πέρσι. Κάποια δηλαδή εκθέματα τα οποία είναι μια εικαστική παρέμβαση στους τοίχους αλλά τα αντικείμενα θα είναι κινούμενα. Έτσι κάθε μέρα τα παιδιά έχουν αυτή τη δυνατότητα να αλλάζουν τα αντικείμενα σε ένα εικαστικό έργο. Με αποτέλεσμα να

	διαδρούν με αυτό και συνέχεια να παράγεται κάτι νέο κάτι καινούργιο.		
N5	<p>Νομίζω ότι αυτό είναι περισσότερο, γιατί δεν μπορείς να υπερπηδήσεις ένα τέτοιο εμπόδιο του αριθμού των παιδιών γιατί όταν θα δουλέψεις σε ομάδες, γιατί σίγουρα μπορεί να σκέφτομαι ότι μια ομάδα είναι ιδανικά με τέσσερα παιδιά, πέντε το πολύ, πιστεύω ότι ταυτόχρονα να έχεις πέντε ομάδες, δεν είναι πάντα εύκολο. Εξαρτάται σίγουρα και από τα παιδιά, σε ποια φάση του σχολείου, δηλαδή στην αρχή είναι σίγουρα πιο δύσκολο. Όταν είναι στη μέση του σχολείου και το δουλεύεις από την αρχή της χρονιάς είναι σίγουρα πιο εύκολο και βλέπεις και πιο πολύ πώς πάει αυτή η εξέλιξη. Πάντως ο αριθμός των παιδιών... δε νομίζω ότι έχει να κάνει με υλικοτεχνική υποδομή, ούτε με κτίρια και εγκαταστάσεις, είναι μια παιδαγωγική που μπορεί να αξιοποιηθεί.</p>	<p>Δεν ξέρω τώρα, εκεί είναι ένα θέμα, για αυτό λέω ότι χρειάζεται παραπάνω επιμόρφωση γιατί... δεν ξέρω γιατί... Μπορεί να μην το συνειδητοποιώ ότι το κάνω το κομμάτι αυτό. Εντάξει ίσως σαν δυσκολίες για παράδειγμα στο να εφαρμόσεις τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική θεωρώ ότι σίγουρα είναι ο αριθμός των παιδιών. Τα τελευταία χρόνια για παράδειγμα έχουμε 25 παιδιά σίγουρα. Φέτος για παράδειγμα εγώ είμαι στο ολόημερο και από μια ώρα και μετά έχω μια ομάδα 15 παιδιών σαφέστατα είναι πιο εύκολο να δουλέψεις την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και τα παιδιά έχουν μάθει να λειτουργούν καλύτερα σε ομάδες, σίγουρα είναι πιο δύσκολο να το διαχειριστείς στις πιο μεγάλες ομάδες από την αρχή. Για παράδειγμα ας πούμε την ώρα που έχουμε συνδιδασκαλία με τη συνάδελφο, είναι πολύ πιο εύκολο, όταν είναι 25 παιδιά και δύο εκπαιδευτικοί είναι πολύ πιο εύκολο. Σαφέστατα όμως θεωρώ ότι μπορεί και να μου λείπει ένα κομμάτι επιμόρφωσης στο να μπορούσα να διαχειριστώ καλύτερα...</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ο μεγάλος αριθμός των παιδιών • Ο συντονισμός πολλών ομάδων-εξαρτάται από το πλαίσιο αλλά και τη χρονική περίοδο μέσα στη χρονιά • Η έλλειψη επιμορφώσεων • Ο ένας εκπαιδευτικός για το μεγάλο αριθμό των παιδιών
N6	<p>Δυσκολίες... Η δυσκολία είναι ότι χρειάζεται συστηματική καταγραφή, μερικές φορές, δεν είναι δυνατή αν δεν έχεις ένα</p>	<p>Θεωρώ ότι... όχι υπάρχει χρόνος αλλά είναι τόσες πολλές οι αλληλεπιδράσεις που προκύπτουν που ένα άτομο από μόνο του δεν</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Η συστηματική καταγραφή- όχι πάντα εφικτή κυρίως κατά τη διάρκεια των

	<p>μαγνητοφωνάκι, δηλαδή το κομμάτι της παρατήρησης και λόγω εμπειρίας, μου είναι πολύ εύκολο να παρατηρώ τα παιδιά, απλώς κατά τη διάρκεια της πραγματοποίησης των δραστηριοτήτων μου είναι δύσκολο να έχω το ημερολόγιο της τάξης και να καταγράψω. Οπότε μετά όταν τελειώνει το ωράριο και γράφω τι έγινε μέσα στη μέρα σίγουρα κάτι χάνω. Οπότε, αυτό είναι κάτι που με δυσκολεύει. Τα σημαντικά κομμάτια σίγουρα τα θυμάμαι, ας πούμε όμως κάποιες λεπτομέρειες κάποιων συμπεριφορών κάποιων παιδιών σίγουρα μπορεί να μου διαφύγουν. Αν δηλαδή είχα τη δυνατότητα να πατήσω ένα ριπίτ και να ξαναδώ τη μέρα σίγουρα θα ανίχνευα πράγματα τα οποία με δύο αυτιά και δύο μάτια μπορεί να μου ξεφύγουν στη διάρκεια των δραστηριοτήτων. Δεν μπορώ να πω ότι αντιμετωπίζω δυσκολίες, ίσα ίσα με μια τέτοια μεθοδολογία νιώθω ότι τα πράγματα κυλούν πιο εύκολα. Δυσκολίες συναντούσα στην αρχή της επαγγελματικής μου πορείας όταν με διάφορα άλλα μέσα προσπαθούσα να πετύχει το σύνολο των παιδιών, κάποια συγκεκριμένα πράγματα στον ίδιο χρόνο και με τον ίδιο ρυθμό. Αυτό μου προκαλούσε μεγάλη αμηχανία, μεγάλη δυσκολία και αισθανόμουν επαγγελματικά ανεπαρκείς. Τώρα νιώθω ότι μέσα σε ένα λογικό χρονικό διάστημα καταλαβαίνω τον τρόπο</p>	<p>μπορεί να τα παρακολουθήσει όλα ώστε να είναι σίγουρο ώστε τα έχει ακούσει όλα. Μιλώ τώρα για την εργασία σε μικρότερες ομάδες. Αν και όταν δουλεύουμε σε μικρές ομάδες με βοηθάει πολύ ότι κάθε ομάδα αξιολογεί τη συνεργασία της και εκεί στην ολομέλεια κι εγώ μπορώ να ακούσω πού δυσκολεύτηκαν τα παιδιά ή τι τους άρεσε ή τι τα ενθουσίασε, οπότε αν δεν είμαι εκεί την ώρα που η ομάδα εργάζεται μετά μπορούμε να συζητήσουμε για την εργασία που πραγματοποιήθηκε. Αλλά σίγουρα θα με βοηθούσε άλλη μια συνάδελφος ταυτόχρονα. Με αυτή τη λογική. Ή φυσικά θα λειτουργούσε μια τάξη καλύτερα με 20 παιδιά αντί για 23 ή 25 που είναι το όριο... Αλλά να...</p>	<p>δραστηριοτήτων- κάτι θα ξεφύγει</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ο μεγάλος αριθμός των παιδιών • Η έλλειψη μιας 2^{ης} νηπιαγωγού η οποία θα βοηθούσε στο συντονισμό των ομάδων καθώς οι αλληλεπιδράσεις είναι πολλές για έναν εκπαιδευτικό
--	---	---	--

	σκέψης των παιδιών και μπορώ να ανταποκριθώ κι εγώ στις ανάγκες τους. Οπότε δε νιώθω ότι έχω κάποιες δυσκολίες.		
N7	<p>Ναι τώρα ίσως έπρεπε να πούμε λίγο και για το μαθητικό πληθυσμό που έχουμε εδώ πέρα... Πριν από 5 χρόνια ήμασταν περίπου στο 65-70% αλλοδαπά παιδιά. Τώρα είμαστε λίγο στο 55% αλλοδαπά, 40% Έλληνες. Έχουμε και αλλοδαπά, έχουμε και ένα 5% προσφυγόπουλα. Είναι παιδιά τα οποία δεν ξέρουνε τη γλώσσα πολλές φορές. Τα αλλοδαπά δεν το λέω με την έννοια ότι δεν νοιάζονται οι γονείς, απεναντίας, οι γονείς νοιάζονται, φροντίζουν πάρα πολύ τα παιδιά τους, είναι οργανωμένες οικογένειες, είναι στην Ελλάδα πολλά χρόνια, η πλειοψηφία τους είναι Αλβανοί εδώ πέρα. Ωστόσο το μορφωτικό τους επίπεδο είναι πάρα πολύ χαμηλό. Πολλές φορές δηλαδή πάνω που λες ότι τώρα τους έβαλες σε μια σειρά αυτό σου την κάνουνε. Λέμε για τη υγιεινή διατροφή κτλ. αλλά αυτοί έχουν στο μυαλό τους πώς αν έχουν στο ντουλάπι τους γεμάτο μπισκότα και κρουασάν υπάρχει αυθονία και ευημερία στο σπίτι. Κατάλαβες; Συμβαίνει και κάτι τέτοιο. Οπότε η ισότητα είναι και λίγο δύσκολο. Ίσες ευκαιρίες μέσα στην τάξη ναι... το παλεύουμε κάθε μέρα. Παιδιά που έχουν εμπειρία από σχολεία, που έχουνε πάει παιδικούς σταθμούς, έρχονται έχοντας κατακτήσει πολλές δεξιότητες. Λεπτή- αδρή</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Το διαφορετικό κοινωνικοπολιτισμικό επίπεδο των παιδιών και των γονιών

	κινητικότητα, είτε ο λόγος τους, είτε εμπειρίες από βόλτες, εκδρομές, θεατρικές παραστάσεις...		
N8	<p>Κοίταξε άλλο να ακολουθήσω την οπτική της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής και άλλο είναι να διαφοροποιήσω τη διδασκαλία μου από παλιά. Δεν ξέρω τι με ρωτάς. Μου ήταν πάρα πολύ δύσκολο να διαφοροποιήσω ως εκπαιδευτικός αυτό που είχα μάθει να κάνω, να το διαφοροποιήσω και να αρχίσω να δουλεύω με νέες μεθόδους και βάζοντας καινούργιες προσεγγίσεις κυρίως. Γιατί η πρακτική έρχεται από την αντίληψη που έχω για την παιδαγωγική. Θέλω να πω απλά δεν εστιάζεις στο αποτέλεσμα. Η ερώτησή σου είναι αν αντιμετωπίζω πρόβλημα όταν θέλω να λειτουργήσω με μεθόδους της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Ωραία αυτό. Η αλήθεια είναι ότι τον πρώτο καιρό που προσπαθούσα να το οργανώσω έτσι δηλαδή πώς αφήνεις δύο παιδιά να κάνουν κάτι άλλο κι εσύ κάνεις κάτι άλλο; Πώς οργανώνεις όλη αυτή τη δουλειά; Ήταν δύσκολο. Ήταν δύσκολο σε μένα. Εγώ πώς θα το σκεφτώ να το οργανώσω για να οργανώσω τη δουλειά μου μέσα στην τάξη. Τα παιδιά δεν έχουνε δυσκολία σε αυτό. Όταν τους πεις και τους εξηγήσεις τι είναι αυτό που πάμε να κάνουμε και τα κινητοποιήσεις τότε το κάνουν πάρα πολύ εύκολα.</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Η αρχή της χρονιάς: η νηπιαγωγός δε γνωρίζει ακόμα καλά το πλαίσιο

Εγώ λοιπόν είχα μία δυσκολία. Και κάθε χρόνο μέχρι να γνωρίσω την ομάδα μου, μέχρι να δω τις δυνατότητες και τις δυσκολίες που έχουνε τα παιδιά μου η αλήθεια είναι ότι δυσκολεύομαι λίγο. Αλλά δυσκολεύομαι στο να οργανώσω κάτι όπως αυτό που σου περιέγραψα, για αυτό σου είπα ότι αυτό είναι από τη μέση της χρονιάς και μετά. Αυτό που σου περιέγραψα πριν. Νομίζω όμως ότι και αυτό που κάνουμε στην αρχή, το ότι προσπαθούμε να αναγνωρίσουμε την ομάδα μας πρώτα και τα παιδιά που έχουμε στα χέρια μας και τα παιδιά που έρχονται κάθε χρόνο και αυτό είναι μέσα στην οπτική της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Τα παιχνίδια που κάνουν στην αρχή, το ότι δεν τους βάζω σόνι και καλά να κάνουν τη φωτοτυπία, όλοι μια ίδια φωτοτυπία να τη ζωγραφίσουν να τη γεμίσουν. Τον πρώτο καιρό καταρχήν η τάξη μας είναι άδεια και την οργανώνουμε μαζί. Δεν έρχονται τα παιδιά δηλαδή και βλέπουνε ότι εκεί έχουμε αυτό με τα πανιά και το σπιτάκι κτλ. ούτε εκείνο. Τώρα αυτή κατά βάση είναι η τάξη της Μαρίας μέσα στην οποία λειτουργώ κι εγώ το μεσημέρι. Οπότε πιο πολύ είναι οργανωμένη από τα παιδιά του πρωινού και λειτουργούμε και εμείς ως ολόημερο μέσα εδώ. Κι αυτό ακόμα, το ότι τα παιδιά έρχονται και βρίσκουν μια σχεδόν άδεια τάξη που έχει τουβλάκια, πλαστελίνη και

μαρκαδόρους μόνο και αυτό είναι μέσα σε αυτήν την πρακτική. Είναι μια πρακτική της διαφοροποιημένης με στόχο να εμπλέξουμε τα παιδιά στην οργάνωση του χώρου τους για να μπορούν τα παιδιά να ξέρουν πώς λειτουργεί ο χώρος αλλά και να μας δώσουν κι εκείνα ιδέες για το τι ενδιαφέρει εκείνα. Μπορεί να μη θέλουν να έχουν ένα τραπέζι που να έχει πλαστελίνη και να θέλουν κάτι άλλο. Όλα αυτά βγαίνουν από συζήτηση. Και αυτό είναι μια πρακτική της διαφοροποιημένης. Ή ότι κάνουν πάρα πολλά παιχνίδια για να γνωριστούμε μεταξύ μας, να γνωρίσει ο ένας τον άλλον, και αυτό είναι μια πρακτική της διαφοροποιημένης. Δεν μπαίνω το Σεπτέμβρη να καθίσω τα παιδιά στην παρεούλα και να τους λέω για το διάστημα ή για ένα θέμα που εγώ θέλω να μάθουνε. Οι πρακτικές μας και η πρακτική μου είναι πάρα πολλά παιχνίδια, να γνωριστούμε, να φτιάξουμε το χώρο μας, να δούμε τι παιχνίδια έχουμε, πώς παίζονται αυτά τα παιχνίδια, πώς παίζουμε τα τουβλάκια, πού παίζουμε τα τουβλάκια, όλα αυτά όμως σε συνεργασία με τα παιδιά. Και αυτό είναι πάρα πολύ βοηθητικό και αυτό είναι πάρα πολύ βοηθητικό και στη δικιά μας τη δουλειά. Τα παιδιά ξέρουν τι θα παίξουνε και ξέρουν τους όρους του κάθε παιχνιδιού. Τα τουβλάκια δεν τα παίζουμε όπου να ναι, ούτε τα πετάμε στον αέρα, τα παίζουμε σε ένα σημείο. Αυτή η εμπλοκή

	<p>λοιπόν των παιδιών εντάσσετε μέσα στην οπτική της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής. Οπότε υπάρχει μια δυσκολία στην αρχή μεν αλλά μόνο αυτό. Νομίζω ότι αυτό είναι πραγματικά που κατά τα άλλα μας βγάζει από εκείνη την αγωνία του ότι «α σήμερα τα παιδιά δεν μπόρεσα να τα μαζέψω καθόλου και δεν έκανα καθόλου κάτι που να έχουνε μάθει». Τα παιδιά μαθαίνουν, τους βλέπεις όταν παίζουν με τα παζλ και βοηθάει ο ένας τον άλλον, προσπαθούν να χτίσουνε τουβλάκια και βοηθάει ο ένας τον άλλον ή πέφτουμε και προσπαθούν να το ισορροπήσουν. Αν είσαι εκεί και το παρατηρείς και τους βοηθάς να βρουν λύσεις, κινητοποιείς κάποιον να πάει να τους βοηθήσει, τους δείχνεις τους τρόπους, τους λες ότι για δεξ μήπως αν τον ρωτήσεις έτσι θα δεχθεί να τον βοηθήσεις; Θέλω να πω γίνεσαι διαμεσολαβητής όλων αυτών τότε ακόμα και να παίζουν όλη μέρα, ακόμα και αυτό, ακόμα και να παίζουν τα παιδιά όλη τη μέρα εδώ και να μην τσακώνονται και να δημιουργούν πράγματα για μένα είναι ότι καλύτερο. Αυτό.</p>		
N9	<p>Όχι... Νομίζω και τα παιδιά έχουν μάθει. Έχω φέτος ασ πούμε ένα παιδάκι το οποίο ενώ συμμετείχε στην αρχή της χρονιάς δε συμμετέχει. Υπάρχουν μάλλον κάποια θέματα υγείας, κάτι το προβληματίζει, το δυσκολεύει με τα ματάκια</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Η σχέση της νηπιαγωγού με ένα παιδί ρωμά: ξαφνική έλλειψη συμμετοχή του παιδιού, απουσίες • Όταν κάποια παιδιά έχουν κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες

του νευρολογικό, το έχουμε συζητήσει με γονείς, είναι και λίγο η κουλτούρα τους επειδή είναι ρομά τότε έρχεται τότε δεν έρχεται, γενικά υπάρχει μια αναστάτωση και προσπαθώ να βρω, επειδή έχει κάνει πάρα πολλές απουσίες, τι είναι αυτό που του αρέσει πάρα πολύ ώστε να μπορέσω μαζί με αυτό που έχει να μπει μέσα στην ομάδα. Ας πούμε του αρέσει πάρα πολύ ένα γάντι-γαντόκουκλα. Με αυτό προσπάθησα να τον βάλω μέσα στην ομάδα, ένα θεατρικό που κάνουμε, παρόλο που απουσίαζε να παίξει ένα ρόλο και να αναπτύξει λίγο το λόγο του γιατί είναι περιορισμένος ο λόγος του. Δηλαδή πολλές φορές μου δίνει την αίσθηση ότι δεν κατανοεί αυτά που λέμε. Οπότε δίνοντας έναν τέτοιο ρόλο, εγώ δηλαδή διαμόρφωσα το ρόλο στην ομάδα, το παιδί συμμετείχε και είδε ότι άρχισε να έχει αλληλεπίδραση και με τους άλλους ενώ χωρίς το γάντι δεν είχε ομιλία. Μέσα από το γάντι ξεκίνησε να έχει συζήτηση, ανταλλαγή με τα άλλα παιδιά. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι αυτό... Ίσως όταν έχεις μια ομάδα... Τώρα εγώ σε αυτή την περίπτωση δεν αντιμετωπίζω. Αν όμως φανταστώ και θυμηθώ άλλες χρονιές που είχα πολλές περιπτώσεις με πολλές έτσι περιπτώσεις-δυσκολίες διαφορετικού τύπου δεν μπορούσα να διαχειριστώ μόνη μου αυτή την ομάδα. Δηλαδή όταν είσαι γενικής αγωγής και έχεις την τάξη

κάποια στιγμή χάνεις αυτά τα παιδιά

- Δυσκολία στο συντονισμό των ομάδων όταν υπάρχουν παιδιά με ιδιαίτερες δυσκολίες
- Η έλλειψη μιας 2^{ης} εκπαιδευτικού όταν υπάρχουν παιδιά με ιδιαίτερες δυσκολίες στην τάξη

	<p>και πρέπει να βγάλεις όλο το πρόγραμμα πολλές φορές θέλεις να κάνεις και πράγματα στην ολομέλεια. Κάποια στιγμή χάνεις κάποια παιδιά... Ναι. Με τις δυσκολίες. Παιδιά που ας πούμε μπορεί να έχουν μια υπερκινητικότητα και να μην μπορούν να παρακολουθήσουν όλες τις οδηγίες. Κάπου χάνεις μέσα στη διαδικασία αυτό το παιδί. Ή θα εστιάσεις πολλές φορές αν είσαι μόνος σου σε ένα παιδί- εξαρτάται από την κατάσταση- και θα χάσεις την ομάδα ή θα εστιάσεις στην ομάδα και κάποια παιδιά δε θα προλαβαίνεις να τα φέρεις ας πούμε στην ομάδα ώστε να τα ισορροπήσεις όλα μαζί. Εννοείται ότι πάλι θα κάνεις ομάδες αλλά μερικές φορές είναι τόσο δύσκολα τα πράγματα που δεν μπορείς να τα κάνεις ιδανικά όπως τα θέλεις.</p>		
--	---	--	--

Τι χρειάζεται για να ξεπεραστούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που αξιοποιούν τη Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική;

Νηπιαγωγοί	Τι χρειάζεται για να ξεπεραστούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που αξιοποιούν τη Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική;	Στοιχεία	Έννοιες- αποκωδικοποίηση
N1	Όχι δεν πιστεύω ότι ένα περισσότερο άτομο στην τάξη θα βοηθούσε. Ή μάλλον θα βοηθούσε αλλά δεν είναι αυτή η λύση. Οι γονείς είναι	<ul style="list-style-type: none"> • Νομίζω ότι είναι η τριβή το κύριο που μπορεί να σε βοηθήσει και το ψάξιμο μόνος σου, 	<ul style="list-style-type: none"> • Μία 2^η νηπιαγωγός στην τάξη θα βοηθούσε αλλά δεν είναι αυτό η λύση • Η εμπειρία

	<p>έναν εξωγενείς παράγοντας δεν μπορώ να τον ρυθμίσω εγώ και δεν μπορώ να τον επηρεάσω με κάποιον τρόπο.</p>	<p>δηλαδή πώς μπορείς να φτιάξεις ένα πλαίσιο με αυτά που ξέρεις, δηλαδή είναι η ομαδοσυνεργατική αυτό που θα βοηθήσει τα παιδιά να δουλέψουν καλύτερα και να αποδώσουν περισσότερο;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αυτή με τη συνάδελφο. Θεωρώ ότι αν έχεις καλή συνεργασία, δεν εννοώ το να μην τσακώνεσαι με τον άλλον, εννοώ να γίνονται πράγματα και να υπάρχει η διάθεση, τότε αν υπάρχει γονιός περίεργος π.χ. ή παιδί με ιδιαιτερότητα ή χάλια κτήριο, δηλαδή έχω δουλέψει σε νηπιαγωγείο όπου σε μια αίθουσα πιο μικρή από αυτήν που μπήκες είχαμε δύο τμήματα, και παρόλα αυτά περνούσαμε τέλεια, γιατί ήταν πολύ ωραίο το κλίμα, με τους καβγάδες μας, με τις τσαντίλες μας, με τις χαρές μας και αλλά γενικά υπήρχε διάθεση. Οπότε η πιο μεγάλη δυσκολία ήταν αυτή. Δηλαδή τα τελευταία δύο χρόνια που υποτίθεται ότι έχω και την πείρα να διαχειρίζομαι πράγματα, έχω αντιμετωπίσει πολύ 	<ul style="list-style-type: none"> • Το διάβασμα • Η καλή συνεργασία με τη συνάδελφο
--	---	--	--

		<p>δύσκολες καταστάσεις σε σημείο όπου λέω ότι θέλω να φύγω. Λόγω της συναδέλφου.</p>	
N2	-	<ul style="list-style-type: none"> • Ουσιαστικά η αρχή είναι δύσκολη μέχρι να το συντονίσεις όλο αυτό. • Είπαμε ότι όλες οι δυσκολίες είναι δικαιολογίες, αυτό δε σημαίνει ότι δεν κάνουμε λάθη αλλά είναι δικαιολογίες πραγματικά. Σε αυτό επιμένω πάρα πολύ. Όταν θέλουμε μέσα στη σχολική τάξη να κάνουμε κάτι με τα παιδιά σίγουρα θα βρούμε τρόπο να τα καταφέρουμε. Το ότι μπορεί να είναι ανομοιογενείς οι ομάδες, το ότι μπορεί τα παιδιά να είναι δύσκολα, αυτά που λέγονται συνήθως... ναι τι θα κάνεις λοιπόν με αυτό; Μπορούμε να κάνουμε τα πάντα. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ξεπερνιούνται κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς • Οι δυσκολίες είναι δικαιολογίες- όταν θέλεις να κάνεις κάτι μέσα στην τάξη θα βρεις τρόπο να τα καταφέρεις
N3	<p>Φέτος που το αντιμετωπίζω, και μάλιστα στο απογευματινό, το δουλεύω πιο πολύ με μικρές ομάδες. Σήμερα ας πούμε ήταν εντελώς αδύνατο, είχε πάρα πολύ ένταση το παιδί, με αποτέλεσμα να μην μπορούμε να επικοινωνήσουμε καθόλου. Σήμερα το έλυσα έχοντάς τον μαζί μου και προσπαθώντας να παίξουμε με τα άλλα παιδιά πιο ήρεμα. Δηλαδή τον κράταγα μαζί μου για να παίζει κι αυτός με ομάδες. Δεν έχω και πάρα πολύ</p>	<p>Την εποχή που είχαμε το πρόγραμμα ΖΕΠ και είχαμε τη Σφυρόερα ήταν πιο εύκολα τα πράγματα γιατί είχαμε μια νηπιαγωγό επιπλέον και γινότανε συνδιδασκαλία. Είχαμε τη δυνατότητα να κάνουμε πιο πολλά πράγματα και να βλέπουμε, είχαμε μεγαλύτερη αλληλεπίδραση και μεταξύ μας.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Μεθοδικός τρόπος δουλειάς από τη νηπιαγωγό ώστε τα παιδιά να μπορέσουν να δουλεύουν σε ζευγάρια και μικρές ομάδες αυτόνομα μέσα στη χρονιά (προς το τέλος της επιτυγχάνεται) • Πιθανή συνδιδασκαλία;

	<p>χρόνο στο απογευματινό για να κάνω πάρα πολλά πράγματα. Και η άλλη δυσκολία, που δεν τη θεωρώ δυσκολία είναι αυτό ότι προσπαθείς να δουλεύεις μεθοδικά στο να φτάσουν τα παιδιά να δουλεύουν είτε σε ζευγάρια είτε σε μικρές ομάδες και να δουλεύουν αυτόνομα και να παράγουν κάποιο έργο, αλλά αυτό δε γίνεται από τη μια μέρα στην άλλη. Είναι στόχος και τον κατακτάς προς το τέλος της σχολικής χρονιάς. Αυτό αν το πούμε δυσκολία. Είναι βήματα, είναι στόχος. Αυτό που σου είπα, το να είσαι μόνος σου και να έχεις πολύ δύσκολα παιδιά.</p>		
<p>N4</p>	<p>Να έχουμε λιγότερα παιδιά; Να είμαστε 3-4 συνάδελφοι μέσα στην ίδια τάξη; Για να μπορούμε να προλαβαίνουμε τα πάντα. Μερικές φορές αυτό που κάνω και προσπαθώ, βέβαια δεν μπορείς να το πετύχεις στην αρχή της χρονιάς, ένα παιδί ή μάλλον μερικά παιδιά που τα καταφέρνουν λίγο παραπάνω γίνονται οι μέντορες. Εγώ βοηθάω μια ομάδα, ένα άλλο παιδί βοηθάει μια άλλη ομάδα στο κομμάτι που μπορεί μέχρι να μπει ένα άλλο παιδί σε κάτι άλλο που δεν μπορούν τα υπόλοιπα. Ας πούμε για να γράψουν μια ανακοίνωση, κάποιος σας είπα μπορεί να κάνει το περίγραμμα, ένας άλλος μπορεί να γράψει ας πούμε αν είναι πρόσκληση το κείμενο. Ένας άλλος παραδείγματος χάρη να φωτογραφίσει κάτι. Ή κάποιο άλλο παιδί να πει εγώ ξέρω στην κατασκευή</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Μικρότερος ίσως αριθμός παιδιών • 3-4 νηπιαγωγοί μέσα στην τάξη • Συνεργασία νηπιαγωγού με παιδιά μέντορες για την επίτευξη των δραστηριοτήτων

	<p>αυτή πώς θα φτιάξω τη στέγη. Αυτό όμως για να γίνει δεν μπορεί να γίνει από την αρχή της χρονιάς. Χτίζουμε δηλαδή πάνω σε αυτό.</p>		
N5	<p>Να είναι υλοποιήσιμες ή όχι... Σίγουρα το να είχαμε μικρότερο αριθμό παιδιών ή σε τέτοιο αριθμό παιδιών να υπήρχαν δύο εκπαιδευτικοί που να είναι αυτής της φιλοσοφίας σίγουρα θα βοηθούσε πάρα πολύ. Τώρα κοιτά επειδή ας πούμε ότι έχω διαβάσει ότι δε θεωρείται διαφοροποιημένη παιδαγωγική το να έχω εγώ δύο ομάδες και τα άλλα παιδιά να ζωγραφίζουν και να μην εμπλέκονται καθόλου, ότι αυτό δε θεωρείται διαφοροποιημένη παιδαγωγική, οπότε το να μπορείς να κάνεις και να μπορεί να είναι λίγο πιο βοηθητικό το να μπορείς με δύο ομάδες και οι άλλες δύο να απασχολούνται εκείνη τη στιγμή με κάτι άλλο... να μην ξέρω πώς αλλιώς θα μπορούσαμε... εκτός από το να έχουμε μικρότερο αριθμό παιδιών ή δύο εκπαιδευτικούς ας πούμε μέσα στην τάξη να μπορείς να διαχειριστείς...</p>	<p>Σίγουρα, σίγουρα. Νομίζω είναι ένα κομμάτι, απλά εγώ έτσι όπως έχω στο μυαλό μου την επιμόρφωση, να είναι ένα κομμάτι που θα αφορούσε μια θεωρία για να κατανοήσουμε καλύτερα τι είναι η διαφοροποιημένη παιδαγωγική, ίσως σε ένα επίπεδο ας πούμε πρακτικής εφαρμογής, δηλαδή πρακτικές που έχουν γίνει σε νηπιαγωγεία, αλλά σίγουρα και ένα κομμάτι εφαρμογής από τους εκπαιδευτικούς που θα συμμετείχαν σε μια τέτοια επιμόρφωση, ώστε να υπάρχει μετά και μία ανατροφοδότηση, ένας αναστοχασμός, για αυτά στα οποία επιμορφώθηκα ας πούμε. Τα εφόρμωσα; Πώς τα εφόρμωσα; Εκεί που δυσκολεύτηκα τι θα μπορούσα να κάνω; Και θεωρώ ότι επίσης στο κομμάτι της επιμόρφωσης ότι δεν αρκεί μόνο αυτό. Δηλαδή, το να υπάρχει ένας συνεχής αναστοχασμός και μια ανατροφοδότηση από αυτόν που μας επιμόρφωνε- τώρα θεωρητικά μιλάμε- το να τελειώσεις αυτό το κομμάτι της επιμόρφωσης και μετά την επόμενη χρονιά ότι απορία έχω ότι θα ήθελα να μπορώ σε κάποιον να απευθυνθώ. Ή να υπήρχε μια ομάδα εκπαιδευτικών που να εφαρμόζει τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική και να μπορώ εγώ να απευθυνθώ και να</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ο μικρότερος αριθμός παιδιών • Η ύπαρξη 2^{ου} νηπιαγωγού μέσα στην τάξη • Επιμορφώσεις • Κοινότητες εκπαιδευτικών

		<p>μπορώ, ας πούμε κοινότητες εκπαιδευτικών, νομίζω θα βοηθούσε... Νομίζω αυτό είναι ένα κομμάτι, δηλαδή ανεξάρτητα από την επιμόρφωση καθαυτού, προσωπικά πιστεύω πάρα πολύ στις κοινότητες των εκπαιδευτικών. Δηλαδή το να το βιώνω με διάφορες επιμορφώσεις και μια επιμορφώτρια, πόσο πολύ βοηθάει το να δημιουργούνται ομάδες, δεν είναι κατά ανάγκη ανθρώπων που εφαρμόζουν μια παιδαγωγική αλλά ανθρώπων που έχουν ας το πούμε έτσι κοινό όραμα. Το να μπορούν να συζητάνε, δηλαδή μπορεί κάποιος να προβληματίζεται σε κάτι, ο άλλος να του προτείνει κάποιες λύσεις, να γίνεται συζήτηση, νομίζω είναι σημαντικό αυτό.</p>	
N6	<p>Ναι αυτό θα μπορούσε, θα μπορούσε να γίνει για λόγους πρακτικούς ίσως, δεν έχω σκεφτεί να υπάρχει ένα μαγνητοφωνάκι συνέχεια.</p>	<p>Αλλά σίγουρα θα με βοηθούσε άλλη μια συνάδελφος ταυτόχρονα.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Η ύπαρξη μαγνητόφωνου μέσα στην τάξη • Μια 2^η νηπιαγωγός
N7		<p>Αυτή τη στιγμή με την εμπειρία που έχω. Πριν από 30 χρόνια ας πούμε όταν είχα πάει στο σχολείο κι μου έλεγε η κυρία Εύη για το Φρενέ, εμένα μου ήταν κάτι πολύ μακρινό, δυσκολευόμουν να το βάλω στην επαγγελματική μου ας πούμε δραστηριότητα γιατί δεν ήξερα καν πώς να κινηθώ στην τάξη.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Με την εμπειρία
N8	-	<p>Οι πρακτικές μας και η πρακτική μου είναι πάρα πολλά παιχνίδια, να γνωριστούμε, να φτιάξουμε το χώρο μας, να δούμε τι</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Η γνωριμία με τα παιδιά

		παιχνίδια έχουμε, πώς παίζονται αυτά τα παιχνίδια, πώς παίζουμε τα τουβλάκια, πού παίζουμε τα τουβλάκια, όλα αυτά όμως σε συνεργασία με τα παιδιά	
N9	Σίγουρα με ένα διαρκές, καλό σχεδιασμό, με αυτοσχεδιασμούς εκείνη την ώρα. Με την τέχνη ας πούμε του παιδαγωγού, πρέπει να σκεφτεί και να στροφάει για να διευκολύνει γρήγορα τα προβλήματα που προκύπτουν στην ομάδα, με εναλλακτικές λύσεις και υλικά που μπορεί να έχεις πάντα σε ετοιμότητα. Οι ντουλάπες είναι πάντα με τα υλικά οπότε πρέπει να αλλάξεις το σχεδιασμό σου εκείνη τη στιγμή- τη δραστηριότητά σου. Φυσικά με βοηθητικό προσωπικό ή αν υπάρχει τμήμα ένταξης με καλή συνεργασία με τον παιδαγωγό ειδικής αγωγής. Αυτά. Τώρα αν είναι κάτι πιο συγκεκριμένο δε μου έρχεται...		<ul style="list-style-type: none"> • Διαρκές καλός σχεδιασμός και δυνατότητα αυτοσχεδιασμού από τη νηπιαγωγό • Με εναλλακτικές λύσεις και υλικά • Βοηθητικό προσωπικό, τμήμα ένταξης- καλή συνεργασία με τον εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής

Παίζει ρόλο η εμπειρία στην αξιοποίηση της Διαφοροποιημένης Παιδαγωγικής;

Νηπιαγωγοί	Παίζει ρόλο η εμπειρία στην αξιοποίηση της Διαφοροποιημένης Παιδαγωγικής;	Στοιχεία	Έννοιες- Αποκωδικοποίηση
N1	Ε ναι όσο δουλεύεις εξελίσσεσαι. Σε πολλά πράγματα. Βέβαια εγώ νομίζω ότι χάνεις και λίγο την υπομονή σου. Στην αρχή είσαι πιο υπομονετικός με κάποια πράγματα. Μετά όμως έρχεται η πείρα και σου μαθαίνει να διαχειρίζεσαι ότι δεν έχεις	-	<ul style="list-style-type: none"> • Ναι, όσο δουλεύεις εξελίσσεσαι.

	υπομονή. Πάντως σίγουρα η εμπειρία και τα χρόνια στην πλάτη βοηθάνε. Σίγουρα.		
N2	Σίγουρα πάντα η εμπειρία βοηθάει χωρίς αυτό να σημαίνει ότι-να έχω την εμπειρία οπότε δε χρειάζεται κανένα άλλο εργαλείο, εννοείται πως χρειάζεται κι άλλα εργαλεία. Κυρίως παρατήρηση και καταγραφή.	-	<ul style="list-style-type: none"> • Ναι η εμπειρία πάντα βοηθάει αλλά χρειάζονται κι άλλα εργαλεία-κυρίως η παρατήρηση και η καταγραφή.
N3	Ξέρεις τι γίνεται, θεωρώ ότι η γενιά η δική μας έχει φτάσει... και να μη μιλήσω για τη γενιά, να μιλήσω προσωπικά, θεωρώ ότι εγώ έχω φτάσει πιο δύσκολα εδώ που είμαι. Με πολύ επιμόρφωση, με πολύ προσωπικό ψάξιμο και με μια ανάγκη να τα κάνω τα πράγματα διαφορετικά. Αντίθετα πιστεύω ότι η γενιά η δική σας που έχετε αυτή την εκπαίδευση και ειδικά στο ΤΕΑΠΗ, είναι πιο εύκολο. Δηλαδή θυμώνω όταν... Μια χρονιά είχε έρθει μια αναπληρώτρια εδώ και «α αυτές οι φωτοτυπίες να τις βγάλω». Όταν έχεις μια τέτοια εκπαίδευση, μη γυρίζεις στα πίσω. Δεν υπάρχει λόγος. Δηλαδή εγώ δυσκολεύτηκα να φτάσω εδώ και να κάνω τα πράγματα διαφορετικά, εσείς έχετε την εκπαίδευση. Έχετε αυτά τα εργαλεία μέσα από την εκπαίδευσή σας	-	<ul style="list-style-type: none"> • Η νηπιαγωγός θεωρεί ότι η γενιά της δεν είχε λάβει τα κατάλληλα εφόδια από τις σπουδές της και με επιμόρφωση και διάβασμα έφτασε στο σημερινό επίπεδο
N4	Ναι βεβαίως. Όσα χρόνια και να περάσεις πάντα θα μαθαίνεις. Και φυσικά μπορείς να το πετύχεις αυτό. Βέβαια δεν είναι μόνο εμπειρία είναι και γνώσεις. Η εμπειρία βέβαια σε βοηθάει να είσαι λίγο πιο αποτελεσματικός και να	Ναι το μαθαίνεις σιγά σιγά. Αν όμως έλειπε και η θεωρία από πίσω, αν λείπει και αυτό δεν ξέρω κατά πόσο είναι μόνο η εμπειρία. Και εγώ τώρα αυτό που σας λέω πιστεύω είναι ένα πάντρεμα. Θεωρώ ότι υπάρχουν συνάδελφοι που μπορεί να	<ul style="list-style-type: none"> • Ναι βεβαίως, πάντα μαθαίνεις αλλά δεν είναι μόνο η εμπειρία- είναι και οι γνώσεις και η θεωρία. Είναι ένα πάντρεμα αυτών.

αρπάζεις τη στιγμή που λέω εγώ. Να αρπάζεις τη στιγμή εννοώ όταν ένα παιδί πει κάτι εκείνη την ώρα να μπορέσεις να το αρπάζεις. Αυτό θέλει λίγο χρόνο. Και να σας πω κάτι που μου είχε κάνει τρομερή εντύπωση και έγινε φέτος. Ένα κοριτσάκι καθόμασταν στην παρεούλα και άρχιζε και έκλαιγε. Στην αρχή θεώρησα επειδή έκλαψε ξαφνικά, θεώρησα ότι κάτι την πόνεσε. Όταν λοιπόν την παρηγόρησα μου είπε ότι δεν πονάω απλά ότι δε θέλω να κάθομαι ανάμεσα σε αγόρια. Όταν τη ρώτησα για ποιο λόγο μου είπε ότι τα κορίτσια είναι ήρεμα. Ενώ τα αγόρια δεν είναι ήρεμα. Εκείνη λοιπόν τη στιγμή σκέφτηκα να της δείξω μια εικόνα που να δείχνει μια συμπεριφορά ενός κοριτσιού που δεν ήταν ήρεμη. Πήγα λοιπόν και πήρα ένα βιβλίο, είναι η ρεντ, που δείχνει πραγματικά σε αυτό το βιβλίο ένα κοριτσάκι που έχει μια πολύ θυμωμένη και άγρια συμπεριφορά. Όταν της το έδειξα αυτό μου είπε ναι αλλά αυτό το κοριτσάκι δεν είναι αληθινό. Είναι ζωγραφισμένο. Της λέω ναι έχεις δίκιο όμως στο διάλειμμα που παίξαμε έξω παρατήρησα ότι μερικά παιδιά αντί να ζητήσουν το στεφάνι από κάποιους άλλους πήγαιναν και το τραβούσαν το στεφάνι. Και αυτή η συμπεριφορά δεν είναι λέω καλή. Αλλά αν εσύ απέδιδες ένα χαρακτηρισμό σε αυτή τη συμπεριφορά τι θα έλεγες; Είναι επικίνδυνη μου λέει αυτή η συμπεριφορά γιατί καθώς

μην έχουν διαβάσει καν τι είναι διαφοροποιημένη παιδαγωγική αλλά να το κάνουν.

τραβάμε το στεφάνι θα μπορούσε κάποιος να πέσει. Λέω και ποιος ήταν ανάμεσα σε αυτά τα παιδιά; Μου λέει ήμουν κι εγώ. Άρα της λέω θεωρείς ότι αυτού του είδους η συμπεριφορά είναι μια ήρεμη συμπεριφορά ή είναι μια συμπεριφορά η οποία δεν είναι ήρεμη; Όχι μου λέει είναι μια συμπεριφορά η οποία δεν είναι ήρεμη. Λέω αφού λοιπόν ήσουν κι εσύ σε αυτήν την ομάδα των παιδιών όπως λες πιστεύεις εσύ να είναι μόνο τα αγόρια ήρεμα ή μόνο τα κορίτσια ήρεμα; Μου λέει μπορούμε να γίνουμε όλοι μαζί. Άρα λοιπόν λέω τι πιστεύεις; Μπορείς να κάθεται ανάμεσα σε αγόρια και ανάμεσα σε κορίτσια εφόσον η συμπεριφορά μπορεί να είναι και στους δύο είτε ήρεμη είτε μη ήρεμη; Ναι μου λέει εγώ από δω που κάθομαι βλέπω τα πράγματα εκεί που τα γράφουμε στον πίνακα ή αυτά που ζωγραφίζουμε τα βλέπω όπως βλέπουμε προφίλ και όχι όπως βλέπουμε ανφάς. Παρεπιπτόντως αυτό το είχαμε αναφέρει δύο μέρες πριν. Είχαμε συζητήσει για το πώς μπορούμε να ζωγραφίζουμε ένα πρόσωπο προφίλ και ένα ανφάς. Εκείνη την ώρα άρπαξα λοιπόν την ευκαιρία να πω ναι έχεις δίκιο τα βλέπεις προφίλ γιατί δεν πας σε μια θέση να τα βλέπεις ανφάς; Αλλά είναι να μπορέσεις να εκμεταλλευτείς την κάθε ευκαιρία που σου δίνουν τα παιδιά για να αρπάξεις κάποια πράγματα. Και να μπορείς να το πετύχεις αυτό.

	Πρέπει να είσαι πάντα συγκεντρωμένος 100% και οι κεραίες σου να είναι απλωμένες.		
N5	Η εμπειρία μου αυτά τα χρόνια που... Ναι σίγουρα αλλά νομίζω και το κομμάτι, κάθε χρόνο και μηνιαία προσπαθώ να επιμορφώνομαι και να εξελίσσομαι σαν εκπαιδευτικός. Νομίζω ίσως είναι αυτό το κλειδί, νομίζω είναι συνδυασμός. Σίγουρα η εμπειρία μετρά πάρα πολύ αλλά από την άλλη μπορεί να έχουμε έναν εκπαιδευτικό που να έχει 20 χρόνια σε σχολεία, ή και στο ίδιο σχολείο, 20 χρόνια εκπαιδευτικός αλλά να μη δίνει έμφαση στην επαγγελματική του ανάπτυξη οπότε να μη γνωρίζει τι συμβαίνει στην πραγματικότητα, οπότε δεν ξέρω κατά πόσο θα είναι εύκολο. Μόνο με την εμπειρία. Σίγουρα βοηθάει αλλά δεν αρκεί μόνο η εμπειρία. Έτσι πιστεύω.	-	<ul style="list-style-type: none"> • Ναι σίγουρα αλλά και η επιμόρφωση. Είναι ένας συνδυασμός αυτών. Δεν αρκεί μόνο η εμπειρία.
N6	Ναι βέβαια παίζει ρόλο γιατί η επαγγελματική ταυτότητα αναδιαμορφώνεται συνέχεια. Αλλιώς ξεκινάς, αλλιώς βλέπεις κάποια πράγματα στην πορεία, τον εαυτό σου, το πώς λειτουργείς μέσα στην τάξη και όταν έχεις τα μάτια και τα αυτιά ανοιχτά να ακούς και να αξιολογείς τον εαυτό σου μπορείς να συγκρίνεις πώς σκεφτόσουν κάποια πράγματα στην αρχή και για ποιο λόγο και με ποιους τρόπους θέλεις να το αλλάξεις. Οπότε σίγουρα η εμπειρία στη δική μου	Το μεταπτυχιακό και το κομμάτι της εμπειρίας μου ως επόπτριας. Αυτό βοήθησε με έναν πολυεπίπεδο τρόπο γιατί από τη μία το μεταπτυχιακό μου μου έδωσε τη δυνατότητα να σκεφτώ το πώς το σχολείο αναπαράγει ανισότητες που δεν είχα εμβαθύνει τόσο πολύ πριν το μεταπτυχιακό σε αυτό το κομμάτι το κοινωνιολογικό. Και μετά το κομμάτι της επόπτριας στις πρακτικές ασκήσεις του τρίτου έτους με βοήθησε στο να δω ξανά τόσο διαφορετικά πλαίσια	<ul style="list-style-type: none"> • Ναι βέβαια γιατί η επαγγελματική ταυτότητα αναδιαμορφώνεται συνεχώς, σε συνδυασμό όμως με την επιμόρφωση και τη μετεκπαίδευση.

	<p>περίπτωση τουλάχιστον παίζει σημαντικό ρόλο σε συνδυασμό όμως με το επιμορφωτικό κομμάτι. Δηλαδή εγώ νιώθω ότι έχω λάβει και μια επιμόρφωση σε μια στιγμή της επαγγελματικής μου πορείας που το χρειαζόμουν, δηλαδή ένιωθα ότι κάτι στην τάξη δε λειτουργούσε σωστά ή καλά προς το συμφέρον των παιδιών.</p>	<p>νηπιαγωγείου από απόσταση μέσω των φοιτητριών και να δω κι εγώ τις δικές μου πρακτικές συγκριτικά, να αυτοαξιολογηθώ, να θέσω ερωτήματα στον εαυτό μου και να προσπαθώ να απαντήσω, και αυτό ήταν πολύ βοηθητικό στο να καταλάβω... αν δε βοηθήσεις ένα παιδί, αν δεν καταλάβεις τον τρόπο που λειτουργεί, το τι φέρει στο σχολείο πολιτισμικά, γνωστικά, ποιος είναι ο τρόπος που μαθαίνει, δεν μπορείς να ο βοηθήσεις να προοδεύσει άρα με ένα τρόπο είναι σαν να συντηρείς τις κοινωνικές ανισότητες. Οπότε αυτά τα δυο μαζί στην ουσία ήταν 3-3μιση χρόνια που εκεί κολλάει αυτό που είπα νωρίτερα, μπορούσα να δω τον εαυτό μου στο παρελθόν, να θέσω καινούργια ερωτήματα, να ακούσω νέες πληροφορίες, να ξαναδω τη θεωρία ώστε να νιώσω ότι υπάρχουν και άλλα περιθώρια στην τάξη για συμμετοχή όλων των παιδιών, για κινητοποίηση, προς μια κατεύθυνση της εξέλιξής τους.</p>	
N7	<p>Η εμπειρία παίζει μεγάλο ρόλο ναί.</p>	<p>Αυτή τη στιγμή με την εμπειρία που έχω. Πριν από 30 χρόνια ας πούμε όταν είχα πάει στο σχολείο κι μου έλεγε η κυρία Εύη για το Φρενέ, εμένα μου ήταν κάτι πολύ μακρινό, δυσκολευόμουν να το βάλω στην επαγγελματική μου ας πούμε δραστηριότητα γιατί δεν ήξερα καν πώς να κινηθώ στην τάξη.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Η εμπειρία παίζει μεγάλο ρόλο.

N8	<p>Ναι θεωρώ ότι παίζει. Ή μάλλον θεωρώ ότι παίζει η εμπειρία και ο αναστοχασμός. Δηλαδή το να μαζεύω μόνο εμπειρία χωρίς να διαπραγματεύομαι και χωρίς να τη δουλεύω στο μυαλό μου δε βοηθάει. Γιατί εμπειρία- μπορεί να έρχομαι εδώ 25 χρόνια ας πούμε να μπαίνω μέσα, να κάνω κάτι, να φεύγω, και να έρχομαι 25 χρόνια και να δίνω φωτοτυπίες στα παιδιά και να φεύγω. Έχω μια εμπειρία ως νηπιαγωγός 25 ετών. Δε νομίζω ότι η εμπειρία τα χρόνια που προσπαθώ να δουλεύω, να παρατηρώ τα παιδιά, να παρατηρώ εμένα, να παρατηρώ τη δουλειά μου και να εμπλουτίζω και να διαβάζω και να μαθαίνω καινούργια πράγματα και να ξανασκέφτομαι πολλές φορές αυτά τα οποία έχω κάνει νομίζω αυτό είναι που με βοηθάει περισσότερο. Δηλαδή έρχομαι, κάνω κάτι, ξανασκέφτομαι τι είναι αυτό που έκανα, πού δούλεψε πού δε δούλεψε, πού χρειάζομαι περισσότερη βοήθεια, να ψάξω να δω μήπως μάθω κάτι καινούργιο και να έρθω να το ξαναδοκιμάσω. Είναι συνέχεια μια καινούργια διαδικασία. Νομίζω ότι θέλει, θέλει μια μέθοδο, διαφορετικά είναι μια εμπειρία που ok τη μαζεύεις τη μαζεύεις αλλά δεν την αξιοποιείς.</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Παίζει ρόλο η εμπειρία αλλά και ο αναστοχασμός.
N9	<p>Δεν μπορείς να ξεκινήσεις... σήμερα δηλαδή τελειώνοντας το πανεπιστήμιο να πεις ότι τώρα θα μπω και θα κάνω αυτά που έμαθα γιατί η</p>	-	<ul style="list-style-type: none"> • Παίζει ρόλο η εμπειρία γιατί η θεωρία από την πράξη απέχει.

<p>θεωρία από την πράξη απέχει. Δηλαδή προσωπικά όταν μπήκα στο νηπιαγωγείο έκανα πρακτικές και τα είχα καλά με τα παιδιά αλλά η πράξη ήταν πολύ διαφορετική. Μετά από 3 χρόνια άρχισα να βρίσκω τον προσωπικό μου χαρακτήρα σε αυτό που κάνω. Άρχισα να ψάχνω τι εμένα μου ταιριάζει και τι από αυτά που έχω μάθει ουσιαστικά γίνεται και πώς θα το φιλτράρω για να γίνει και πιστεύω ότι γύρω στον 6^ο χρόνο άρχισα να έχω πολύ ξεκάθαρες απόψεις για το τι θα κάνω και τι δε θα κάνω. Κι εκεί ίσως ξεκίνησε και αυτή η πορεία προς τη διαφοροποιημένη διδασκαλία. Που δεν είχα καταλάβει ότι είναι αυτό αλλά εκεί με πήγε. Ουσιαστικά δεν μπορείς να είσαι απέναντι από τα παιδιά και να λύσεις τα πάντα. Πρέπει να είσαι μέσα στα παιδιά και να παρατηρείς το κάθε ένα παιδί τις ιδιαιτερότητες του κάθε παιδιού και να μπορέσεις να δώσεις τροφή για να εξελιχθεί το κάθε ένα. Και ατομικά και μέσα στην ομάδα. Και στη μικρή ομάδα και μέσα στην ολομέλεια.</p>		
---	--	--

